

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

αντί

Περίοδος Β'
τεύχος 443
Παρασκευή
28 Ιουλίου 1990

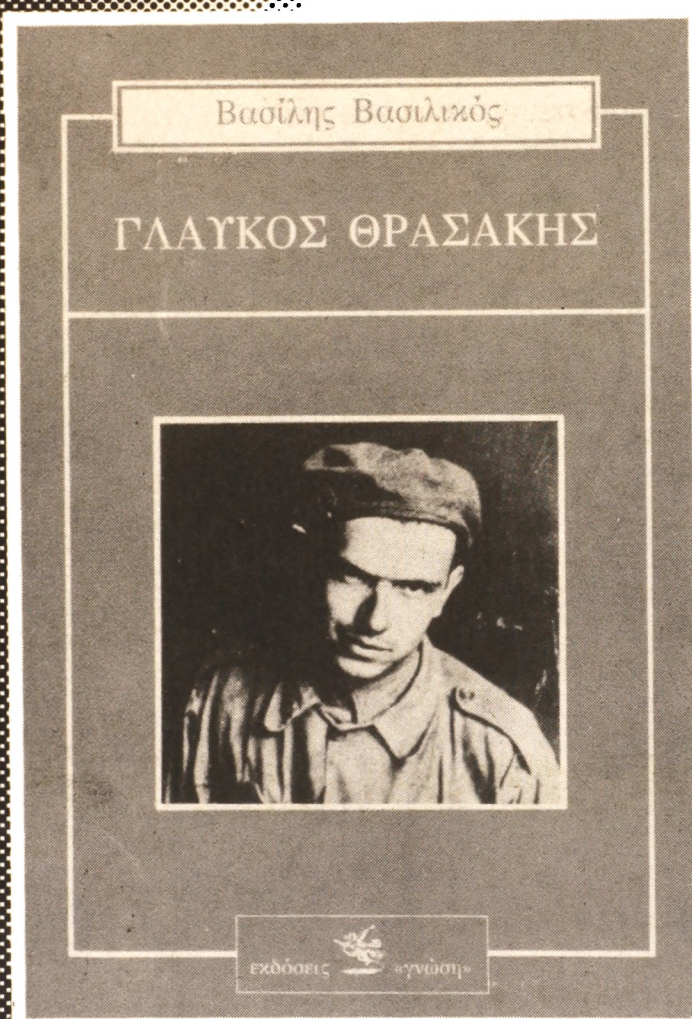
Το δένδρο δεν κρύβει το δάσος

ΕΝΑΣ ΚΑΤΣΙΚΗΣ ΤΟΥ ΚΑΙΡΟΥ ΜΑΣ
ΠΑΣΟΚ: ΠΟΤΕ ΠΙΑ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΗ
ΤΥΠΟΣ: ΔΥΣΚΟΛΙΕΣ ΜΕΝ, ΚΕΡΔΗ ΔΕ
ΠΟΙΟΣ ΦΟΒΑΤΑΙ ΤΟΝ ΕΛΑΙΩΝΑ;
ΕΣΣΔ: ΟΙ ΕΥΘΡΑΥΣΤΕΣ ΙΣΟΡΡΟΠΙΕΣ
Η ΨΥΧΙΑΤΡΙΚΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ
ΑΡΙΣΤΕΡΑ ΚΑΙ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ

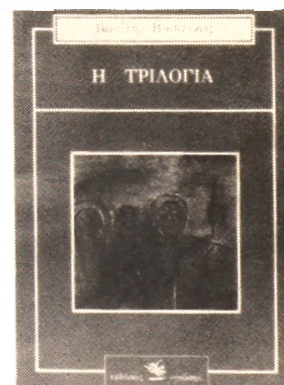
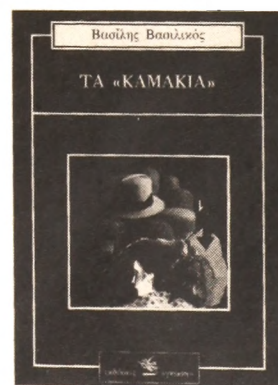
ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ ΤΗΣ ΓΝΩΣΗΣ

ΒΙΒΛΙΑ ΠΟΥ ΞΕΧΩΡΙΖΟΥΝ

**ΒΑΣΙΛΗΣ ΒΑΣΙΛΙΚΟΣ
ΓΛΑΥΚΟΣ ΘΡΑΣΑΚΗΣ**

...Αγαπώ αυτό το βιβλίο περισσότερο απ' όσα έχω γράψει μέχρι στιγμής. Ο λόγος είναι απλός: είναι το μόνο μυθιστόρημα που υιοθετώ απόλυτα σαν έκφραση του εγώ ως τρίτου... Θα το έλεγα βιομυθιστόρημα, αυτομυθιστόρημα, μυθιστορία... Όλα αυτά θα 'ταν λάθος: γιατί υπάρχει ανάπλαση ενός κατά βάση βιογραφικού υλικού, υπάρχει απόσταση ανάμεσα στο βίωμα και στην ανασύνθεσή του...

εκδόσεις «γνώση»

Ιπποκράτους 31, 10680 ΑΘΗΝΑ τηλ. 36.20.941 - 36.21.194

ΕΔΩ ΗΡΘΑΜΕ

ΜΠΟΡΕΙ η κ. Μερκούρη να είναι υπέρ της πραγματοποίησης της Ολυμπιάδας όμως υπόσχεται να ασβεστώσει όλα τα κτίρια του κέντρου —μεταφέροντας στην Αθήνα την ιδέα του μακαρίτη Πομπιντού για το Παρίσι. Όσο για δήμαρχο στη Θεσσαλονίκη δεν δεχόμαστε μεν τον κ. Παπαθεμελή, όμως ο κ. Πρύτανης —αν το επιθυμεί— είναι ευπρόσδεκτος ως υποψήφιος. Κάπως έτσι μας τα είπαν οι «διαπραγματευτές» του ΣΥΝ μετά τις διαβουλεύσεις με το κόμμα της Μητέρας-Δημοκρατίας.

ΕΠΙΣΗΣ και ο κ. Α. Παπανδρέου δήλωσε ότι «φοβάται μήπως σπάσει η συνεργασία». Άλλα παρόμοια δήλωσαν ηγέτες του ΣΥΝ: όλα συντονισμένα και προσυνεννοημένα για να φανεί ότι ήταν «σκληροί» στις διαπραγματεύσεις οι Συνασπιστές. Αυτό ήταν το αντίδωρο για να δηλωθεί η «ισοτιμία» —στάχτη στα μάτια οπαδών και μη.

ΔΙΑΣΥΡΟΝΤΑΙ Κεντρικές Επιτροπές, μεσαία στελέχη, και δημοσιογράφοι —που οφείλουν να περάσουν τη «γραμμή» εκόντες άκοντες— σύρονται να επικυρώσουν τις αποφάσεις που πήρε ο κ. Φλωράκης με τον κ. Παπανδρέου, σε μια συναλλαγή που εξασφαλίζει στον δεύτερο την πολιτική αμνήστευση και στον πρώτο την διατήρηση των μηχανισμών που ελέγχει σε δήμους και κοινότητες ανά την Επικράτεια.

«ΕΧΟΥΜΕ 17.000 δημοτικούς άρχοντες εμείς και γύρω στους 100 η ΕΑΡ. Τι θα γίνει με αυτούς; Πρέπει να εξασφαλίσουμε την επανεκλογή τους», φέρεται ότι είπε ο Προέδρος του ΣΥΝ.

ΑΥΤΑ είναι λοιπόν όσα απόμειναν στην Αριστερά και αυτά τα «κεκτημένα» παλεύει να διατηρήσει; Το κοινωνικό και πολιτικό κίνημα της αμφισβήτησης που εκπροσωπούσε πάντα η Αριστερά —όπου γης— από την ηγεσία του ΣΥΝ, χρησιμοποιείται σε μια απελπισμένη προσπάθεια συντήρησης του γραφειοκρατικού μηχανισμού που επανδρώνει γραφεία στον Περισσό, την Κουμουνδούρου και την Θεμιστοκλέους.

ΜΗΠΩΣ, θα έπρεπε να λυθούν αυτές οι συνεργασίες; Λόγος δεν μας πέφτει αλλά ούτε και θα ήταν θετική αυτή διάσπαση. Ούτε για τη χώρα ούτε για την Αριστερά. Είναι όμως νόμιμο

και επιβεβλημένο για όσους διαφωνούν με τις μεθοδεύσεις αυτές να βγουν τώρα αμέσως και με σαφήνεια να δηλώσουν την αντίθεσή τους και να πάρουν τις αποστάσεις τους για τις περί δημοτικών εκλογών αποφάσεις. Ας πορευτούν ως «λοιπές δημοκρατικές συμπαράταξεις» όλοι εκείνοι που το πιστεύουν και το επιθυμούν.

ΕΝΑ ΥΣΤΕΡΟΓΡΑΦΟ ΕΠΙ ΤΗΣ ΟΥΣΙΑΣ:

ΑΝ ΟΛΑ αυτά είναι τα «διαδικαστικά» υπάρχει και η ουσιαστική πλευρά των πραγμάτων.

ΜΗΠΩΣ η Αριστερά θα υπάρξει σαν εναλλακτική πρόταση σε αντίθεση με την αντίληψη της συντηρητικής παράταξης και του ενσωματωμένου σε αυτήν σοσιαλ-ελληνικού Κινήματος;

Η ΑΥΤΑΡΧΙΚΗ άσκηση της εξουσίας, η διπλή γλώσσα, η απόκρυψη, η θωπεία σε Κοσκωτάδες και Σαλιαρέληδες, ο προγραμματισμός για μίαν ανάπτυξη που θα απαλλοτριώνει όσα οι προηγούμενοι δεν πρόλαβαν να καταστρέψουν, η κοντόθωρη προοπτική για τα εθνικά θέματα —ή και η πλήρης εγκατάλειψή τους— η περιφρόνιση προς τον πολίτη που παραδέρνει χωρίς δικαιώματα και δυνατότητες υπεράσπισης της αξιοπρέπειάς του— όλα αυτά είναι κοινές «κατακτήσεις» και της συντηρητικής παράταξης και του σοσιαλ-ελληνικού Κινήματος.

Ο ΚΑΘΕΝΑΣ από τους απλούς και ανώνυμους αριστερούς καλούμαστε να αγνοήσουμε αυτά τα δεδομένα και να υποταχθούμε στην προσπάθεια για την υπεράσπιση της αναπαραγωγής ενός μίζερου μηχανισμού.

Η ΜΟΝΑΧΙΚΟΤΗΤΑ δεν είναι ελκυστική ούτε και εξασφαλίζει ανταποδώσεις. Οφείλει όμως ο καθείς από μας να ξανασκεφθεί ότι πρέπει σήμερα να απολογηθεί για όσα επί δεκαετίες δεν έβλεπε και δεν άκουγε για τον υπαρκτό σοσιαλισμό —και για τα καθ' ημάς— στην «μπρεζνιεφική» διακυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ.

ΠΟΛΥ περισσότερο σήμερα που η Δεξιά επελαύνει αδηφάγος και χωρίς σύγχρονες απόψεις και προγράμματα για τη χώρα.

Η ΔΙΑΦΩΝΙΑ σε όλα αυτά είναι η μόνη, δυστυχώς, επιλογή. Η ελπίδα μας δεν είναι ότι έχουμε αδύνατη, μεροληπτική ή άδικη κρίση. Η ελπίδα μας είναι ότι οι μοναχικοί αριστεροί πολίτες πληθαίνουν. Είναι η νέα μαγιά.

ΠΕΡΙ ΕΧΟ ΜΕΝΑ

- Περίοδος Β'
- Χρόνος 17ος
- Τεύχος 443
- Παρασκευή 27 Ιουλίου 1990
- δρχ. 200

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

Δημοχάρους 60 • 115 21 ΑΘΗΝΑ

Τηλ: 72.32.713 - 72.49.300
72.32.819 - 72.48.240

FAX: 72.26.107 - TELEX: 214179 ANTI

Ν. ΦΙΛΑΘΛΙΟΣ	
Η αβάστακτη αποκρουστικότητα των Σαλιαρέληδων	10
Η κάθαρση πιέζει	12
Γ. ΦΛΩΡΟΣ	
ΠΑΣΟΚ: Οι δυσκολίες μιας μεταρρύθμισης	14
Ξ. ΖΗΣΗΣ	
Ένας Κατσίκης αναδιπλώνει την αντιπολίτευση	16
Σ. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ	
Η εργατική τάξη δεν πάει πάντα στον παράδεισο	18
Σ. ΤΣΑΛΟΓΛΟΥ	
Τα ασφαλιστικά ταμεία και η κοινοτική πολιτική	20
ΥΠΡΟΣ: 16 χρόνια από την τουρκική εισβολή	22
ΙΛΑΙΩΝΑΣ 1990	24
ΙΚΟΣ ΚΥΡΙΑΖΙΔΗΣ	
Η χρονιά των μεγάλων κερδών	28

Γ. ΚΛ. ΛΥΚΑΣ	
ΕΥΡΥΤΑΝΙΑ	33
ΜΠΟΣΤ	
Απίστευτα και όμως αληθινά	34
Δ. ΚΑΤΣΟΥΛΗΣ	
Αριστερά και τοπική αυτοδιοίκηση	36
Θ. ΜΕΓΑΛΟΟΙΚΟΝΟΜΟΥ - Γ. ΛΟΥΚΑΣ	
Ελληνική ψυχιατρική	38
ΕΣΣΔ: Ηλ. Μπαρανίκας, Στ. Κούλογλου, Π. Βαλτινός	41
Β. ΣΑΚΚΑΤΟΣ	
Οι ανασφάλιστοι στην κοινότητα	46
Δ.Ι. ΠΑΛΛΑΣ	
Η καταστροφή του Λέχαιου	52
Λ. ΜΟΣΧΟΥ	
Για μια αρχαιολογία του ανθρώπου	58
ΜΟΝΙΜΕΣ ΣΤΗΛΕΣ	
ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ	
Η αποκατάσταση της Δημοκρατίας και η κατάργηση της πολιτικής	4
ΑΝΤΙΛΑΛΟΙ	5
ΗΜΕΡΟΔΗΚΤΗΣ	6
ΑΝΤΙΘΕΣΕΙΣ	8
ΓΕΛΟΙΟΓΡΑΦΙΑ	
Δ. ΧΑΝΤΖΟΠΟΥΛΟΣ	11
ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ	50
ΜΕΣΑ ΣΤΗΝ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ	65
ΔΙΑΛΟΓΟΣ	66
ΕΞΩΦΥΛΛΟ: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΧΑΝΤΖΟΠΟΥΛΟΣ	

αντι

Η αποκατάσταση της Δημοκρατίας και η κατάργηση της πολιτικής

Η δεξίωση της Τετάρτης για την 16η επέτειο από την «αποκατάσταση της Δημοκρατίας» ήταν μια ακόμα ευκαιρία για να διαπιστωθεί η αντίθεση που χωρίζει σήμερα τις ανάγκες της κοινωνίας από τις επιδιώξεις και προθέσεις της πολιτικής ηγεσίας της.

Σύσσωμη η πολιτική ηγεσία δεξιώθηκε εαυτών στους κήπους του Προεδρικού Μεγάρου, αποτιμώντας το σχετικό φόρο τιμής στον κ. Κων. Καραμανλή, αυτόν δηλαδή που καλεί κάθε φορά για να βγάλει τα κάστανα από τη φωτιά. Απουσίαζαν φυσική η «αποκατάσταση της Δημοκρατίας», η Κύπρος, τα εθνικά θέματα και οι ελπίδες των απλών ανθρώπων για δικαιοσύνη και «καλύτερες ημέρες». Ποιες «καλύτερες μέρες» όμως;

Οι τακτικές νίκες που επέτυχε η κυβέρνηση Μητσοτάκη στις εκατό πρώτες ημέρες του βίου της και κυρίως στο τελευταίο δεκαπενθήμερο —διεξαγωγή των εξετάσεων, απομόνωση της ηγεσίας του συνδικαλιστικού κινήματος και εξαναγκασμός της σε διάλογο, νομοσχέδιο για τις βάσεις, μεταγραφή Κατοίκης και διασφάλιση του μελλοντικού νομοθετικού έργου της (βλ. εκλογικό νόμο) κλπ.— αποσαφήνισαν σχεδόν πλήρως την πολιτική σκηνή και προδιαγράφουν τους όρους με τους οποίους θα διεξαχθεί το πολιτικό παιχνίδι στους μήνες που θα ακολουθήσουν τις αναγκαστικά σύντομες διακοπές λαού και πολιτικής ηγεσίας.

Στη μια πλευρά της σκηνής ο κ. Μητσοτάκης δείχνει ότι θα προχωρήσει ακάθεκτος και ανενόχλητος στην επιβολή του κοινωνικού και οικονομικού πλαισίου που θα του επιτρέψει να αναχαιτίσει τα ελλείμματα του δημόσιου και να θέσει τις βάσεις για την υλοποίηση του οικονομικού του προγράμματος.

ΕΓΩ ΑΝΔΡΕΑ...
ΠΑΝΤΑ ΤΟ 'ΛΕΓΑ
ΟΤΙ ΕΙΣΑΙ ΔΙΠΛΟΠΡΟΣΩΠΟΣ!..

ΔΙΦΑΙΣΘΗΚΕΣ...
ΧΑΡΙΛΑΒ...
ΔΙΦΑΙΣΘΗΚΕΣ!..

Όπως έχει φανεί ο μοναδικός άξονας γύρω από τον οποίο θα περιστραφεί το «πλαίσιο-Μητσοτάκη» θα είναι η εξυγίανση του δημόσιου τομέα σε βάρος των εργαζομένων και του συστήματος παροχών. Και είναι γεγονός ότι το πετσόκομμα των ασφαλίσεων και των συντάξεων, η εξάλειψη των υπερωριών και των εκτός έδρας, το ξεπούλημα των προβληματικών, οι απολύσεις των εκτάκτων και ο περιορισμός των προσλήψεων, μπορούν να μειώσουν τα ελλείμματα και να εξισορροπήσουν κάπως τον πολύπαθο προϋπολογισμό.

Αλλά οι προδιαγραφές της κυβερνητικής πολιτικής σταματούν εδώ. Κανείς δεν μπορεί να πει τι θα γίνει στη συνέχεια. Αφήνοντας ασχολίαστο το γεγονός ότι ακόμα δεν είδαμε ούτε μια αξία λόγου επένδυση —έστω και «αποικιοκρατική»— κανείς —και προφανώς ούτε και ο ίδιος ο πρωθυπουργός— δεν μπορεί να μας πει πώς ακριβώς προτίθεται η κυβέρνηση να αναπτύξει την οικονομία του τόπου και τι είδους ακριβώς μοντέλο ανάπτυξης επιδιώκει για τη χώρα. Ο κ. Μητσοτάκης δεν μας έχει πει ακόμα —και προφανώς αδυνατεί να το κάνει— ποια είναι η Ελλάδα που οραματίζεται.

Στηριζόμενοι στη διαπίστωση αυτή μπορούμε να προβλέψουμε ότι σε ένα όχι και τόσο μακρινό μέλλον οι κοινωνικές αντιθέσεις θα πάρουν εκρηκτικό χαρακτήρα. Για τον απλούστατο λόγο ότι τα αντιλαϊκά μέτρα που παίρνει η κυβέρνηση μπορούν για την ώρα να επιβάλλονται ανώδυνα επειδή όλοι αντιλαμβάνονται την κρισιμότητα της οικονομικής κατάστασης και την απειλή της χρεωκοπίας. Όμως αυτό το τροπάρι δεν μπορεί να συνεχιστεί επ' άπειρον. Κάποτε η οικονομία θα πρέπει να ανακάμψει και κάποτε ο λαός θα πρέπει να διαπιστώσει ότι ανταμείβεται για τις σημερινές θυσίες του. Διαφορετικά θα αρχίσει να διαμαρτύρεται.

Παράλληλα και ανεξάρτητα από τους χειρισμούς της αντιπολίτευσης νομοσχέδια όπως αυτό για τα ασφαλιστικά ταμεία

αποτελούν στην ουσία βραδυφλεγείς βόμβες για οποιαδήποτε κυβέρνηση. Ο κ. Μητσοτάκης βιάζεται να περάσει και το νομοσχέδιο αυτό στηριζόμενος στην ευνοϊκή για την κυβέρνησή του έκβαση της μάχης για το αναπτυξιακό νομοσχέδιο και της αντιπαράθεσης με τους καθηγητές. Όμως η κατάργηση κάποιων κοινωνικών παροχών που θεωρούνται δεδομένες είναι διαφορετικό και απάτητο ακόμα «γήπεδο» για την κυβέρνηση. Αν στη μάχη με τους καθηγητές ο κ. Μητσοτάκης είχε στο πλευρό του τη μεγάλη πλειοψηφία των γονιών, στη μάχη για το ασφαλιστικό θα έχει εναντίον του τη μεγάλη πλειοψηφία των εργαζομένων κι αυτό δεν φαίνεται να το έχει αντιληφθεί.

Αρχίζουν επίσης και εμφανίζονται και άλλα εξίσου ανησυχητικά σημεία στην κυβερνητική πρακτική. Ο κ. Κατοίκης για παράδειγμα μεταγραφόμενος στη ΝΔ αποτελεί ένα θλιβερό στήριγμα. Η διαδικασία μεταγραφής δηλώνει την αλαζονεία της νέας εξουσίας. Δεν υπήρχε κανένας λόγος για να επέμβουν τα ΜΑΤ στα Χανιά αφού μόνο ένα πολύ μικρό ποσοστό του εκλογικού σώματος προσχώρησε στα συνθήματα της αντιπολίτευσης για τις βάσεις. Οι θριαμβολογίες για το κυπριακό και το αλβανικό δεν χρειάζονταν επειδή η κατάσταση είναι πολύ ρευστή όλα τα «εθνικά θέματα» ανοικτά και αυτά που σήμερα η κυβέρνηση θεωρεί «κεκτημένα» αύριο μπορεί να μετατραπούν «αμφισβητούμενα» όπως έδειξε η περίπτωση της Αμμοχώστου. Ο χειρισμός των χρεών των ΠΑΕ στην Τράπεζα Κρήτης και η περίπτωση «θρύλλος» αποδεικνύουν ότι άγρα ψήφων και το «πολιτικό κόστος» αποτελούν πάντα βασικούς άξονες αναφοράς της οποιασδήποτε κυβέρνησης. Ο διαβόητος δημόσιος τομέας παραμένει ως έχει με μόνη διαφορά τα «μπαλάκια» που ρίπτει κάθε τόσο ο κ. Έβερτ στον κ. Μητσοτάκη, τις μεταθέσεις και διορισμούς ημετέρων και την επανάληψη του γνωστού καθεστώτος της ευνοιοκρατίας.

Κορυφαίο παράδειγμα η κατάσταση στα Κρατικά Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης και τη Γενική Γραμματεία Τύπου, όπου ο ρεβανσισμός κάποιων ευνοουμένων της Ρηγίλλης, οι οποίοι κατά τα άλλα όχι μόνο σιώπησαν στην προηγούμενη οκταετία, απειλεί με την ίδια διαφθορά και αλαζονεία του παρελθόντος. Αυτή η αλαζονεία, —πληγή κάθε εξουσίας από την εποχή του Ερρίκου του Όγδοου— αρχίζει να είναι ο «δαίμονας» και αυτής της κυβέρνησης. Αλλά το μόνο που δεν χρειάζεται ο τόπος είναι «ιστορικές δικαιώσεις» και ρήσεις του τύπου «είμαστε οι καλύτεροι», μόνο και μόνο επειδή ο κ. Κατσίκης αύξησε κατά μια τις κοινοβουλευτικές έδρες της ΝΔ.

Και δεν μπορούμε παρά να επιχειρήσουμε τη σύγκριση. Όπως συνέβη και το 1981 με την πρώτη κυβέρνηση Παπανδρέου, ο μοναδικός αντίπαλος σήμερα του κ. Μητσοτάκη και της ΝΔ είναι ο «εαυτός» τους. Αν δεν αλλάξει —ερώτημα αν το μπορεί— μετά πάσης βεβαιότητας θα εκτυλιχθεί εκ νέου το παλιό σενάριο.

Από την άλλη, η αντιπολίτευση επιβεβαίωσε και στο δεκαπενθήμερο που πέρασε ότι δεν μπορεί να ανατρέψει αυτή τη φορά των πραγμάτων. Το ΠΑΣΟΚ φαίνεται να έχει εμπλακεί οριστικά και αδιέξοδα στη δική του λογική των πραγμάτων, με αποτέλεσμα να περιθωριοποιείται σταθερά, αυτοεπαναλαμβανόμενο και αναπαράγοντας πληκτικά το «'65»,

τις διαχωριστικές γραμμές και το «εγώ» του προέδρου του. Με μοναδικό αποτέλεσμα για το ίδιο να οδηγείται σε επανειλημμένες αυτοαναιρέσεις οι οποίες συχνά παίρνουν και κωμικό χαρακτήρα. Το περασμένο Σάββατο μετά την έξοδό του από το πρωθυπουργικό γραφείο ρώτησαν τον κ. Παπανδρέου αν επιμένει ακόμα στην δήλωση του «Πωλείται η Ελλάς». «Δεν εννοούσα αυτό», απάντησε ο αρχηγός της αξιωματικής αντιπολίτευσης «εννοούσα τα παραμεθόρια οικόπεδα που πουλούνται στους ξένους»! Ίσως δεν θα έπρεπε να ασχολούμαστε στο μέλλον με την καταγραφή των δηλώσεων Παπανδρέου.

Η περιθωριοποίηση του Συνασπισμού είναι ακόμα πιο ραγδαία από την αναμενόμενη από τους πλέον απαισιόδοξους αφού η λογική του Περισσού έχει επικρατήσει σχεδόν πλήρως και η ΕΑΡ και η Νέα Πορεία ακολουθούν χωρίς αντιρρήσεις. Από τη στιγμή που τα οράματα έχουν εκλείψει και οι ιδεολογίες έμειναν οριστικά στο ράφι των αζήτητων, είναι εύκολο να επικρατούν στην Αριστερά οι πρακτικιστές και οι τεχνικοί των μηχανισμών. Ποιον ενδιαφέρουν άραγε οι προβληματισμοί για τις δημοτικές εκλογές και η διελευκυσίνδα για την κ. Μερκούρη και τον κ. Παπαθεμελή;

Τι σημασία θα έχει αν ο ΣΥΝ εκλέξει δύο περισσότερους ή τρεις λιγότερους δημάρχους στις δημοτικές εκλογές, εν όψει των καταγιστικών αλλαγών τόσο

στη διεθνή όσο και στην εγχώρια πολιτική σκηνή;

Το δράμα της αριστεράς δεν έχει λοιπόν θεατές. Και παίζει μπροστά σε μια άδεια πλατεία, αφού το έργο «οι άλλες δημοκρατικές δυνάμεις» έχει παιχθεί τόσες φορές που ούτε οι τζαμπατζήδες θέλουν πλέον να το παρακολουθήσουν. Στα παρασκήνια της πολιτικής ζωής πολλοί είναι εκείνοι που αρχίζουν σιγά-σιγά και επώδυνα να αποστασιοποιούνται από εκείνους που τους ποδηγετούσαν επί τόσα χρόνια. Δεν ενδιαφέρονται πλέον για «μοντέλα» και «στάδια» αλλά για πολύ πιο απλά και πρακτικά ζητήματα: Το περιβάλλον και τις συνθήκες δουλειάς, τις ελεύθερες ώρες και τις διαπροσωπικές σχέσεις, τις διακοπές και τα τηλέφωνα, τους δρόμους και τα νοσοκομεία. Αυτή η στροφή προς την κοινωνία και η αποστασιοποίηση από τις ιντριγκες που περιγράφονται στις παραπολιτικές στήλες, αποτελεί ίσως το μοναδικό αισιόδοξο σημείο των καιρών. Τα σκάνδαλα αποκάλυψαν την ουσία του συστήματος και απογύμνωσαν τους μύθους από το περιεχόμενό τους. Η στροφή προς την κοινωνία των ατόμων και τις πραγματικές ανάγκες τους θα απογυμνώσει και τους διαχειριστές των μύθων από τα επιχειρήματά τους. Ίσως οι εξελίξεις να είναι πιο αισιόδοξες από όσο δείχνουν.

Το πρόβλημα για τον τόπο είναι ότι η αριστερά επέλεξε όπως φαίνεται οριστικά να μην κριθεί στο πεδίο αυτό.

ΟΤΙ... με εμφανή δυσφορία υποδέχτηκαν στελέχη του πολιτικού χώρου (απ' όλες τις πλευρές), την προφυλάκιση του κ. Δημ. Κουνελάκη, υπ' αρ. ένα συνεργάτη του Κοσκωτά. Για τον οποίο επικρατεί (σε πολλούς κύκλους) η άποψη, πως υπήρξε περισσότερο «θύμα» και λιγότερο ένοχος. Έτσι ώστε δεν είναι λίγοι όσοι πιστεύουν πως πρόκειται να ασκηθούν πιέσεις για την αποφυλάκισή του...

ΘΥΜΑΤΑ Η είδηση(;) είναι από τη στήλη «Ίσως δεν μάθατε ακόμα ότι...» του «Ελεύθερου Τύπου» της Δευτέρας 16/7: «Ίσως δεν μάθατε», ποτέ, αγαπητοί αναγνώστες, ότι ο αξιότιμος κ. Δημ. Κουνελάκης ήταν —ας την πούμε έτσι— μέλος της «δεξιάς» του «κόμματος» του «δρα» της Παλλήνης, Γεωρ-

γίου Κοσκωτά. Ήταν ο προνομιακός συνομιλητής του πάλαι ποτέ συμβούλου της USIS στην Αθήνα και ο σύνδεσμος του «δρα» με την αμερικανική πρεσβεία. Αν λοιπόν το «θύμα», όπως πιστεύει ο Ε.Τ. παραμένει έγκλειστος, υπάρχει κίνδυνος να ομιλήσει για τη «δεξιά» φράξια του πολυσυλλεκτικού και παντοδύναμου κόμματος του Κοσκωτά. Αλλά αυτό δεν θα άρεσε διόλου στον Ε.Τ. και τους άλλους του «πολιτικού χώρου». Ανεξάρτητη δικαιοσύνη;

ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟΙ ΑΣΤΕΡΕΣ Μια και ο λόγος για το «κόμμα Κοσκωτά», πρέπει να υπενθυμίσουμε ότι όχι μόνον ο ανακριτής αλλά και ο έγκριτος κόσμος της πανεπιστημιακής κοινότητας έχει λησμονήσει τον γραμματοκομιστή —και με πολλές άλλες ιδιότητες κοσμούμενο— κύριο Μεταξά. Επειδή στην προσπάθεια κάλυψης του κυρίου αυτού λέγεται ότι συμμετέχουν και αξιοσέβαστα κατά τα άλλα ονόματα της Νομικής Σχολής του Αθηνών, το ΑΝΤΙ υπόσχεται σε αμέσως προσεχές τεύχος του να διεξαγει

σχετική έρευνα. Βέβαια, ίσως στο μεταξύ να υπάρξει κάποια απόφαση.

ΑΙΔΗΜΟΣΥΝΗ Οι φυλάδες του Κουρή και οι πρωτοκλασάτοι της παρέας Γιώργος, Μάκης και Κώστας Γερονικόλος ελούφαξαν —αυτοί οι λαλίστατοι— για όσα στοιχεία γράφαμε για τα κατώματά τους κατά την περίοδο της δικτατορίας. Κήνσορες αυτοί της πολιτικής και κοινωνικής μας ζωής, σιωπούν αιδημόνως —και με κουτοπονηριά όταν τους θυμίζουν τα όσα σέρνει η σκούφια τους. Και βέβαια όσα γράψαμε ήταν δείγμα από τα πολλά του αμαρτωλού παρελθόντος της παρέας.

ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΑ Μάλιστα, έχει σχέση με την ελαστική έννοια του ανθρωπισμού η ιστορία που περιγράφουμε. Σε μεγάλη πρωτεύουσα —όχι πάντως στο Λονδίνο, την Ουάσιγκτον ή τη Μόσχα— έχει κατά παρέκκλησιν νομοθετηθεί και δεύτερη θέση τηλετυπιστα γιατί ο πάλαι ποτέ διορισθείς από τον Αβέρωφ, είναι ανάπηρος. (Δεν θέτουμε τώρα το θέμα αν

και κατά πόσον το ελληνικό κράτος ενεργεί με ανθρωπιστικά κριτήρια γενικώς και κατά πόσον σε συγκεκριμένες περιπτώσεις αντιμετωπίζει σωστά τα ιδιαίτερα προβλήματα κάθε πολίτη ο οποίος δεν συχνάζει σε υπουργικούς προθαλάμους). Το ΠΑΣΟΚ αλλά και η ΝΔ συνεχίζουν το υποτιθέμενα «ανθρωπιστικό» μέτρο Αβέρωφ το οποίο όμως συνεπάγεται πλήθος άλλων παρανομιών). Το αντι-ανθρωπιστικό είναι ότι ο εν λόγω υπάλληλος, εξακολουθεί να παραμένει στη θέση του αν και έχει συμπληρώσει τα συντάξιμα έτη του. Μια λογική απάντηση αναμένεται από το υπουργείο των Εξωτερικών.

ΠΡΟΣΩΝΥΜΙΕΣ Από πρύτανης, αποφάσισε να χρησθεί δήμαρχος ο καθηγητής του ΑΠΘ κ. Δημ. Φατούρος. Κάτι σαν «δημοκρατική συμπαράταξη» —«συμπαθών», όπως έλεγαν παλιά. Ο κ. καθηγητής είναι πάντως σταθερός και τακτικός επιφυλλιδογράφος και στο ΒΗΜΑ. Σε συνδυασμό και με τις νέες του φιλοδοξίες, απόκτησε παρατσούκλι **ΒΗΜΑ-ΡΧΟΣ**.

ημερο δηκτης

ΤΕΤΑΡΤΗ 13.6.90 · ΤΕΤΑΡΤΗ 25.7.90

Υπό κανονικάς συνθήκας πίεσεως και θερμοκρασίας μόλις και μετά βίας χωρά ο ανά δεκαπενθήμερον **Ημεροδηκτης** στις σελίδες που καταδέχεται να του διαθέσει το **Αφεντικό**. Υπό συνθήκας θερμής χαλαρότητας και ιουλιανής θερμοκρασίας, πως να χωρέσουν τρία ολόκληρα δεκαπενθήμερα —τα δυο κατά τα οποία (όπως ελπίζω ότι παρατηρήσατε) έλειπα και το τρέχον τρίτο; Όλοι οι νόμοι της φύσεως, της τε οργανικής και ανοργάνου, απαγορεύουν κάτι τέτοιο σύμφωνα με τις θεωρίες του κ. Σακελλαρίδη, τις οποίες οφείλουν να ενστερνισθούν δεκάδες χιλιάδες υποψήφιοι της Α' και Β' δέσμης των Εισαγωγικών Εξετάσεων —και δεν είμαι εγώ βεβαίως αυτός που θα τις αμφισβητήσει δεδομένου ότι αύριο **Σάββατο** όλοι αυτοί, εν οίς και η **Διονυσία** (Κοντογιαννοπούλου θέλοντος και Μπαλωμένου επιτρέποντος), θα διαγκωνισθούν για να αποδείξουν ότι τις έχουν εμπεδώσει.

Έστω λοιπόν και αν πρόκειται περί καταστάσεως όπου πιέζει ο χρόνος και όχι διάφορα έμβολα· έστω και αν μας τσουρουφλίζει ο ήλιος και όχι λύχνοι Μπούνσεν —αιδιάζουσα συνθήκη πίεσεως και θερμοκρασίας επιβάλλουν θεματοδηκτική και ουχι ημεροδηκτική προσέγγισιν. Κυρίως όμως επιβάλλουν πλούσια και δροσερή εικονοδηκτική άποψη.

ΟΥΔΕΝ ΚΑΚΟΝ ΑΜΙΓΕΣ ΚΑΛΟΥ

Οι βλαβερές συνέπειες της **λειψυδρίας** είναι αιώνες τώρα γνωστές —τουλάχιστον από την εποχή που υπάρχει η Σαχάρα. Και μόνο το γεγονός ότι η **δίψα** αποτέλεσε **Ταντάλειον μαρτύριον** και αποδίδεται με φράσεις όπως «**κοράκιασσα**» ή «**λύσσαξα**», αρκεί για να μας πείσει.

Εγώ όμως είδα ότι η **θάλασσα** στο χωριό μου ήταν πολύ πιο καθαρή φέτος —γιατί δεν έφθασαν ως αυτή τα κορεσμένα με **λιπάσματα** και **φυτοφάρμακα** νερά με τα οποία **πλημμύριζαν** τα χωράφια τους οι **αγρότες**. Ούτε έφθασαν και τα νερά γειτονικού **εργοστασίου** ντομάτας —το οποίο λόγω της **λειψυδρίας** υποχρεώθηκε να ανακυκλώνει το νεράκι που χρησιμοποιεί!

Επιπλέον, όλοι υποστηρίζουν πως τα **κρασιά** θα είναι καλύτερα φέτος και οι τιμές τους **υψηλότερες** μια που, ελλείψει νερού, όλοι θα καταναλώνουν **οίνον**. Ως **οινοπαραγωγός** δεν έχω λόγους να είμαι **δυσανεστημένος**.

Τρίτον, όλοι εμείς οι **υδρόφοβοι** που ανέκαθεν θεωρούσαμε πως το **σαββατιάτικο μπάνιο** και **λούσιμο** φθάνουν και περισσεύουν, θα επιβάλουμε επιτέλους τις αισθητικές μας αντιλήψεις σ' όλη την κοινωνία.

Τέταρτον, θα σταματήσουν οι **φυλλάδες** της ΝΔ να μας **ζαλίζουν** με την **κάθαρση** —ελλείψει ύδατος πως θα γίνει;

Πέμπτον κι έσχατον αλλά όχι ελάχιστον, θα γίνουμε κι εμείς **Ευρωπαίοι** —θα σταματήσουν δηλαδή να μας **σερβίρουν** μαζί με τον **καφέ**, την **πορτοκαλάδα**, το **γλυκό** κι ένα **ποτήρι** δροσερό νεράκι. Ότι δεν πέτυχε ο **Καραμανλής**, θα το καταφέρει η **λειψυδρία**.

Συνοπτικώς, διαπιστώνουμε ότι πάντα **εν σοφία** **εποίησε** διότι **ουδέν κακόν αμιγές καλού**. Μπορεί να πούμε το **νερό νεράκι** αλλά θα πιούμε καλύτερο **κρασάκι**.

ΠΑΜΦΑΓΟΙ ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΤΕΣ

Ο γραμματεύς της ΕΑΡ κ. **Κουβέλης** συζήτησε, λέει, το ενδεχόμενο **συγχωνεύσεως**

του κόμματός του με την **ΕΔΑ** και το **ΚΟΔΗΣΟ** —αυτοί οι λεγόμενοι **κομμουνιστές του Εσωτερικού**, **παμφάγοι** είναι. Αφού εντός 3 ετών **κατανάλωσαν** όλους (σχεδόν) τους «**ανέντακτους**» με τους οποίους **συνίδρυσαν** την ΕΑΡ, τώρα **ετοιμάζονται** να **καταβροχθίσουν** κι άλλους. Δεν φοβούνται μήπως τους καθίσουν στο **στομάχι**; Οι **σάρκες** των κ. **Λεντάκη** και **Πρωτόπαπα** δεν **προβλέπονται** **εξίσου** **τρυφερές** με αυτές των προηγουμένων **θυμάτων**...

100 ΗΜΕΡΕΣ ΜΗΤΣΟΤΑΚΗ

Ούτε μια, ούτε δυο: **εκατό** ολόκληρες μέρες **ευρίσκεται** επί του **τραχήλου** μας ο κ. **Μητσοτάκης** και το κόμμα του. Υπάρχουν και χειρότερα **ευτυχώς** —όπως τα **Εκατό Χρόνια Μοναξιά**, τα **Επτά Χρόνια Γρουσουζιά**, τα **Τρία Χρόνια Φαγούρα**. Υπάρχουν όμως και καλύτερα —όπως το **Δεκάημερο** του **Βοκάκιου**, οι **Τρεις Ημέρες** του **Κόνδορα**, και **βεβαίως** οι **Εννιάμισι Εβδομάδες** της **Κιμ Μπάσιντζερ**. Ως χώρα της **περιφέρειας**, πολύ θα μας **πήγαινε** να έχουμε για **πρωθυπουργό** την **τελευταία**. Οπωσδήποτε όμως **αξιζουμε** και **δικαιούμε** κάτι καλύτερο από τον κ. **Μητσοτάκη**, την **κόρη** και τη **σύζυγό** του. Και δεν εννοώ, προς **Θεού**, την κ. **Μερκούρη** για **δήμαρχο**. Διότι εγώ την **αγαπώ** και **σκέφτομαι** με τρόπο την **πιθανότητα** να **καταλήξει** **κλητήρας**.

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΤΗΛΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΩΝ ΕΛΛΑΔΟΣ

Όταν, **μικροί**, **παιζαμε** το «**σπασμένο τηλέφωνο**», **κουτσά-στραβά**, **περισσότερο** ή **λιγότερο** **αλλοιωμένο**, το **μήνυμα** **έφθανε** στον **προορισμό** του. Τώρα που **μεγαλώσαμε** **αδυνατούμε** να **στείλουμε** **οποιοδήποτε** **μήνυμα** —ο **ΟΤΕ** **αρνείται** **πεισματικά** να το **μεταφέρει**.

Αμέτρητες **ανθρωποώρες** **χάνονται** στις **ουρές** σε **τηλεφωνικούς θαλάμους**, σε **περίπτερα**, σε **καφενεία**, σε **μπακάλικά**, όπου **εκατομμύρια** **ξένοι** και **εντόπιοι** **παραθεριστές** **κάθιδροι** **προσπαθούν** **μάτην** να **επικοινωνήσουν** με τα **γραφεία** ή τα **σπίτια** τους. **Λυπηθείτε** μας **Οργανισμέ Τηλεπικοινωνιών Ελλάδος**: είναι τόσο **σύντομες** οι **διακοπές** μας, **γιατί** να μας τις **περικόπτετε** με τόσο **βάρβαρο** τρόπο;

ΤΟ ΠΕΡΙ ΔΙΚΑΙΟΥ ΑΙΣΘΗΜΑ

Μετά την **αθώωση** **Νάσιουτζικ** πώς θα **αντιμετωπίσει** το **κοινόν** **περί δικαίου αίσθημα** των **Πανελλήνων** την **τυχόν καταδίκη** του κ. **Αθανασόπουλου**; Θα πει «**Είδες, το ΚΚΕ τα βρήκε με τη ΝΔ: αθώνει τους δικούς του και την πληρώνουν οι πασοκίτες**». Όσο για την **τυχόν αθώωσή** του θα **συμπεράνει**: «**Είδες, άμα είσαι πρώην Εισαγγελέας, ποτέ δεν καταδικάζεσαι**». Έτσι ή **αλλιώς**, μόνο για **αίσθημα** **περί δικαίου** δεν θα **πρόκειται**: Οι **συμπατριώτες** μας είναι πολύ πιο «**πονηρεμένοι**» από όσο **γενικώς** **νομίζουμε**. Μπορεί να **μη χτίζουν** όλοι **Παρθενώνες** όπως ο κ. **Αθανασόπουλος** **αλλά** **ούτε** **κουτόφραγκοι** είναι, **ούτε** **κουτόχορτο** **τρώνε** —τα **δε βελανίδια** **ανέκαθεν** τα **κάναμε** **εξαγωγή** για τα **βυρσοδεψεία** της **Ευρώπης**.

ΓΚΟΡΜΠΑΤΣΩΦ · ΛΙΓΚΑΤΣΩΦ · ΠΡΟΤΑΣΩΦ

Το **Ρωσικόν Κόμμα** **απέκτησε** και **νέα φράξια**. Δεν μας **έφταναν** οι **Γκορμπατσοφικοί** και οι **Λιγκατσοφικοί**, εις το **μέλλον** θα **διαθέτουμε** και **Προτασοφικούς**. Ορισμένοι **βεβαίως** **ισχυρίζονται** ότι οι **Προτασοφικοί** **δεν αποτελούν** **παρα τον Δούρειον Ίππον** των **Γκορμπατσοφικών**, οι οποίοι **ελπίζουν** ότι με την **βοήθεια** του **διάσημου επιθετικού** θα **εκπορθήσουν** τον **Περισσό**. Αν **όντως** το **πιστεύουν**, οι **Γκορμπατσοφικοί** **εν Ελλάδι** **πλανώνται** **πλάνην οικτράν** διότι: α) Ο **Προτασώφ** είναι **Ουκρανός**, **θυμώνει** όταν τον **λένε** **Ρώσο**, όπως **θυμώνουν** οι **Σκωτσέζοι** όταν τους **λέν** **Εγγλέζους**, και **μάλλον** θα **ιδρύσει** **δικό** του **κόμμα**. β) **Αντίστοιχα** **σχέδια** **είχε** ο **Κοσκωτάς** με τον **Ντέταρι** και **βρέθηκε** στη **φυλακή**, ενώ ο **Ντέταρι** **αλωνίζει** την **Ευρώπη** και **συλλέγει** **δισεκατομμύρια**.

ΓΙΑΤΙ ΧΑΙΡΕΤΑΙ Ο ΤΑΥΡΟΣ ΚΑΙ ΓΕΛΑΝΕ ΟΙ ΚΟΥΡΗΔΕΣ;

Πράκτορες του κ. **Γεννηματά** είναι αυτοί οι **Φροστ** και **Σάλιβαν**. Διότι ο κ. **Παπανδρέου**, **γνωστός** για την **εθνική υπερηφάνεια** που τον **διακατέχει**, **δεν μπορεί** να **επιτρέψει** στους **Αμερικάνους** **ιμπεριαλιστές** να **υποδεικνύουν** τον **διάδοχό** του —θα **στραφεί** **λοιπόν** **κατά** του κ. **Σημίτη** και θα **αφήσει** τον **Γ. Γεννηματά** **αλωνίζει** — **προς** **μεγίστην**

Για τις αναγνώστριες

Για τους αναγνώστες

τέρψιν των Αδελφών Κουρή. Έχουν κι άλλους λόγους οι Κουρήδες να είναι ευχαριστημένοι. Σύμφωνα με σφυγμομέτρηση, που στοιχεία της παραθέτει το «Βήμα», το 33% των οπαδών του ΠΑΣΟΚ θεωρούν πως το Κίνημα θα χάσει αν πάρει τις αποστάσεις του από την «Αυριανή».

Στα ηγετικά κλιμάκια οι δικοί του προοδεύουν, στη βάση, ο κόσμος του ΠΑΣΟΚ το θέλει —ζητείται Ελ Κορντομπές να αναχαιτίσει τον Ταύρο.

ΕΝΔΟΚΑΘΕΣΤΩΤΙΚΕΣ ΣΥΓΚΡΟΥΣΕΙΣ

Περίεργα αυτά τα περιοδικά του αμερικανικού κατεστημένου. Το «Τάιμ» έθαψε, ως γνωστόν τον Α. Παπανδρέου για την υπόθεση Κοσκωτά, το «Νιούσγουικ», προβάλλει την υποψηφιότητα της Μ. Μερκούρη για τη δημαρχία της Αθήνας. Δεν αποκλείεται βεβαίως το σχετικό ρεπορτάζ να αποτελεί προβοκάτσια του κ. Κατριβάνου — πως θα υποστηρίξει το ΚΚΕ υποψήφια που την στηρίζει το ιμπεριαλιστικό κατεστημένο. Δεν αποκλείεται όμως να πρόκειται και για πραγματική ρήξη στους κόλπους της άρχουσας τάξης των ΗΠΑ: οι καλοί Αμερικανοί του «Νιούσγουικ» διορθώνουν το κακό που προκάλεσαν οι κακοί του «Τάιμ».

Όμως εκείνη τη φράση «Ήπια την πολιτική με το γάλα της μάνας μου» τι την ήθελε η κ. Μερκούρη; Τι χρωστάμε εμείς για να μας παιδεύουν οι αμαρτίες των δικών της γονιών;

ΤΕΤΑΡΤΗ, 25.7.90

Υπό κανονικές συνθήκας, ο Ημεροδότης εξαντλείται την

Τρίτην της εβδομάδος που κυκλοφορεί και όχι Τετάρτην. Η εξαίρεσις επιβάλλεται διότι σήμερον συμπληρώνεται ένα ολόκληρο έτος αφ' ότου ο υπογράφων δεν έβαλε τσιγάρο στο στόμα του. Αισθάνεται οριστικώς και αμετακλήτως θεραπευθείς από του ολέθριου πάθους του καπνίσματος και εύχεται και εις

Για το αφεντικό

τα δικά σας. Πρέπει να σημειώσω ότι το σημαντικότερο δεν είναι η απαλλαγή του οργανισμού από την πίσσα και τη νικοτίνη αλλά ότι απλευθερώνεται η καθηλωμένη εις το στοματικόν στάδιον σεξουαλικότης και η λίμπιντο βρίσκει διεξόδους πολύ πιο συναρπαστικές από την κατάποσι του βρωμερού καπνού ενός άθλιου χόρτου. Μια δοκιμή θα σας πείσει...

Ο ΠΑΡΑΤΥΧΩΝ ΗΜΕΡΟΔΗΚΤΗΣ

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

Χρ. Παπ., Εντελώς Ενταύθα: Όχι, δεν καταλάβατε καλά: η παρουσία μου εδώ δεν σημαίνει πως τελείωσαν και οι διακοπές μου. Περαιστικός ήμουν και είπα «ας περάσω από το περιοδικό να δω τι γίνεται». Θα με ξαναδείτε στο μεθεπόμενο τεύχος.

Κων. Τράγον, Γλυκά Νερά: Πολύ αέρα έχουν πάρει οι καταιίκες στα μέρη σας. Συμμαζέψτε τες γιατί στο τέλος θα σας μείνουν μόνο τα κουδούνια και τα κέρατα.

Δημ. Ψυχ., αγνώστου διαμονής: Μην ανησυχείτε, ουδείς αντελήφθη την απουσία σας. Μπορείτε να συνεχίσετε επ' αόριστον τις διακοπές σας. Εμείς εδώ πολύ θα χαρούμε.

Τεχνοκράτες και απαιδευσία

Πολλά είναι εκείνα που πρέπει να αναμένουμε από τη νεοδημοκρατική διακυβέρνηση. Όλα όσα θα αναδιπλωθούν από την εφαρμογή του πολυνομοσχεδίου θα αποδείξουν του λόγου το αληθές, σύντομα. Ένα μικρό δείγμα —γεύση των όσων θα ακολουθήσουν— αποτελεί λ.χ. η απόφαση του υπουργού Προεδρίας κ. Μ. Έβερτ να σταματήσει τη δημοσίευση στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως την ειλημμένη ήδη απόφαση συνταξιοδότησης μερικών χιλιάδων υπαλλήλων του Δημοσίου.

Δεν κρίνουμε αυτή τη στιγμή τη δημοσιονομική πλευρά της απόφασης του κ. Έβερτ. Άλλο θέλουμε να επισημάνουμε: με την πράξη του αυτή σηματοδοτεί την αντίληψη που πρόκειται να πρυτανεύσει στο εξής. Μια αντίληψη που αγνοεί πεισματικά τις κοινωνικές διαστάσεις των νέων ρυθμίσεων· μόνες οι τεχνοκρατικές· δημοσιονομικές «τεχνικές» δεν θα μετασχηματίσουν την ελληνική κοινωνία, οδηγώντας την προς την «πρόοδο» και την «ανάπτυξη». Η δική μας κοινωνία, μονταρισμένη από τις πολιτικές εξουσίες του πρόσφατου και μακρινότερου παρελθόντος, προκειμένου να βαδίσει στην πρόοδο και την ανάπτυξη, απαιτεί συναινέσεις. Αλλιώς θα ανοίξουν οι ασκοί του Αιόλου. Και για μεν την καριέρα των τεχνοκρατών της πολιτικής κανένα ιδιαίτερο ενδιαφέρον δεν τρέφουμε. Όμως τα δεινά του «μετασχηματισμού» θα υποστεί ο ελληνικός λαός. Δεινά που μεταφράζονται σε εξαθλίωση και αλλοτρίωση. Οι «μετασχηματισμοί» είναι επικίνδυνο παιχνίδι για να επιχειρείται με τόση επιπολαιότητα.

Το δουλεμπόριο

Μετά την κοινοποίηση από τον Τύπο —η «Ελευθεροτυπία» πρωτοστάτησε— του δράματος των λαθρομεταναστών από τη Σρι Λάνκα και τις Ινδίες, φαίνεται ότι τελικά θα βρεθεί μια ανθρώπινη λύση με —η λέξη βγαίνει δύσκολα— ευτυχή κατάληξη.

Έκπληκτοι παρακολουθήσαμε την α-

πίθανη αυτή ιστορία δουλεμπορίου πριν 15 μέρες. Το δουλεμπόριο λαθρομεταναστών από τις χώρες του Τρίτου Κόσμου προς τις ανεπτυγμένες χώρες, έχει την τελευταία τριετία, πάρει τεράστιες διαστάσεις. Η χώρα μας, λόγω γεωγραφικής θέσης και από το γεγονός ότι είναι μέλος της ΕΟΚ αποτελεί ελκυστικό στόχο. Η μετανάστευση προς την Ελλάδα —για μόνιμη εγκατάσταση ή ως διαμετακομιστικό σταθμό— είναι παλιά υπόθεση, λοιπόν και όχι το γεγονός του δεκαπενθημέρου. Η υπόθεση λ.χ. με τις Φιλιππινέζες, όπου είναι αναμειγμένοι δικηγόροι, ναυτικοί πράκτορες και άνθρωποι —κλειδιά σε αρμόδιες υπηρεσίες, είναι παλιά και γνωστή σε όλους.

Αυτά είναι τα γεγονότα. Τι θα έπρεπε να γίνει; Η κατά περίπτωση αντιμετώπιση καθενός από τους πλάνητες του Τρίτου Κόσμου δεν λύνει βέβαια το πρόβλημα. Όσο τα χρόνια θα περνούν τόσο πιο πιεστικό θα γίνεται. Η ελληνική πολιτεία, σε συνεννόηση με την Ευρωπαϊκή Κοινότητα οφείλει να χαράξει μια πολιτική.

Και το επιμύθιο: Στον υπανάπτυκτο Νότο της Ευρώπης και τον ανεπτυγμένο Βορρά της ηπείρου μας πρέπει να κατανοήσουμε ότι τα προβλήματα των χωρών του Τρίτου Κόσμου είναι εφιαλτικά και αδιέξοδα. Η ψαλίδα μεγαλώνει χρόνο με τον χρόνο. Πρέπει να δούμε και να κατανοήσουμε τα προβλήματα και τα αδιέξοδα αυτά και να υπερασπίσουμε τις ανθρώπινες συνθήκες ζωής σε όλα τα πλάτη του πλανήτη. Οι γειτονιές αυτές δεν είναι και τόσο μακρινές. Και το δικό μας «βόλεμα» δεν μπορεί να ισορροπεί *εξ αεί* με τη δυστυχία άλλων λαών. Η νεοαποικιοκρατία νέα δεινά θα σωρεύσει και λύσεις δεν θα φέρει.

Ο λαλίστατος

Από τη Ρόδο όπου διάγει τις διακοπές του ο μέχρι πρότινος Πρόεδρος της Δημοκρατίας κ. Χρ. Σαρτζετάκης ελάλισε —ως «θεσμός»— και απεφάνθη ότι τώρα, που αυτός απουσιάζει από τα υψηλά δώματα, όλα πάνε κατά διαβόλου στον τόπο μας. Και τι δεν είπε...

Θα πρέπει πάντως να του θυμίσουμε —όχι τα δικά του τα προσωπικά, επί του παρόντος— ότι προ διετίας κατακαλόκαιρο οργίαζε ο Μένιος και ο Κοσκωτάς και όλη η παρέα τους. Ο ίδιος, ο τόσο προσεκτικός, παρέβλεπε τις παρατυπίες του Κουτσουνόμου, τον προσυπέγραψε φαρδεια —πλατειά και δεν είχε βρει— αυτός ο ηθικολόγος— να πει δυο λόγια για τον κατήφορο που είχε πάρει ο δημόσιος βίος. Τότε, «επί των ημερών Του». Αχ! Δάσκαλε που δίδασκες...

Είναι μόλις 19 χρόνων...

Συμπλήρωσε πάνω από 16 ημέρες απεργίας πείνας ο 19χρονος Νίκος Παπαματθαίου κρατούμενος από τις 22 Μαρ-

τίου στις Φυλακές Ανηλίκων Κορυδαλλού. Η υπόθεση είναι γνωστή. Ο νεαρός κατηγορείται για επίθεση με μολότωφ σε περιπολικό στην Κυψέλη με ένα διάτρητο τυπικά και ουσιαστικά κατηγορητήριο όπως έχει γραφεί στον Τύπο αλλά και στο ΑΝΤΙ. Αυτό που «μέτρησε» για να «στηθεί» η ανάμιξη του στο περιστατικό ήταν η εμφάνισή του.

Τη σπουδή των οργάνων της Τάξης αλλά και την «πιστή» τήρηση του γράμματος των νόμων πληρώνει ο 19χρονος Παπαματθαίου ο οποίος παραμένει προφυλακισμένος, ενώ οι αιτήσεις αποφυλάκισής του έχουν απορριφθεί.

Άραγε τι εξυπηρετεί αυτή η πρακτική όταν άλλοι κατηγορούμενοι επώνυμοι είχαν διαφορετική μεταχείριση και μάλιστα με διαφορετικά κατηγορητήρια όπως λ.χ. ο Γκιωνάκης ή ο αθωωθείς τελικά Νάσιουτζικ. Σε ποια θέση φέρνει τον 19χρονο αυτή η αντιμετώπιση εκ μέρους της πολιτείας. Δεν βρίσκεται σε μια θέση απόγνωσης και αδιεξόδου;

Με ποιον ηθικό, νομικό και κοινωνικό κανόνα κρατείται στη φυλακή ένας 19χρονος χωρίς δίκη. Και όταν γίνει —αν αθωωθεί— ποιος θα πληρώσει για την κράτηση τη στιγμή που άλλοι οι οποίοι καταδικάζονται δεν έμειναν ούτε μια ημέρα προφυλακισμένοι;

Είναι τέτοιοι άραγε οι «δεσμοί» των νόμων που δεν επιτρέπουν στον υπουργό Δικαιοσύνης —όχι να τους παραβεί— αλλά να εφαρμόσει την ουσία τους; Να δικασθεί τουλάχιστον τώρα πριν είναι αργά ο νεαρός ή να βρεθεί μια λύση για να σταματήσει την απεργία πείνας; Εκτός και αν στο πρόσωπό του τιμωρείται το διαφορετικό και επιβραβεύονται εκείνες οι τάσεις που όποιον αποκλίνει από τα στερεότυπα τον θεωρούν περιθωριακό, ύποπτο και ως ένοχο όπως λέει και ο νεαρός στο γράμμα απόγνωσης που έστειλε από τη φυλακή που κρατείται.

Ήταν μόλις 19 χρόνων...

Βρέθηκε νεκρή από ναρκωτικά σε ένα ακατοίκητο σπίτι στα Εξάρχεια η νεαρή Στέλλα 19 μόλις χρονών. Το πτώμα της η

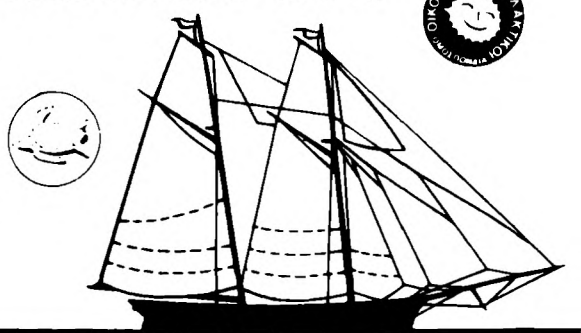
Αστυνομία δεν ήθελε καν να το πάρει. Επειδή κανείς δεν την είχε αναζητήσει. Ήταν από τα παιδιά που έλειπαν από το σπίτι. Είχε εξαφανισθεί πριν 20 ημέρες έγραψαν οι εφημερίδες. Και η μικρή Στέλλα χάθηκε για πάντα στον «τεκέ» της πλατείας.

Δεν είναι η μόνη περίπτωση. Κάθε τόσο αντίστοιχες βλέπουν το φως της δημοσιότητας. Παιδιά με ζωντάνια, αγώνες και πόθο για ζωή βρίσκονται ξαφνικά χαμένα στο «ταξίδι» του «αργού θανάτου».

Αδιάφορη κοινωνία και πολιτεία παρακολουθούν την εισβολή των ναρκωτικών και που και που ξυπνάνε χωρίς αυτό το «ξύπνημα» να είναι διαρκές και μόνιμα στραμμένο στα προβλήματα της νεολαίας. Μια «Στέλλα» σήμερα, ένας «Γιώργος» αύριο θυμίζουν τα προβλήματα τα οποία την επομένη λησμονιούνται απέναντι στα «μεγάλα», τα «βαριά πολιτικά» και δέθεν «σοβαρά» με τα οποία ασχολούνται μονίμως οι αρμόδιες ηγεσίες υπουργείων, φορέων, οργάνων και οργανώσεων.

Όταν κάνουν κάποιο «διάλειμμα» θυμούνται ότι υπάρχουν και άλλα. Αυτά όμως είναι που κρίνουν την ίδια τη ζωή και πάνω απ' όλα τη ζωή των νέων. Γι' αυτά δεν υπάρχει «διάλειμμα» ούτε μπορεί ποτέ να αποδώσει μια πολιτική «ξύπνηματος». Απλώς δείχνει το πόσο μακριά κοιμάται η πολιτεία και πόσο μακριά βρίσκεται από τα προβλήματα της νεολαίας.

ΜΕΣΟΓΕΙΟΣ S.O.S

MEDITERRANEAN S.O.S

S.O.S. Μεσόγειος

Η Μεσόγειος κινδυνεύει να γίνει ένας τεράστιος σκουπιδότοπος, χωρίς ίχνος ζωής. Η προστασία της, μας αφορά.

Για ένα μήνα το «ΠΛΟΙΟ ΤΗΣ ΟΙΚΟΛΟΓΙΑΣ» θα ταξιδεύει στις ελληνικές θάλασσες και θα αγκυροβολήσει σε 34 περιοχές που αντιμετωπίζουν οικολογικά προβλήματα, εκπέμποντας Σήμα Κινδύνου για την Μεσόγειο. Το ταξίδι αυτό γίνεται στα πλαίσια του Δικτύου «Μεσόγειος S.O.S.» στο οποίο συμμετέχουν όλοι οι «Πράσινοι» της Μεσογείου. Σκοπός του είναι η ενημέρωση, η ευαισθητοποίηση και η ενεργοποίηση των πολιτών για την σωτηρία της Μεσογείου από την ρύπανση. Για τις ανάγκες λειτουργίας του «Δικτύου Μεσόγειος S.O.S.» έχει ανοιχθεί στην Εθνική Τράπεζα λογαριασμός με αριθμό 116/763829-94 και την ένδειξη «ΜΕΣΟΓΕΙΟΣ S.O.S.».

Αυτή η θάλασσα είναι δική μας.

Η «μάχη της Κρήτης»

Μεγαλύτερη «μάχη» δηλώσεων, απαντήσεων και ανταπαντήσεων έγινε για τα επεισόδια στα Χανιά ύστερα από την βίαιη επίθεση των ΜΑΤ εναντίον διαδηλωτών παρά για τη συμφωνία για τις βάσεις που εγκρίθηκε από την πλειοψηφία της ΝΔ —του Καταίκη βοηθού— στη Βουλή. Δείγμα και αυτό για το πως αντιλαμβάνονται κυβέρνηση και αντιπολίτευση και κυρίως η πλευρά του ΠΑΣΟΚ τις πραγματικές επί της ουσίας μάχες που οφείλουν να δώσουν, αφού υποτίθεται έχουν ριζικές διαφωνίες για την ουσιαστική πλευρά το «ζουμί» δηλαδή της νέας συμφωνίας για τις βάσεις.

Αντί λοιπόν για την έγκυρη και εγκαίρη ενημέρωση, από κυβέρνηση και κόμματα, για το τι σημαίνουν —γιατί σημαίνουν πολλά και πέρα από τα όσα εκφωνούνται από τα δελτία Τύπου των κομμάτων και τις «μαχητικές» δηλώσεις των αρχηγών— η μεταφορά όλων των λειτουργιών των αμερικανικών βάσεων στην Κρήτη για το ίδιο το νησί, την Ελλάδα και την ευαίσθητη περιοχή της Αν. Μεσογείου, στη Βουλή είχαμε μια από τις πλέον ανούσιες συζητήσεις.

Τα εκτός Βουλής «πυροτεχνήματα», περισσότερο προκαλούν ερωτηματικά για τις ουσιαστικές θέσεις των κομμάτων παρά διευκρινίζουν τη στάση και την πολιτική τους.

Ένα δείγμα π.χ. είναι τα περί δημοψηφίσματος που αναφέρει το ΠΑΣΟΚ για τις βάσεις (της συμφωνίας που και αυτό θα υπέγραφε και θα έθετε προς έγκριση αν ήταν κυβέρνηση δηλαδή) και ένα άλλο τα περί ανταλλαγμάτων που διατυμπανίζει η κυβέρνηση, τα οποία προσβάλλουν ακόμα και τη νοημοσύνη των πολιτών.

Τα επεισόδια στα Χανιά ήταν μια επίδειξη αυταρχισμού και πυγμής από τις δυνάμεις καταστολής. Μια διαδήλωση της Παγκρήτιας Επιτροπής κατά των βάσεων νόμιμη και δημοκρατική μετατράπηκε σε μείζον γεγονός εξαιτίας της επίθεσης των ΜΑΤ και της αδυναμίας (:) του νομάρχη Χανίων κ. Νάτσινα να αντιμετωπίσει με ψυχραιμία την πορεία των δια-

δηλωτών. Αυτό ήταν το πρώτο ατοπήμα.

Εκ των υστέρων η κυβέρνηση υπέπεσε σε δεύτερο. Κάλυψε —και με δηλώσεις μάλιστα του πρωθυπουργού— την αστυνομική βία και δια του υπουργού Δημόσιας Τάξης έκανε και λόγο περί «ξένου δακτυλου» γεγονός που οδηγεί σε άλλες εποχές και δείχνει το πόσο ίδιοι παραμένουν οι μηχανισμοί ανεξαρτήτως χρώματος. Ο φιλικός μάλιστα προς την κυβέρνηση Τύπος άφησε μέχρι και υπονοούμενα περί «πρακτόρων του Καντάφι» που δημιούργησαν τα επεισόδια, προεκτείνοντας στα άκρα την λογική του κ. Βασιλειάδη, ο οποίος, αν συνεχίσει έτσι θα ξεπεράσει και τον Μπάλκο.

Τα επεισόδια όπως τα περιγράφει όχι μόνο ο ημερήσιος αλλά και ο τοπικός Τύπος θα μπορούσαν να είχαν αποφευχθεί αν οι «άνωθεν εντολές» ήταν διαφορετικές, αλλά ακόμη και στη διάρκεια τους αν η κατευναστική παρέμβαση του μητροπολίτη Ειρηναίου γινόταν αποδεκτή από τους υπεύθυνους για την τήρηση της τάξης. Ο νομάρχης όμως προτίμησε να κάνει το «στρατηγό» βλέποντας από το παράθυρο της Νομαρχίας τη δράση των ΜΑΤ ενώ είχε όχι μόνο αρμοδιότητες αλλά και καθήκον να λειτουργήσει αποτρεπτικά και να παρέμβει θετικά.

Το μέγιστο όμως ατόπημα της κυβέρνησης είναι η επιστράτευση πρακτικών και μεθόδων αυταρχισμού και ο εγκαινιασμός μιας πολιτικής που κάθε άλλο παρά μπορεί να «σβύσει» ένα λαϊκό ρεύμα κατά της ξένης στρατιωτικής παρουσίας. Μια τέτοια πολιτική δεν αντιμετωπίζεται με κραυγές κατά του «ολοκληρωτισμού» τη στιγμή που λίγες ώρες πριν οι «βολές» κατά της συμφωνίας για τις βάσεις ήταν διαδικαστικού και όχι ουσιαστικού χαρακτήρα.

Ένα επιμύθιο και υστερόγραφο ερώτημα. Οι «αντιβασικές» πολιτικές δυνάμεις μήπως θα μπορούσαν να απαντήσουν πειστικά στο εξής:

Η εξέγερση στα Χανιά αποτελούσε μια γνήσια πολιτική διαμαρτυρία, ή ήταν απλώς η προσβολή του αισθήματος τιμής από έναν παράξενο Νομάρχη που δεν κατανοεί τις «Τοπικές κοινωνίες»:

Η ΑΒΑΣΤΑΚΤΗ ΑΠΟΚΡΟΥΣΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΣΑΛΙΑΡΕΛΗΔΩΝ

του Ν. Φιλάθλιου

«**Ό**τι έπραξα, το έκανα για το συμφέρον του Πανιωνίου» δήλωσε λίγο μετά τη σύλληψή του ο τότε πρόεδρος της ομώνυμης ομάδας Μιχάλης Σταματελάτος. «Ό,τι κάναμε, το κάναμε για το εθνικό συμφέρον» διακηρύσσει μονότονα ο Νίκος Αθανασόπουλος στη δίκη του γιουγκοσλαβικού καλαμποκιού. Γιατί τέτοια ομοιότητα επιχειρημάτων στους χώρους του ποδοσφαίρου και της πολιτικής, οι οποίοι έχουν εξελιχθεί σε μαζικά πεδία κοινωνικών και επαγγελματικών δραστηριοτήτων, νομίμων και ανόμων; Και εάν ο συμβολισμός των «επιχειρημάτων» είναι προφανής, αναζητείται ο συμβολισμός της ομοιότητας ή της συμπληρωματικότητας των «δραστηριοτήτων». Ας γίνουμε περισσότερο σαφείς. «Μα είναι σοβαρά πράγματα να λέτε ότι μαζεύτηκαν τόσοι υπουργοί για να αποφασίσουν πως να χαρίσουν 40 εκατομμύρια στο Μαργέλο» επαναλαμβάνει κατά καιρούς ο Νίκος Αθανασόπουλος υπονοώντας ίσως ότι εάν το ποσόν ήταν πολλαπλάσιο, τότε ίσως να άξιζε τον κόπο να ασχοληθεί ολόκληρο το υπουργικό συμβούλιο σε ειδική και υπό το φως των προβολέων συνεδρίαση.

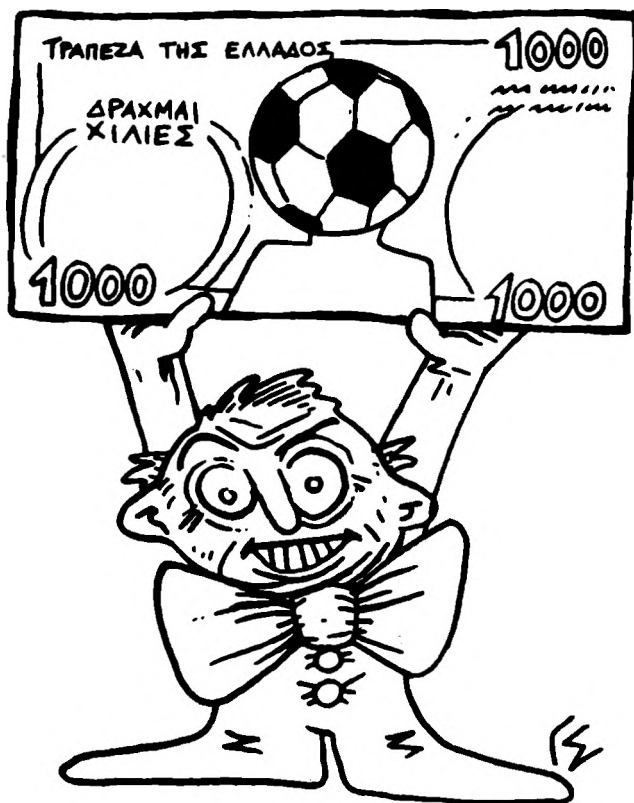
Ωστόσο, την προηγούμενη εβδομάδα, ένα άλλο υπουργικό συμβούλιο μιας διαφορετικής κυβέρνησης, της «Νέας Δημοκρατίας», συνήλθε εν πλήρη ολομέλεια προκειμένου να χορηγηθεί η εγγύηση του κράτους για τα χρέη των ΠΑΕ προς την Τράπεζα Κρήτης. Το ύψος των οφειλούμενων ποσών ανέρχεται στα 3,5 δισεκατομμύρια δραχμές και κατανέμεται ως εξής:

• ΟΛΥΜΠΙΑΚΟΣ: 2,6 δις • ΙΩΝΙΚΟΣ ΝΙΚΑΙΑΣ: 60 εκατ. • ΒΕΡΟΙΑ: 70 εκατ. • ΔΟΞΑ ΔΡΑΜΑΣ: 110 εκατ. • ΠΑΝΣΕΡΑΪΚΟΣ: 200 εκατ. • ΚΑΣΤΟΡΙΑ: 90 εκατ. • ΠΑΝΑΧΑΪΚΗ: 85 εκατ. (έχουν ήδη καταβληθεί).

Τα επαρχιακά σωματεία για τα οποία θα πρέπει να υπάρξει επεικλής εφαρμογή του νόμου, όπως άλλωστε αναγνώρισε και ο πρωθυπουργός, χρωστούν τα ακόλουθα ποσά στην Τράπεζα Κρήτης:

• ΝΑΟΥΣΑ: 80 εκατ. • ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΗ ΚΑΡΔΙΤΣΑΣ: 50 εκατ. • ΜΕΣΗΝΙΑΚΟΣ: 20 εκατ. • Γ.Σ. ΠΑΤΗΣΙΩΝ: 30 εκατ.

Και προβάλλει το ερώτημα. Γιατί η κυβέρνηση φάνηκε, μέχρις τελικής πτώσεως των καθηγητών, ανυποχώρητη στα οικονομικά αιτήματά τους και τόσο απλόχερη στις οικονομικές δυσπραγίες του προέδρου της ΠΑΕ Ολυμπιακός Αργύρη

Σαλιάρη; Τι μεσολάβησε και ποιος επέβαλε στην κυβέρνηση να παραβεί την ταμειακή της πολιτική για τον περιορισμό των ελλειμμάτων του Δημοσίου τομέα, παρέχοντας την εγγύηση του κράτους για οφειλούμενα ποσά ύψους 3,5 δισεκατομμυρίων δραχμών; Ξέχασε την κριτική που ασκούσε στον κύριο Τσοβόλα για ανάλογες ενέργειές του;

Όσοι είδαν τον πρωθυπουργό Κ. Μητσοτάκη την προηγούμενη Τετάρτη να ανακοινώνει στους δημοσιογράφους την ομόφωνη απόφαση του υπουργικού συμβουλίου και να μπερδεύει παράλληλα τη λέξη «εταιρείες» με τη λέξη «ομοσπονδίες», αντελήφθησαν και τη βαθύτερη σχέση του με το συγκεκριμένο αντικείμενο. Αλήθεια, ο υπουργός Παιδείας Βασίλης Κοντογιαννόπουλος ψήφισε και αυτός υπέρ της συγκεκριμένης απόφασης;

Εάν δώσουμε βάση στα όσα είπε η αρμόδια για τα θέματα αθλητισμού υπουργός Φάνη Πετραλιά στη συνέντευξή της στην «Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία» τον όλο διακανονισμό χειρίστηκε ο και «προξενιτής του Κοσκωτά στη Νέα Δημοκρατία», υπουργός οικονομικών Γιάννης Παλαιοκρασσάς.

Η κυβέρνηση, σύμφωνα με τον ισχυρισμό που προβλήθηκε, δεν έκανε τίποτε άλλο από το να υλοποιήσει τις αποφάσεις που είχαν ληφθεί από την οικουμενική κυβέρνηση για τον «οικουμενικό» Αργύρη Σαλιάρη. Μάλιστα, ήταν τέτοια η ψυχολογική φόρτιση του κυρίου Σαλιάρη από την απόφαση της οικουμενικής ώστε δυο ημέρες αργότερα επέδειξε τις

πυγμαχικές του ικανότητες στον αγωνιστικό χώρο εναντίον του κάμεραμαν της κρατικής τηλεόρασης. Για όσους δεν ενθουμούνται, θα αναφέρουμε περιληπτικά ότι ο Αργύρης Σαλιάρης είναι ο διάδοχος του Κοσκωτά στη διοίκηση του «Ολυμπιακού», είναι υπόδικος διότι με το δικό του αεροπλάνο διέφυγε ο Κοσκωτάς στο εξωτερικό, του αρέσει πολύ να μοιράζει στον κόσμο του «θρύλου» ουτοπικές υποσχέσεις και να επικαλείται συνωμοτικά κέντρα που θέλουν και εργάζονται για το κακό του Ολυμπιακού.

Πληροφορίες αναφέρουν ότι ο Α. Σαλιάρης εξαπάτησε την κυβέρνηση, προβάλλοντας, μέσω των ερεισμάτων του σε αυτήν, τον ισχυρισμό ότι η τακτική του επίτροπου της Τράπεζας Κρήτης Γιάννη Καμάρα τον παρεμποδίζει στην υλοποίηση των μεταγραφών στον Ολυμπιακό των τριών ποδοσφαιρικών αστέρων από την ΕΣΣΔ.

Ωστόσο, σύμφωνα πάντα με τις ίδιες πηγές, τα νομικά εμπόδια που παρεμβάλλονται για τη μεταγραφή των συγκεκριμένων ποδοσφαιριστών στον Ολυμπιακό θα χρησιμεύσουν ως άλλοθι στο εκ των προτέρων αδύνατο και ματαιωθέν εγχείρημα. Διότι τόσο ο μεταγραφικός θόρυβος όσο και η μετά δημοσιότητας περιφορά του κ. Προτασώφ είχαν ως στόχο την παραμονή του στη διοίκηση της ομάδας.

Άλλωστε, όπως τονίστηκε και στην ανακοίνωση του κ. Καμάρα «η Τράπεζα Κρήτης είναι απόλυτα πεπεισμένη ότι η ΠΑΕ Ολυμπιακός υπό συνθήκες χρηστής διαχείρισης θα ξεπεράσει τα σημερινά της προβλήματα». Είναι πασίδηλο ότι ο κ. Καμάρας όταν συνέτασε τις γραμμές αυτές δεν είχε υπόψη του τον νυν πρόεδρο της ομάδας. Πράγμα, όμως το οποίο αγνόησε η κυβέρνηση.

Όπως δείχνουν τα πράγματα ο κύριος Σαλιάρης θα παραμείνει πρόεδρος του Ολυμπιακού, θα συνεχίσει να δηλώνει ότι του λείπει μισή υπογραφή κάποιου άλλου παράγοντα διεθνούς ομοσπονδίας, θα καταγγέλλει πουλημένους διαιτητές, θα αλλάζει προπονητές και μάνατζερ, θα αποβάλλεται από τους αγωνιστικούς χώρους, θα βρίζει δημοσιογράφους και πιθανόν να χειροδικήσει εκ νέου και άλλα παρόμοια.

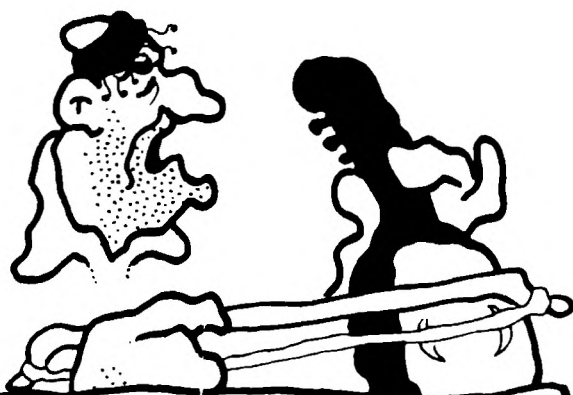
Η διαπίστωση ότι αυτό το μοντέλο κοινωνικής συμπεριφοράς είναι αποκρουστικό και επικίνδυνο, αποτελεί κοινοτυπία. Οι πράξεις αφομοίωσής του είναι που μας προκαλούν ανησυχία... □

Ωδή εις τον Γεώργιον Μπους

του Δημήτρη Χαντζόπουλου

ΑΝΤΙΚΡΥ ΜΟΥ 'ΡΘΕΣ ΚΙ ΕΚΑΤΣΕΣ,
ΣΑΝ ΗΛΙΟΣ, ΣΑ ΦΕΓΓΑΡΙ,

ΚΙ ΕΡΟΥΦΗΞΕΣ ΜΟΥ 'ΤΟΝ ΤΟ ΝΟΥ,
ΣΑΝ ΤΟ ΞΕΡΟ ΣΦΟΥΓΓΑΡΙ.

Η ΑΓΑΠΗ 'ΝΑΙ ΔΑΙΜΟΝΙΟ,
ΤΣ' ΑΝΘΡΩΠΟΥΣ ΚΥΡΙΕΥΕΙ,

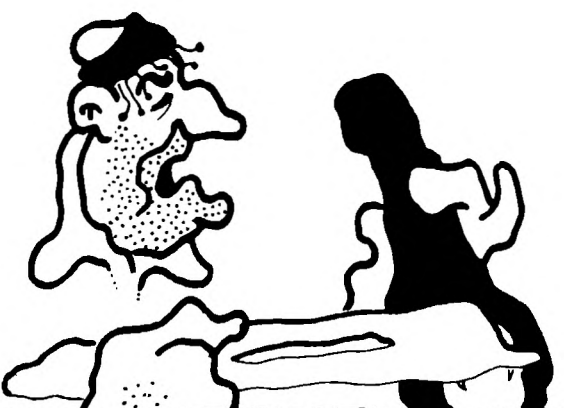
ΤΟΝ ΤΟΥΡΚΟ ΚΑΝΕΙ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟ,
ΤΟ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟ ΤΟΥΡΚΕΥΕΙ.

ΔΕΝ ΕΧΩ ΠΛΟΥΤΗ ΚΑΙ ΚΑΛΑ,
ΠΑΛΑΘΙΑ ΓΙΑ ΝΑ ΟΡΙΖΩ,

ΜΟΝΑΧΑ ΕΝΑ ΦΤΩΧΟ ΝΗΣΙ,
ΚΙ ΕΚΕΙΝΟ ΣΟΥ ΧΑΡΙΖΩ.

ΣΤΗΣ ΒΑΣΗΣ ΣΟΥ ΤΗΝ ΠΟΡΤΑ,
ΘΑ ΣΤΕΚΩ Ν' ΑΝΑΜΕΝΩ,

ΚΙ Α ΔΕ ΣΕ ΔΩ ΝΑ ΜΠΕΙΣ ΚΙ ΕΣΥ,
ΟΥΤΕ ΚΙ ΕΓΩ ΔΕΝ ΜΠΑΙΝΩ.

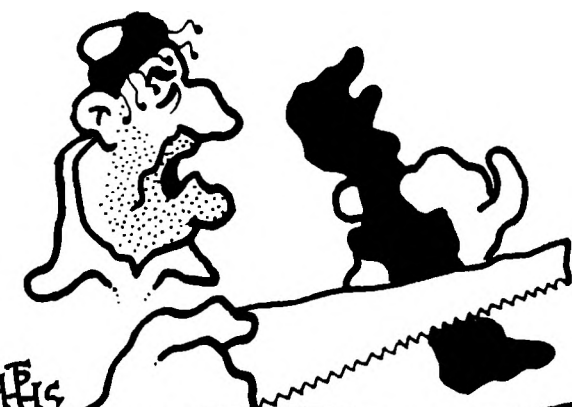
ΚΑΛΛΙΑ 'ΚΑΜΑ ΚΙ ΕΔΩΣΑ,
ΒΑΣΕΙΣ ΣΤΗ ΓΕΙΤΟΝΙΑ ΜΟΥ,

ΝΑ 'ΧΩ ΤΟΝ ΥΠΝΟ ΔΙΑΦΟΡΟ,
ΚΑΙ ΤΟ ΦΙΛΙ ΚΟΝΤΑ ΜΟΥ.

Ο ΚΟΣΜΟΣ ΤΑ 'ΧΕΙ ΜΕ ΤΑ ΜΑΣ,
ΚΙ ΟΛΟ ΓΙΑ ΜΑΣ ΜΙΛΟΥΝΕ,

ΤΑ ΜΥΣΤΙΚΑ ΤΣ ΑΓΑΠΗΣ ΜΑΣ,
ΝΑ ΜΑΘΟΥΝ ΔΕΝ ΜΠΟΡΟΥΝΕ.

Ο Προμηθέας, ο Σωκράτης και το καλαμπόκι

Ως Προμηθέας Δεσμώτης στα Σκυθικά βουνά των φυλακών του Κορυδαλλού, αισθάνεται ο πρώην υπουργός του ΠΑΣΟΚ Νίκος Αθανασόπουλος ο οποίος απολογήθηκε επί τριήμερον ενώπιον του Ειδικού Δικαστηρίου για το σκάνδαλο του καλαμποκιού. Μπορεί οι αναφορές του στην μακροσκελέστατη απολογία του να ήταν συχνές για ιστορικά πρόσωπα που δικάστηκαν και καταδικάστηκαν στην πολυτάραχη ιστορία αυτού του τόπου, (δεν παρέλειψε συγκρίσεις του ίδιου με τον Κολοκοτρώνη, τον Πλαπούτα ακόμα και με τον Σωκράτη) αλλά ο σύγχρονος Προμηθέας όπως ο ίδιος αποκάλεσε τον εαυτό του δεν ήταν πειστικός ούτε μίλησε για την «ταμπακίερα». Έτσι για την ουσία της υπόθεσης, η επιχειρηματολογία του ήταν χασματική, ελάχιστα πειστική και με πολλά κενά. Ο κατηγορούμενος δεν έδωσε απάντηση στο ερώτημα ποιος έδωσε την εντολή για την πλαστογράφηση των εγγράφων ώστε να εμφανιστεί προς την ΕΟΚ ότι το καλαμπόκι ήταν ελληνικό και φορτώθηκε στην Καβάλα. Ο ίδιος είπε δεν έδωσε τέτοια εντολή, το ίδιο όμως ισχυρίστηκαν και οι αρμόδιοι του υπουργείου Εμπορικής Ναυτιλίας. Έτσι το ποιος ήταν ο ιθύνων νους στη συγκαλύψη δεν αποκαλύφθηκε. Και δεν αποκαλύφθηκε διότι ο Αθανασόπουλος μόνος αυτός γνωρίζει και ποιος είναι και γιατί δεν τον αποκάλυψε για λόγους ευνόητους. Κατά τα άλλα στην απολογία του ο Αθανασόπουλος δεν παρέλειψε να καρφώσει ως συμμετέχοντες στη συγκαλύψη του σκανδάλου, τους τότε πολιτικούς προϊσταμένους του υπουργείου Εμπορικής Ναυτιλίας, Στάθη Αλεξανδρή, τότε υπουργό, και γ γ Βασίλη Παπαδόπουλο. Είπε ακόμα ότι όλα έγιναν για το «εθνικό συμφέρον» αλλά δεν διευκρίνισε ποιο εθνικό συμφέρον και κινήθηκε στη λογική: «δεν είμαι ο μόνος ένοχος άρα είμαι αθώος».

Η ΚΑΘΑΡΣΗ ΠΙΕΖΕΙ

«Μέχρι τον ερχόμενο Νοέμβριο το αργότερο, ο Γιώργος θα έχει επιστρέψει στην Ελλάδα» διαβεβαιώνει τις τελευταίες ημέρες, τους από τηλεφώνου συνομιλητές της, η Κάθυ Κοσκωτά. Αν συνυπολογίσουμε ότι οι ΗΠΑ δεν έχουν κανένα λόγο για να συνεχίσουν την παρακράτηση του μεγαλοαπατεώνα, τότε μπορούμε να αναμένουμε ότι στα μέσα του ερχόμενου χειμώνα θα γίνει στην Ελλάδα πάλι το, όπως λένε, «έλα να δεις».

Σχολιάζοντας την πληροφορία που διαδίδει η σύζυγος Κοσκωτά, νομικοί κύκλοι διαπίστωσαν ότι η επιστροφή του μεγαλοαπατεώνα θα συμπέσει με την έναρξη της μεγάλης δίκης, βασικός κατηγορούμενος στην οποία είναι ο πρώην πρωθυπουργός Ανδρέας Παπανδρέου, ο και αποκαλούμενος «υπόδικος». Κι αυτό γιατί, όπως επίσης αναμένεται, μετά την ολοκλήρωση του ανακριτικού έργου για το σκάνδαλο, η κοινοποίηση των κατηγορητηρίων θα αρχίσει περί τα τέλη Αυγούστου. Θα ακολουθήσουν οι καταθέσεις των κατηγορουμένων, οι οποίες κανονικά πρέπει να ολοκληρωθούν περί τα μέσα Σεπτεμβρίου, και αν συνυπολογίσουμε ότι η δικάσιμος πρέπει να προσδιορισθεί εντός 40 ημερών, τότε η «μεγάλη ημερομηνία» τοποθετείται το Νοέμβριο.

«Και ο Ανδρέας; Πώς αντιμετωπίζει ο Ανδρέας την βέβαιη πλέον έναρξη της δίκης για το σκάνδαλο Κοσκωτά;» ρωτήσαμε στενούς συνεργάτες και συχνούς συνομιλητές του. «Σαν να μην ζει στον τόπο αυτό» ήταν η απάντηση. Σα να μην έχουν υπάρξει η Βουλή της καθαρσης, τα κατηγορητήρια, οι παραπομπές, η αναστολή της παραγραφής, η κατάληξη της πρώτης δίκης, αυτής για το καλαμπόκι. Με αποτέλεσμα «να μην συνειδητοποιεί την κατάσταση στην οποία έχει περιέλθει και να κάνει λάθη», προσθέτουν οι ίδιοι, «ακολουθώντας μια τακτική η οποία ταίριαζε καλύτερα στο προ της παραπομπής στάδιο».

Οι ίδιοι συμβουλεύουν τώρα τον πρόεδρο του ΠΑΣΟΚ να μην ακολουθήσει μέχρι τέλους αυτήν την «ολέθρια», όπως τη χαρακτηρίζουν τακτική του «δεν πάω στο Δικαστήριο». Αλλά «να ρίξει νερό στο κρασί» του και να προσέλθει τουλάχιστον στον ανακριτή.

Προς το παρόν πάντως, ο πρόεδρος του ΠΑΣΟΚ επιμένει να τραβά την υπόθεση έξω από τις αγκάλες της Θέμιδας και να την πολιτικοποιεί συνεχώς. Παράδειγμα οι τελευταίες επιθέσεις του εναντίον της ΝΔ και του Κ. Μητσότακη, από το βήμα της ΚΟΕΣ και η εκτόξευση κατηγοριών περί «υποταγής της δικαιοσύνης

Τα μετά το καλαμπόκι

Ο Αύγουστος όπως φαίνεται θα είναι κακός μήνας για τον τώως πρωθυπουργό Ανδρέα Παπανδρέου και άλλα επιτελικά στελέχη της κυβέρνησής του. Ήδη η ώρα της κρίσεως πλησίασε και αποστάλησαν οι κλήσεις προς απολογία για το σκάνδαλο Κοσκωτά.

Πρώτος εκλήθη να λογοδοτήσει ενώπιον της Δικαιοσύνης ο άλλοτε κραταιός και «αντ' αυτού» αντιπρόεδρος της κυβέρνησης του ΠΑΣΟΚ Μένιος Κουτσόγιωργας. Ο ανακριτής του Ειδικού, πρόεδρος εφετών κ. Σπύρος Σπύρου, κάλεσε σε απολογία τον Μένιο Κουτσόγιωργα την ερχόμενη Τρίτη 31 Ιουλίου. Ο πρώην αντιπρόεδρος της κυβέρνησης έχει παραπεμφθεί στο Ειδικό Δικαστήριο για τη γνωστή υπόθεση των δυο εκατομμυρίων δολαρίων, χρήματα που κατέθεσε ο Κοσκωτάς σε λογαριασμό του ζεύγους Κουτσόγιωργα στην ελβετική τράπεζα «Σίτι Κορπ» ως ανταμοιβή για την ψήφιση του κουτσονόμου.

Ο ίδιος ανακριτής κάλεσε σε απολογία στις 2 Αυγούστου, τον Γιώργο Πέτσο, πρώην υπουργό Μεταφορών του ΠΑΣΟΚ ο οποίος έχει παραπεμφθεί για τις καταθέσεις των ΔΕΚΟ στην Τράπεζα Κρήτης και για την κεντρική υπόθεση του σκανδάλου Κοσκωτά.

Για τις 7 Αυγούστου έχει κληθεί σε απολογία ο Δημήτρης Τσοβόλας, πρώην υπουργός Οικονομικών του

ΠΑΣΟΚ για τη γνωστή υπόθεση του διακανονισμού των χρεών του επιχειρηματία Σωκράτη Καλκάνη.

Στο σκάνδαλο Κοσκωτά, κατηγορούμενοι είναι και ο Παν. Ρουμελιώτης, για τον οποίο εκκρεμεί αίτημα άρσης της ασυλίας του ενώπιον του Ευρωκοινοβουλίου και το μεγάλο όνομα είναι ο Ανδρέας Παπανδρέου, στον οποίο ακόμα δεν απεστάλη κλήση. Πάντως σύμφωνα με πληροφορίες θα κληθεί σε απολογία μέσα στον Αύγουστο.

Ο ανακριτής που χειρίζεται τις ανακρίσεις του σκανδάλου Κοσκωτά, ζήτησε τρίμηνη παράταση για την ολοκλήρωσή τους, αφού η τελευταία προθεσμία που του δόθηκε λήγει στις 12 Αυγούστου.

Παράταση των ανακρίσεων μέχρι το τέλος Οκτωβρίου ζήτησε και ο ανακριτής του σκανδάλου των υποκλοπών Νικ. Καβαλλιέρης. Η παράταση ζητήθηκε διότι εκκρεμεί αίτημα για την άρση της ευρωασυλίας του Κων. Τσίμα πρώην διοικητή της ΕΥΠ, βασικού κατηγορούμενου για τις υποκλοπές. Για το σκάνδαλο αυτό, έχει παραπεμφθεί και ο Ανδρέας Παπανδρέου, που δεν έχει κληθεί ακόμα σε απολογία και ο Θεοφάνης Τόμπρας, ο οποίος κλήθηκε την Τρίτη 24 Ιουλίου αλλά δεν προσήλθε επικαλούμενος λόγους υγείας. Αυτά για τα δυο σκάνδαλα και ακόμα είμαστε μόνο στην αρχή...

στις πολιτικές σκοπιμότητες». Επιθέσεις οι οποίες ως γνωστόν προκάλεσαν ανάλογα σκληρές απαντήσεις της Νέας Δημοκρατίας.

Αν κρίνουμε εξάλλου από τη στάση των εντύπων του Ταύρου, τα οποία έχουν ήδη αρχίσει να ετοιμάζονται για τις ημέρες που έρχονται, τότε μπορούμε να θεωρήσουμε ότι οι εκτιμήσεις περί αναμενόμενης «διαλλακτικότητας» του κ. Παπανδρέου είναι απλώς λανθασμένες. Παράδειγμα οι συχνές επιθέσεις που δέχεται το τελευταίο διάστημα από την «Αυριανή» και το «Δημοκρατικό Λόγο» ο ένας εκ των τριών κατηγορών στη δίκη και βουλευτής του Συνασπισμού **Νίκος Κωνσταντόπουλος**.

Κατά τα άλλα και σε ό,τι αφορά τη στάση που θα επιλέξει να ακολουθήσει ο Συνασπισμός κατά τη διάρκεια της μεγάλης δίκης, περιμένουμε με ενδιαφέρον να διαπιστώσουμε πως θα συμπέσει το κατηγορητήριο εναντίον του κ. Παπανδρέου που συνυπέγραψε ο ΣΥΝ με μια πιθανή συνεργασία στις δημοτικές εκλογές. Δεν έχουν λοιπόν άδικο όσοι υποστηρίζουν από τώρα ότι μια συνεργασία ΠΑΣΟΚ-ΣΥΝ στις δημοτικές θα δώσει στη ΝΔ την ευκαιρία να διαλαλήσει μια «μεγάλη νίκη», εναντίον μάλιστα των «συνασπισμένων δυνάμεων της αριστεράς».

Μαθαίνουμε επίσης, ότι οι δικαστικές αρχές θα ασκήσουν πιθανότατα νέα δίω-

ξη στα πλαίσια του σκανδάλου Κοσκωτά, αυτή τη φορά για τις πλαστές αποδείξεις επιστροφής των κλοπιμαίων που κυκλοφόρησαν πρόσφατα στην Αθήνα και με τις οποίες διάφοροι αποδέκτες τους μπορούν υποτίθεται να αποδείξουν ότι επέστρεψαν τα χρήματα που τους είχε δώσει, για να μην διωχθούν έτσι για αποδοχή προϊόντων εγκλήματος.

Σύμφωνα με ασφαλείς πληροφορίες στη διάθεση των δικαστικών έχουν περιέλθει αποδείξεις που ενοχοποιούν για τη νέα απάτη λειτουργό της Θέμιδας, ο οποίος και διένειμε τις σχετικές αποδείξεις. Αναμένονται λοιπόν νέες και συντακτικές εξελίξεις.

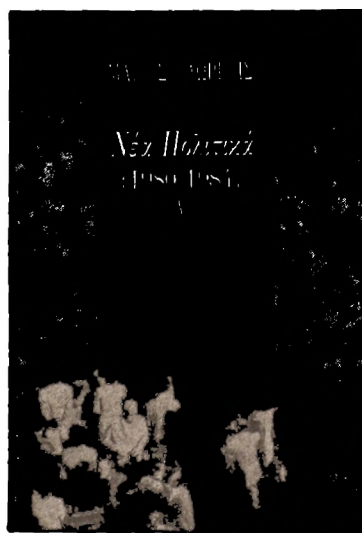
Στο μεταξύ θα έχει αρχίσει και η εξέταση των κατηγορουμένων στη δεύτερη μεγάλη δίκη, εκείνη για τις υποκλοπές. Σημειώνουμε ότι πρόσφατα είδαν το φως της δημοσιότητας νέες μαρτυρίες για την υπόθεση αυτή, του τύπου «Ο Ανδρέας και ο Τσίμας μας έβαλαν να τα κάνουμε όλα». Οι μαρτυρίες αυτές δεν οφείλονται βεβαίως σε ίδια πρωτοβουλία, έστω και καθυστερημένη, των μαρτύρων και ενίοτε αυτουργών, αλλά στο γεγονός ότι όμως μαθαίνουμε από ασφαλείς πηγές το παραπεμπτικό της Βουλής παρουσιάζει αρκετές ατέλειες. Όχι επειδή δεν υπήρξαν ή δεν υπάρχουν τα αναγκαία στοιχεία, αλλά μάλλον λόγω της ...νομικής κατάρτισης των συντακτών του, οι ο-

ποίοι, όπως λένε στους διαδρόμους της Βουλής, «δεν φρόντισαν να διαχωρήσουν τις ευθύνες του κ. Παπανδρέου και των εντολοδόχων του, από τις ευθύνες των εκτελεστικών οργάνων».

Με αποτέλεσμα οι τελευταίοι να αρνούνται τώρα να επιβεβαιώσουν όσα κατάγγειλαν αρχικά, για να μη διωχθούν. Το θέμα αυτό έχει εξοργίσει τον κ. Μητσοτάκη, ο οποίος πνέει μένεα εναντίον των βουλευτών του κόμματος —νυν και πρώην— που ασχολήθηκαν με το θέμα. Η δίκη όμως θα γίνει.

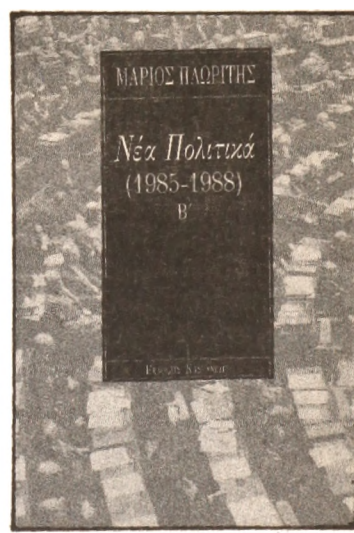
Στο δεκαπενθήμερο που πέρασε ο ανακριτής κ. Μάκος ολοκλήρωσε το σκέλος των ανακρίσεων για την «αγορά του αιώνα» το οποίο αφορά το σκάνδαλο των πυραύλων «Μάτζικ» και ζήτησε από το Συμβούλιο Εφετών την παραπομπή σε δίκη του Γ. Λούβαρη και τεσσάρων αξιωματικών της Πολεμικής Αεροπορίας, όλων εν αποστρατεία σήμερα (αντιπτέραρχος **Μαρινάκης**, υποστράτηγος **Φράγκος**, υποπτέραρχος **Κοντοδιός** και υποπτέραρχος **Ψωμάς**) για απιστία σε βάρος του δημοσίου. Για να αποδειχθούν έτσι για μια ακόμα φορά οι ευθύνες της Βουλής της κάθαρσης που αρνήθηκε να παραπέμψει τον Ανδρέα Παπανδρέου και για το σκάνδαλο αυτό, το μεγαλύτερο που σημειώθηκε επί πρωθυπουργίας του.

Κυκλοφόρησαν Τα νέα βιβλία του ΜΑΡΙΟΥ ΠΛΩΡΙΤΗ

**Νέα Πολιτικά Α'
(1980-1984)**

Σχόλια για την πτώση της Δεξιάς, την άνοδο του «σοσιαλιστικού κινήματος», τις πρώτες αντιφάσεις του, τα προμάντεμα για την εξέλιξή του. Για τις παγίδες των ελληνοαμερικανικών και ελληνοτουρκικών σχέσεων, τις ψυχροπολεμικές εντάσεις, τον επεκτατισμό των δυο υπερδυνάμεων, τις δοκιμασίες του καπιταλισμού και του «υπαρκτού σοσιαλισμού».

**Νέα Πολιτικά Β'
(1984-1988)**

Κρίσεις για τη δεύτερη περίοδο της οκταετίας του ΠΑΣΟΚ, για την εκλογή Προέδρου Δημοκρατίας, για τις ιδεολογικές και πρακτικές αυτοαναιρέσεις του «κινήματος» και την «αναθεώρηση» του Συντάγματος, για τις ελληνοτουρκικές κρίσεις και το Νταβός. Σχόλια για την Περεστρόικα, για την ειρήνη και την «ειρήνη», για το περιβάλλον, την τηλεόραση και τον Τύπο.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ

Η σύγχρονη εκδοτική παρουσία στα ελληνικά γράμματα

ΠΑΣΟΚ: ΟΙ ΔΥΣΚΟΛΙΕΣ ΜΙΑΣ ΜΕΤΑ

ΜΕΣΑ σε 16 χρόνια από την ίδρυση του το ΠΑΣΟΚ ετοιμάζεται για την πραγματοποίηση του 2ου συνεδρίου του. Για ένα κόμμα που ιδρύθηκε το 1974 και μετά από μια θεαματική πορεία εκλογικής ανόδου κατόρθωσε το 1981 να κερδίσει τις εκλογές και να μπει στην εξουσία επί μια οκταετία, δύο συνέδρια δεν είναι ο καλύτερος απολογισμός που θα είχε να παρουσιάσει. Αντί αυτού όμως μπορεί να προβάλλει ότι υστερα από τρεις αλλεπάλληλες εκλογικές αναμετρήσεις, του Ιουνίου και του Νοεμβρίου του '89 και του Απριλίου του 1990, κάτω μάλιστα από —ομολογουμένως— δύσκολες συνθήκες κατόρθωσε να διατηρήσει ένα ποσοστό 40% που του επιτρέπει να ομιλεί για μια ισχυρή αφηγήτρια, αφού συγκαταλέγεται στην ομάδα των μεγαλύτερων σοσιαλιστικών κομμάτων της Ευρώπης. Ταυτόχρονα η διατήρηση του 40% του επιτρέπει να διεκδικεί και πάλι την ανάδειξη του σε ένα «ρεύμα μεγάλης πλειοψηφίας» στον οριζόμενο ως «κεντρώο» χώρο με τον οποίο έχει δημιουργήσει εκτός των πολιτικών και κοινωνικούς δεσμούς στη 16ετή πορεία του, και κυρίως στην οκταετή κυβερνητική θητεία του.

ΑΥΤΑ όμως τα «συν» με κύριο το ξεπερασμένο των συμπληγάδων της διάσπασης του με τις υπαρκτές αλλά όχι διαλυτικές απώλειες για το Κίνημα δεν αρκούν για την αποκατάσταση και της πολιτικής αξιοπιστίας του η οποία θα του επέτρεπε μια ταχύτατη «ανάρρωση» μετά τις «πληγές» των τριών συνεχόμενων εκλογικών ηττών και κυρίως του τρόπου και των μεθόδων διαχείρισης της εξουσίας ιδιαίτερα την περίοδο '85-'89 (αλαζονεία, σκανδαλα, υποβάθμιση των θεσμών, αυταρχισμός, οικονομική πολιτική κλπ.).

Η ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑ της ηγετικής ομάδας του ΠΑΣΟΚ για την αλλαγή της πολιτικής και τη δημιουργία μιας νέας φυσιογνωμίας του Κινήματος, μέσα από «μια θετική και τολμηρή υπέρβαση του παρελθόντος και όχι μια άρνηση της πορείας», αντιμετωπίζει, εκτός από την κρίση της πολιτικής αξιοπιστίας του Κινήματος, και την κρίση παραγωγής πολιτικής εκ μέρους του ΠΑΣΟΚ. Η διπλή αυτή κρίση, που σημαδεύει και την προγραμματικά μεταβατική πορεία του ΠΑΣΟΚ, επιτείνεται από την ηγεμονία της πολιτικής της συντηρητικής παράταξης, η οποία με τις πρωτοβουλίες της δημιουργεί ορους κοινωνικής αποσυσπειρωσης του ΠΑΣΟΚ που αντικατοπτρίζονται, αλλωστε, και στις παλινωδίες της μέχρι τώρα αντιπολιτευτικής του τακτικής.

ΜΕΣΑ σε αυτές τις συνθήκες η πραγματοποίηση του 2ου Συνεδρίου μπορεί να

Το ΠΑΣΟΚ προχωρά προς το 2ο συνέδριό του προσπαθώντας να διαμορφώσει μια νέα φυσιογνωμία, αλλά και να αποτρέψει αποσυσπειρωτικές τάσεις σε κοινωνικό επίπεδο μετά από τρεις διαδοχικές εκλογικές ήττες. Οι προσυνεδριακές διαδικασίες δείχνουν ότι αυτό το συνέδριο θα έχει μεταβατικό χαρακτήρα επιβεβαιώνοντας την ενότητα του ΠΑΣΟΚ αλλά και την κυριαρχία του Α. Παπανδρέου.

συνιστά ένα θετικό παράγοντα για το ΠΑΣΟΚ που επιτρέπει στο Κίνημα να επιβεβαιώσει την ενότητά του και να εξασφαλίσει μια μίνιμουμ πολιτική συμφωνία σε ηγετικό επίπεδο.

Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ουσία αυτού του συνεδρίου, κατά την άποψη στελεχών του ΠΑΣΟΚ, θα είναι αντιστρόφως ανάλογη του πανηγυρικού τόνου που θα έχει η επιβεβαίωση της ενότητας και ο λόγος του **Ανδρέα Παπανδρέου** πριν και στη διάρκεια του Συνεδρίου. Η εκτίμηση αυτή που θέτει έμμεσα και θέμα όρων παραγωγής πολιτικής στο ΠΑΣΟΚ μετά τα αποτελέσματα των εκλογών και την εφαρμογή μιας συγκεκριμένης πολιτικής από τη ΝΔ σε κρίσιμους τομείς έχει υπόψη της τόσο τις αρνητικές συνέπειες του «παγώματος» των ουσιαστικών πολιτικών διαδικασιών στο ΠΑΣΟΚ —για μια μεγάλη περίοδο όταν ήταν στην κυβέρνηση— όσο και τις αντιδράσεις μιας σημαντικής μερίδας της βάσης του που είναι εγκλωβισμένη σε μια «αμυντική» κοινωνικά πολιτική, με την έννοια ότι δίδει υπέρμετρο βάρος στις «κατακτήσεις» της οκταετίας και αδυνατεί να δει τις νέες πολιτικές και κοινωνικές εξελίξεις.

ΕΑΝ σ' αυτά συνυπολογισθεί και η διαμέσου του κράτους και μονο παραγωγή πολιτικής για ένα μεγάλο διάστημα, αλλά και η αποσταθεροποίηση κοινωνικών ερεισμάτων που συνδετικός τους κρίκος με την «πολιτική» ΠΑΣΟΚ ήταν το κράτος, γίνεται φανερό ότι οι «τριγμοί» μιας μερίδας της βάσης μπορεί να μετατραπούν σε πολιτικές μετατοπίσεις όχι βραχυπροθεσμής διάρκειας.

ΦΥΣΙΚΑ και εδώ το ΠΑΣΟΚ έχει ένα «ατού» Αυτός του «σταθερού ρεύματος» το οποίο ευνοείται από την αλλαγή του εκλογικού νομού, καθώς και από εξελίξεις όπως τη μεταίληση του Κατοίκη στη ΝΔ.

ΑΥΤΑ, σύμφωνα με εκτιμήσεις στελεχών του ΠΑΣΟΚ αλλάζουν το κλίμα θετικά υπέρ του κόμματός τους και φέρνουν, π.χ. στις δημοτικές εκλογές, πιο κοντά το ΠΑΣΟΚ με το Συνασπισμό, ενώ του επιτρέπουν να προβληθεί και πάλι ως «ισότιμος» διεκδικητής της εξουσίας με τη ΝΔ έχοντας ανοιχτή την πρόσκληση προς την Αριστερά. Στην περίπτωση εκλογών και αλλαγής του εκλογικού νόμου, λένε στελέχη του ΠΑΣΟΚ, «*εμείς θα μπορούμε να διαμορφώσουμε μια στρατηγική —και όχι μόνο εκλογική— με ανοικτό ορίζοντα*» και προς την Αριστερά, η οποία να διεκδικεί το αναγκαίο αλλά κοντά στις δυνατότητές μας 4% για την πλειοψηφία στη Βουλή.

Η «παράταξη»

ΠΡΟΚΕΙΤΑΙ για μια άποψη που επαναλαμβάνει την εκτίμηση ότι έχουν διαμορφωθεί ουσιαστικά δυο παρατάξεις, η συντηρητική και η προοδευτική —όχι μόνο στον ελληνικό χώρο— οι οποίες, ανεξάρτητα από τις αποκλίσεις που υπάρχουν στον προοδευτικό χώρο, είναι εμφανείς. Το ΠΑΣΟΚ, σύμφωνα με αυτή την εκτίμηση, είναι ένα «πλειοψηφικό ρεύμα» στο χώρο της προοδευτικής παράταξης, ενώ στον ευρωπαϊκό χώρο ανήκει στην τάση εκείνη που οραματίζεται την Ενωμένη Ευρώπη «*δύναμη αυτόνομη και θετικά αυτοπροσδιορισμένη με ισότιμη και δυναμική σχέση προς όλες τις άλλες ανεπτυγμένες χώρες*».

ΣΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ π.χ. των θέσεων αναφέρεται ότι έπαψαν να υπάρχουν «τρεις δρόμοι». Έχουν ξεπερασθεί. Ούτε η παραδοσιακή σοσιαλδημοκρατία ούτε η στρατηγική της 3ης Διεθνούς έχουν ιστορική επικαιρότητα. Ουσιαστικά στις θέσεις κυριαρχεί η αντίληψη της «παράταξης» ενώ επανέρχεται και η ΕΛΕ που εξακολουθεί να παραμένει βασική επιλογή και στις νέες συνθήκες, με τον όρο ότι θα πρέπει να εκφράσει «μια νέα κοινωνική συμμαχία για μια σύγχρονη και προοδευτική πορεία».

ΑΥΤΗ η περί δυο πόλων εκτίμηση που ενυπάρχει στο κείμενο οδηγεί και στο συμπέρασμα ότι, σε μια πιθανή εκλογική αναμέτρηση με νέο εκλογικό σύστημα, το ΠΑΣΟΚ έχει τις δυνατότητες για τη διεκδίκηση της αυτοδυναμίας.

ΓΙΑ ΑΛΛΟΥΣ βέβαια αυτή η αριθμητική λογική — να πλησιάσουμε το 4%— δεν ανταποκρίνεται στις σημερινές συνθήκες. Τόσο η ανοχή που υπάρχει στις πρωτοβουλίες της «συντηρητικής παλινόρθωσης» όπως αναφέρεται στις θέσεις, όσο και η φύση της πολιτικής της ΝΔ δεν

ΥΘΜΙΣΗΣ...

του Γιάννη Φλώρου

δημιουργούν ευοίωνο κλίμα. Δημιουργούνται επιπλέον προβλήματα τόσο εξαιτίας της κρίσης της πολιτικής αξιοπιστίας του ΠΑΣΟΚ όσο και εξαιτίας του θέματος των σκανδάλων. (Το θέμα των δικών, λένε στελέχη βέβαια του ΠΑΣΟΚ, δεν αποτελεί πρόβλημα για μας αλλά για τους αντιπάλους μας, υπενθυμίζοντας τη θερινή εμπειρία του 1989 όπου η διαδικασία παραπομπών στη Βουλή είχε τα αντίστροφα από τα αναμενόμενα αποτελέσματα).

Ο διάλογος

ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΑ ωστόσο από την πορεία των πολιτικών εξελίξεων οι προσυνεδριακές διαδικασίες στο ΠΑΣΟΚ αποσπληνίζουν πλευρές της εσωκομματικής κατάστασης. Ήδη μέσα από την ειδησεογραφία μετά τις συνεδριάσεις της ΚΟΕΣ καταγράφονται ως «τάσεις» η πτέρυγα των «εκσυγχρονιστών» και των «λαϊκών» που ως εκφραστές έχουν τον Κ. Σημίτη η πρώτη και τον Γ. Γεννηματά η δεύτερη.

ΑΦΟΡΜΗ για την καταγραφή ως «τάσεων», με την έννοια ότι οι μεν είναι οπαδοί της «ευρωπαϊκής στρατηγικής» και οι δε της «εθνικής στρατηγικής», αποτέλεσε η κριτική που άσκησε ο Κ. Σημίτης στην ΚΟΕΣ σε ορισμένους «εθνικιστικούς» τόνους, η «αυθόρμητη» απάντηση του Γ. Γεννηματά και η «σκληρότερη» του Α. Παπανδρέου περί «αφελών απόψεων που εκφράστηκαν στην ΚΟΕΣ κατά της εθνικής στρατηγικής του ΠΑΣΟΚ», η οποία «φωτογράφιζε» τον Κ. Σημίτη.

ΑΝ ΚΑΙ η έννοια της «τάσης» για το ΠΑΣΟΚ στις σημερινές συνθήκες είναι ιδιαίτερα παρακινδυνευμένη, οι απόψεις που διατύπωσε ο Κ. Σημίτης τόσο σε συνεντεύξεις του όσο και με την αρθρογραφία του για το περιεχόμενο της «εθνικής στρατηγικής» δείχνουν ότι τηρεί ορισμένες αποστάσεις από τις πολιτικές θέσεις που παρουσιάστηκαν στην ΚΟΕΣ. Οι αποστάσεις αυτές, που δεν έχουν να κάνουν μόνο με τη στρατηγική του ΠΑΣΟΚ αλλά και τη συγκρότηση και λειτουργία του κόμματος, επικεντρώνονται σε δυο σημεία: πρώτον, στην ανάγκη προσδιορισμού της ευρωπαϊκής πολιτικής του ΠΑΣΟΚ απέναντι στην πορεία της ευρωπαϊκής ενοποίησης και τη θέση που έχει η ανάπτυξη στην εθνική στρατηγική ενός κόμματος στις σημερινές συνθήκες («στη σημερινή συγκυρία δεν απαιτούνται εθνικοαπελευθερωτικοί αγώνες, αλλά προσπάθειες για παιδεία, τεχνολογία, επενδύσεις. Σε αυτά τα σημεία πρέπει να στρέψει την προσοχή της η εθνική στρατηγική», σημειώνει σε άρθρο του στην «Κ.Ε.» ο Κ. Σημίτης) και δεύτερον,

στον τρόπο διοίκησης του κόμματος («*τείνει σιγά - σιγά να τελειώσει η περίοδος όπου τα κόμματα στην Ελλάδα είναι αρχηγικά*», είπε χαρακτηριστικά σε συνέντευξή του στην ΕΤ-1).

Η ΠΡΟΣΕΚΤΙΚΗ αυτή στάση που είναι «αποστασιοποίηση» περισσότερο παρά συγκρότηση «τάσης», που να εμπεριέχει την ανατροπή βασικών συντεταγμένων του ΠΑΣΟΚ από τον Κ. Σημίτη, απέναντι σε ορισμένες θέσεις που έχουν ως κύριο χαρακτηριστικό την «ελληνοκεντρική θεώρηση του κόσμου», θέτει εκ των πραγμάτων θέματα εκσυγχρονισμού της πολιτικής τα οποία σχεδόν ελάχιστα ή καθόλου δεν απασχόλησαν το ΠΑΣΟΚ ως «σοσιαλιστικό κίνημα» στα 16 χρόνια της παρουσίας του.

ΑΠΕΝΑΝΤΙ σε αυτές τις αναζητήσεις του Κ. Σημίτη υπάρχει φυσικά το «γνωστό» ΠΑΣΟΚ στο οποίο κυριαρχεί ο ιδρυτής του Α. Παπανδρέου με ό,τι σημαίνει αυτό για την πορεία εκσυγχρονισμού

ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΛΛΗ πλευρά, αντίστοιχες απόπειρες του Γ. Γεννηματά ερμηνεύονται από στελέχη του ΠΑΣΟΚ όχι ως έκφραση μιας «τάσης», αλλά ως προσπάθεια περισσότερο να κερδηθούν «πόντοι» στην προσυνεδριακή διαδικασία και στο συνέδριο. Αντίστοιχες προσπάθειες γίνονται π.χ. από τον Γερ. Αρσένη.

Η ΑΝΑΠΤΥΞΗ επομένως αυτού του «ιδιότυπου» υπό την σκέπη του Α. Παπανδρέου διαλόγου στο ΠΑΣΟΚ μοιάζει περισσότερο με την προθέρμανση των μηχανών σε έναν αγώνα ράλλυ στον οποίο όμως ο κριτής δεν έχει δώσει το σήμα εκκίνησης ούτε φαίνεται διατεθειμένος να κατεβάσει τη σημαία για να αρχίσει αμέσως η κούρσα.

ΣΕ ΑΥΤΗ την παρατεταμένη «προθέρμανση» εμφανίζονται με πιο «θερμές» τις μηχανές τους στελέχη όπως ο Κ. Σημίτης, Γ. Γεννηματάς, Γ. Αρσένης αλλά και οι Απ. Κακλαμάνης, Γ. Χαραλαμπίδης, Θ. Πάγκαλος, Α. Τσοχατζόπουλος, Λ. Βερυβάκης και νεώτεροι όπως οι Κ. Λαλιώτης, Στ. Τζουμάκας, Γ. Παπανδρέου, Βάσω Παπανδρέου, Χρ. Παπουτσής, Γ. Νικολάου, Στ. Μανίκας κ.άλ.

ΜΕΣΑ από το πλαίσιο που διαμορφώνει κάθε φορά ο πρόεδρος του ΠΑΣΟΚ τα στελέχη αυτά αλλά και άλλα καλλιεργούν το δικό τους «κλίμα» που εμφανίζεται για τον μεν Κ. Σημίτη ως «ευρωπαϊκό - εκσυγχρονιστικό», για τον Γ. Γεννηματά ως λαϊκό με κοινά σημεία αλλά και αντιθέσεις οι οποίες όμως δεν ανατρέπει τις βασικές επιλογές που διαμορφώνει ο Α. Παπανδρέου· ο τελευταίος, με τα σημερινά δεδομένα, έχει τις δυνατότητες του τελικού λόγου και της υπέρβασης όλων στο συνέδριο.

Οι αλλαγές

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΗ από μια άποψη ήταν η απόπειρα «ρήξης» του ΠΑΣΟΚ με τον «αυριανισμό», η οποία πολιτικά δεν είχε συνέχεια, με την έννοια ότι ναι μεν αποκατέστησε μια νέα ισορροπία στις σχέσεις με το συγκρότημα Κουρή αλλά δεν μετέβαλλε τους όρους παραγωγής πολιτικής στο ΠΑΣΟΚ. Το σημερινό αίτημα εκσυγχρονισμού και νέας φυσιογνωμίας του ΠΑΣΟΚ φαίνεται να οριοθετείται ακριβώς από τη διατήρηση των ιδίων όρων παραγωγής πολιτικής παρά το γεγονός ότι οι εξελίξεις (πολιτικές και κοινωνικές μεταβολές) επιβάλλουν αλλαγές για να γίνουν αυτές, δεν αρκεί η ένταξη στη Σοσιαλιστική Διεθνή, ούτε η επίκληση μιας περισσότερο φιλοευρωπαϊκής ή εθνικής στρατηγικής, αφού αυτά μπορούσαν να προκαλέσουν «πολιτικό σοκ» πριν χρόνια, αλλά όχι τώρα. Έτσι ο «Αυριανισμός» παραμένει εν ισχύ και συνεχίζει να παρεμβαίνει ως «τάση».

ΦΥΣΙΚΑ το ΠΑΣΟΚ με την ένταξη στη Σοσιαλιστική Διεθνή, την υιοθέτηση του δημοκρατικού σοσιαλισμού, και της ευρωπαϊκής προοπτικής στη στρατηγική του, διαμορφώνει ένα άλλο πρόσωπο διαφορετικό από εκείνο π.χ. του «ΕΟΚ και ΝΑΤΟ το ίδιο συνδικάτο». Αυτό όμως δεν μπορεί να ανατρέψει το λαϊκιστικό χαρακτήρα του στο βαθμό που καμιά από τις υπάρχουσες συνθήκες παραγωγής πολιτικής στο ΠΑΣΟΚ δεν τροποποιείται. Κάλιστα στο συνέδριο ο Α. Παπανδρέου μπορεί να κυριαρχήσει υπερκαλύπτοντας τις εμφανιζόμενες ως «εκσυγχρονιστικές» ή «λαϊκές»-«εθνικές» τάσεις. Βέβαια μέσα από τη διαδικασία αυτή θα υπάρχουν και «πόντοι» κερδισμένοι ή χαμένοι από τους μελλοντικούς ηγέτες του ΠΑΣΟΚ. Προς το παρόν όμως αυτός ο «διάλογος» δεν μπορεί παρά να καταλήξει σε μια μίνιμουμ πολιτική συμφωνία, σε μια μεταβατική για το ΠΑΣΟΚ περίοδο της οποίας επικυρίαρχος και πάλι είναι ο Α. Παπανδρέου.

ΕΤΣΙ, μέσα από τον ιδιόμορφο διάλογο που αναπτύσσεται οι διάδοχοι του προέδρου εγγράφουν ουσιαστικά υποθήκες για το μέλλον. Ο Κ. Σημίτης με τον σαφώς εκσυγχρονιστικό και ευρωπαϊκό του λόγο και ο Γ. Γεννηματάς με το λαϊκό προφίλ που καλλιεργεί δίνουν μια πλευρά των υπό διαμόρφωση νέων εσωκομματικών ισορροπιών. Το συνέδριο, αν γίνει, θα επιτρέψει να υπάρξει μια πρώτη εκτίμηση αν οι φυσικοί διάδοχοι του Α. Παπανδρέου θα μπορούσαν να συνδιαμορφώσουν μια πολιτική —και κυρίως να την αλλάξουν— έτσι ώστε να υπάρξει και ουσιαστική αντιπαράθεση με την πολιτική που εφαρμόζει η κυβέρνηση της ΝΔ.

ΔΕΚΑΕΞΙ ΧΡΟΝΙΑ μετά την ίδρυση του φαίνεται όλα να αλλάζουν μένοντας παράξενα ίδια. Ο λογος ανηκει και πάλι στον Καίσαρα... □

ΕΝΑΣ ΚΑΤΣΙΚΗΣ ΑΝΑΔΙΠΛΩΝΕΙ

Η προσχώρηση του βουλευτή της ΔΗΑΝΑ κ. Δ. Κατσίκη στη ΝΔ απέδειξε δυο πράγματα: Πρώτον, ότι οι πολιτικές πρωτοβουλίες βρίσκονται στα χέρια του κ. Μητσοτάκη και δεύτερον, το εκλογικό σώμα αντιμετωπίζει πλέον όσα κωμικοτραγικά συμβαίνουν στο Κοινοβούλιο, με παθητικότητα και αδιαφορία.

Γιατί, παρά τις απεγνωσμένες προσπάθειες του κ. Α. Παπανδρέου και όσων εκ των στελεχών του ΠΑΣΟΚ διαβιούν ακόμα μαζί του στο 1965, η προσχώρηση του κ. Κατσίκη στη ΝΔ, ούτε την κυβέρνηση και πολύ περισσότερο τον κ. Μητσοτάκη αποσταθεροποίησε, ούτε καμιά «θύελλα αντιδράσεων» εκ μέρους του εκλογικού σώματος προκάλεσε.

Οι μόνοι ίσως που έτριβαν τα χέρια τους από την αιφνίδια όσο και αναμενόμενη πράξη του κ. Κατσίκη και την εξίσου όσο και εναγωνίως αναμενόμενη «γκάφα» του κ. Μητσοτάκη ήταν οι αρχισυντάκτες των αντιπολιτευόμενων φύλλων και μερικοί βουλευτές του ΠΑΣΟΚ. Οι πρώτοι επειδή «βρήκαν θέμα» κατακαλόκαιρα. Οι άλλοι επειδή άρπαξαν την ευκαιρία για να επιβεβαιώσουν την πίστη τους στον «αρχηγό» και τους «αποστάτες εχθρούς» του και να αφυπνισθούν κοινοβουλευτικά.

Κατά τα άλλα η «προσχώρηση» Κατσίκη στη ΝΔ και η αντιμετώπισή της από την αντιπολίτευση απέδειξε, ότι η πολιτική που επιβάλλει ο κ. Ανδρέας Παπανδρέου στο ΠΑΣΟΚ —και βρίσκει κάποια ανταπόκριση σε μερικά στελέχη του Συνασπισμού— είναι τουλάχιστον αδιέξοδη.

Και θα ακουστεί παράδοξο, αλλά όπως ομολογούσαν εκείνη την Πέμπτη το βράδυ κορυφαία στελέχη του ΠΑΣΟΚ, η αιφνίδια προσχώρηση Κατσίκη δεν ήταν το αποτέλεσμα κάποιας «ανήθικης συναλλαγής», ούτε του «συνδρόμου της αποστασίας» που διακατέχει τον κ. Μητσοτάκη. Ήταν κυρίως το αποτέλεσμα του περιορισμού της κοινοβουλευτικής αντιπαράθεσης σε μια «αντιπολίτευση για την αντιπολίτευση», με αποκλειστική ευθύνη του κ. Α. Παπανδρέου και όσων εκ του Συνασπισμού συμπορεύονται αυτή τη στιγμή μαζί του, στη Βουλή τουλάχιστον.

«Κάν' το τώρα»

Σύμφωνα με διασταυρωμένες πληροφορίες του ΑΝΤΙ —τις οποίες όμως, όπως διαπιστώσαμε, γνώριζε όλο το φράσμα της πολιτικής ηγεσίας— ο κ. Μητσοτάκης είχε συμφωνήσει από την πρώτη στιγμή, δηλαδή από τις 9 Απριλίου, με τον Κατσίκη η «προσχώρηση» του τελευταίου στη ΝΔ να γινόταν το φθινόπωρο και στην «κατάλληλη στιγμή», σε συνδυασμό με την κατάθεση του νέου εκλογικού νόμου —το πιθανότερο.

Όπως γράψαμε άλλωστε στο προηγούμενο τεύχος, με τη λύση αυτή είχε συμφωνήσει και ο πρόεδρος της Δημοκρατίας κ. Κων. Καραμανλής. Διαφωνού-

Και αιφνης ο κ. Μητσοτάκης εξέπληξε τους πάντες: Όλοι, από τον πρόεδρο της Δημοκρατίας μέχρι τους ηγέτες της αντιπολίτευσης και τους στενούς συνεργάτες του περίμεναν ότι η προσχώρηση του κ. Κατσίκη θα γινόταν το φθινόπωρο, σε συνδυασμό με την κατάθεση του νομοσχεδίου για το νέο εκλογικό νόμο. Αλλά την περασμένη Πέμπτη το βράδυ άλλοι υπολογισμοί επικράτησαν στη σκέψη του προέδρου της ΝΔ.

σε μόνο ο κ. Στεφανόπουλος, ο οποίος χειριζόταν την περίπτωση Κατσίκη με την εντύπωση ότι «παίζει το τελευταίο πολιτικό χαρτί» του.

Νωρίς το απόγευμα της περασμένης Πέμπτης εξάλλου οι κ. Μητσοτάκης και Κατσίκης επιβεβαίωσαν τη συμφωνία τους αυτή σε συνάντηση που είχαν στο πρωθυπουργικό γραφείο, πριν αρχίσει η επίμαχη συνεδρίαση της Βουλής. «Το φθινόπωρο θα είναι η καλύτερη στιγμή, πρόεδρε» είπε ο κ. Κατσίκης στον κ. Μητσοτάκη βγαίνοντας από το πρωθυπουργικό γραφείο για να πάει στην αίθουσα συνεδριάσεων.

Η κατάσταση άλλαξε και ο κ. Μητσοτάκης έδωσε στον κ. Κατσίκη, μέσω του κ. Έβερετ, την εντολή —διότι περί εντολής επρόκειτο— να «προσχωρήσει» τώρα, όταν οι κοινοβουλευτικοί εκπρόσωποι του ΠΑΣΟΚ και του Συνασπισμού κ. Πεπονής και Δαμανάκη αμφισβήτησαν την απόφαση του προέδρου της Βουλής κ. Τσαλδάρη να συγκροτήσει τα θερινά τμήματα της Βουλής με 101 βουλευτές τα δυο πρώτα και 98 το τρίτο, έτσι ώστε η ΝΔ να έχει τη σχετική πλειοψηφία και στα τρία τμήματα.

Ο κ. Πεπονής διατύπωσε την άποψη ότι «η ΝΔ δεν έχει νομοθετική πλειοψηφία γιατί στηρίζεται σε μια ψήφο και η πρακτική του κ. Τσαλδάρη διαμορφώνει παρασύνταγμα». Ενώ η κ. Δαμανάκη απηύθυνε στη ΝΔ το ερώτημα «ως πότε θα σας ψηφίζει η ΔΗΑΝΑ».

Σύμφωνα με στενούς συνεργάτες του πρωθυπουργού, οι οποίοι όπως δηλώνουν τώρα «δεν γνώριζαν τίποτα» για όσα επακολούθησαν, η στάση του ΠΑΣΟΚ και του ΣΥΝ «εξόργισε» τον κ. Μητσοτάκη, ο οποίος παρά τη μνημειώδη ψυχραιμία του «διέπραξε το λάθος» και έστειλε τον κ. Έβερετ να πει στον κ. Κατσίκη: «Κάν' το τώρα».

Την πρώτη φορά ο κ. Έβερετ έδωσε την εντολή γραπτώς, μέσα σε κλειστό φάκελο, τον οποίο ο κ. Κατσίκης δεν άνοιξε, προφανώς επειδή δεν είχε αντιληφθεί

τις προθέσεις του κ. Μητσοτάκη. Έτσι ο κ. Έβερετ επανήλθε και του διαβίβασε, αυτή τη φορά, *προφορικά*, την εντολή.

Τι σου έδωσε;

Ακολούθησαν κωμικοτραγικές στιγμές. Ο κ. Κατσίκης άρχισε να κάνει νοήματα στο προεδρείο της Βουλής για να του δώσουν το λόγο, αλλά ο κ. Τσαλδάρης, ο οποίος επίσης δεν είχε αντιληφθεί τίποτε, απέφευγε να του τον δώσει «για να μην γίνει κανένα κακό». Τελικά, ο πρώην βουλευτής της ΔΗΑΝΑ πήρε τον λόγο και ο «Ελεύθερος Τύπος» εξασφάλισε τον τίτλο της επομένης: «151 και να καίει». Για να επιβεβαιωθεί ότι οι μόνες αξίες που παραμένουν αναλλοίωτες στον τόπο είναι οι ποδοσφαιρικές.

Αλλά η πιο δύσκολη στιγμή για τον κ. Κατσίκη ήρθε με τη λήξη της ταραγμένης εκείνης συνεδρίασης της Βουλής, όταν τηλεφώνησε στον κ. Στεφανόπουλο για να «δικαιολογηθεί». Οι γνωστοί ωτακουστές δεν κυκλοφόρησαν ακόμα την κασέτα με την συνομιλία των δυο αντρών για να μάθουμε τι ακριβώς είπαν. Αλλά όπως ο ίδιος ο κ. Κατσίκης εξομολογήθηκε σε βουλευτή της ΝΔ η συζήτηση κατέληξε σε ανταλλαγή ύβρεων του τύπου... «τι σου έδωσε».

Ακολούθησαν τα γνωστά πρωτοσέλιδα και η τελευταία πράξη της «προσχώρησης» Κατσίκη γράφτηκε την περασμένη Δευτέρα στη συνάντησή του πρωθυπουργού με τον πρόεδρο της Δημοκρατίας. Ο κ. Καραμανλής, ρώτησε τον κ. Μητσοτάκη γιατί «βιάστηκε», αφού «είχαμε πει να γίνει τον Σεπτέμβριο» και παρατήρησε ότι «δεν ήταν ανάγκη να φέρεις σε δύσκολη θέση τον Στεφανόπουλο».

«Δεν γινόταν διαφορετικά» ήταν η απάντηση Μητσοτάκη. «Αν δεν προσχωρούσε τώρα ο Κατσίκης θα παρεμποδίζετο το κοινοβουλευτικό έργο της κυβέρνησης». Για να εκτονώσει όμως την ατμόσφαιρα υποσχέθηκε στον πρόεδρο της Δημοκρατίας ότι με αφορμή το νομοσχέδιο περί ασφαλιστικών ταμείων θα ακολουθήσει τις αρχές του «διαλόγου» με την αντιπολίτευση και τις άλλες παρατάξεις. Και η συζήτηση τελείωσε εκεί, μαζί με τα όνειρα του κ. Στεφανόπουλου.

Η αδιέξοδη αντιπολίτευση

Αυτή είναι, περίπου, η αναπαράσταση της μεταγραφής Κατσίκη. Το μόνο ίσως σημείο στο οποίο θα αμφισβητήσουμε τις πληροφορίες των πηγών μας είναι η εκτίμηση ότι εκείνη την Πέμπτη το βράδυ ο κ. Μητσοτάκης «απώλεσε την περίφημη αυτοκυριαρχία του και δεν ενήργησε ψύχραιμα». Για τον απλούστατο λόγο ότι το αδιέξοδο των αντιδράσεων της αντιπολίτευσης και η εκτόνωση —μέσα σε δυο τρεις ημέρες— του θέματος αποδεικνύουν όχι μόνο ότι δεν «βιάστηκε», αλλά και ότι ενήργησε υπολογισμένα. Με μοναδικό στόχο να επιβεβαιώσει την α-

ΗΝ ΑΝΤΙΠΟΛΙΤΕΥΣΗ

του Βασίλη Ζήση

πόλυτη κυριαρχία του στην πολιτική σκηνή και κυρίως μέσα στη ΝΔ.

Έχουμε επίσης τη γνώμη ότι δεν εκμεταλλεύτηκε τόσο την αμφισβήτηση, εκ μέρους της αντιπολίτευσης της δυνατότητας της ΝΔ να έχει τη σχετική πλειοψηφία στα θερινά τμήματα της Βουλής, όσο το σημαντικό στρατηγικό πλεονέκτημα που του έδωσαν οι συνομιλίες του ΠΑΣΟΚ και του ΣΥΝ για τις δημοτικές εκλογές.

Όπως παραδέχονται σήμερα κοινοβουλευτικά στελέχη του ΠΑΣΟΚ, με τις συνομιλίες τους αυτές, το Κίνημα και ο ΣΥΝ δημιούργησαν την εντύπωση ότι επίκειται ο σχηματισμός «μετώπου» εναντίον της κυβερνητικής πολιτικής και έδωσαν έτσι τη δυνατότητα στον κ. Μητσοτάκη να δικαιολογήσει τη μεταγραφή Κατσίκη με το επιχείρημα ότι αποτελεί «νόμιμη άμυνα».

Η εκτίμηση αυτή επιβεβαιώνεται και από την αναδίπλωση που παρατηρείται αυτές τις ημέρες στην τακτική της αντιπολίτευσης. Παράδειγμα η πρωτοφανής συναίνεση που επικράτησε το περασμένο Σάββατο κατά την ενημέρωση των πολιτικών αρχηγών από τον πρωθυπουργό για τα εθνικά θέματα και κυρίως το κυπριακό και τα ελληνοτουρκικά. Λίγες μόνο ημέρες πιο πριν ο κ. Παπανδρέου βροντοφώναζε ότι «πωλείται η Ελλάδα» και καλούσε τους συνέλληνες σε εθνική σταυροφορία εναντίον της πολιτικής της ΝΔ. Άλλο παράδειγμα η αποδοχή τόσο εκ μέρους του κ. Παπανδρέου όσο και εκ μέρους του ΣΥΝ του διαλόγου για την οικονομική πολιτική της κυβέρνησης με αφορμή το ασφαλιστικό νομοσχέδιο.

Φαίνεται λοιπόν ότι ο κ. Παπανδρέου αρχίζει να «συνδιαλλάγεται». Και ότι δείχνει να αντιλαμβάνεται, για πρώτη φορά από τον περασμένο Απρίλιο, πως «κάτι» άλλαξε στην πολιτική ζωή και η τακτική της συνθηματολογίας και των διαχωριστικών γραμμών είναι ανεδαφική. Αλλά μέχρις ότου το αντιληφθεί χρειάστηκε

να ενισχυθεί το κύρος της κυβέρνησης με τις επανειλημμένες ήττες της αντιπολίτευσης και του συνδικαλιστικού κινήματος, με αποκορύφωμα την ήττα της ΟΛΜΕ και της ΓΣΕΕ. Όσο και αν ενδιαφέρει η ήττα των συνδικαλιστών και του «μαζικού κινήματος», γεγονός παραμένει ότι όλα αυτά που συνέβησαν στις 100 ημέρες που πέρασαν από τις εκλογές έδωσαν στην κυβέρνηση τη δυνατότητα να εφαρμόζει πλέον ανενόχλητη την οικονομική και κοινωνική πολιτική της. Το μόνο που «επετεύχθη» ήταν η δημιουργία μιας ορατής κοινωνικής πλειοψηφίας εναντίον του συνδικαλισμού, η οποία αν δεν υποστηρίξει, τουλάχιστον ανέχεται το κοινωνικό μοντέλο που οικοδομεί σιγά - σιγά η κυβέρνηση και το «προβοκάρισμα» —δεν βρίσκουμε άλλη καταλληλότερη λέξη— των όποιων μελλοντικών διεκδικήσεων και αμφισβητήσεων αυτού του μοντέλου.

Αλλά η αναδίπλωση του ΠΑΣΟΚ δεν μπορεί παρά να γίνει «στο έδαφος της ΝΔ», αφού εκ των πραγμάτων είναι το αποτέλεσμα μιας ήττας και αποτελεί προσαρμογή στις νέες συνθήκες που δημιούργησε η σημερινή κυβέρνηση. Απόδειξη η συζήτηση που άρχισε ήδη για τα ασφαλιστικά ταμεία. Αυτό που διαπραγματεύονται οι «ενδιαφερόμενοι φορείς» δεν είναι η επέκταση είτε η διατήρηση, του ισχύοντος καθεστώτος παροχών, αλλά οι περικοπές. Οι οποίες ως γνωστόν αποτελούν πρωταρχικό σημείο της κυβερνητικής πολιτικής της ΝΔ. Έτσι ο κ. Παπανδρέου συμφώνησε το περασμένο Σάββατο με τη θέση του κ. Μητσοτάκη ότι «η Ελλάδα δεν μπορεί να προβαίνει επ' άπειρον σε εξωτερικό δανεισμό για να χρηματοδοτεί τις παροχές στα ταμεία».

Δuo κερδίζουν, ένας χάνει

Το ίδιο εύκολα αναμένεται να «περάσει» και το εκλογικό νομοσχέδιο του κ. Μητσοτάκη, το οποίο ανησυχεί τον κ. Πα-

πανδρέου όχι για το λόγο ότι θα επαναφέρει την ενισχυμένη αναλογική, αλλά εξαιτίας των φήμων ότι δεν θα την επαναφέρει. Η επαναφορά της ενισχυμένης αναλογικής θα του δώσει τη δυνατότητα να διατηρήσει το ΠΑΣΟΚ συσπειρωμένο γύρω από τον ίδιο, με το επιχείρημα της κατάκτησης της πλειοψηφίας στις άλλες εκλογές. Ενώ μια άλλη έκδοση της απλής αναλογικής θα ενίσχυε τις διαλυτικές τάσεις μέσα στο «Κίνημα».

Καλά πληροφορημένοι συνεργάτες του πρωθυπουργού πάντως ισχυρίζονται ότι βασικά στοιχεία του νέου εκλογικού νόμου θα αποτελούν: πρώτον, η επαναφορά της ενισχυμένης, ώστε να δώσει τη δυνατότητα στη ΝΔ να σχηματίσει κυβέρνηση με 158-160 βουλευτές και ποσοστό 44% και δεύτερον, η καθιέρωση ενός «μικρού» πλαφόν για τα μικρά κόμματα (της τάξης του 3%) ώστε να εξουδετερωθούν κατά το δυνατόν οι αντιδράσεις του Συνασπισμού.

Σε ό,τι αφορά την ημερομηνία διεξαγωγής των νέων εκλογών αυτή τη στιγμή υπάρχουν δύο τάσεις στην κυβέρνηση. Η πρώτη θεωρεί ότι οι εκλογές πρέπει να γίνουν «τώρα που έχουμε το επάνω χέρι και η αντιπολίτευση είναι ζαλισμένη». Η άλλη θεωρεί, αντίθετα, ότι οι εκλογές πρέπει να γίνουν του χρόνου την Άνοιξη, «όταν θα έχει περάσει η επίδραση των πρώτων μέτρων και θα απαιτείται η λήψη των επομένων».

Ο ίδιος ο κ. Μητσοτάκης δεν αποκάλυπτε σε κανέναν τις προθέσεις του για το θέμα των εκλογών, οπότε δεν μπορεί να γίνει καμιά σίγουρη πρόβλεψη. Κατά την εκτίμησή μας πάντως δεν θα βιαστεί να προχωρήσει σε εκλογές επειδή από τη στιγμή που θα διαθέτει τον νέο εκλογικό νόμο θα είναι σαν να τις έχει κάνει ήδη. Και κυρίως θα έχει καταφέρει να κρατά «μέσα στο μαντρί» τους 151 που αποφεύγουν προς το παρόν νέες αναμετρήσεις. Η καλή καρέκλα, είναι η σίγουρη καρέκλα... □

ΔΙΑΒΑΣΤΕ ΣΤΙΣ ΔΙΑΚΟΠΕΣ ΣΑΣ

Ραφαέλ Μπιγεντού

ΟΙ ΝΥΧΤΕΣ ΜΟΥ ΕΙΝΑΙ ΠΙΟ ΟΜΟΡΦΕΣ
ΑΠΟ ΤΙΣ ΜΕΡΕΣ ΣΑΣ

*

ΦΥΛΑΞΟΥ ΑΠΟ ΤΗ ΓΛΥΚΑ ΤΩΝ ΠΡΑΓΜΑΤΩΝ

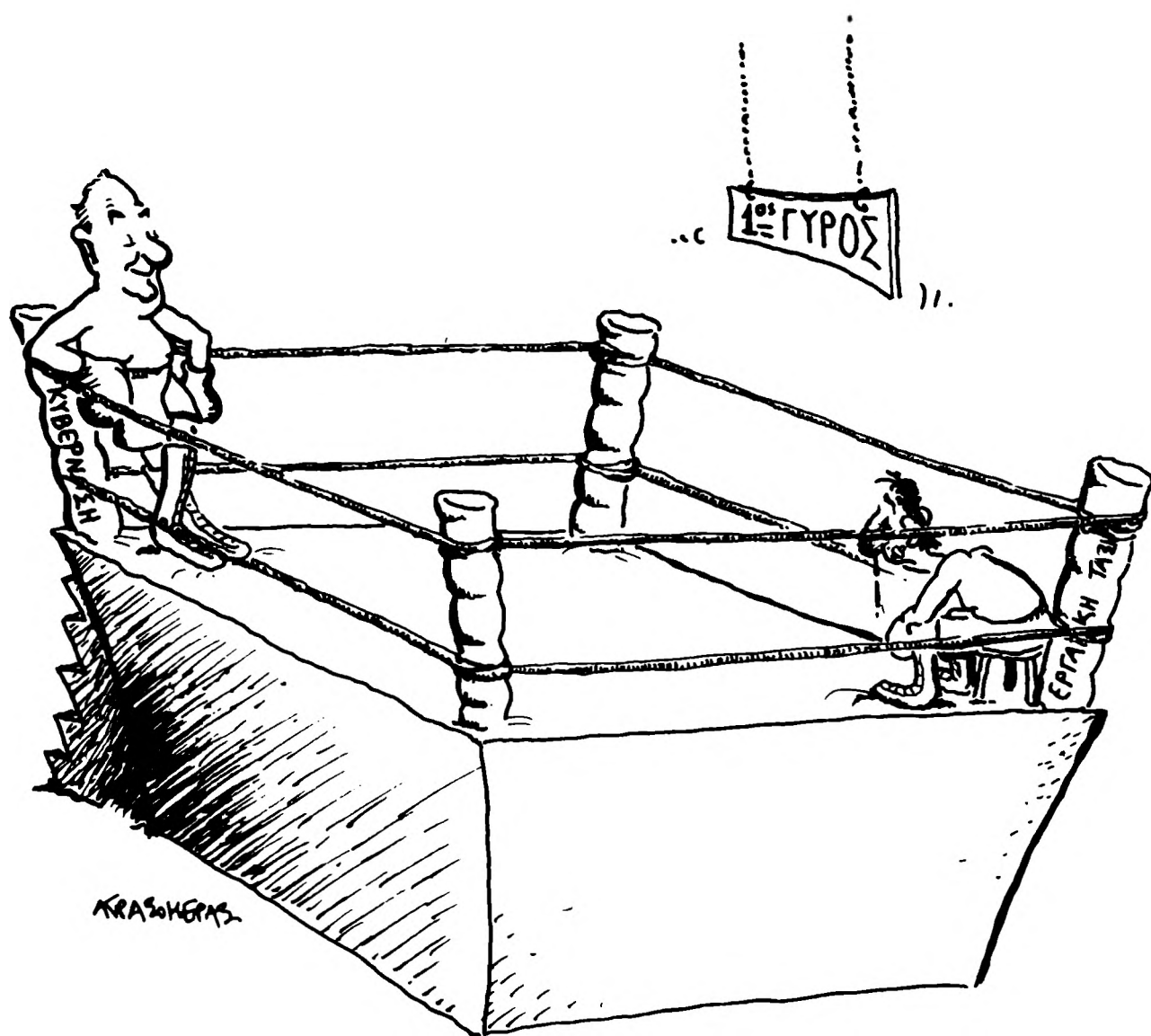
*

ΓΡΑΜΜΑ ΣΥΓΝΩΜΗΣ

Έκδόσεις Νεφέλη

Η ΕΡΓΑΤΙΚΗ ΤΑΞΗ ΔΕΝ ΠΑΕΙ ΠΑ

Τον πρώτο γύρο της αναμέτρησης με τα εργατικά σωματεία του δημόσιου και ιδιωτικού τομέα τον κέρδισε αναμφισβήτητα η κυβέρνηση. Η μάχη χάθηκε αλλά ο πόλεμος δεν τελείωσε.

Ήταν μια αναμέτρηση την οποία δεν φαίνεται, τουλάχιστον εκ προθέσεως, να προκάλεσε η κυβέρνηση μολονότι διακαώς την επιθυμούσε σε αυτό το στάδιο διότι είχε την ευχέρεια να δώσει τη μάχη με πολλά ατού στο έδαφος της επιλογής της. Πρώτον γιατί μόλις είχε νωπή τη λαϊκή εντολή διακυβέρνησης, δεύτερον γιατί η κοινή γνώμη έχοντας συνειδητοποιήσει την τραγική οικονομική κατάσταση έδειχνε μεγάλα περιθώρια αντοχής, τρίτον γιατί υπήρξε μια διάχυτη αντίθεση απέναντι σε «συντεχνιακές» διεκδικήσεις και τέταρτον γιατί η αντιπολίτευση δεν βρισκόταν σε κατάσταση ικανή να την απειλήσει.

Το στοίχημα

Με αυτά τα δεδομένα το επικίνδυνο στοίχημα στη σύγκρουση με την ΟΛΜΕ, που αποτέλεσε την αιχμή του δόρατος των εργατικών κινητοποιήσεων, το κέρ-

δισε η κυβέρνηση. «Ο Μητσοτάκης οδήγησε το παιχνίδι στο δικό του γήπεδο και τις δικές του κερκίδες», λέει χαρακτηριστικά ηγετικό στέλεχος της ΓΣΕΕ. «Αγώνες σε μαρμαρένια αλώνια χωρίς σπαθιά», συμπλήρωσε.

Η απεργία της ΟΛΜΕ δεν κατάφερε να συσπειρώσει την κοινή γνώμη γύρω της γι' αυτό έμεινε μετέωρη ως το τέλος, παρά το δίκαιο ορισμένων αιτημάτων της. Η ήττα της, γιατί περί αυτού πρόκειται αν θέλει να λέει κανείς τα πράγματα με το όνομά τους —μολονότι ο υπουργός Παιδείας κ. Κοντογιαννόπουλος προσεκτικά υποστηρίζει δημοσίως ότι «νίκησαν οι μαθητές»— προσδιόρισε και την τύχη των απεργιακών κινητοποιήσεων της ΓΣΕΕ. Τρεις γενικές πανελλαδικές απεργίες στο δημόσιο και ιδιωτικό τομέα —η τέταρτη ανεστάλη— δεν είναι μικρό πράγμα. Ή μάλλον είναι πρωτοφανές, γιατί έδειξε μια εμμονή σε παρατεταμένες απεργιακές κινητοποιήσεις που παρουσίαζαν μια ψευδή εικόνα ισχύος.

Εκφυλιστικά φαινόμενα

Αλλά και εδώ η πραγματικότητα είναι τελείως διαφορετική. Η απεργία, σαν μορφή αγώνα, πρέπει να είναι πειστική πρώτον απέναντι στους ίδιους τους εργαζόμενους που χρησιμοποιούν το όπλο αυτό και δεύτερον στην ευρύτερη κοινωνία. Ούτε το ένα συνέβη ούτε το άλλο. Ο εκφυλισμός των απεργιακών κινητοποιή-

σεων φαίνεται από τα ποσοστά συμμετοχής των εργαζομένων και η συμμετοχή τους στις συγκεντρώσεις και τις πορείες υπήρξε οφθαλμοφανής. Ακόμα κι αν θεωρήσουμε τα στοιχεία του υπουργείου Εργασίας για τη συμμετοχή στις πανελλαδικές απεργίες σαν σκοπίμως υποβαθμισμένα (35,5% για τον ιδιωτικό τομέα και 44% για τον τομέα της κοινής ωφέλειας στις 27-5-90, 28,5% και 37,5% αντίστοιχα για την πανελλαδική της 6-6-90 και 25% και 39,5% για την πανελλαδική της 4-7-90), η μαζικότητα των απεργιακών κινητοποιήσεων δεν ήταν ικανοποιητική. Εκτός από αυτό σε κανένα συγκεκριμένο αποτέλεσμα δεν κατέληξαν. Και η δύναμη του απεργιακού όπλου βρίσκεται ακριβώς στην αποτελεσματικότητά του και αποτελεί τη συνισταμένη πολλών παραγόντων. Οι παράγοντες αυτοί, όπως αναφέρθηκε στην αρχή, δεν συνέτρεχαν.

Είναι χαρακτηριστικό ότι ακόμα κι εκεί όπου η απεργία γίνεται εκ του ασφαλούς, διότι δεν υπάρχουν συνέπειες, τουλάχιστον ως προς την απασχόληση, όπως στους δημοσίους υπαλλήλους η συμμετοχή εκφυλίστηκε. Η τελευταία απεργία της ΑΔΕΔΥ σημείωσε παταγώδη αποτυχία, πράγμα που λέει πολλά σχετικά με τη διάθεση των εργαζομένων και το κλίμα που επικρατεί. Και να λάβει κανείς υπόψη του ότι και η ΑΤΑ του β' τετραμήνου έχει περικοπεί και τα όσα έχουν δει το φως της δημοσιότητας περί ταμείων και συνταξιοδότησεως των δημοσίων υπαλλήλων —κατά 20% είναι αυξημένες οι αιτήσεις για πρόωρη συνταξιοδότηση— έχουν δημιουργήσει κλίμα δυσφορίας και έντονης ανησυχίας.

Οδυνηρό πλήγμα

Είναι γεγονός λοιπόν ότι το συνδικαλιστικό κίνημα υπέστη ένα οδυνηρό πλήγμα ερχόμενο άκαιρα σε σύγκριση με μια επιθετική μορφή ενός συντηρητικού εκσυγχρονισμού, το νόημα και τις προθέσεις του οποίου δεν κατάφερε να αναλύσει σωστά και κατά συνέπεια να χαράξει μια πιο αποτελεσματική μορφή παρέμβασης και αντίδρασης.

Οι συνέπειες της ήττας της ΟΛΜΕ θα είναι οδυνηρές. Όχι μόνο γιατί αναπόφευκτα καλλιεργούν κλίμα αποθάρρυνσης σε άλλους κλάδους εργαζομένων αλλά και γιατί διαμορφώνουν ένα γενικότερο κλίμα ηττοπάθειας.

Ο απολογισμός αυτός των απεργιακών κινητοποιήσεων που συμμερίζονται όσοι στην ηγεσία της ΓΣΕΕ διακρίνονται από μια ρεαλιστική προσέγγιση των πραγμάτων έχει δημιουργήσει αναταραχή, έντονους προβληματισμούς και ρήξεις στους κόλπους της.

Γιατί είναι φανερό ότι εκδηλώνεται μια σοβαρή κρίση εκπροσώπησης στο συνδικαλιστικό κίνημα με τη βάση να μην πειθαρχεί στις αποφάσεις της ηγεσίας. Συναφής με την κρίση αυτή είναι η κρίση δημοκρατικής οργάνωσης και συμμετο-

ΤΑ ΣΤΟΝ ΠΑΡΑΔΕΙΣΟ

του Κ. Βασιλείου

χής. Η κρίση αυτή δεν δημιουργεί αναπόφευκτα κλυδωνισμούς στην ηγεσία της ΓΣΕΕ αλλά και υπονομεύει την αξιοπιστία της στις διαπραγματεύσεις τόσο με την κυβέρνηση όσο και με τον ΣΕΒ για την εθνική Γενική Συλλογική Σύμβαση Εργασίας, από την άποψη ότι δεν είναι βέβαιο στους συνομιλητές της ΓΣΕΕ αν μπορούν να τηρούνται εκάστοτε τα «συμφωνήματα», όταν εκδηλώνεται σχετική απροθυμία της βάσης να ακολουθεί τις επιλογές της ηγεσίας.

Κρίση εκσυγχρονισμού

Η κρίση αυτή στο συνδικαλιστικό κίνημα παίρνει ραγδαία —ή εύχεται κανείς να πάρει— τη μορφή *κρίσης εκσυγχρονισμού*. Γιατί τόσο η πολιτική της κυβέρνησης όσο και οι οικονομικές και κοινωνικές ανάγκες της χώρας που επηρεάζονται βαθύτατα από το ευρύτερο ευρωπαϊκό κοινοτικό πλαίσιο καθορίζουν σαν μέτωπο των συγκρούσεων τον *εκσυγχρονισμό*. Από την ικανότητα προσαρμογής και αυτο-εκσυγχρονισμού του συνδικαλιστικού κινήματος θα εξαρτηθεί και ο βαθμός της αποτελεσματικής του παρέμβασης στον οικονομικό και κοινωνικό χώρο, δηλαδή στο συγκεκριμένο έδαφος όπου πραγματοποιούνται τα βήματα των μεταρρυθμίσεων και εκδηλώνονται οι κρατικές παρεμβάσεις.

Η ΓΣΕΕ δεν είναι επαρκώς προετοιμασμένη για να αναλάβει ένα καινούριο ρόλο στα οικονομικά και κοινωνικά πράγματα, μολονότι οι εκσυγχρονιστικές τάσεις φαίνεται να κερδίζουν έδαφος σε βάρος των παραδοσιακών.

Θα πρέπει ωστόσο να διευκρινισθεί ότι ο *εκσυγχρονισμός* που αφορά όχι μόνο τη δημοκραतिकότερη οργάνωση, αλλά και την αλλαγή της συνδικαλιστικής κουλτούρας, των αντιλήψεων περί «μορφών αγώνα» και παρέμβασης στην ουσιαστική οικονομική ανάπτυξη της χώρας και της κοινωνίας, τέμνει τα στελέχη του συνδικαλιστικού κινήματος οριζοντίως. Με άλλα λόγια, οι εκσυγχρονιστικές τάσεις διαιρούν τις συνδικαλιστικές παρατάξεις των πολιτικών κομμάτων διαμορφώνοντας εντός των κόλπων τους αντιλήψεις που συντονίζονται με παρόμοιες αντιλήψεις και εντός και εκτός του συνδικαλιστικού κινήματος. Έτσι εκσυγχρονιστές και παραδοσιακοί βρίσκονται σε όλες τις παρατάξεις. Οι προβληματισμοί αναπτύσσονται σε ευρύ πολιτικό φάσμα, με εξαίρεση βέβαια τον κ. **Ραυτόπουλο** με την αυριανή, ρεβανσιστική γραμμή του.

Εκσυγχρονιστικές είναι αναμφίβολα οι απόψεις που εκφράζει η ηγεσία των εργατικών κέντρων Θεσσαλονίκης και Πειραιά και ηγετικά στελέχη του ΚΚΕ. Άλλα στελέχη του ίδιου κόμματος δίνουν μάχη ρηθισθοφυλακής μένοντας προσκολλημένα σε παρωχημένες απόψεις περί του ρόλου του συνδικαλιστικού κινήματος στη σύγχρονη κοινωνία.

Προβληματισμοί

Οι εκσυγχρονιστές προβληματίζονται σε ένα ευρύτατο πεδίο θεμάτων και αντιλαμβάνονται ότι η αντίθεση κεφαλαίου - εργασίας δεν είναι η μοναδική στην ελληνική κοινωνία που διακρίνεται από πληθώρα μικρο-αστικών, αυτο-απασχολούμενων στρωμάτων, πολυ-απασχόληση, παράλληλη οικονομία και πολυπληθή υπαλληλία. Αυτή η σύνθετη εικόνα θολώνει τα «καθαρά» καπιταλιστικά μοντέλα. Επιπλέον οι εκσυγχρονιστές αντιλαμβάνονται ότι το συνδικαλιστικό κίνημα δεν μπορεί να αδιαφορεί για την ανάπτυξη, τις νέες τεχνολογίες, την οικολογική διάσταση της ανάπτυξης, τους ανέργους, την αποσύνθεση και ανασύνθεση των εργασιακών δεξιοτήτων. Αντίθετα, οι τάσεις αυτές τονίζουν την ανάγκη ανάλυσης των φαινομένων αυτών και ενεργούς παρέμβασης.

Αντιλαμβάνονται ακόμα ότι η οικονομική στασιμότητα, συρρίκνωση ή ύφεση της οικονομίας οδηγεί αναπόφευκτα στην όξυνση του συντεχνιασμού, (δηλαδή όποιος αρπάξει, αρπάξει), ενώ η ενεργός παρεμβολή στα προβλήματα της ανάπτυξης δημιουργεί τη δυνατότητα δημιουργίας αυξημένου πλεονάσματος από το οποίο μπορεί να διεκδικηθεί αυξημένο μερίδιο. Δεν μπορεί, για παράδειγμα, το συνδικαλιστικό κίνημα, να μένει αδιάφορο στο θέμα της παραγωγικότητας (σε πίνακα ανταγωνιστικότητας δεκαοχτώ ευρωπαϊκών κρατών που συνέταξε η ελβετική εταιρεία IMD και το World Economic Forum η Ελλάδα φιγουράρει προτελευταία) ή στο θέμα της νέας τεχνολογίας. Ο σημερινός εκσυγχρονισμός δεν αλλάζει μόνο τη σύνθεση της εργατικής τάξης αλλά και τη νοοτροπία της, πράγματα για τα οποία οφείλει να προετοιμάζεται το συνδικαλιστικό κίνημα.

Αυτονομία

Παρά τις θετικές αυτές διεργασίες το κίνημα παραμένει σήμερα χωρίς στόχους και προοπτικές. Κάνει δειλά βήματα για να αποκόψει τον ομφάλιο λώρο με τα πολιτικά κόμματα προς μια *αυτονομία* από την οποία θα ωφεληθεί το ίδιο αναπτύσσοντας τη δραστηριότητά του σε έναν ευρύ τομέα οικονομικών και κοινωνικών προβλημάτων που θα το αναδείξουν σαν έναν από τους κυριότερους φορείς της ανάπτυξης της χώρας.

Για την ευρύτερη κινητοποίηση και συμμετοχή των εργαζομένων θα πρέπει να αναζητηθούν ευρύτερα οργανωτικά σχήματα που θα υπερβαίνουν τις κομματικές παρατάξεις. Για την αποτελεσματική παρέμβαση χρειάζεται αλλαγή νοοτροπίας, κουλτούρας, αντιλήψεων, ιδιαίτερα αυτών που θεωρούν το συνδικαλιστικό κίνημα τάγμα εφόδου για την αλλαγή κυβερνήσεων.

Οι προβληματισμοί αυτοί αντανakλώνται και στις τοποθετήσεις του προέδρου

της ΓΣΕΕ **Λάμπρου Κανελλόπουλου** περί του ότι πέρασε η εποχή της γροθιάς και της τραγιάσκας κι ότι χωρίς την ανάδειξη συγκεκριμένων εναλλακτικών προτάσεων για την ανάπτυξη της χώρας, το συνδικαλιστικό κίνημα οδηγείται σε αδιέξοδο.

Η εμπειρία των πρώτων συγκρούσεων με την κυβέρνηση της Νέας Δημοκρατίας δείχνει ακριβώς ότι οι κοινωνικοί στόχοι και οι αγώνες ενός αυτόνομου συνδικαλιστικού κινήματος δεν μπορούν να υποτάσσονται σε ένα στενό πολιτικό παιχνίδι. Το τίμημα της απομόνωσης είναι βαρύ.

Η πρόκληση

Η ΓΣΕΕ, παρά τα προβλήματά της, παραμένει μια υπολογίσιμη δύναμη. Σε σύνολο 1.780.000 μισθωτών εμφανίζει 560.000 μέλη από τα οποία 151.000 στον ευρύτερο δημόσιο τομέα (σε σύνολο 300.000), μια δηλαδή συνδικαλιστική πυκνότητα γύρω στο 35%, καθόλου εύκαταφρόνητη. Μαζί με την ΑΔΕΔΥ, που εκπροσωπεί τους δημόσιους υπαλλήλους, μπορεί να αποτελέσει μια ισχυρή δύναμη παρέμβασης σε μια διαδικασία δυναμικής καπιταλιστικής ανάπτυξης.

Το είδος και το εύρος της παρέμβασης καθώς και η αποτελεσματικότητά της δεν εξαρτάται μόνο από την κυβερνητική πολιτική αλλά και από τον εκσυγχρονισμό των συνδικαλιστικών αυτών φορέων.

Γιατί, μετά τις θερινές διακοπές, τα προβλήματα που δημιουργούν οι προσπάθειες φιλελεύθερου εκσυγχρονισμού της Νέας Δημοκρατίας θα γνωρίσουν νέα όξυνση που θα ενισχυθούν ενδεχομένως από την πορεία της δημοσιονομικής πολιτικής. Το θέμα των ασφαλιστικών ταμείων «καίει» καθώς ο υπουργός Εθνικής Οικονομίας κ. Σουφλιάς προηγγείλε ότι θα ληφθούν μέτρα πριν τη διεξαγωγή των δημοτικών εκλογών τον Οκτώβρη. Ποιες θέσεις θα διαμορφώσει το συνδικαλιστικό κίνημα αν πράγματι διεξαχθεί ο «εθνικός διάλογος» σε σωστές βάσεις και επιδιωχθεί η ευρύτερη κοινωνική συναίνεση για τη λύση ενός προβλήματος που αντιπροσωπεύει το ήμισυ σχεδόν των δημοσίων ελλειμμάτων;

Με ποιους τρόπους θα διεκδικήσει την εφαρμογή και το Κοινωνικό Χάρτη της Κοινότητας στην Ελλάδα σε όλη του την έκταση; Γιατί «εναρμόνιση» με την ΕΟΚ δε σημαίνει μόνο ελεύθερη διακίνηση κεφαλαίων και δημοσιονομική πειθαρχία αλλά και κατοχύρωση και εφαρμογή κοινωνικών μέτρων.

Μερικοί εκλαμβάνουν την κριτική απέναντι στα «κακώς κείμενα» του συνδικαλιστικού κινήματος σαν επίθεση εναντίον του. Κάνουν βέβαια λάθος. Γιατί η πρόκληση είναι μεγάλη. Θα την αποδεχθεί το συνδικαλιστικό κίνημα ή θα βαλτώσει; Να χάθηκαν μερικές μάχες ή ο πόλεμος; □

ΤΑ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΑ ΤΑΜΕΙΑ ΚΑΙ Η ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ

Η κυβέρνηση γνωστοποίησε την απόφασή της να προχωρήσει στην αποτελεσματική, όπως είπε, αντιμετώπιση του προβλήματος της κοινωνικής ασφάλισης, αφού προηγηθεί διάλογος με όλες τις ενδιαφερόμενες πλευρές ώστε να εξασφαλιστεί η καλύτερη δυνατή λύση.

Χωρίς αμφιβολία, και το οικονομικό πρόβλημα των κύριων ασφαλιστικών οργανισμών πρέπει να λυθεί, γιατί δε νοείται συνέχιση της λειτουργίας τους με δανεικά, την επιστροφή των οποίων κανένας δεν εγγυάται, αλλά και το ευεργετούμενο από αυτούς τους οργανισμούς τμήμα του πληθυσμού να μετάσχει ενεργά στην αναζήτηση της εθνικοοικονομικά και κοινωνικά ορθότερης ρύθμισης, ώστε να είναι δεσμευτική για όλους η πιστή εφαρμογή της.

Ποιες οι αρχές του διαλόγου

Το ερώτημα ωστόσο, που πρέπει να απαντηθεί πριν ξεκινήσει ο κυβερνητικός διάλογος με τους «κοινωνικούς εταίρους», είναι: Πάνω σε ποιες αρχές για την προώθηση ποιων ευρύτερων επιδιώξεων οφείλει να αναπτυχθεί ο διάλογος, ώστε οι προτάσεις που θα ακουστούν να είναι ουσιαστικές και γόνιμες. Αν δεν γίνει αυτή η προεργασία, είναι περισσότερο από βέβαιο πως ο αντίλογος στις κυβερνητικές απόψεις θα εμπνέεται από μόνη την υπεράσπιση «κεκτημένων δικαιωμάτων». Θα εμπνέεται, δηλαδή, από το τρέχον συνδικαλιστικό επιχείρημα, που, αν μη τι άλλο, αποκαλύπτει την επικίνδυνα χρονίζουσα απόσπαση του κοινωνικού ενδιαφέροντος από τα κρίσιμα εθνικά προβλήματα και τη συλλογική υποχρέωση σωστής αντιμετώπισής τους.

Τα περιήματα «κεκτημένα δικαιώματα», τα οποία επικαλούνται τα συνδικάτα και η «σοσιαλιστική» αντιπολίτευση όποτε ανακύπτει θέμα επανεξέτασής τους είναι καιρός να εκσυγχρονιστούν, και εκλογικεύσουν το περιεχόμενό τους.

Είναι απαραίτητο, πριν από όλα, να κατανοήσει και αποδεχθεί το κοινωνικό σύνολο ότι δεν είναι δυνατόν να αξιώνεται η *οριστικοποίηση* εισοδηματικών ή καταναλωτικών ευκαιριών που δεν επιβεβαιώνονται από στέρεες εθνικές παραγωγικές επιδόσεις, αλλά δημιουργήθηκαν από δανεισμούς και παραοικονομικές δραστηριότητες. Σημαντικό ποσοστό, συνεπώς, εισοδηματικών και καταναλωτικών διαμορφώσεων, που σήμερα εμφανίζονται ως «κεκτημένα δικαιώματα», στην πραγματικότητα, ούτε «δικαιώματα», ούτε «κεκτημένα» είναι, γιατί, ακριβώς, προήλθαν από δανεικό χρήμα ή από την ΜΗ εκπλήρωση οικονομικών υποχρεώσεων προς το κράτος και τους ασφαλιστικούς του οργανισμούς.

Η οικονομική πολιτική των πασοκικών κυβερνήσεων, για λόγους καθαρά κομματικούς και προσωπικών φιλοδοξιών, κατέφυγε στον εσωτερικό και εξωτερικό δανεισμό για να ικανοποιήσει εισοδημα-

Το χαμηλό επίπεδο κοινωνικής ασφάλισης στους Έλληνες εργαζόμενους θα θεωρηθεί από τους ανταγωνιστές των προϊόντων και των υπηρεσιών μας ως έμμεσος τρόπος επιδότησης του κόστους παραγωγής τους.

τικά αιτήματα και να διευρύνει τις κοινωνικές παροχές, ενώ ταυτόχρονα μειώνει την αποδοτική λειτουργία του υπάρχοντος πλουτοπαραγωγικού μηχανισμού, για να πετύχει, δήθεν, τη σοσιαλιστικοποίησή του.

Αναπόφευκτη συνέπεια αυτής της παρανοϊκής πολιτικής —την οποία, για λόγους... ιδεολογικούς, χειροκρότησε η παραδοσιακή αριστερά— ήταν το φοβερό *άνοιγμα* της *ψαλίδας* ανάμεσα στο επίπεδο δημόσιας και ιδιωτικής κατανάλωσης και στις εθνικές πλουτοπαραγωγικές δυνατότητες στήριξής του. Μια κάποια στιγμή θα είμασταν αναγκασμένοι να επανεξετάσουμε το ύψος των άμεσων και έμμεσων εισοδημάτων μας (των ελεγχόμενων από την κυβερνητική πολιτική εισοδημάτων, γιατί τα άλλα, τα εισοδήματα της παραοικονομίας διαμορφώνονται ανεξέλεγκτα) με διπλά κριτήρια. Με τα κριτήρια που επέβαλε η αμετακίνητη υποχρέωση εξόφλησης των δανείων, αλλά και με εκείνα που εισηγείτο η ανάγκη εξυγίανσης και ανάπτυξης της οικονομίας. Η στιγμή αυτή, όσο δυσάρεστη και αν είναι, έφτασε. Θέλουν δεν θέλουν, ας το παραδεχτούν και όσοι επικαλούνται διάφορους λόγους για να ματαιώσουν, ή έστω για να αναβάλουν, την εκπλήρωση των καθηκόντων που επιβάλλει.

Η «προοδευτική» αντιπολίτευση, με τη συνήθη αντιπολιτευτική της βιασύνη, έσπευσε πρώτη να εισηγηθεί την αναβολή της λήψης μέτρων για εξυγίανση των μεγάλων ασφαλιστικών Ταμείων, ζητώντας από την κυβέρνηση να περιμένει την οριστικοποίηση της «ενιαίας κοινωνικής αγοράς» που επεξεργάζεται η ΕΟΚ, πριν προχωρήσει σε ρυθμίσεις «οι οποίες ενδέχεται να μην είναι σύμφωνες με όσα θα προβλέπουν οι Κοινοτικές οδηγίες».

Πρέπει να δεχτούμε ότι η πρόταση τούτη της «προοδευτικής» αντιπολίτευσης, η οποία αναμφισβήτητα θα επηρεάσει τη στάση των συνδικαλιστικών ενδιαφερόμενων όταν αρχίσει ο κοινωνικός διάλογος, διευκολύνεται από τον τρόπο που έθεσε το ασφαλιστικό πρόβλημα η κυβέρνηση. Υποστήριξε η κυβέρνηση, ότι είναι επείγον να ληφθούν μέτρα εξυγίανσης των προϋποθέσεων και των όρων λειτουργίας των ασφαλιστικών οργανισμών γιατί είναι αδύνατο, πλέον, ο

κρατικός προϋπολογισμός να καλύπτει τα κολοσσιαία ελλείμματά τους και να «αποσβένει» τις πολύμορφες δυσμενείς επιπτώσεις αυτών των ελλειμμάτων σε ολόκληρη την οικονομία. Αλλά αν γι' αυτό μόνον επρόκειτο τότε δίκαια υποστηρίζεται ότι πρέπει το κράτος να περιορίσει τις άλλες, τις μη κοινωνικές, δαπάνες του, και να πολλαπλασιάσει τα φορολογικά του έσοδα με σύλληψη της φοροδιαφυγής, ώστε να μη θίξει τα «κεκτημένα κοινωνικά δικαιώματα».

Δεν είναι, εντούτοις, αυτή η κρίσιμη σημασία της κατάστασης στην οποία περιήλθαν οι ασφαλιστικοί οργανισμοί.

Η εύθραυστη βάση των «κεκτημένων»

Το πρόβλημα που γεννήθηκε από τη διαχειριστική καταβαράθρωση των ασφαλιστικών Ταμείων έγκειται στην καταστροφική διατάραξη της *θετικής* —όπως πρέπει να είναι— αλληλεπίδρασης εθνικής οικονομίας και παρεχόμενου «κοινωνικού μισθού» —κατά την ορολογία του κ. Α. Παπανδρέου— προς τους πολίτες που τον δικαιούνται. Στο βαθμό που η εθνική πλουτοπαραγωγική δραστηριότητα «ενοχοποιείται» για την αδυναμία της να στηρίξει τη συνέχιση σεβασμού των «κεκτημένων» ασφαλιστικών «δικαιωμάτων», κατά τον ίδιο βαθμό «ενοχοποιείται» και το «κατεστημένο» των ποικιλόμορφων κοινωνικών παροχών ή απαλλαγών για ασφαλιστικές εισφορές, στην επιτεινόμενη αδυναμία της οικονομίας να εξυγιανθεί και αναπτυχθεί. Και αν ακόμα βρισκόταν τρόπος να καλυφθούν τα ασφαλιστικά ελλείμματα, και πάλι η οικονομία θα κατολίσθαινε εφ' όσον θα διετηρείτο το σημερινό καθεστώς των «κοινωνικών» παροχών.

Η ΕΟΚ αποφάσισε την ενοποίηση των κανόνων κοινωνικών παροχών προς τους εργαζόμενους όλων των κρατών-μελών, υπό την προϋπόθεση ότι όλα τα κράτη-μέλη θα είχαν προωθήσει την οικονομική τους επίδοση (γι' αυτό, άλλωστε, χρηματοδοτούνται και τα σχετικά αναπτυξιακά προγράμματα υπέρ των πιο καθυστερημένων χωρών από τα Ταμεία της Κοινότητας) ώστε από τους εσωτερικούς τους πόρους να μπορούν να ευθυγραμμίσουν τις κοινωνικές τους παροχές με τους ενιαίους κοινοτικούς κανόνες. Πουθενά δεν προβλέπεται ότι η Κοινότητα θα καλύπτει τα ελλείμματα των εθνικών ασφαλιστικών οργανισμών, επειδή αυτά τα ελλείμματα θα τα γεννούν οι υψηλές, κατά τους κοινοτικούς κανόνες, παροχές. Αν η ΕΟΚ αποδεχόταν κάτι τέτοιο, θα ήταν σα να αποδεχόταν ότι οι όροι διαβίωσης των εργαζομένων ήταν δυνατό να διαμορφώνονται ανεξάρτητα από την παραγωγική τους προσπάθεια, με πλήρη αδιαφορία για τον εμπλουτισμό της εθνικής οικονομίας τους με όλους τους μηχανισμούς που θα διευκόλυναν την ανταγωνιστική της ανέλιξη,

ΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

του Κ. Τσαλόγλου

που θα γινόταν βιώσιμη, ικανή, άρα, να εξασφαλίσει υψηλό επίπεδο κοινωνικών παροχών στους πολίτες της. Αλλά η ΕΟΚ είναι οργάνωση για την ανάπτυξη, όχι... φιλόπρωτο Ταμείο.

Σε αντίθεση λοιπόν, με την κοινοτική λογική και πρακτική, η οποία θέτει τις κοινωνικές παροχές ως παρακαλούθημα της οικονομικής προόδου, εμείς καλούμαστε να ρυθμίσουμε τις κοινωνικές παροχές ως μία, από τις σπουδαιότερες, προϋποθέσεις οικονομικής εξυγίανσης και ανάπτυξης, προκειμένου να πετύχουμε κάποτε —και αυτό το «κάποτε» πρέπει να είναι όσο γίνεται γρηγορότερα— την αναβάθμιση των προσφερόμενων και σε εμάς κοινωνικών υπηρεσιών ως το επίπεδο που θα προβλέπουν οι κοινοτικοί κανόνες.

Φυγή, επομένως, από τον σωστό, και γι' αυτό μοναδικά αποτελεσματικό, τρόπο αντιμετώπισης του ασφαλιστικού προβλήματος συνιστά, για την περίπτωση μας, η πρόταση επιμήκυνσης του σημερινού ασφαλιστικού καθεστώτος, ωστόσο οριστικοποιηθούν οι σχετικές κοινοτικές οδηγίες, ενώ για να γίνει ικανή η οικονομία μας, να ευθυγραμμιστεί με τις προδιαγραφές των υψηλών κοινωνικών παροχών που ετοιμάζει η Κοινότητα, πρέπει πρώτα να την αναπτύξουμε.

Ο ισχυρισμός ότι η ευθυγράμμιση μπορεί να γίνει και με συνεχιζόμενη την υπανάπτυξη, κάθε άλλο παρά τιμά όσους τον διατυπώνουν.

Αν δεν συμφωνήσουν όλοι και δεν κινητοποιηθούμε προς την ορθή κατεύθυνση, ο αρνητικός επηρεασμός της οικονομικής εξέλιξης από το ανεδαφικό σημερινό καθεστώς των κοινωνικών παροχών, που με κανένα τρόπο δεν είναι δυνατό να διατηρηθεί, θα γίνει αιτία ενός επιπλέον

σοβαρού πλήγματος κατά της αναπτυξιακής προσπάθειας. Η αδυναμία εξασφάλισης και στους Έλληνες εργαζόμενους όσων θα προβλέπονται από την «ενιαία κοινωνική αγορά» θα έχει ως αποτέλεσμα την εγκατάλειψη της ελληνικής οικονομίας από τα καλύτερα στελέχη της, τα οποία θα κινούνται προς τις ευρωπαϊκές αγορές εργασίας, σε αναζήτηση υψηλών κοινωνικών παροχών υπέρ αυτών και των οικογενειών τους. Και ο απορροφισμός της ελληνικής αγοράς εργασίας από τα καλύτερα στελέχη δεν μπορεί παρά να λειτουργήσει εναντίον των επενδυτικών προθέσεων Ελλήνων και ξένων κεφαλαιούχων, τη μοναδική, πλέον, ελπίδα για την έξοδό μας από την υπανάπτυξη.

Ελλοχεύει και ένας άλλος κίνδυνος: Το χαμηλό επίπεδο κοινωνικής ασφάλισης στους Έλληνες εργαζόμενους θα θεωρηθεί από τους ανταγωνιστές των προϊόντων και των υπηρεσιών μας ως έμμεσος τρόπος επιδότησης του κόστους παραγωγής τους. Ως ένα είδος «κοινωνικού ντάμπινγκ». Θα ζητήσουν, συνεπώς να επιβληθούν αντισταθμιστικοί δασμοί στις ελληνικές εξαγωγές, προκειμένου να προστατευθεί το υψηλότερο «κοινωνικό κόστος» των παραγόμενων από αυτούς αγαθών...

Θα μπορούσε να επιχειρηματολογηθεί με πολλά ακόμα στοιχεία η αλήθεια της αμφίδρομης σχέσης οικονομίας και ύψους κοινωνικών παροχών. Θα περιοριστεί το σημείωμα στην επίκληση ενός μόνο δεδομένου. Τα γερμανικά προϊόντα, λόγω του τεχνολογικού εκσυγχρονισμού και οργάνωσης της γερμανικής παραγωγικής μηχανής περικλείουν στο κόστος τους τριάντα τοις εκατό (30%) περισσότερες κοινωνικές παροχές προς τους Γερμανούς εργαζόμενους, από τις αντίστοιχες παροχές στα όμοια και ίδιας τιμής γαλλικά προϊόντα προς τους Γάλλους συναδέλφους τους. Το δεδομένο, συνηγορεί ευθέως υπέρ της άποψης ότι η εξασφάλιση υψηλών κοινωνικών παροχών δεν είναι θέμα σεβασμού «κεκτημένων», με εξω-οικονομικά μέσα, «δικαιωμάτων» ή των πολιτικοθεωρητικών παραινήσεων τούτου ή εκείνου του κυβερνήσαντος κόμματος. Αλλά της ικανότητας κάθε εθνικής οικονομίας να ανταποκριθεί σε παρόμοιες υποχρεώσεις.

Η κυβέρνηση βαρύνεται με το καθήκον να εκλαϊκεύσει τις παραπάνω αλήθειες, να τις καταστήσει κτήμα των εργαζομένων, αλλά και όσων επιμένουν ότι τα «κεκτημένα δικαιώματά» τους δεν είναι δεκτικά αναμόρφωσης. Μόνον έτσι θα προλαίανει το έδαφος για να αποκτήσει ο κοινωνικός διάλογος που εξήγγειλε ουσιαστικό περιεχόμενο. Το περιεχόμενο που θα συνηγορεί υπέρ της πραγματικής βελτίωσης της κοινωνικής ασφάλισης όσων την δικαιούνται, αφού θα είναι απαλλαγμένη από παροχές, τις οποίες υπαγόρευαν ψηφοθηρικές, κομματικές σκοπιμότητες. □

ΕΚΤΩΡ ΜΠΙΑΝΚΙΟΤΙ

Δίχως τό έλεος
του Χριστού

Έγραψαν για τό βιβλίο

Μιά διεισδυτική ματιά πάνω στην έννοια της ζωής, μιά ποιητική προσπάθεια όπου η πίστη θριαμβεύει της λήθης. Ένα από τα ωραιότερα βιβλία της γαλλικής λογοτεχνίας.

Le Nouvel Observateur

... Ένα αληθινά μεγάλο μυθιστόρημα.

Le Point

Ένας γάλλος συγγραφέας, που έρχεται από τόπους άλλους, φέρνοντας ένα λαμπρό καί συνάμα όδυνηρό πλοῦτο: τό ταλέντο.

L'Express

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ
Μαυρομιχάλη 9, ΑΘΗΝΑ

ΣΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ ΤΗΝ ΟΛΟΜΑΥΡΗ ΡΑΧΗ

Στη 16η μαύρη επέτειο από την τουρκική εισβολή στην Κύπρο πραγματοποιήθηκε στο Πολεμικό Μουσείο εκδήλωση με θέμα *Κύπρος 74-90: Ενδοτικότητα ή Δικαιοσύνη;*

Την εκδήλωση διοργάνωσαν η «Επιτροπή Πολιτών για τα Εθνικά Θέματα», η «Ένωση Κυπρίων Ελλάδας», το Σωματείο «Συμπαράσταση Αγώνα Κύπρου» και η «Ελληνική Ένωση για τα Δικαιώματα και την Απελευθέρωση των Λαών».

Την εκδήλωση προλόγησε και συντόνισε ο πρώην πρέσβης της Ελλάδας στην Κύπρο, κ. Ευθύμιος Στοφορόπουλος.

Κύριοι ομιλητές ήταν ο κ. **Τάκης Χατζηδημητρίου**, γενικός γραμματέας του Σοσιαλιστικού Κόμματος της Κύπρου (ΕΔΕΚ) και ο κ. **Τάσος Παπαδόπουλος**, ηγετικό στέλεχος του Δημοκρατικού Κόμματος της Κύπρου (ΔΗΚΟ). Δημοσιεύουμε αποσπάσματα των ομιλιών τους που δείχνουν την προβληματική δυο σημαντικών κομμάτων της μεγαλονήσου για το εθνικό θέμα.

Δημοσιεύουμε επίσης μια γραπτή κατάθεση του πρέσβη επί τιμή κ. **Αλεξάνδρου Ξύδη**, «πικρή συνεισφορά στην επισήμανση μιας πικρής επετείου», όπως τη χαρακτηρίζει ο ίδιος.

ΤΑΚΗΣ ΧΑΤΖΗΔΗΜΗΤΡΙΟΥ:

Στο χείλος του αφανισμού

«Όταν μιλούμε για το Κυπριακό μένουμε συνήθως στην τελευταία φάση του, το τελευταίο σχέδιο ή την τελευταία κίνηση του διεθνούς παράγοντα.

Ασχολούμαστε με λεπτομέρειες και συζητούμε τακτικές κινήσεις. Όμως το Κυπριακό δεν είναι προϊόν μιας μόνο ενέργειας ή μιας μόνο απόφασης.

Η πραγματικότητα που σήμερα έχουμε μπροστά μας με όλη την αγωνία και τη φρίκη που προκαλεί είναι αποτέλεσμα μιας συγκεκριμένης πολιτικής. Η πορεία που για χρόνια ακολουθήθηκε δεν άφηne άλλη διέξοδο παρά μόνο την τραγωδία.

Για να δικαιολογηθεί η σημερινή θέση του Κυπριακού καταφεύγουν πολλοί στη δικαιολογία των χαμένων ευκαιριών.

Αυτό προσφέρει μια εύκολη υπεκφυγή, μια κριτική κάποιων άλλων ή ακόμη μια βολική αυτοκριτική (...).

Αν κάνουμε μια θεώρηση του Κυπριακού, θα δούμε ότι η σημερινή τραγική κατάσταση δεν ήταν προϊόν της μιας ή της άλλης ευκαιρίας που χάθηκε, αλλά αποτέλεσμα, μιας μειωμένης αντίληψης γύρω από το ζήτημα. Θα διαπιστώσουμε έλλειψη πίστης στον Κυπριακό αγώνα και αδυναμία σύλληψης της σημασίας του για το μέλλον του ίδιου του ελληνισμού στο σύνολό του. Υπήρξε φυσικά η προδοσία της χούντας, το πραξικόπημα της 15ης του Ιούλη 1974 και φέρει η χούντα την ευθύνη για την τουρκική εισβολή και κατοχή (...).

Είναι λάθος να μιλούμε για 37% μόνο κατοχή της Κύπρου. Στην πραγματικότητα ολόκληρο το νησί ζει κάτω από την

Ενώ η Τουρκία κρατά τα εδάφη μας και μας απειλεί με ολική κατοχή, εμείς όλα αυτά τα χρόνια αντιμετωπίζουμε την κατάσταση με έναν τρόπο που δύσκολα θα μπορούσαμε να εξηγήσουμε στις μελλοντικές γενιές εφόσον φυσικά υπάρχουν.

Ενώ ο αγώνας μας θα έπρεπε να ήταν αντικατοχικός με ψηλό το φρόνημα του λαού και με επιστράτευση όλων μας των δυνάμεων έγινε θέμα συνομιλιών σε διάφορα επίπεδα και εκδηλώσεων καλής θέλησης προς την ίδια την Τουρκία.

Υπήρχε το 1974 πολύ εσφαλμένα η πεποίθηση των ηγετικών κύκλων της Αθήνας που μεταφέρθηκε και στους κύκλους της Λευκωσίας ότι η λύση επίκειται άρα οι συνομιλίες και όχι ο αντικατοχικός αγώνας θα έπρεπε να ήταν η επιλογή μας.

Αυτή ακριβώς η αντίληψη καθόρισε τις αποφάσεις της ελληνικής και της κυπριακής ηγεσίας.

Και άρχισε έκτοτε ένας κατήφορος που αν συνεχίσουμε την ίδια πορεία δεν φαίνεται να έχει άλλο τέρμα από του να δεχτούμε τελικά τους ίδιους τους όρους της Τουρκίας για τη λήξη του Κυπριακού.

Έγιναν εν ονόματι μιας ανύπαρκτης προοπτικής για λύση μια σωρεία υποχωρήσεων που άλλαξαν τον ίδιο το χαρακτήρα του Κυπριακού.

Δεχτήκαμε πολλά πράγματα που πριν μας εφαινοντο αδιανόητα. Δεχτήκαμε την ομοσπονδία, πρώτα την πολυπεριφερειακή και ύστερα τη διζωνική ομοσπονδία. Φτάσαμε σε συμφωνίες για τη μεταφορά των Τουρκοκυπρίων στα κατεχόμενα και ανεχτήκαμε την εκδίωξη και των Ελληνοκυπρίων που παρέμειναν στα σπίτια τους.

Φτάσαμε σε συμφωνία με τον Ντενκτάς τις λεγόμενες συμφωνίες κορυφής, που μετακινούσαν το Κυπριακό από τον διεθνή χώρο σε θέση ενδοκυπριακών

ρουθμίσεων (...).

Η αναζήτηση της μέσης γραμμής μεταξύ των απόψεων των δυο πλευρών από το Γενικό Γραμματέα με την καθοδήγηση ιδιαίτερα των ΗΠΑ και της Βρετανίας διακινώνει όλο και πιο πολύ την τουρκική διαλλαξία.

Για την ικανοποίηση αυτής της πολιτικής ανακαλύψαμε ορολογίες και τακτικές για τις οποίες θα πρέπει να αισθανόμαστε τουλάχιστον ντροπή όπως την περίφημη πολιτική της αποφυγής των γρονθοκοπημάτων με την Τουρκία και την καλλιέργεια καλού κλίματος με δική μας πρωτοβουλία έναντι του κατακτητή (...).

Χρειάστηκε να περάσουν 16 χρόνια για να σταθούμε κάποιες δυνάμεις πάνω στη γραμμή: όχι άλλες άκαρπες συνομιλίες.

Ενώ το Κυπριακό θα έπρεπε να ήταν κάθε χρόνο στη Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ, για άσκηση πίεσης πάνω στην Τουρκία και για ενημέρωση της διεθνούς κοινότητας, το κρατούμε με δική μας ευθύνη κυπριακή και ελληνική μακριά από τον ΟΗΕ για πάνω από δώδεκα χρόνια με εξαίρεση μόνο τη συζήτηση του '83.

τουρκική επικυριαρχία. Η στρατιωτική δύναμη που η Τουρκία έχει σήμερα στην Κύπρο δεν περιορίζεται στην υπεράσπιση εκείνων που σήμερα κατέχει. Ολόκληρη η Κύπρος ζει κάτω από τη συνεχή απειλή των 350 τουρκικών τανκς και των άλλων 200 ερπυστριοφόρων του τουρκικού πυροβολικού, της τεράστιας δύναμης πυρός σε όλμους και της τουρκικής αεροπορίας (...).

Η απομάκρυνση του Κυπριακού από τον ΟΗΕ ήταν καταστροφική και επέτρεψε όλες τις εκτροπές που σημειώθηκαν είτε στις άκαρπες ενδοκυπριακές, είτε στις διάφορες συναντήσεις με τον Γενι-

κό Γραμματέα στις εκ του σύνεγγυς συνομιλίες ή στις από κοινού μαζί του συναντήσεις των ηγετών και των δυο πλευρών».

Και ο κ. Χατζηδημητρίου καταλήγοντας είπε:

«Αν πρόκειται να σταθμίσουμε και να χαρακτηρίσουμε την πορεία του κυπριακού και τη διαμόρφωση των γεγονότων, η λέξη ενδοτισμός πολύ λίγο αποδίδει την πραγματικότητα.

Εκείνο που φάνηκε ήταν η μικροψυχία, η μικρόνοια, η ανικανότητα και η ξενοδουλεία, ενώ χρειαζόταν θάρρος, φαντασία, πίστη στον αγώνα κι ένα νέο όραμα για την Ελλάδα και την Κύπρο.

Το ερώτημα πια που αντιμετωπίζουμε είναι αν έχουμε ή όχι τις δυνατότητες για μια δυναμική αντιπαράθεση με την Τουρκία. Αν έχουμε αυτές τις δυνατότητες τότε πορευόμαστε προς τη δίκαιη λύση.

Αν αντίθετα νιώθουμε αδύναμοι κι ανίκανοι να εκμεταλλευτούμε τις ευκαιρίες και τις δυνατότητες που μας προσφέρονται πάμε στον ενδοτισμό και την απώλεια της πατρίδας μας. Ο κυπριακός αγώνας για αυτοδιάθεση επίσης χάθηκε στα 1959 με τις συμφωνίες Ζυρίχης και Λονδίνου λόγω ενδογενών αδυναμιών και της ξένης εξάρτησης.

Το κυπριακό κράτος με κυρίαρχο ελληνικό ρόλο ναυάγησε το 1974 το προδοτικό πραξικόπημα.

Τώρα απομένει ο αγώνας για σωτηρία του κυπριακού ελληνισμού και δεν έχουμε άλλα περιθώρια λαθών, αποτυχιών ή χειρότερα προδοσιών».

ΤΑΣΟΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ:

Δοκιμάζεται η θέληση του ελληνισμού

«Το πρώτο που θέλω να πω, είναι πως ως Έλληνας, θεωρώ ότι η τραγωδία που έπληξε την Κύπρο το 1974, δεν αφορά μόνο, ούτε κατά κύριο λόγο μόνο τον Ελληνισμό της Κύπρου. Αφορά το Έθνος των Ελλήνων και, κατά κύριο λόγο, την Ελλάδα, που εγώ τη λέγω μητέρα-πατρίδα.

Γιατί στην Κύπρο, δεν είναι η ελευθερία, η ανεξαρτησία και τα ανθρώπινα δικαιώματα των Ελλήνων Κυπρίων που δοκιμάζονται. Ούτε η ιδιοκτησία και ο έλεγχος του κομματιού γης, γης ελληνικής, που βρίσκεται στην πλάστιγγα. Στην Κύπρο δοκιμάζεται η θέληση του ελληνισμού και κυρίως η αποφασιστικότητα της κυβέρνησης της Ελλάδας —διαδοχικών κυβερνήσεων από το 1951 ως τώρα, για να μη θεωρηθώ ότι εξειδικεύω Κυβερνήσεις μιας οποιασδήποτε κομματικής προέλευσης ή ιδεολογικού προσανατολισμού— να αντισταθούν στο προγραμματισμένο και έκδηλο τουρκικό επεκτατισμό σε βάρος του ελληνισμού».

«Το ερώτημα ΕΝΔΟΤΙΚΟΤΗΤΑ ή ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ», είπε στη συνέχεια ο κ. Παπαδόπουλος, «δεν μπορεί να απαντηθεί εκτός αν καθορίσουμε τους όρους μας, κάτω από τη φόρτιση νοημάτων που αποκτούν

οι δυο όροι "Δικαιοσύνη" ή "Ενδοτικότητα", στην περίπτωση του εθνικού της Κύπρου.

Δεν τίθεται θέμα επιλογής μεταξύ των όρων «ενδοτισμού» και «Δικαιοσύνης» όταν σε αυτούς τους όρους, χρησιμοποιούνται με τον πολιτικό και όχι το δεοντολογικό νόημά τους, προσδοθεί το σωστό περιεχόμενό τους.

Ιδιαίτερα όταν ληφθεί υπόψη ότι αν με τον όρο «ενδοτισμός» εννοούμε την επίδειξη «διαλλακτικότητας» ο κυπριακός ελληνισμός, έχει έμπρακτα επιδείξει και διαλλακτικότητα και καλή θέληση. Η τουρκική πλευρά, δεν έχει ανταποκριθεί.

Αυτή την ώρα, δεν τίθεται μπροστά μας εκλογή επίδειξης «διαλλακτικότητας», για μια «λύση» του Κυπριακού.

Αυτό που μας ζητούν είναι η επίδειξη πρόσθετης διαλλακτικότητας και η εγκατάλειψη θέσεων αρχής μόνο και μόνο για να καταστεί δυνατή η απλή έναρξη διαλόγου — όχι για «λύση».

Κατά τη γνώμη μου, οι νέες υποβαθμισμένες διαπραγματευτικές θέσεις που θέλουν να μας επιβάλλουν, στην πράξη αποτελούν πλήρη αποδοχή των σημερινών τετελεσμένων της εισβολής και κατοχής. Άρα, αυτό που προκαθορίζεται ως η μελλοντική εξέλιξη ενός διαλόγου, είναι η τουρκική πλευρά να εξασφαλίσει περισσότερα και από αυτά που κατέχει σήμερα. Να πάρει και άλλα, όχι να δώσει οτιδήποτε από αυτά που κατέχει.

Μας ζητούν, «διαλλακτικότητα», για αποδοχή του Εγγράφου Κουεγιάρ, που στην πραγματικότητα προνοεί την ίδρυση δυο χωριστών και ισότιμων κρατών στην Κύπρο, με δικαίωμα διεθνούς αναγνώρισης του κάθε κράτους και, πρόσθετα, με αποδοχή της αρχής ότι κάθε Ελληνοκύπριος που έχει γη ή περιουσία στα κατεχόμενα, υποχρεούται να μεταβιβάσει τα δικαιώματα ιδιοκτησίας του σε Τουρκοκύπριους ή Τούρκους εποίκους, για να εξασφαλιστεί πλειοψηφία γης στα κατεχόμενα από Τουρκοκύπριους».

Και ο κ. Παπαδόπουλος κατέληξε:

«Ματώνει η καρδιά μου, κάθε φορά που βλέπω από οθόνες της τηλεόρασης της Ελλάδας και της Κύπρου, τους εκατοτε ηγέτες της Ελλάδας και της Κύπρου να δηλώνουν την πλήρη ταυτότητα απόψεων για την ακολουθούμενη πολιτική και τους χειρισμούς του Κυπριακού.

ΟΧΙ. Εμείς δεν συμφωνούμε ούτε με την πολιτική ούτε με τους χειρισμούς που ακολουθούνται, πάνω στο Κυπριακό.

Και εμείς δεν είμαστε μόνοι. Είμαστε πολλοί. Και απαιτούμε ότι και η δική μας η φωνή πρέπει να ακουστεί και να συνεκτιμηθεί από τον ελληνισμό.

Το κατεμάς, η απόφασή μας είναι σαφής και οριστική.

Εμείς δεν θα γίνουμε συνεργοί στο να έχουμε το θλιβερό προνόμιο να είμαστε η τελευταία γενιά του ελληνισμού στην Κύπρο.

Είμαστε αποφασισμένοι, λίγοι ή πολλοί, να αντιμετωπίσουμε την κάθε αντιξοότητα, να καταβάλουμε το κάθε τίμημα, αλλά δεν θα υποχωρήσουμε, δεν θα συμβιβαστούμε, δεν θα γονατίσουμε, δεν θα τουρκοπροσκυνήσουμε».

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΞΥΔΗΣ:

Ερωτήματα ωμά και ρεαλιστικά

Θα θέσω μερικά ερωτήματα, ωμά, ρεαλιστικά και συνοπτικά. Δεν έχουν τεθεί ως σήμερα, από αισθηματισμό, έλλειψη διαύγειας ή διανοητικού θάρρους, ή από αλόγιστη και ακαταλόγιστη αισιοδοξία. Γυρίζουν όμως στην σκέψη όλων μας.

Όλοι συμφωνούμε, υποθέτω, ότι ο «διάλογος» απέτυχε και πως φτάσαμε στο αδιέξοδο. Η κυπριακή κυβέρνηση κι η ελληνική μαζί της, πιστεύει ότι πρέπει να ξεπεραστεί το αδιέξοδο και να ξαναρχίσει ή να συνεχιστεί ο διάλογος από κει που διακόπηκε, δηλαδή με άλλες κυπριακές παραχωρήσεις. Σεις τι πιστεύετε;

Αν η απάντησή σας είναι όπως η δική μου, αρνητική, τι θα βάλουμε στη θέση του διαλόγου; Ποια η εναλλακτική μας πολιτική;

Επιτρέψτε μου να δώσω τη δική μου απάντηση πριν πάρετε το λόγο. Θα συνοψίσω:

1. Πανηγυρική δήλωση της κυπριακής κυβέρνησης ανάκλησης όλων των παραχωρήσεων Μακαρίου, Κυπριανού, Βασιλείου από το 1977 ως σήμερα. Γιατί όλες έγιναν από ελληνοκυπριακή πλευρά —καμιά από τουρκοκυπριακή— με αποκλειστικό στόχο την ευόδωση του διαλόγου, και την ειρηνική διευθέτηση μιας κατάστασης ανώμαλης που προήλθε από ένοπλη, πολεμική επέμβαση των Τούρκων.

2. Τη δήλωσή αυτή να την προσυπογράψει χωρίς δισταγμό η ελληνική κυβέρνηση.

3. Να θωρακίσει αμυντικά η Κυπριακή Δημοκρατία το ελεύθερο τμήμα του εδάφους της, και να περιμένει καλύτερες μέρες. Φυσικά στο διπλωματικό πεδίο να ενισχύσει ακόμα περισσότερο τη διεθνή θέση της, έτοιμη να αντιμετωπίσει έντονη αμερικανο-αγγλική αντίδραση, εκφραζόμενη και διμερώς, και μέσω του Γ.Γ. των Η.Ε.

4. Έπειτα από την αποτυχία του διαλόγου και συνεπώς των «καλών υπηρεσιών» του Γ.Γ. πρέπει να εξετάσει η κυπριακή κυβέρνηση άλλους τρόπους και δυνατότητες προσφυγής στα διεθνή βήματα, πρώτιστα στα Η.Ε. δίχως όμως να λησμονούνται τα ευρωπαϊκά βήματα, των Βρυξελλών και του Στρασβούργου, το Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης κ.ά. Πάντως το Κυπριακό να απεμπλακεί από τις «καλές υπηρεσίες» και του Γ.Γ. και άλλων καλοθελητών όπως π.χ. του κ. Λέντσου.

5. Να αναγνωρίσει επιτέλους ως δεδομένο η ελληνική κυβέρνηση ότι σήμερα μοναδικός εξωτερικός εχθρός της είναι η επεκτατική Τουρκία, στη Θράκη, στο Αιγαίο, στα Δωδεκάνησα, και να θωρακίσει αμυντικά τα αντίστοιχα σύνορά της από το Πύθιο ως το Καστελλόριζο.

6. Να περιλάβει η ελληνική κυβέρνηση από την πρώτη στιγμή στη στρατηγική α-

μυντική αλυσίδα της ενάντια στην Τουρκία, ως πρώτον αδελφικό κρίκο, την Κυπριακή Δημοκρατία. Σε δεύτερο στάδιο να προστεθεί στην αλυσίδα προς Βορρά η Βουλγαρία, προς Ανατολάς η Συρία. Μια θετική κίνηση του προέδρου Βασιλείου: η πρόσφατη επίσκεψή του στον πρόεδρο Άσσαντ. Η Κύπρος να μετέχει ενεργά στο ατσάλωμα της αλυσίδας αυτής.

7. Η Τουρκία θα διαμαρτυρηθεί ότι περικυκλώνεται απειλητικά. Μόνη απάντηση: να εκκενώσει 100% την Κύπρο από στρατεύματα και εποίκους, να σταματήσει τις απειλές της στο Αιγαίο, να πάψει να υποκινεί τη μουσουλμανική μειονότητα στην Ελλάδα και στη Βουλγαρία, να πάψει να εκβιάζει τους Σύρους με τα νερά του Ευφράτη, κτλ. και τέλος να αρχίσει να εφαρμόζει μέσα στην Τουρκία τα ανθρώπινα δικαιώματα τα ατομικά, που σημαίνει και αναγνώριση και σεβασμό των συλλογικών δικαιωμάτων των μειονοτήτων από την γιγάντια κουρδική ως την ελάχιστη ελληνική της Πόλης, της Ίμβρου και της Τενέδου.

Όλα αυτά αποτελούν πρόταση απλής, ρεαλιστικής αντιμετώπισης της δεδομένης σήμερα πραγματικότητας - που χρειάζεται κότσια.

Συμφωνείτε με αυτή την ανάλυση;

Τελειώνοντας θα σχεδιάσω ένα σενάριο:

Πολύς λόγος γίνεται τελευταία για σύρραξη στην Εγγύς Ανατολή από την Ισραηλινή αδιαλλαξία ενάντια στους Παλαιστίνιους. Το Ισραήλ θα υποστηριχθεί φυσικά από τις ΗΠΑ. Ο άλλος φίλος (πράκτορας) των ΗΠΑ στην περιοχή, η Τουρκία, τι θα κάνει σε τέτοια περίπτωση; Το πιθανότερο είναι να συνταχθεί με τις ΗΠΑ και το Ισραήλ - πάντως να κρατήσει κατά το συνήθιστό της «ευμενή ουδετερότητα» απέναντί τους.

Σε μια τέτοια περίπτωση, τίνος το μέρος θα πάρει η Κύπρος; Τίνος το μέρος θα πάρει η Ελλάδα;

Τι θα απαντούσατε;

Άσχετα όμως από τις απαντήσεις μας τα ερωτηματικά δείχνουν πειστική την ανάγκη να κηρυχθεί ο διάλογος νεκρός, βλαπτικές οι οποιεσδήποτε «καλές υπηρεσίες», και να ξεκινήσει η αμυντική θωράκιση Κύπρου και Ελλάδας από κοινού με ένα κοινό στόχο: την ανακοπή και την εξουδετέρωση της προέλασης του τουρκικού επεκτατισμού προς Δυσμάς, (προς την Ευρώπη δηλαδή) και προς Νότο. Ας φροντίσει η Σοβιετική Ένωση για την Ανατολή.

Υπάρχει και άλλο σενάριο, λιγότερο ζοφερό: η Τουρκία να επανορθώσει αφ' εαυτής τις συνέπειες των διεθνών παραβιάσεων της. Τέτοια πιθανότητα δεν φαίνεται να υπάρχει, τουλάχιστον στο άμεσο μέλλον —δέστε σήμερα την Αμμόχωστο— δεν παύει λοιπόν να ισχύει πειστικά η ανάγκη σχεδίασης και εφαρμογής το ταχύτερο μιας πολιτικής μαχητικής και όχι ενδοτικής, και μιας νέας στρατηγικής που θα αποβλέπει πάντα στην ανάσχεση και εξουδετέρωση του τουρκικού επεκτατισμού, ενάντια στην πορεία του οποίου Κύπρος και Ελλάδα αποτελούν σήμερα τις προφυλακές.

ΠΟΙΟΣ ΦΟΒΑΤΑΙ ΤΟ

Το σχολείο της γειτονιάς Μαρκόνι: στην ένθετη φωτογραφία, ο Ρως Νταιήλυ στην εκδήλωση, το βράδυ της Κυριακής 15 Ιουλίου.

Όταν παρακολούθησες ως συμμετοχος για τρία συνεχή χρόνια, στον ίδιο χώρο να επαναλαμβάνεται το ίδιο συμβάν, μπορείς —και οφείλεις— να επιχειρήσεις την καταγραφή συμπερασμάτων.

Ο λόγος για τον Ελαιώνα και όσα επιχειρήσε το ΑΝΤΙ από το 1988 έως σήμερα, στην περιοχή. Είναι χρήσιμο για να αποτιμηθεί η προσπάθεια. Κατ' αρχήν αξίζει να θυμίσουμε τα διαδραματισθέντα. Μια πρώτη επισήμανση του ρεπορτάζ για την περιοχή είχε γίνει κιόλας το 1985 αλλά απερρίφθη «μετά πολλών επαίνων» ως απραγματοποίητο λόγω πολυπλοκότητας και ως μη «ελκυστικό» για το ευρύτερο αναγνωστικό κοινό. Από ευτυχή συγκυρία, στις αρχές του 1988 οι υπεύθυνοι μελετητές του ρυθμιστικού σχεδίου της περιοχής, μας εξόπλισαν με πλήθος στοιχείων που με τη συνδρομή επιτόπιας δικής μας έρευνας, κατέληξε στο ρεπορτάζ του τχ. 377. Έχοντας πια συνειδητοποιήσει και οι ίδιοι τη σημασία της περιοχής του Ελαιώνα για την Αθήνα, αποφασίσαμε να επιχειρήσουμε την ευρύτερη γνωστοποίηση του θέματος με μια συνάντηση επί τόπου.

Ο καύσωνας του προηγούμενου καλοκαιριού είχε σημαδέψει την πόλη: Πάνω από τρεις χιλιάδες οι νεκροί το 1987. Το θέρος του 1988 δεν προμηνύονταν καλύτερο. Καύσωνας, νέφος, πύρπολημένα δάση. Το ίδιο επαναλαμβανόμενο σκηνικό πλαίσιο. Ένα από τα πιο θερμά και νεφόπληκτα απογεύματα απαιτήσαμε με έμφαση την παρουσία της Πολιτείας εκεί στον «κρανίου τόπο». Εξηγήσαμε στους συναδέλφους των μέσων ενημέρωσης τη σημασία του εγχειρήματος. Υπήρξε θετική ανταπόκριση. Στην αλάνα της οδού Αγίας Άννης αριθμός 43 ήρθαν την Κυριακή 3 Ιουλίου οι τότε υπουργοί ΥΠΕΧΩΔΕ κ. Ευ. Κουλουμπής, Τουρισμού κ. Ν. Σκου-

λάς και Υγείας κ. Μ. Σκουλάκης. Εκεί λοιπόν, πάνω σε μια νταλικά —που έμελλε να γίνει και σύμβολο με κάποιο τρόπο των συναντήσεων του Ελαιώνα— οι υπουργοί μαζί με τον Γ. Γρ. του ΥΠΕΧΩΔΕ και την εκπρόσωπο του μελετητικού γραφείου κ. Ράνια Κλουτσινιώτη περιέγραψαν —και διεκτραγώδησαν— τα προβλήματα του Ελαιώνα. Στη ζωηρή συζήτηση —και αντιπαράθεση— πήραν μέρος εκπρόσωποι του ΤΕΕ, ο πρύτανης της Γεωπονικής κ. Πουλοβασιλής, εκπρόσωποι των δήμων Ταύρου, Αιγάλεω, Ρέντη και Μοσχάτου. Συμμετείχαν επίσης και πήραν το λόγο βουλευτές και εκπρόσωποι όλων των κομμάτων. Ποιοι απουσίαζαν; Πολλοί. Και κυρίως οι περίοικοι και οι εργαζόμενοι στην περιοχή. Δυστυχώς, μόνοι τους παρούσιες.

Όμως τα μέσα ενημέρωσης —τηλεόραση, ραδιόφωνο και Τύπος— σε μια ευτυχή σύμπτωση, απέδειξαν την ευσυνειδησία και ευαισθησία τους απέναντι σε ένα σημαντικό και χρονίζον πρόβλημα της Αθήνας και έδωσαν ευρεία δημοσιότητα που βέβαια η μικρή και αδύνατη φωνή του ΑΝΤΙ δεν μπορούσε να καταφέρει.

Καταλήγοντας, η συνάντηση εκείνη πήρε μια «απόφαση»: να επαναληφθεί και την επόμενη χρονιά.

● Την άνοιξη του 1989, το ΑΝΤΙ υλοποιούσε το δεύτερο ΑΝΤΙ-ΦΕΣΤΙΒΑΛ σε ένα γειτονικό χώρο, που ανήκε και αυτός στην ονομαζόμενη περιοχή του Ελαιώνα. Στην τέως εριουργία «Σικιαρίδη», στην οδό Πειραιώς 14: ένα εγκαταλειμμένο εργοστάσιο μεταμορφώθηκε για πέντε ημέρες σε χώρο πολιτισμού. Ήταν μια πρακτική απόδειξη ότι ο Ελαιώνας μπορούσε να είναι κάτι διαφορετικό από σκουπιδοτοπος.

● Το απόγευμα της Κυριακής 27 Αυγούστου 1989, πραγματοποιείται στην ίδια αυτή αλάνα της οδού Αγίας Άννης 43 η

ΕΛΑΙΩΝΑ;

δεύτερη συνάντηση για τον Ελαιώνα. Παρόντες οι τότε υπουργοί Βιομηχανίας κ. Μιχ. Παπακωνσταντίνου και Εργασίας κ. Χ. Παπαμάργαρας. Οι εισηγητές Λ. Λουλούδης και Λήδα Μόσχου αναφέρθηκαν στην πρόταση του ΑΝΤΙ «να πρασινίσει ο Ελαιώνας» και εξέθεσαν τα οικολογικά και ιστορικά χαρακτηριστικά του χώρου. Το λόγο έλαβαν ο δήμαρχος Ταύρου κ. Βακαλόπουλος, ο αντιδήμαρχος Περιστερίου κ. Γιαννακόπουλος, βουλευτές (Α. Συνοδινού, Α. Λεντάκης κ.ά.). Στην συζήτηση δύο πρώην υπουργοί του ΠΕΧΩΔΕ, οι κ. Στ. Μάνος και Ε. Κουλουμπής εξέθεσαν τις απόψεις τους και άσχετα από τις επιμέρους διαφορές κατέληξαν σε ανάλογες προτάσεις ως προς την πραγματοποιήσιμη —κατ' αυτούς— κάλυψη με πράσινο της περιοχής. Δήλωσαν όμως το ενδιαφέρον τους και τόνισαν τη σημασία της περιοχής για την Αθήνα.

Η περσινή εκδήλωση σηματοδοτήθηκε από την εικαστική παρέμβαση πέντε νέων καλλιτεχνών των Τ. Παυλόπουλου, Μ. Σπηλιόπουλου, Ν. Τρανού, Κ. Φωτόπουλου και Π. Χαλαράμπους. Από τη Γεωπονική Σχολή μεταφέρθηκε το απομεινάρι της Ελιάς του Πλάτωνα που ένα φορτηγό είχε γκρεμίσει πριν λίγα χρόνια.

Τα μέσα ενημέρωσης και πάλι παρόντα. Ένα ντοκυμαντέρ του Κ. Τσιβιλίκα —εσωτερική παραγωγή της ΕΤ-1— για τον Ελαιώνα που προβλήθηκε λίγο καιρό μετά την εκδήλωση, συνέβαλε στην ευρύτερη γνωστοποίηση του προβλήματος.

● Φέτος, τέλος, έγιναν όσα παρακολουθήσατε από τις στήλες του περιοδικού και τα άλλα μέσα ενημέρωσης.

Ας μείνουμε όμως σε μερικά περιστατικά αυτού του επαναλαμβανόμενου συμβάντος:

Ο σημερινός υπουργός ΠΕΧΩΔΕ κ. Στ. Μάνος ήταν ο τακτικός επισκέπτης τις δυο προηγούμενες χρονιές και με τις παρεμβάσεις και απόψεις του —που είχε διατυπώσει με σαφήνεια— συνέβαλλε στον προβληματισμό που αναπτύχθηκε. Φέτος, αν και η ημερομηνία της συνάντησης ρυθμίστηκε από τον ίδιο μετά από προσυνεννόηση με τους οργανωτές, ο κ. Μάνος δεν εμφανίστηκε, ούτε και έστειλε ένα μήνυμα όπως άλλοι τουλάχιστον φρόντισαν να κάνουν. Και όμως ο κ. υπουργός δεν ήταν αδρανής όλο αυτόν τον καιρό. Πραγματοποίησε επανειλημμένες συσκέψεις με τους υπηρεσιακούς παράγοντες. Σε καμιά από τις συσκέψεις αυτές δεν κάλεσε τους εκπροσώπους των γύρω Δήμων για συμβουλευτικές διαβουλεύσεις. Την Τετάρτη 18 Ιουλίου, κατά τη συζήτηση του πολυνομοσχεδίου ο κ. Μάνος κατέθεσε τροπολογία —και την οποία εν συνεχεία απέσυρε— της οποίας το περιεχόμενο ήταν ασαφές. Τι να

σκέφτεται λοιπόν ο λαλίστατος κ. Μάνος και αποφεύγει τόσο πεισματικά τη δημοσιότητα; Αν κρίνουμε από όσα έχουν διαρρεύσει —αλλά και από όσα τις προηγούμενες χρονιές έλεγε— ο ΥΠΕΧΩΔΕ προτίθεται να συστήσει μίαν ανώνυμη εταιρεία που θα αναλάβει την «αξιοποίηση» του Ελαιώνα. Θα μεταφέρει εδώ και άλλες μεταποιητικές βιομηχανίες, θα εντατικοποιήσει τη δραστηριότητα —ε, θα αφήσει και κάποια παρτέρια με πράσινο για να δικαιολογήσει τον τίτλο του υπουργού Περιβάλλοντος. Περισσότερη δράση —αυτό είναι το σύνθημα του κ. Μάνου. Μεγαλύτερη συγκέντρωση εδώ στο λεκανοπέδιο και ας έλεγε λίγες μόλις μέρες πριν ότι το πρόβλημα του νερού οφείλεται κυρίως στο γιγαντισμό της πρωτεύουσας. Αυτήν την απλή αλήθεια που όλοι γνωρίζουν, ο κ. Μάνος την επομένη που την εξεφώνησε τη λησμόνησε. Επειδή όμως αυτά δεν θέλει να τα ομολογήσει δημοσίως ο κ. υπουργός απουσιάζει από τον «προσφιλή χώρο του Ελαιώνα» και αποφεύγει τον Τύπο και τους δημοτικούς άρχοντες. Αλλά ο ΥΠΕΧΩΔΕ πήρε και άλλες πρωτοβουλίες τις ημέρες αυτές. Με επιστολή του προς το γραφείο μελετών Θ. Παπαγιάννη κοινοποιεί τη διακοπή της σύμβασης μελέτης και δηλώνει ότι την ολοκλήρωση της μελέτης θα πραγματοποιήσει το ίδιο το Υπουργείο. Ο κ. υπουργός οφείλει πάντως να δηλώσει δημοσίως τις προθέσεις του και τις αρχές πάνω στις οποίες θα στηριχθεί η νέα μελέτη. Αναμένουμε.

Τι όμως έπραξε ο υπόλοιπος πολιτικός κόσμος;

Το ΠΑΣΟΚ τις δυο προηγούμενες χρονιές —δια στόματος Ευ. Κουλουμπή— διαδήλωσε το ενδιαφέρον του για το πρόβλημα αλλά φάνηκε ότι δεν έχει σαφή αντίληψη και άποψη του τι πρέπει να γίνει. Έτσι, ο κ. Κουλουμπής —και ως υπουργός το 1988, και ως εκπρόσωπος το 1989— διαφοροποιήθηκε ελάχιστα από τον κ. Μάνο. Το 1988, ο Στ. Τζουμάκας δήλωνε ότι θα εισηγηθεί την πρόταση του ΑΝΤΙ την οποία και ο ίδιος υιοθετεί, γιατί ο Ελαιώνας πρέπει να γίνει πνεύμονας πρασίνου για το Λεκανοπέδιο. Δυστυχώς, αν και πέρασαν τρία χρόνια δεν υπήρξε καμιά σαφής πρόταση του ΠΑΣΟΚ.

Η Αριστερά —αν και δεν απουσίασε από τις συναντήσεις— εξαντλήθηκε σε γενικές καταγγελίες και επεσήμανε ότι πρέπει κατ' αρχήν να εξασφαλισθούν οι θέσεις εργασίας όσων ασχολούνται στην περιοχή. Πριν δυο χρόνια, το ΚΚΕ υποστήριζε να μεταβληθεί ο Ελαιώνας σε Βιοτεχνικό Πάρκο. Τι είναι αυτό; Μια σειρά από βιομηχανικές και βιοτεχνικές μονάδες περιβαλλόμενες από πράσινο. Μα αυτή, είναι η λύση που φαίνεται ότι σήμερα κυοφορείται στο ΥΠΕΧΩΔΕ.

Και οι δήμοι τι πράττουν; Έχουν μήπως κάποια συγκεκριμένη πρόταση; Η ιδέα της σύστασης ενός διαδημοτικού φορέα —από τους Δήμους Αθηναίων, Ταύρου, Ρέντη, Μοσχάτου, Περιστερίου και Αιγάλεω— για την ανάπτυξη της περιοχής δεν ευδοκίμησε. Ο Δήμος Αθηναίων δήλωσε απροθυμία να συμμετάσχει ενώ τα διαφαινόμενα σχέδια του κ.

Μάνου αποτελούν την υποκατάσταση αυτού του φορέα, από μια εταιρεία ελεγχόμενη, από την κυβέρνηση (και το «λιγότερο κράτος», κ. Μάνο;). Μήπως όμως οι Δήμοι με συγκεκριμένες ενέργειές τους συνέβαλλαν προς την κατεύθυνση αναβάθμισης της περιοχής; Από όσα μέχρι στιγμής γνωρίζουμε, τρεις περιπτώσεις είναι ενδεικτικές:

● Ο Δήμος Αθηναίων παρεχώρησε πριν λίγους μήνες την άδεια για εγκατάσταση πρατηρίου υγρών καυσίμων σε περιοχή αρμοδιότητάς του.

● Ο Δήμος Αιγάλεω αποψίλωσε μέρος πευκόφυτης έκτασης προκειμένου να διαμορφώσει «χώρους αναψυχής» (υπαίθριο θέατρο, αναψυκτήριο, κλπ.).

● Ο Δήμος Ρέντη προώθησε —και πέτυχε— την ένταξη τμήματος του Ελαιώνα στο σχέδιο πόλεως προκειμένου να αποκτηθούν νέα οικοπέδα για ανέγερση πολυκατοικιών που θα στεγάσουν δημότες του Ρέντη.

Ας πούμε όμως και κάτι θετικό:

● Φέτος, σε συνεργασία με την Ε.Κ. «Παρέμβαση», ο Δήμος Ταύρου πραγματοποίησε μια μικρή δενδροφύτευση κατά μήκος της οδού Κωνσταντινουπόλεως και ο Δήμος της Αθήνας βοήθησε με την παροχή υλικών προκειμένου να αναμορφωθεί η παιδική χαρά και να διαμορφωθεί μια πλατεία στη γειτονιά Μαρκόني.

Συμπερασματικά, θα μπορούσαμε να δηλώσουμε ικανοποιημένοι από τα όσα τα πολιτικά κόμματα ή οι δημοτικές αρχές έχουν ξεκινήσει; Εμείς, πιστεύουμε, όχι. Ποιος είναι άραγε ο λόγος; Δεν θέλουν μήπως να εξασφαλίσουν την καλή μας υγεία, την εξάλειψη του νέφους, τις καλύτερες συνθήκες ζωής; Ασφαλώς και το θέλουν και δεν παύουν να το διακηρύσσουν. Αλλά αποφάσεις προς μια σωστή κατεύθυνση, σημαίνει σύγκρουση με συγκεκριμένα συμφέροντα και ομάδες που, εν ονόματι του περιωνύμου «πολιτικού κόστους», δεν αναλαμβάνει κανείς να τολμήσει.

Μήπως όμως οι πιέσεις από τους πολίτες της Αθήνας είναι επαρκείς για να καμφθούν οι δισταγμοί και τα άνομα συμφέροντα; Και ποιοι πολίτες; Αν πάρουμε σαν ένδειξη την παρουσία και τη συμμετοχή στις συναντήσεις του Ελαιώνα τα τρία αυτά χρόνια, τα συμπεράσματα είναι απογοητευτικά. Οι πολίτες της εντός Ελαιώνα Αθήνας, αγνοούν το πρόβλημα και την περιοχή και όταν έφτασαν ως την αλάνα της Αγίας Άννας ή τη γειτονιά Μαρκόني έμειναν απλώς άναυδοι. Οι κάτοικοι της περιοχής και όσοι εργάζονται εδώ έχουν κυριολεκτικά ζαλιστεί από τα προβλήματα έχουν απογοητευθεί από τη γενική αδιαφορία και θέτουν προβλήματα που ενώ είναι υπαρκτά με κανέναν τρόπο δεν αποτελούν λύση του προβλήματος του Ελαιώνα. Π.χ. διαμαρτύρονται για την καθαριότητα και ζητούν να περνά πιο συχνά το απορριμματοφόρο του Δήμου ή να γίνουν κρασπεδόρειθρα στους λασπόδρομους.

Σιγά-σιγά όμως σημειώνεται μια μικρή μεταβολή. Ενώ πέρσι ένας δάσκαλος που υπηρετεί στην περιοχή με λυγμούς περιέγραφε τις άθλιες συνθήκες του σχολείου του, φέτος κατέφθασε με την

οικολογική ομάδα των μαθητών του —που είχε στο μεταξύ συσταθεί— και παρουσίασαν δάσκαλοι και μαθητές τις πρωτοβουλίες των.

Αλλά η μεγάλη μεταβολή έγινε στη γειτονιά Μαρκόνι. Στις αρχές Ιουνίου έφθασε εκεί η Ε.Κ. «Παρέμβαση». Τα παιδιά της ομάδας ανυποψίαστα, έπαθαν το πρώτο σοκ, όπως σήμερα εξομολογούνται. «Νομίσαμε ότι θα πηγαίναμε σε ένα μεγάλο χωράφι, να φυτέψουμε ελιές» μας είπε ένα μέλος της ομάδας. Αναχώρησαν μετά την πρώτη επίσκεψη, σκεπτικοί και με αίσθημα ανημποριάς. Αλλά επανήλθαν με αποφασιστικότητα και σχέδια πολλά. Συνάντησαν τους κατοίκους της γειτονιάς: Δύσπιστους, παραιτημένους και αδιάφορους — στην πλειονότητά τους. Το θαύμα έγινε σιγά-σιγά. Η Ε.Κ. Παρέμβαση διαπίστωνε ότι ένα μικρό, ελάχιστο έργο που εξανθρώπιζε μια υποβαθμισμένη γειτονιά, ήταν δυνατό να πραγματοποιηθεί.

Από την άλλη, η γειτονιά πλημμύρισε από δραστηριότητα και οι κάτοικοι της είδαν, συνάντησαν και άκουσαν μακρινούς φίλους από άλλες γειτονιές που σχεδίασαν την πλατεία τους, έφτιαξαν με τα χέρια τους έργα, έπαιξαν γι' αυτούς μουσική, ασχολήθηκαν με τα «μικρά» προβλήματά τους και τους ενημέρωσαν ότι όλα εκείνα που τους απασχολούν είναι τμήμα ενός μεγάλου προβλήματος που πρέπει συνολικά να αντιμετωπισθεί.

Μπορεί να ακούγεται υπερβολικά αισιόδοξο αλλά η συνάντηση της «Παρέμβασης» με τους Μαρκονιώτες μας έδωσε ένα νέο μήνυμα.

Πολίτες της χώρας μας έχοντας αποστρέψει το πρόσωπο από ένα άστοργο κράτος, δοκίμασαν τις δυνάμεις τους και είδαν ότι αυτενεργώντας μπόρεσαν να καταφέρουν κάτι χειροπιαστό. Ότι το αίσθημα της αλληλεγγύης και της ομαδικής συνεισφοράς δεν έχει σβήσει εντελώς. Και η χαρά της αισιοδοξίας και της εμπιστοσύνης εκφράστηκε με τα λόγια της κ. Ρούλας, λίγο πριν ο Ρως Νταϊηλυ με τους συνεργάτες του, ανεβασμένος στην νταλικά που δάνεισε ο κ. Γιώργος, μας ταξίδεψαν στους μαγικούς χώρους της μουσικής που μεταμορφώνει το άξενο περιβάλλον και οδηγεί τα όνειρά μας.

Ουτοπία να ξαναγίνει ο Ελαιώνας πηγή ζωής; Ρομαντικοί και «συμπαθητικοί στην αφέλειά τους», όσοι το πιστεύουν; Αν ήταν τόσο απλά και εύκολα τα πράγματα για τους «ρεαλιστές» και τους κυνικούς, θα έβγαιναν ανοιχτά να πουν: «Ναι, θα χτίσουμε κι άλλο τον Ελαιώνα, θα φέρουμε και άλλες βιομηχανίες εδώ».

Σε αυτήν την αντιπαράθεση, όσοι πιστεύουμε ακόμα στις αξίες της ζωής και την ανθρώπινη επικοινωνία, έχουμε ένα σημαντικό όπλο στα χέρια μας: Την ανοιχτή καταγγελία και τη δημοσιότητα: την ενημέρωση όλων για το σημαντικό πρόβλημα που λέγεται Ελαιώνας. Τα μέσα ενημέρωσης απέδειξαν άλλη μια φορά ότι μπορούν να δράσουν θετικά. Στους ανθρώπους των μέσων ενημέρωσης αφιερώνεται αυτό το ελλειπτικό και ημιτελές ρεπορτάζ. □

ΣΑΒΒΑΤΟΚΥΡΙΑΚΟ ΣΤΟ

Εισηγητές την Κυριακή το απόγευμα: δεξιά η υπουργός κ. Μ. Κουτσίκου.

Το Σάββατο και την Κυριακή 14 και 15 Ιουλίου έγινε η τρίτη συνάντηση στον Ελαιώνα. Στη συνάντηση ήταν προσκεκλημένοι οι αρμόδιοι υπουργοί, βουλευτές, εκπρόσωποι κομμάτων, δήμαρχοι και βέβαια οι κάτοικοι της περιοχής. Η ημερομηνία της συνάντησης δεν ήταν τυχαία, ορίστηκε μετά από συνεννόηση με τον πιο αρμόδιο υπουργό: τον υπουργό ΠΕΧΩΔΕ κ. Στ. Μάνο. Αν και παρών στις δυο προηγούμενες συναντήσεις, φέτος δεν εμφανίστηκε. Το Σάββατο 14/7 το σκηνικό της συνάντησης ίδιο με τις δυο προηγούμενες χρονιές: Πάλι στην αλάνα της οδού Αγ. Άννης 43 πάνω στην ίδια νταλικά οι εισηγητές και γύρω οι καλεσμένοι μας. Εισηγητές ήταν οι κ. Κ. Χατζησταύρου, πνευμονολόγος, Π. Μυστακόπουλος, δήμαρχος Αιγάλεω, Γ. Βακαλόπουλος, δήμαρχος Ταύρου, ο πρόεδρος της Γεωπονικής Σχολής, κ. Πουλοβασιλης, Μπ. Πουλόπουλος υπεύθυνος της Ε.Κ. «Παρέμβαση». Το θέμα της συζήτησης ήταν: «Οι επιπτώσεις της ρύπανσης στην υγεία των πολιτών».

Ο κ. Χατζησταύρου στην ομιλία του τόνισε ότι δεν υπάρχουν όρια ασφαλείας, η ρύπανση της ατμόσφαιρας είτε είναι μικρή είτε μεγάλη οδηγεί σταθερά στο θάνατο. (Βλ. και άρθρο του στο προηγούμενο τεύχος).

Οι δήμαρχοι Αιγάλεω και Ταύρου κ. Μυστακόπουλος και Βακαλόπουλος αναφέρθηκαν στη σύσταση ενός διαδημοτικού φορέα που έχει σκοπό τη μελέτη και την πρόταση λύσεων για προβληματικές και ρυπογόνες περιοχές όπως ο Ελαιώνας. «Το υπουργείο ΠΕΧΩΔΕ» είπαν «ποτέ δεν ζήτησε τη γνώμη της Τοπικής Αυτοδιοίκησης όταν επρόκειτο να πάρει απόφαση για την περιοχή του Ελαιώνα αλλά και άλλων προβληματικών περιοχών».

Ο πρόεδρος της Γεωπονικής Σχολής παρουσίασε την εικόνα του Ελαιώνα πριν τον χτυπήσει η «ανάπτυξη» και με ενάργεια διεκτραγώδησε την καταστροφή του φυσικού περιβάλλοντος από τον άνθρωπο. Μια διαδικασία που απειλεί, ό-

πως τόνισε, τη συνέχιση της ζωής στον πλανήτη μας. Ο Μπ. Πουλόπουλος μίλησε για τους λόγους που η «Παρέμβαση» διάλεξε σαν τόπο δράσης της τον Ελαιώνα.

Η δεύτερη μέρα, Κυριακή 15/7, ήταν διαφορετική. Το θέμα της συζήτησης ήταν «Τα ναρκωτικά και η σύγχρονη πόλη» και το συγκεκριμένο έργο της Ε.Κ. «Παρέμβαση» στη γειτονιά Μαρκόνι. Τόπος της συνάντησης η παιδική χαρά και ο δρόμος στο Μαρκόνι.

Στη συνάντηση αυτή παραβρέθηκε η υπουργός Υγείας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων κ. Μαριέττα Γιαννάκου - Κουτσίκου και ο διευθυντής του Υπουργείου κ. Κυρόπουλος. Εισηγητές ήταν τα μέλη της «ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ».

Στην αρχή πήρε το λόγο η υπουργός κ. Μ. Κουτσίκου: «Η κυβέρνηση, θεωρεί πρώτη προτεραιότητα θέμα, την αντιμετώπιση του προβλήματος των ναρκωτικών και βέβαια δεν πιστεύει ότι οποιαδήποτε κυβέρνηση μπορεί να λύσει σε μια μέρα το σύνολο των προβλημάτων που στοιχειοθετούν αυτή την κοινωνική μάστιγα. Έχει όμως την πολιτική βούληση να στηρίξει όλες τις πρωτοβουλίες που θα υπάρξουν και θα στοχεύουν στην δημιουργία σωστών προτύπων που θα αποτρέπουν τους νέους από τα ναρκωτικά. Θα στηρίξει και θα χρηματοδοτήσει προσπάθειες που θα βοηθούν τους νέους, ώστε να συνειδητοποιηθεί όχι απλά ο κίνδυνος αλλά να γίνει κοινή συνείδηση ότι υπάρχουν τρόποι μιας άλλης ζωής. Ότι υπάρχουν δυνατότητες να μας οδηγήσουν πέρα και μακριά από τα ναρκωτικά. Από την άλλη θα στηρίξει σε διεθνές και κοινοτικό επίπεδο την θεσμοθέτηση και συγκεκριμενοποίηση ενός γενικότερου προγράμματος αντιμετώπισης του προβλήματος των ναρκωτικών».

Στη συνέχεια, ο Κ. Κατανίδης αναφέρθηκε στο ιστορικό της κοινότητας και την αναγκαιότητα της δημιουργίας της και παρουσίασε τη δομή και τον τρόπο λειτουργίας της: «Η Ε.Κ. «Παρέμβαση» γεν-

Ν ΕΛΑΙΩΝΑ

νήθηκε από την εμπειρία και ωρίμανση 6 χρόνων λειτουργίας του Κέντρου Θεραπείας Εξαρτημένων Ατόμων και από την ανάγκη κάποιων μελών που εκτός από το να απεξαρτηθούν ήθελαν να παρέμβουν κοινωνικά και να αντιστρέψουν σε ένα βαθμό τους κοινωνικούς παράγοντες που τους οδήγησαν στην χρήση.

Ο υπεύθυνος της «Παρέμβασης» Μπ. Πουλόπουλος είπε:

«Είναι αυτονόητο σε μια κοινωνία στην οποία οι μορφές της παραδοσιακής οργάνωσης κλονίζονται, όπου η διαδικασία κοινωνικοποίησης παραπαίει, όπου διάφοροι θεσμοί και αξίες αμφισβητούνται, όπου κυριαρχούν η μοναξιά και η αδιαφορία, όπου η κατανάλωση έχει υποκαταστήσει τις ανθρώπινες σχέσεις και η καταστροφή του περιβάλλοντος θεωρείται φυσικό φαινόμενο, ότι το πρόβλημα των ναρκωτικών δεν είναι παρά το αποτέλεσμα μιας τέτοιας κατάστασης», τόνισε ο Μπ. Πουλόπουλος, υπεύθυνος της Ε.Κ. «ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ» παρουσιάζοντας τη σχέση των ναρκωτικών με το κοινωνικό περιβάλλον. Και συνέχισε:

«Βασική προϋπόθεση για να υπάρξει κοινοτική ανάπτυξη είναι ο σχεδιασμός, που σαν ειδικός όρος σημαίνει μια σειρά από αρχές, μεθόδους και προσεγγίσεις που δικαιολογούν και κατευθύνουν την πράξη ή την απραξία».

Το μέλος της «ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ» Παναγιώτης Σαϊβανίδης εξήγησε πως η κοινότητα, από την ανάλυση και το σχεδιασμό έφτασε στην πραγματοποίηση της παρέμβασης στο Μαρκόني... και παρουσίασε αναλυτικά τα βήματα που ακολούθησαν για την κατάκτηση του στόχου τους. «Σε αυτή την παρέμβαση χρειάστηκε να αντιμετωπίσουμε πάρα πολλά καινούρια πράγματα, που αποτέλεσαν μια πολύτιμη εμπειρία για όλους μας», είπε χαρακτηριστικά.

Η αρχιτέκτων Φωτεινή Μαργαρίτη και ο Μπ. Ελευθερίου μίλησαν για την αρχιτεκτονική της παρέμβασης στο Μαρκόني.

«Το “ανοικτό σχολείο” που οργανώνουμε εδώ στη γειτονιά Μαρκόني είναι αποτέλεσμα της μελέτης μας για την περιοχή του Ελαιώνα», είπε ο Γ. Παππάς, μέλος και αυτός της κοινότητας, παρουσιάζοντας μαζί με την αρχαιολόγο Λήδα Μόσχου, το «Ανοιχτό Σχολείο» της «ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ». «Η γνώση δεν είναι και δεν μπορεί να είναι προνόμιο κάποιων ειδικών αλλά ό,τι με τη βοήθειά τους μπορεί να γίνει κτήμα όλων μας». Αυτή ήταν η σκέψη που οδήγησε στη δημιουργία ενός σχολείου χωρίς θρανία.

Τη σχέση που δημιουργήθηκε ανάμεσα στους κατοίκους του Μαρκόني και στα μέλη της κοινότητας σκιαγράφησε ο Μπ. Κοτοπούλης και η κ. Ρούλα Λαθούρη, μια από τους κατοίκους που βοήθησαν σημαντικά στην παρέμβαση αυτή.

Η κ. Ρούλα, με άμεσους και ζεστούς τόνους, κέρδισε την προσοχή όλων. Δημοσιεύουμε εδώ, τη σύντομη ομιλία της που απέδωσε το κλίμα της συνεργασίας

και της συναδέλφωσης εκείνης της βραδιάς:

«Καλησπέρα σας. Με λένε Ρούλα Λαθούρη. Έχω γεννηθεί και μεγαλώσει εδώ στο Μαρκόني. Έζησα και γω όπως και οι άλλοι γείτονες την εγκατάλειψη της γειτονιάς μας όλα αυτά τα χρόνια. Είδα το θάψιμό της με τον ένα ή τον άλλο τρόπο. Απόψε θέλω να πω δυο λόγια για τα έργα που έκαναν τα παιδιά της “Παρέμβασης” στο χώρο μας και πως είδα εγώ αυτές τις παρεμβάσεις. Ακόμα θέλω και εγώ να πω τις δικές μου εμπειρίες από την γνωριμία μου και την σχέση μου με τα παιδιά. Πιστεύω ότι τα έργα που έγιναν από την “Παρέμβαση” δίνουν πνοή στη γειτονιά, την αναβαθμίζουν και την αξιοποιούν. Αν δεν ήταν τα παιδιά της “Παρέμβασης” και οι φίλοι που στηρίζουν τις προσπάθειές τους δεν θα γίνονταν αυτά τα έργα γιατί το κράτος μας έχει δυστυχώς εγκαταλείψει.

Στην αρχή λοιπόν, που ήρθαν στην γειτονιά μας τα παιδιά της κοινότητας φάνηκε και εγώ όπως και όλοι οι γείτονες διστακτική. Δεν πίστευα ότι θα τα έβγαζαν πέρα. Γρήγορα όμως κατάλαβα το λάθος μου. Είδα την μεθοδικότητα, την εργατικότητα. Τους είδα να δουλεύουν σαν μηχανές. Είδα την αφοσίωση των παιδιών στον κοινό στόχο τους, την αγάπη μεταξύ τους, το σεβασμό, την εγκράτεια. Έτσι, σιγά σιγά, είδα τον εαυτό μου να πλησιάζει περισσότερο αυτά τα παιδιά, γίναμε φίλοι, τα καλούσα κάθε μεσημέρι σπίτι μου να φάμε μαζί με αποτέλεσμα να γίνουμε μια δεκαπενταμελής και πολλές φορές εικοσαμελής οικογένεια. Στο τέλος άφηνα το σπίτι μου ανοιχτό. Έφευγα πήγαινα στις δουλειές μου, γυρνούσα χωρίς καμιά ανησυχία, χωρίς φόβο. Όλα αυτά γιατί με τον τρόπο τους με φέραν σε ένα σημείο έτσι ώστε το σπίτι μου να γίνει δικό τους σπίτι. Νόμιζα ότι είχαμε μεγαλώσει μαζί, ότι γνωριζόμαστε χρόνια. Κάθε μέρα έρχομουν πιο κοντά τους και αυτά πιο κοντά μου. Ίσως φανούν υπερβολές όλα αυτά. Είναι όμως η αλήθεια γιατί δεν θέλω να χαθούμε με αυτά τα παιδιά. Θα ήθελα να συνεχίσουμε να έχουμε επαφές και να βλέπόμεστε. Για μένα είναι σημαντικό στη σημερινή εποχή να κάνεις φίλους. Τα παιδιά αυτά, στο σύντομο πέρασμά τους από την ξεχασμένη γειτονιά μας μου ξύπνησαν πολύ όμορφα συναισθήματα. Δεν τους νοιώθω μόνο φίλους αλλά και αδελφία μου. Μοιάζουν σαν ένα κοσμηματοπωλείο που έχει μέσα του διαμάντια. Έτσι αυτή η κοινότητα είναι ένα κοσμηματοπωλείο και αποτελείται από διαμάντια και μόνο διαμάντια. Τους ευχαριστώ θερμά και τους αγαπώ πάρα πολύ όλους».

Στη συνέχεια ακολούθησε συζήτηση με παρεμβάσεις του δημάρχου Ταύρου κ. Βακαλόπουλου, της κ. Σίνας Νάκου και άλλων. Παρόντες ήταν ο πρόεδρος του ΚΕΘΕΑ κ. Γρ. Νοταράς, ο Χ. Παπαμάργαρης, ο Δ. Γόντικας και η βουλευτής των Οικολόγων κ. Ανδρεαδάκη.

Όπως το σούρουπο έπεφτε, ο Ρωξ Νταϊήλυ και τους συνεργάτες του, πάνω σε μια νταλικά, άρχισαν τις μουσικές περιπλανήσεις τους στη Μεσόγειο. □

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

από τη

ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΠΟΧΗ
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΚΩΣΤΑΣ ΠΑΡΟΡΙΤΗΣ

ΟΙ ΝΕΚΡΟΙ ΤΗΣ ΖΩΗΣ

ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΠΟΧΗ

Κυκλοφορούν επίσης
έργα των:
Παπαδιαμάντη
Καρκαβίτσα
Θεοτόκη
Χατζόπουλου
και **Κ. Παρορίτη.**

Στα βιβλιοπωλεία
Σύγχρονη Εποχή
τηλ. 36.40.713, 36.29.835
και
ΣΕ ΟΛΑ ΤΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ

MAYROMIXALH 7

Books and comics
from USA
at very cheap prices

Fiction
and non-fiction
books

We have thousand titles of
books: Novels, scientific
books (computer, economy,
psychology, biology, history,
geography etc.).

Movie classics, rare art
books and magazines for col-
lectors

Rare Comics (Marvel, DC
etc.).

ΣΤΕΛΙΟΣ ΣΤΑΘΟΠΟΥΛΟΣ
ΦΙΛΟΛΑΟΥ 151,
ΤΗΛ. 7015292

Τέρμα Τρόλεϋ
ΑΓ. ΑΡΤΕΜΙΟΥ No 4

ΟΙ ΧΡΟΝΙΕΣ ΤΩΝ ΜΕΓΑΛΩ

Τα οικονομικά των εκδοτικών επιχειρήσεων το 1989

Χρονιά μεγάλων κερδών για τις επιχειρήσεις που εκδίδουν και διακινούν εφημερίδες και περιοδικά, στάθηκε και το 1989.

Οι 33 επιχειρήσεις που περιλαμβάνονται στο γενικό ισολογισμό των αποτελεσμάτων, παρουσίασαν πέρσι:

1. Αύξηση του κύκλου εργασιών τους από 43,5 σε 61,6 δις δρχ. δηλαδή κατά 18,2 δις ή 42%.

2. Αύξηση των καθαρών κερδών τους από 917 εκ. δρχ. σε 3.584 εκ. δρχ. δηλαδή αύξηση σχεδόν 400%.

Και τα συνολικά τους κέρδη θα ήταν πολύ μεγαλύτερα εάν δεν μειώνονταν από τα αρνητικά αποτελέσματα ορισμένων καινούργιων εντύπων («Επικαιρότητα» ζημία 103 εκ. δρχ.), παλαιών που δεν μπόρεσαν να σταθούν και μεταπωλήθηκαν («Πρώτη» ζημία 461 εκ. δρχ.), εφημερίδων που ανανεώνονται («Καθημερινή» ζημία 210 εκ. δρχ.), εφημερίδων μονίμως παθητικών που στηρίζονται στα χρήματα μεγαλοεπιχειρηματιών («Μεσημβρινή» ζημία 262 εκ. δρχ. που την πληρώνει μονίμως η οικογένεια Βαρδινογιάννη) κ.ο.κ. Δηλαδή έχουμε εδώ ένα σύνολο εταιρειών με συνολικές ζημίες πάνω από ένα δις δρχ.

Επίσης, τα αποτελέσματα των εκδοτικών επιχειρήσεων είναι, ουσιαστικά, πολύ μεγαλύτερα, εφόσον στους ισολογισμούς των εταιρειών δεν φαίνεται η αφορολόγητη δαπάνη του 4% στον κύκλο εργασιών τους, η οποία έχει δοθεί σε όλα τα έντυπα. Μόνο ο Δημοσιογραφικός Οργανισμός Λαμπράκη δηλώνει καθαρά το ύψος της (400 εκ. δρχ.).

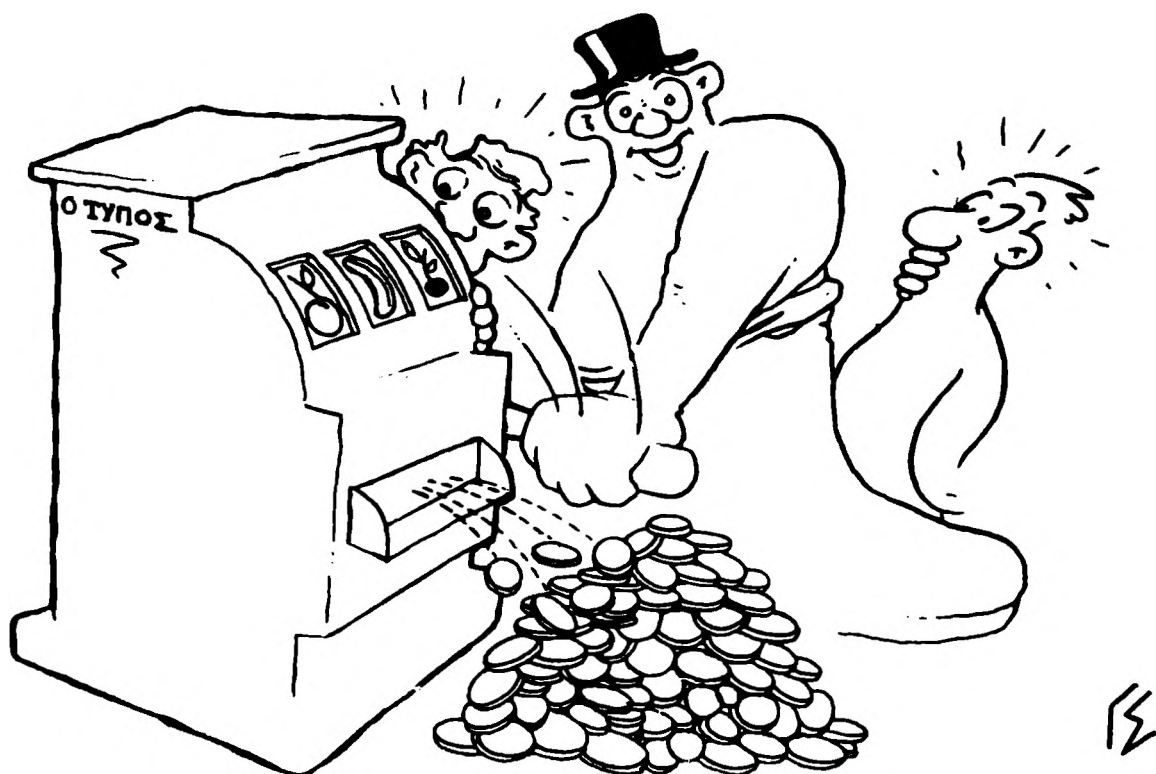
Καινούρια έντυπα:

Το 1989 εκδόθηκαν πέντε καινούριες εφημερίδες αλλά επέζησε μόνο μια —η «Νίκη» του συγκροτήματος Κουρή, αν και αυτή είναι προβληματική. Επίσης έκλεισαν δυο παραδοσιακές εφημερίδες με την κυριακάτικη έκδοσή τους: Η «Βραδυνή» και η «Ακρόπολις».

Φέτος εκδόθηκε μια καινούρια κυριακάτικη εφημερίδα, ο «Δημοσιογράφος» από τους δημοσιογράφους κ. Α. Φιλιππούλο (ο οποίος έβγαλε και το ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ) μαζί με τους Λυμπερόπουλο και Χούντα και πρόκειται να επανεκδοθεί η «Νέα Βραδυνή» από τον κ. Κανελλόπουλο του Southeastern College.

Στα περιοδικά: έκλεισε φέτος το παλιό «Ρομάντσο» που το είχε πάρει ο Λαμπράκης και μετονομάσει —Κύριος οίδε γιατί— σε ΣΥΝ. Και βγήκαν πολλά νέα, κυρίως μηνιαία, (PENTHOUSE, CLUB, MAX, «Γεύση», κλπ.) καθώς και τηλεοπτικά, («Τηλεθεατής», «7 μέρες TV», «TV πρόγραμμα») που, μάλιστα, έχουν μεγάλη επιτυχία.

Τον Απρίλιο, τέσσερα τηλεοπτικά περιοδικά πουλούσαν 630.000 φύλλα την εβδομάδα.

Αλλαγές στην ιδιοκτησία:

Τον τελευταίο καιρό είχαμε και αρκετές μεταβολές στο ιδιοκτησιακό καθεστώς των επιχειρήσεων:

Η μεγαλύτερη αλλαγή έγινε στο συγκρότημα του «Ελεύθερου Τύπου» και του «Τύπου της Κυριακής», με το θάνατο των δυο ιδρυτών του, της Αγλαΐας Βουδούρη πέρσι και του Άρη Βουδούρη φέτος, και το πέρασμα της επιτυχέστατης αυτής επιχείρησης στο Ίδρυμα «Αγλαΐα Βουδούρη».

Επίσης, μετά την οικονομική αποτυχία της, η εφημερίδα «Πρώτη», έφυγε από τα χέρια του κ. Καλογρίτσα που ήταν ένας από τους ιδρυτές της και πέρασε στην έμμεση, αλλά ουσιαστική, ιδιοκτησία του ΚΚΕ.

Ο μεγαλοεπιχειρηματίας κ. Σ. Κόκκαλης (τηλεπικοινωνιακό υλικό, «Ιντρακόμ») προχώρησε, μετά τη δημιουργία του ραδιοσταθμού FLASH στην αγορά και των 45% των μετοχών της εφημερίδας «Επικαιρότητα», την οποία και εξουσιάζει με την οικονομική του επιφάνεια.

Τέλος, συρρικνώθηκε ακόμη περισσότερο η παλιά ιδρυτική ομάδα του «Ποντικιού» και έμειναν ως ιδιοκτήτες του μόνο οι κ. Παπαϊωάννου και Στάγκος.

Προβλέψεις για το 1990:

Μπορούμε να προβλέψουμε ότι θα συνεχιστεί η θυελλώδης αύξηση των εισπράξεων από την εμπορική διαφήμιση και μάλιστα με εντονότερους ρυθμούς (47% αύξηση το Α' εξάμηνο), εφόσον, μάλιστα, η σημερινή κυβέρνηση της Νέας Δημοκρατίας προχωράει και αυτή, ακάθεκτη, στη λεγόμενη «απελευθέρωση της αγοράς» και την «ιδιωτικοποίηση» της οικονομίας.

Ίσως υπάρξουν ορισμένα προβλήμα-

τα στα έσοδα από τις κυκλοφορίες των εντύπων.

Στις εφημερίδες ήδη υπάρχει μια ορισμένη κυκλοφοριακή κάμψη (10-15%) η οποία, όμως, υπερκαλύπτεται από το γεγονός ότι οι περισσότερες αύξησαν σε λιγότερο από ένα χρόνο την τιμή τους κατά 40% και πάνω, δηλαδή από 70 σε 100 δρχ. Αυτή η αύξηση τις βοηθάει όχι μόνο να καλύψουν τις απώλειες από την πτώση της κυκλοφορίας τους, αλλά και από τον πληθωρισμό και την αύξηση της διεθνούς τιμής του χαρτιού.

Στα περιοδικά, επίσης, παρουσιάζεται μια εντυπωσιακή κυκλοφοριακή κάμψη σε ορισμένου είδους έντυπα, όπως τα παλιά ποικίλης ύλης. Πολλά νέα έχουν εκδοθεί, κυρίως ειδικευμένα και μηνιαία, με αρκετή επιτυχία. Επιπλέον, η μεγάλη αύξηση της τιμής τους και η τεράστια διαφήμιση που προσελκύουν, μάλλον προοιωνίζονται ευχάριστες οικονομικές εξελίξεις.

Τα ένθετα και στις εφημερίδες και στα περιοδικά έχουν τελευταία πολλαπλασιαστεί, με θετικά αποτελέσματα τόσο για τη συγκράτηση της κυκλοφορίας, όσο και για την προσέλκυση διαφήμισης.

Ποιοι αντιμετωπίζουν δυσκολίες:

Βέβαια, ορισμένες εκδοτικές επιχειρήσεις αντιμετωπίζουν οικονομικά προβλήματα, κυρίως οι κομματικές: «Αυγή», «Ριζοσπάστης», «Εξόρμηση» (ήδη έκλεισε η καθημερινή «Εξόρμηση» και φυτοζωεί η εβδομαδιαία). Το ίδιο ισχύει και για την «ημικομματική» «Πρώτη». Προβλήματα σταθεροποίησης αντιμετωπίζει και η «Καθημερινή», αν και ο ισολογισμός της που εμφανίζει μόνο 210 εκ. δρχ. ζημία κατά την περσινή χρονιά, μαζί με μια σημαντικότερη αύξηση της κυκλοφορίας

ΚΕΡΔΩΝ

του Νίκου Κυριαζίδη

της (60%) και των διαφημιστικών της εσόδων, επιτρέπει ευοίωνες προβλέψεις.

Το θέμα είναι αν —όπως υποστηρίζουν μερικοί— η φετινή κάμψη της κυκλοφορίας συνεχιστεί και μετά το Σεπτέμβριο, οπότε δεν αποκλείεται να περιοριστούν και τα μεγάλα έσοδά τους από τη διαφήμιση, εφόσον η αναγνωσματικότητα τους θα πέσει.

Ερωτηματικά:

Προβλήματα από τη συρρίκνωση της κυκλοφορίας των εντύπων του πρέπει να αντιμετωπίζει το συγκρότημα Κουρή, που εμφανίζει μηδαμινά κέρδη (7,5 εκ. δρχ.) και μάλλον θα παρουσιάσει τελικά αρκετά μεγάλο παθητικό όταν δημοσιευτεί και ο ισολογισμός της εφημερίδας «Νίκη» (Εκδοτικές Επιχειρήσεις ΝΙΚΗ ΕΠΕ). Το συγκρότημα έχει και δυο ραδιοσταθμούς και ένα τηλεοπτικό κανάλι («Κ29») που —όπως υποστηρίζουν οι Κουρήδες— τους αφήνουν σημαντικά κέρδη.

Η συρρίκνωση, όμως, της κυκλοφορίας των εντύπων τους είναι σημαντική αν και ένα μέρος της υπερκαλύπτεται από την αύξηση της τιμής τους, π.χ. της «Αυριανής» σε 50 δρχ.

Επίσης παραμένει πάντα μυστήριο πως η «Απογευματινή» και η «Απογευματινή της Κυριακής» που έχουν σχετικά καλές κυκλοφορίες και καλά έσοδα από τη διαφήμιση, παρουσιάζουν τόσο μικρά κέρδη —6,8 εκ. δρχ. μόνο από τα έντυπα και 35 εκ. δρχ. από το τυπογραφείο.

Ηλεκτρονική δημοσιογραφία:

Τόσο στη ραδιοφωνία, όσο και στην ιδιωτική τηλεόραση έχουν προσπαθήσει να μπουν οι εκδότες. Τους δυο αυτούς τομείς δεν θα τους εξετάσουμε αναλυτικά, αλλά μπορούμε να πούμε ότι από τους εκδότες μόνο ο Αλαφούζος εμφανίζει μια κάποια επιτυχία με το SKY, ενώ ο Λαμπράκης απέτυχε με τον TOP FM. Μάλιστα διέλυσε τη σχετική εταιρεία που είχε δημιουργήσει και περιέλαβε τη ζημία του σταθμού στο ΔΟΛ που έχει τεράστια κέρδη, ώστε να πετυχαίνει έτσι μια μείωση της φορολογίας του.

Στην ιδιωτική τηλεόραση, παρ' όλες τις πρόσκαιρες δυσκολίες, η πεντάδα του MEGA CHANNEL (Βαρδινογιάννης, Λαμπράκης, Μπόμπολας, Τεγόπουλος, Αλαφούζος) μπορεί κάλλιστα να ελπίζει σε ένα λαμπρό μέλλον.

Πάντως, δεν πρόκειται εδώ να ασχοληθούμε αναλυτικά με το θέμα της ηλεκτρονικής δημοσιογραφίας και τους επιχειρηματίες που δεν είναι εκδότες όπως π.χ. ο κ. Κυριακού.

Οι μεγάλοι κερδισμένοι:

● Το συγκρότημα Λαμπράκη ήταν και παραμένει η μεγαλύτερη ελληνική εκδοτική επιχείρηση με 13,6 δις κύκλο εργασιών ή 22% του συνόλου. Τα κέρδη του φτάνουν τα 1,4 δις εάν συνυπολογίσουμε το αφορολόγητο 4%.

Οι δυο εφημερίδες του («Νέα» και «Βήμα της Κυριακής») μοιάζει να πηγαίνουν πολύ καλά, τόσο από την άποψη της κυκλοφορίας όσο και της προσέλκυσης διαφήμισης.

Η προσπάθεια του ΔΟΛ να αξιοποιήσει τα περιοδικά της «Θεοφανίδης ΑΕ», απότυχε, και το μόνο περιοδικό που επιζεί είναι το «Πάνθεον», το οποίο, όπως φαίνεται, θα αλλάξει κι αυτό και θα ενσωματωθεί στο γαλλικό MADAME FIGARO με το οποίο ήρθε σε συμφωνία. Οι συσσωρευμένες ζημιές αυτής της επιχείρησης έχουν φτάσει τα 922 εκ. δρχ.

Το μηνιαίο MARIE CLAIRE συνεχίζει να είναι μια μεγάλη επιτυχία, αλλά ο «Ταχυδρόμος» εμφανίζει σοβαρότατα κυκλοφοριακά προβλήματα αν και πάντα προσελκύει την περισσότερη διαφήμιση.

● Το συγκρότημα Μπόμπολα («Έθνος», «Εικόνες») εξακολουθεί να έχει μεγάλα κέρδη (460 εκ. δρχ.) παρ' όλη τη σημαντική πτώση της κυκλοφορίας των εφημερίδων του. Και κάνει μια γενική προσπάθεια ανασυγκρότησης μετά από την απομάκρυνση από τη διεύθυνσή του, του κ. Αλέκου Φιλιππόπουλου.

● Καταπληκτικά αποτελέσματα εμφανίζει το συγκρότημα Βουδούρη με δυο μόνο εφημερίδες, αλλά κέρδη περίπου ένα δις και κάτι, όταν συνυπολογισθεί το 4%. Παρ' όλη την έλλειψη των ιδρυτών του ο «Ελεύθερος Τύπος» εξακολουθεί να έχει πανελλήνια τη μεγαλύτερη κυκλοφορία, ενώ ο «Τύπος της Κυριακής» είναι δεύτερος. Και οι δυο εφημερίδες έχουν εντυπωσιακές κυκλοφορίες στην επαρχία.

Οι προβλέψεις για το 1990 είναι ότι τα κέρδη της επιχείρησης θα είναι ακόμη πιο μεγάλα.

● Πολύ καλά είναι και τα αποτελέσματα του Τεγόπουλου, που με δυο εφημερίδες δηλώνει καθαρά κέρδη 595 εκ. δρχ.

● Το συγκρότημα Βελλίδη στην Βόρεια Ελλάδα (εφημερίδες «Μακεδονία», «Θεσσαλονίκη», περιοδικό «Μακεδονικές επιλογές») παρουσιάζει κέρδη ελαφρώς μικρότερα από πέρσι (157 εκ. δρχ.). Προς στιγμήν είχε ακουσθεί ότι το συγκρότημα δεν πηγαίνει καλά, οικονομικά.

Πολλά κέρδη με μικρά κεφάλαια:

Πολύ καλά αποτελέσματα με πολύ μικρά κεφάλαια πέτυχαν το «Ποντίκι» (Παπαϊωάννου, κέρδη 20 εκ. απόδοση ιδίων κεφαλαίων 295%), «Άθηνς Νιούς» (Χορν, κέρδη 63 εκ. δρχ. απόδοση ιδίων κεφαλαίων 381%), Ανεμοδούρας, κέρδη 88 εκ. δρχ. απόδοση ιδίων κεφαλαίων 181%.

Δυναμικές επιχειρήσεις:

Θα πρέπει εδώ να σημειώσουμε ότι στον τομέα κυρίως των περιοδικών, εμφανίζονται μια σειρά δυναμικές επιχειρήσεις:

● Ο Λεσιέρ («Και», ELLE, PLAYBOY, MAX, CAR & DRIVER), με τζίρο 3,3 δις και καθαρά κέρδη 575 εκ. δρχ. Τελευταία, όμως, εμφανίζει μια συρρίκνωση των κυκλοφο-

ριών των εντύπων του. Το νεανικό MAX που έβγαλε για να συναγωνιστεί το τόσο επιτυχημένο «Κλικ» του Τερζόπουλου, δεν πάει καθόλου καλά, ενώ το κάποτε πολύ πετυχημένο «Και», χάνει συνεχώς αναγνώστες.

● Η «Τερζόπουλος ΑΕ» που παρά την απομάκρυνση από την ενεργό δημοσιογραφία του ιδρυτή της Βαγγέλη Τερζόπουλου, μοιάζει να κατορθώνει να βγάλει νέα πετυχημένα έντυπα, όπως π.χ. το «Κλικ», και γενικά να αναπροσαρμόζεται στις νέες συνθήκες. Τα κέρδη της διπλασιάστηκαν το '89 σε σχέση με το '88 και έφτασαν τα 154 εκ. δρχ.

Βέβαια, η ναυαρχίδα του συγκροτήματος, η «Γυναίκα», παρουσιάζει μια σχετική κάμψη της κυκλοφορίας της, όπως όλα τα παλιά περιοδικά.

● Οι Τεχνικές Εκδόσεις του Καββαθά που το κύριο περιοδικό του, «4 Τροχοί», έχει πάρει την πρώτη θέση στην κυκλοφορία, μετά τα τηλεοπτικά. Καθαρά κέρδη 96 εκ. δρχ. και απόδοση ιδίων κεφαλαίων 89%. Είναι χωρίς αμφιβολία το πρότυπο της επιχείρησης με ειδικευμένα περιοδικά.

● Ο Πουρνάρας που το τηλεοπτικό περιοδικό τους «Τηλέραμα» έχει ανεβεί πολύ ψηλά και τώρα έβγαλε ένα ακόμη, φτηνότερο, τηλεοπτικό περιοδικό, το «TV πρόγραμμα» που επίσης μοιάζει να έπιασε.

Οι επιχειρήσεις Πουρνάρα που βγάζουν και μια εγκυκλοπαίδεια και ένα ιστορικό περιοδικό, εμφάνισαν πέρσι κέρδη 108 εκ. δρχ. μια αύξηση 51% σε σχέση με πέρσι.

● Ο Λυμπέρης με το STATUS ένα τηλεοπτικό («7 μέρες TV») και ορισμένα ερωτικά (OPEN), μοιάζει να κερδίζει ένα όλο και σημαντικότερο τμήμα της διαφημιστικής αγοράς (αύξηση 84%).

Οικονομικές

και αθλητικές εφημερίδες:

Εντυπωσιακά, όπως πάντα, είναι τα κέρδη των οικονομικών εφημερίδων, που ως γνωστόν έχουν πολύ μικρή κυκλοφορία αλλά με συνδρομητές.

Η «Ναυτεμπορική» των Αθανασιάδων, δηλώνει 129 εκ. δρχ., το «Εξπρές» 26 εκ. και για πρώτη φορά το «Κέρδος» του Λιακουνάκου επίσης παρουσιάζει κέρδη, 63 εκ. δρχ. αφού πέρασε αρκετά χρόνια συσσωρεύοντας ζημιές.

Οι αθλητικές εφημερίδες, επίσης εμφανίζουν πολύ καλά κέρδη και αποδόσεις όπως φαίνεται από το γενικό ισολογισμό.

Έντυπα χωρίς ισολογισμό:

Μια σειρά έντυπα κυκλοφορούν τα οποία είτε επειδή είναι ατομικές επιχειρήσεις και δεν τους υποχρεώνει ο νόμος, είτε επειδή είναι ΕΠΕ ή ΟΕ και τους το επιτρέπει ο νόμος, είτε επειδή ο νόμος τους δίνει ορισμένα χρονικά περιθώρια που δεν έχουν εξαντλήσει, είτε επειδή

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΚΔΟΤΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ 1989-1988

Όνομα επιχείρησης	Κεφάλαια	Κύκλος εργασιών 1989	Κύκλος εργασιών 1988	Διαφορά	Καθαρά Κέρδη 1989	Καθαρά Κέρδη 1988	Διαφορά	Απόδοση % ιδίων κεφ.	% κύκ. εργ.
Λαμπράκης									
ΔΗΜΟΣ ΟΡΓ. ΛΑΜΠΡΑΚΗ ΑΕ	4.450,3	11.571,7	7.910,8	3.660,9	1.232,7	424,8	807,9	71,8	10,6
ΘΕΟΦΑΝΙΔΗΣ Ν.									
ΕΚΔ. ΕΠΙΧ. ΑΕ	866,8	1.554,3	1.310,3	244,0	- 372,2	- 325,7	- 46,5	—	- 23,9
ΙΘΩΜΗ ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΑΕ	368,4	438,8	396,2	42,6	121,8	122,9	- 1,1	48,0	27,8
Σύνολο	5.685,5	13.564,8	9.617,3	3.947,5	982,3	222,0	760,3		
Μπόμπολας									
ΕΘΝΟΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΕ	2.572,0	5.749,9	5.247,0	502,9	102,0	114,8	- 12,8	13,8	1,8
ΠΗΓΑΣΟΣ ΕΚΤΥΠΩΤΙΚΗ & ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΑΕ	1.254,6	839,4	627,3	212,1	358,4	198,8	159,6	37,9	40,8
Σύνολο	3.826,6	6.589,3	5.874,3	715,0	460,4	313,6	146,8		
Βουδούρης									
ΙΔΕΤΥΠ ΑΕ ΙΔΡΥΜΑ ΤΥΠΟΥ	2.404,5	5.913,7	3.188,2	2.725,5	980,1	158,9	821,2	78,8	16,5
Τεγόπουλος									
ΤΕΓΟΠΟΥΛΟΣ Χ.									
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΕ	2.032,1	4.169,3	3.171,2	998,1	587,7	258,0	329,7	72,7	14,1
ΤΣΙΒΕΡΙΩΤΗΣ Γ.									
ΓΡΑΦ. ΤΕΧΝΕΣ ΑΕ	20,2	143,6	103,9	39,7	6,9	0,6	6,3	124,8	4,8
Σύνολο	2.052,3	4.312,9	3.275,1	7.588,0	594,6	258,6	336,0		
Απογευματινή									
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΠΟΓΕΥΜΑΤΙΝΗ ΑΕ	850,7	2.921,6	2.434,7	486,9	6,8	2,0	8,8	48,6	0,2
ΑΘΗΝΑ ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΑΕ	243,8	85,0	32,4	52,6	35,0	- 10,2	45,2	21,4	41,2
Σύνολο	1.094,5	3.006,6	2.467,1	539,5	41,8	- 12,2	54,0		
Κουρής									
ΚΟΥΡΗΣ Γ. ΕΚΔ. ΕΠΙΧΕΙΡ. ΑΕ	654,6	2.734,2	2.488,8	245,4	7,5	59,2	- 51,7	6,9	0,3
ΠΡΕΣ ΕΛΛΑΣ ΕΚΔ. & ΤΥΠΟΓΡ. ΑΕ	110,6	24,5	37,1	- 12,6	3,8	7,9	- 4,1	4,2	14,2
Σύνολο	765,2	2.758,7	2.525,9	232,8	11,3	67,1	- 55,8		
Βελλίδης									
ΒΕΛΛΙΔΗΣ Ι.Κ. ΑΕ	1.324,1	2.401,8	2.067,0	334,8	158,6	178,1	- 21,5	32,8	6,5
Ριζοσπάστης									
ΤΥΠΟΕΚΔΟΤΙΚΗ ΑΕ	3.086,1	1.908,1	1.541,2	366,9	- 56,9	- 0,9	- 56,0	- 2,8	- 2,9
Σ. Κόκκαλης									
ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΕ	285,9	1.248,2	—	—	- 103,0	—	—	- 48,6	- 8,2
Αλαφούζος									
ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ ΑΕ	1.034,1	1.069,6	—	—	- 210,3	—	—	- 35,7	- 19,4
Καλογρίτσας									
ΠΡΩΤΗ ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΑΕΒΕ	225,1	978,3	659,6	318,7	- 490,1	- 460,5	- 29,6	—	- 50,0
Βαρδινογιάννης									
ΜΕΣΗΜΒΡΙΝΗ ΓΕΝ. ΕΚΔ. ΑΕ	390,2	760,1	702,5	57,6	- 262,3	- 241,7	- 20,6	- 204,1	- 34,5
ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΕΛΛΗΝ. ΕΚΔΟΣ. ΑΕ	413,0	202,8	163,4	39,4	0,3	0,4	- 0,1	0,1	0,2
Σύνολο	803,2	962,9	865,9	97,0	- 262,0	- 241,3	- 20,7		
ΠΟΝΤΙΚΙ ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΙΚΗ									
ΑΕ	52,8	379,7	259,8	119,9	20,0	17,6	2,4	294,7	6,3
Γιάννης Χορν									
ΑΘΕΝΣ ΝΙΟΥΣ ΑΕ	89,2	127,2	111,4	15,8	62,8	48,1	14,7	380,5	49,4
Λεβαντή									
ΛΕΒΑΝΤΗΣ ΕΚΔΟΤ. ΕΠΙΧΕΙΡ. ΑΕ	57,8	N/A	N/A	—	- 13,9	- 51,1	37,2	—	—
ΑΘΛΗΤΙΚΕΣ ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ									
ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ ΔΗΜΟΣ. ΑΘΛ. ΕΚΔ. ΑΕ	373,0	675,9	630,5	45,4	89,3	71,4	17,9	37,9	13,2
ΣΕΜΠΟΣ - ΓΕΩΡΓΑΛΑΣ ΑΕ	154,2	626,8	514,3	112,50	63,0	12,0	51,0	89,2	10,0

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΚΔΟΤΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ 1989-1988

Όνομα επιχείρησης	Κεφάλαια	Κύκλος εργασιών 1989	Κύκλος εργασιών 1988	Διαφορά	Καθαρά Κέρδη 1989	Καθαρά Κέρδη 1988	Διαφορά	Απόδοση % ιδίων κεφ.	% κύκ. εργ.
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ									
HELLENEWS ΕΠΕ	272,4	788,9	664,1	124,8	29,8	25,8	4,0	91,3	3,8
Αθανασιάδη									
ΝΑΥΤΕΜΠΟΡΙΚΗ ΑΕ	398,2	670,4	527,0	143,4	128,5	91,7	36,8	55,5	18,9
Λιακουνάκος									
ΠΡΟΒΟΛΗ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΕ	364,3	538,3	387,4	150,9	63,3	- 65,4	128,7	25,2	11,5
ΠΡΑΚΤΟΡΕΙΑ									
ΠΡΑΚΤΟΡΕΙΟ ΑΘΗΝ. ΤΥΠΟΥ									
ΑΕ	1.493,9	1.643,6	1.154,8	488,8	133,8	16,8	117,0	60,4	7,4
ΚΕΝΤΡΙΚΟ ΠΡΑΚΤΟΡΕΙΟ ΑΕ	1.252,3	1.098,4	966,2	132,2	6,9	- 20,7	27,6	8,3	0,6
ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ									
Λεσιέρ									
ΑΘΗΝΑΪΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΕ	918,1	2.144,7	365,3	1.779,4	2,3	23,2	- 20,9	3,8	0,1
ΑΘΗΝ. ΕΚΤΥΠ. & ΕΚΔΟΤ.									
ΕΠΙΧ. ΑΕ	1.018,1	1.162,3	90,9	1.071,4	572,9	1,4	571,5	106,3	49,3
Σύνολο	1.936,2	3.307,0	456,2	2.850,8	575,2	24,6	550,8		
Τερζόπουλος									
ΤΕΡΖΟΠΟΥΛΟΣ ΑΕ	764,3	1.413,0	1.068,2	344,8	54,0	26,0	28,0	87,6	7,0
ΙΩΝΙΑ ΕΚΤΥΠ. ΕΠΙΧ. ΑΕ	847,4	974,8	620,2	354,6	70,0	20,3	49,7	58,5	23,7
ΑΚΤΙΝΑ ΕΠΕ	97,3	N/A	N/A	—	29,8	33,5	- 3,7	1.171,0	—
Σύνολο	1.709,0	2.387,8	1.688,4	699,4	153,8	79,8	74,0		
Δραγούνης									
(Ποπύ - Τηλεθεατής)									
ΔΡΑΓΟΥΝΗΣ & ΥΙΟΙ									
ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΑΕ	135,6	925,6	387,7	537,9	- 81,3	- 4,2	- 77,1	—	- 8,8
ΔΡΑΓΟΥΝΗΣ & ΥΙΟΙ ΕΚΔ.									
ΔΗΜΟΣ. ΟΡΓ. ΑΕ	125,9	200,7	118,4	82,3	3,8	3,1	0,7	4,6	1,9
Σύνολο	261,5	1.126,3	506,1	620,2	- 77,5	- 1,1	- 76,4		
Ανεμοδουράς									
ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΣ ΤΥΠΟΣ ΑΕ	173,2	777,3	612,2	165,1	87,8	31,1	56,7	180,9	11,3
Λυμπέρης									
ΛΥΜΠΕΡΗ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΕ	198,5	595,4	371,8	223,6	30,3	6,4	23,9	126,8	5,0
Καβαθάς									
ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΕ	266,9	536,2	363,6	172,6	95,9	76,0	19,9	89,0	17,9
Τάταρης (Εκείνη)									
ΤΑΤΑΡΗ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΕ&ΒΕ	187,3	428,9	463,1	- 34,2	- 14,5	- 14,0	- 0,5	- 16,0	- 3,4
Πουρναράς									
ΠΑΠΥΡΟΣ ΓΡΑΦ. ΤΕΧΝ. ΑΕ	716,7	304,7	244,9	59,8	7,2	- 12,6	19,8	2,3	2,4
ΠΑΠΥΡΟΣ ΠΡΕΣΣ ΕΠΕ ΕΚΔ.									
ΕΠΙΧΕΙΡ	428,4	N/A	654,0	—	98,8	54,7	44,1	579,4	—
ΕΚΤΥΠ ΓΡΑΦΙΚΑΙ ΤΕΧΝΑΙ									
ΑΕ	27,4	104,2	77,0	27,4	1,6	0,9	0,7	31,6	1,5
Σύνολο	1.145,1	408,9	975,9	—	107,6	43,0	64,6		
Ντορινό									
ΝΕΟΣ ΠΑΡΝΑΣΣΟΣ ΑΕ	225,2	346,9	323,6	23,3	- 43,9	- 22,1	- 21,8	- 33,1	- 12,4
Ροκανάς - Ιωαννίδης									
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΛΛΗΝΗΣ ΑΕ	118,2	202,2	80,5	121,7	7,1	2,1	5,0	21,0	3,5
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΜΑΡΑΘΩΝΟΣ									
ΕΠΕ	38,2	58,8	N/A	—	- 18,8	13,0	- 31,8	- 7625,2	- 31,9
ΒΙΟΤΕΧΝΙΚΗ ΑΝΘΟΥΣΑ ΕΠΕ	35,8	N/A	N/A	—	- 13,7	- 8,3	- 5,4	—	—
Σύνολο	156,4	261,0	80,5	—	- 25,4	6,8	- 32,2		
Δεληγιώργης - Μπαζαίος									
ΔΕΛΗΓΙΩΡΓΗΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ									
2001 ΕΠΕ	13,7	100,9	166,1	- 65,2	0,2	24,3	- 24,1	51,7	0,1
ΕΛΛΗΝ. ΠΕΡΙΟΔΙΚΕΣ									
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΠΕ	12,2	84,2	151,7	- 67,5	6,0	32,8	- 26,8	1.987,0	6,9
Σύνολο	25,9	185,1	317,8	- 132,7	6,2	57,1	- 50,9		
ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ	33.360,4	61.624,9	43.456,3	18.168,6	3.583,8	917,2	2.666,6		

«έτσι θέλουν», δεν δημοσιεύουν ισολογισμό.

«Εταιρικοί» είναι π.χ. η πασοκική «Εξόρμηση» και η επιχείρηση του Μιχαλόπουλου που βγάζει την «Ελευθερή Ώρα» και μια σειρά περιοδικά. Προσωπική εταιρεία είναι η «Αυγή» και η «Εστία». Ομόρρυθμη Εταιρεία και πολύ πετυχημένη είναι ο Ανδρέας Μοθωνιός και Σία. Και εταιρεία που δεν έχει ακόμη υποχρέωση να δημοσιεύσει ισολογισμό το «Ένα» που βγάζει ο Μοάτσος.

Η λεία του Κοσκωτά:

Ακόμη ένα από τα άλυτα ζητήματα που έχει αφήσει ο Κοσκωτάς είναι η τεράστια περιουσία της «Γραμμής», με τις καταπληκτικές τυπογραφικές εγκαταστάσεις στην Παλλήνη και τους τίτλους περιοδικών και εφημερίδων.

Τέσσερις τίτλοι έχουν εκχωρηθεί: το «Και» στο Λεσιέρ, το «Ένα» στο Μοάτσο, η «Καθημερινή» στον Αλαφούζο μαζί με τον ραδιοσταθμό SKY, η «Βραδυνή» σε διαφόρους.

Επίσης έχουν νοικιασθεί σε ορισμέ-

νους από αυτούς τμήματα των τυπογραφικών εγκαταστάσεων. Η Τράπεζα Κρήτης, στην οποία ουσιαστικά ανήκει η «Γραμμή» θεωρεί ότι ορισμένες από αυτές τις πράξεις δεν είναι συμφέρουσες για την εταιρεία.

Το θέμα ίσως καταλήξει στα δικαστήρια.

* * *

Όπως έγραψα και στην αρχή, οι Έλληνες εκδότες πήγαν πολύ καλά το 1989. Για το 1990 οι προοπτικές είναι μάλλον καλές, αν και υπάρχει μια συρρίκνωση των κυκλοφοριών —μικρότερη των εφημερίδων, πολύ μεγαλύτερη των περιοδικών, εκτός αν εξαιρέσουμε τα τηλεοπτικά που σκίζουν.

Σύμφωνα με μια άποψη, η πτώση της κυκλοφορίας των εντύπων οφείλεται στην επέλαση της ιδιωτικής ραδιοφωνίας που με τις ειδήσεις της υπερκαλύπτει το ειδησεογραφικό στοιχείο των εφημερίδων, όλη την ημέρα. Και στην επέλαση της ιδιωτικής τηλεόρασης, που πολλαπλασίασε τους σταθμούς και δίνει

τη δυνατότητα στον κόσμο να ασχολείται πολλές ώρες την ημέρα με το θέαμα αντί να διαβάζει.

Παρόμοια φαινόμενα είχαμε και σε άλλες χώρες της Δυτικής Ευρώπης. Αλλά ύστερα από ένα ορισμένο χρονικό διάστημα και αφού τα έντυπα προσαρμόστηκαν στις νέες απαιτήσεις του κοινού που δημιουργεί η ηλεκτρονική δημοσιογραφία, τα πράγματα επανήλθαν εις την προτέραν τάξιν. □

ΕΚΔΟΤΕΣ ΚΑΙ ΕΝΤΥΠΑ

Αθανασιάδης εφ.: ΝΑΥΤΕΜΠΟΡΙΚΗ. **Αλαφούζος** εφ.: ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ. **Ανεμοδουράς** περ.: ΣΟΥΠΕΡ ΚΑΤΕΡΙΝΑ. **Βαρδινογιάννης** εφ.: ΜΕΣΗΜΒΡΙΝΗ. **Βελλίδης** εφ.: ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ, ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ, περ.: ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ ΕΠΙΛΟΓΕΣ. **Ίδρυμα Αγλαΐα Βουδούρη** εφ.: ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΤΥΠΟΣ, ΤΥΠΟΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ. **Γορανίτης** περ.: ΡΕΝΤHOUSE. **Δελγιώργης-Μπαζαΐος** περ.: ΜΑΝΙΝΑ, ΑΓΟΡΙ. **Δραγούνης** περ.: ΤΗΛΕΘΕΑΤΗΣ. **ΕΑΡ** εφ.: ΑΥΓΗ. **Εξπρές** εφ.: ΕΞΠΡΕΣ, περ.: ΑΥΤΟ ΕΧΡΕΣΣ. **Καββαθάς** περ.: 4 ΤΡΟΧΟΙ, ΓΕΥΣΗ, ΗΧΟΣ ΗΙ-ΕΙ, 4 ΤΡΟΧΟΙ ΤΕΣΤ, 2 ΤΡΟΧΟΙ. **Καλογρίτσας** εφ.: ΠΡΩΤΗ. **ΚΚΕ** εφ.: ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΗΣ. **Κόκκαλης** εφ.: ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ, ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΣ. **Κούρτης** περ.: ΠΟΠ ΚΑΙ ΠΟΚ, ΠΟΠ ΚΟΡΝ. **Κουρής** εφ.: ΑΥΡΙΑΝΗ, ΑΥΡΙΑΝΗ ΚΥΡΙΑΚΗΣ, ΑΥΡΙΑΝΗ ΒΟΡΕΙΟΥ ΕΛΛΑΔΑΣ, ΝΙΚΗ, ΝΙΚΗ ΚΥΡΙΑΚΗΣ, ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ, ΦΙΛΑΘΛΟΣ, ΦΙΛΑΘΛΟΣ ΤΗΣ ΔΕΥΤΕΡΑΣ. **Οικογένεια Κύρου** εφ.: ΕΣΤΙΑ. **Λαμπράκης** εφ.: ΤΑ ΝΕΑ, ΤΟ ΒΗΜΑ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ, περ.: ΤΑΧΥΔΡΟΜΟΣ, ΜΑΡΙΕ ΚΛΑΙΡΕ, ΠΑΝΘΕΟΝ, ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΣ ΤΑΧΥΔΡΟΜΟΣ, ΣΥΝ-ΡΟΜΑΝΤΙΣΜΟΣ, ΔΙΑΚΟΠΕΣ. **Λεβαντή** εφ.: ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΒΟΡΡΑΣ. **Λεσιέρ** περ.: ΚΑΙ, ΕΛΛΕ, ΡΑΥΒΟΥ, ΜΑΧ, CΑR & DRIVER. **Λιακουδάκης** εφ.: ΚΕΡΔΟΣ, περ.: ΑΓΟΡΑ. **Λυμπερής** περ.: STATUS, 7 ΜΕΡΕΣ TV, Ο ΚΟΣΜΟΣ ΤΟΥ VIDEO, OPEN. **Μανούσος** περ.: COMPUTER ΓΙΑ ΟΛΟΥΣ, ΡΙΧΕΛ. **Μάστορας** εφ.: ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ. **Μιχαλόπουλος** εφ.: ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΩΡΑ, ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΩΡΑ ΚΥΡΙΑΚΗΣ. **Μοθωνιός** εφ.: ΗΜΕΡΗΣΙΑ. **Μοάτσος** περ.: ΕΝΑ. **Μπόμπολας** εφ.: ΕΘΝΟΣ, ΕΘΝΟΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ, περ.: ΕΙΚΟΝΕΣ. **Ίδρυμα Μπότση και κληρονόμοι Μπότση** εφ.: ΑΠΟΓΕΥΜΑΤΙΝΗ, ΑΠΟΓΕΥΜΑΤΙΝΗ ΚΥΡΙΑΚΗΣ. **Νικολαΐδης** εφ.: ΦΩΣ ΤΩΝ ΣΠΟΡ, ΦΩΣ ΤΗΣ ΔΕΥΤΕΡΑΣ. **Ντομινό** περ.: ΝΤΟΜΙΝΟ. **Παπαϊωάννου Στ.** περ.: ΕΠΙΛΟΓΗ ΕΤΗΣΙΟ, ΕΠΙΛΟΓΗ. **ΠΑΣΟΚ** εφ.: ΕΞΟΡΜΗΣΗ, ΕΞΟΡΜΗΣΗ ΚΥΡΙΑΚΗΣ. **Παπαϊωάννου Κ.** εφ.: ΠΟΝΤΙΚΙ. **Πουρνάρας** περ.: ΤΗΛΕΡΑΜΑ, TV ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ. **Ροκανάς** εφ.: ΙΩΑΝΝΙΝΙΔΗΣ. **Ροκανάς** περ.: COSMOPOLITAN. **Σέμπος** εφ.: ΓΕΩΡΓΑΛΑΣ. **Αθλητική Ηχώ**, **Αθλητική φωνή**. **Τεγόπουλος** εφ.: ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ, ΚΥΡΙΑΚΑΤΙΚΗ ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ. **Τάταρη** περ.: ΕΚΕΙΝΗ. **Τερζόπουλος** περ.: ΓΥΝΑΙΚΑ, ΚΛΙΚ, MISS SEVENTEEN, ΜΙΚΥ ΜΑΟΥΣ, ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΓΥΝΑΙΚΑ, ΜΕΝ. **Φιλιππόπουλος** εφ.: ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΟΣ, περ.: ΚΕΦΑΛΑΙΟ. **Χορν** εφ.: ΑΘΕΝΣ ΝΙΟΥΣ.

Ο ΙΣΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΙΣΟΛΟΓΙΣΜΩΝ

Τον αθροιστικό πίνακα των οικονομικών αποτελεσμάτων των εκδοτικών επιχειρήσεων εφημερίδων και περιοδικών για το 1989, κατάστρωσα με τη βοήθεια και τα στοιχεία της «ICAP Ελλάς ΑΕ».

Οι επιχειρήσεις έχουν καταταγεί σύμφωνα με το είδος των εντύπων που εκδίδουν, καθώς και με βάση το ύψος του κύκλου των εργασιών τους.

Υ.Ι.Κ.

ΚΩΣΤΑ ΜΑΡΔΑ

Η Ελλάδα στα δίκτυα των βάσεων

ΑΠΟ ΤΟ ΔΟΓΜΑ ΤΡΟΥΜΑΝ ΣΤΟΝ Α. ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ

● Ο Στάλιν το '47 απαιτεί βάσεις στο Αιγαίο ● Υπέρ της συμφωνίας του '53 ο Γ. Παπανδρέου ● Ο Μαρκεζίνης το '59 συμφωνεί με Χρυσόστομο για πυρηνικά ● Ο Γ. Παπαδόπουλος αρνείται τη χρήση των βάσεων υπέρ του Ισραήλ το '73 ● Η εξαγγελία του Κ. Καραμανλή το '74 περί εθνικού ελέγχου ● Οι απειλές για κλείσιμο από τους Γ. Ράλλη — Κ. Μητσotάκη το '80 ● Ατακτο παιδί της ΝΑΤΟικής αδελφότητας, ο Α. Παπανδρέου του '81 ● Η 17 Νοέμβρη και οι βάσεις ● Η βοήθεια 7:10 και η ανατροπή των σχέσεων.

Ενα βιβλίο που δικαιώνεται από τις διεθνείς εξελίξεις

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ

ΕΥΡΥΤΑΝΙΑ:

ακραία προβολή μιας ελληνικής ιδιαιτερότητας

του Γιώργου Κλ. Λύκα

Γράφτηκε προεκλογικώς ότι ο δολοφονημένος ΠΑΥΛΟΣ ΜΠΑΚΟΓΙΑΝΝΗΣ είχε συντάξει ένα ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ για το νομό ΕΥΡΥΤΑΝΙΑΣ (ν.Ε.), το οποίο εγκρίθηκε αρμοδίως και από την ΕΟΚ.

Επειδή μέχρι τώρα, το αναπτυξιακό πρόγραμμα δεν ανακοινώθηκε, θεωρώ σκόπιμο να ρωτήσω:

- Ποιες νέες θέσεις εργασίας θα δημιουργηθούν και ποια έργα θα γίνουν στην Ευρυτανία από τη ΝΔ τον πρώτο χρόνο διακυβέρνησής της; Το δεύτερο; Τον τρίτο; κ.ο.κ.

- Σε τι στοιχεία στηρίχτηκε το σχέδιο ανάπτυξης; Σε πραγματικά ή πλασματικά;

Οι πραγματικοί αριθμοί διευκολύνουν το σωστότερο σχεδιασμό - προγραμματισμό. Διευκολύνουν και την ακριβέστερη παρακολούθηση της εξελικτικής εικόνας π.χ. της Ευρυτανίας από τους πολίτες της.

Ο νομός Ευρυτανίας αποτελείται από έναν Δήμο με πάνω από 5.000 χιλ. κατοίκους και 81 κοινότητες με μικρό πληθυσμό η καθεμιά. Ο Δήμος Καρπενησίου μετά το κάψιμό του, από τους Γερμανούς, έχασε την οικονομική, κοινωνική και πολιτισμική του, ταυτότητα. Μεταπολεμικώς, απόκτησε ένα άλλο «κλίμα». Ένα άλλο «κλίμα» απόκτησαν και οι κοινότητες.

Σε όλες τις ζώνες του Νομού π.χ. Υγείας, Παιδείας, Μεταφορών... βασιλεύουν οι ακραίες ελλείψεις. Ενώ δεκαετίες τώρα οι πάντες ομιλούν για προγραμματισμένη ανάπτυξη.

Οι μεταπολεμικές κυβερνήσεις δεν αναχαίτισαν την έκδηλη υποβάθμιση της Ευρυτανικής ενδοχώρα. Έτσι η Ευρυτανία φαίνεται να είναι αλύτρωτη.

Η τωρινή πληθυσμιακή της αιμορραγία είναι αναμφιβόλως μικρή. Είναι όμως επίμονη στο χρόνο. Ένας κόσμος φεύγει με την ελπίδα να συναντηθεί μ' μέλλον δίχως προβλήματα ή οπωσδήποτε καλύτερο από την πραγματικότητα που ζει.

Η πολυδιάστατη καθυστέρηση του Νομού Ευρυτανίας δεν οφείλεται στον ορεινό και δύσβατο χαρακτήρα του εδάφους. Οφείλεται κυρίως στις μεταπολεμικές κυβερνήσεις και στη μικρή αποτελεσματικότητα των τοπικών θεσμών και των κατοίκων της.

Οι μεταπολεμικές κυβερνήσεις δεν άσκησαν τη δημόσια παρέμβαση προς την αναπτυξιακή κατεύθυνση, αλλά προς το ρουσφέτι και την εκλογική πελατεία. Έπρατταν ακριβώς το αντίθετο αυτού που έκαναν οι κυβερνήσεις των αναπτυγμένων χωρών. Πράγματι στις αναπτυγμένες χώρες η δημόσια παρέμβαση αποτελεί μια σταθερά. Οι δικές μας κυβερνήσεις δεν απασχολήθηκαν με τα δημόσια έργα που ήταν και είναι αναγκαία για την ανάπτυξη της χώρας και την ευτυχέστερη είσοδό της στην ΕΟΚ, που ήταν και ο διακηρυγμένος στόχος τους.

Στην Ευρυτανία οι κυβερνήσεις έκαναν το παν για να ζει και να βασιλεύει η πελατειακή και ρουσφετολογική πρακτι-

κή. Είναι τόσο διαδεδομένη και επιστημονικώς εκβιαστική, που και τον αγανακτισμένο από την κομματικο-κρατική εξουσία, στο τέλος μπορεί να τον κάνει να εκφράσει την εκλογική του συναίνεση προς την εξουσία. Αυτό βέβαια, δεν αποτελεί μια Ευρυτανική ιδιαιτερότητα, αλλά την ακραία προβολή μιας ελληνικής ιδιαιτερότητας.

Δεν νομίζω ότι θα ήταν υπερβολή αν έλεγα π.χ. ότι στην Ευρυτανία με τις ακραίες ιδιαιτερότητες, πίσω από την βιτρίνα μιας πολιτικής δημοκρατίας, ξεπεράστηκαν τα όρια, ακόμα και τα ελάχιστα, που θα μπορούσαν να επιτρέψουν σε τρίτους να βεβαιώσουν ότι υπάρχει δημοκρατία. Όσους ξαφνιάστηκαν τους καλώ να θυμηθούν π.χ. αν τα ελληνικά νιάτα μέχρι στιγμής, διορίζονται με κριτήρια αξιοκρατικά κατόπιν αδιάβλητων διαγωνισμών.

Οι πολιτικοί ασκούν μια πολυδιάστατη βία, αν ως βία χαρακτηρίζετε κι εσείς, τον εκβιασμό ενός πολίτη-ψηφοφόρου, να «δώσει» τη δική του ψήφο και της οικογενείας, πολλές φορές και φανερά ψηφοθηρική δουλειά, ως αντάλλαγμα για την ικανοποίηση μιας ανάγκης, δικής του ή άλλου μέλους της οικογενείας (π.χ. μια θέση εργασίας), που στις δυτικές αστικές δημοκρατίες θεωρείται δικαίωμα του πολίτη και στη χώρα μας μόνο συνταγματικό δικαίωμα.

Αν ως βία, χαρακτηρίζετε κι εσείς, το να ζητείται η ψήφος ή ψήφοι, από αυτόν που δικαιούται π.χ. προαγωγής ή μετάθεσης ή κάποιου δανείου, ως αντάλλαγμα για την ικανοποίηση αυτόματων δημοκρατικών δικαιωμάτων. Με λίγα λόγια, αν ως βία χαρακτηρίζετε κι εσείς, την πάσης φύσεως εκβιαστική ρουσφετολογία και πελατειακή πολιτική.

Η Ευρυτανία, όπως κι η Ελλάδα, έχει απόλυτη ανάγκη από λίγα λόγια και μεγάλο αριθμό έργων. Όμως ο πολιτικός της κόσμος, ενώ δημοσίως επαγγέλλεται μεγάλη ευαισθησία π.χ. υγειονομική, εκπαιδευτική, περιβαλλοντική, στην πράξη φαίνεται να μη δίνει δεκάρα. Ποια δικαιώματα κατέκτησαν π.χ. τα μικρά παιδιά της ευρυτανικής ενδοχώρας; Μήπως, την εκπαίδευσή τους σε μονοτάξια ή διτάξια δημοτικά; Σε μίνι γυμνάσια και λύκεια; Ποια είναι η παραγωγικότητα του ευρυτανικού σχολείου;

Το κράτος δεν είναι κάτι το αφηρημένο και αόρατο. Υπάρχουν οι κυβερνώντες και ο σωρός από μικρά και μεγάλα συμφέροντα. Δυο κόμματα αρχηγικά, οικογενειοκρατικά και φατριακά, ανεξαρτήτως ονομασιών, φαινομενικώς άκρως εχθρικά μεταξύ τους, εναλλάσσονται στην εξουσία. Δεν είναι ποτέ απόντα, είναι πανταχού παρόντα. Στο έμβλημά τους, ρουσφέτι και αυταρχικότητα κυριαρχούν.

Όμως δεν θεωρώ τυχαίο το γεγονός ότι μεγάλο μέρος Ελλήνων δεν είναι πια σε θέση να διακρίνει τα κόμματα σε κυβερνητικά και αντιπολιτευτικά. Τα θεωρεί όλα εξίσου υπεύθυνα. Η παρουσία όλων των κομμάτων στην κοινωνία, ο έ-

λεγχός τους πάνω σε κάθε εκδήλωση της συλλογικής ζωής και στις τύχες του καθένα μας, η απερίσκεπτη χειραγώγηση των δημόσιων πόρων, η σαπίλα και η αναποτελεσματικότητά τους έφθασαν ήδη σε απολύτως μη-ανεκτά επίπεδα, που συμβάλλουν στη διαφθορά της ζωής της χώρας μας, εξευτελίζοντας τις ατομικές ελευθερίες και δικαιώματα και συνηθίζοντας τον κόσμο στη ρουσφετολογία, τον κονφορμισμό και στο σεβασμό των ισχυρών.

Δημιούργησαν ένα συνονθύλευμα σχέσεων και συμφερόντων που φέρνει π.χ. κοντά, τον πολιτικό με τις μπίζνες, τους σφετεριστές των δημόσιων πόρων με τους ανέργους στους οποίους τάζουν μια «θέση» που κάποτε κάποτε τους την προσφέρουν. Φυσικά οι εξαιρέσεις πάντοτε υπάρχουν. Το συνονθύλευμα αυτό, αποτελεί μια πηγή ψήφων για τους εκάστοτε κυβερνώντες.

Αν δεν σπάσει αυτή η πραγματικότητα δεν υπάρχει ελπίδα για ανάπτυξη του τόπου. Η ΝΔ μετά την πολιτική της «Νίκη» δεν φαίνεται να έχει φορέσει τα σωστά γυαλιά της. Στο παρελθόν ενώ έπασχε από μυωπία φορούσε «γυαλιά πρεσβυπίας».

Κυβερνώ, δεν σημαίνει βγάζω στον αέρα «αποκαλυπτικές» καταγγελίες για δυσλειτουργίες του κρατικού μηχανισμού και σκάνδαλα. Κυβερνώ σημαίνει, συγκεντρώνω στοιχεία για τα προαναφερθέντα βίτσια, τα επαληθεύω και δουλεύω για την εξαφάνισή τους και την τιμωρία των υπευθύνων. Ο αυτοπεριορισμός σε στριγγλίσματα είναι μάλλον ένα προπαγανδιστικό άλλοθι.

Από την πολιτική ο κόσμος αναμένει έργα. Οι Ευρυτάνες από τους τοπικούς παράγοντες της ΝΔ αναμένουν την πραγματοποίησή του εγκριθέντος όπως είπαν προγράμματος. Το ευρυτανικό πρόβλημα δεν λύνεται, αν δεν γίνουν επενδύσεις και σε ανθρώπινους πόρους. Δίχως ανθρώπους αξίας, προικισμένους με πνεύμα πρωτοβουλίας, γνώστες των προβλημάτων, τίποτα δεν μπορεί να γίνει. Κανένας μέχρι τώρα δεν προσπάθησε να τους μορφοποιήσει ή να τους τοποθετήσει εκεί.

Οι πολίτες ας τους το υπενθυμίζουν πολύτροπα. Μόνο μια ζωντανή διαλεκτική μεταξύ των πολιτικών και των φορέων νόμιμων συμφερόντων, με παντοτινό σύμβουλο την επιστήμη, θα αναγκάσει τους πρώτους να ασκήσουν υπεύθυνα το ρόλο τους απέναντι στους πολίτες και τη μοίρα του πλανήτη μας.

Δεν υπάρχει μεγαλύτερο κακό από την απογοήτευση, την αδιαφορία του πολίτη, στη βάση της οποίας υπάρχει η κρίση εμπιστοσύνης. Αυτή οργάνωνει τη συναίνεση καλύτερα και από την «εξαγορά». Απογοήτευση είναι η παθητική αποδοχή του υπάρχοντος. Απογοήτευση είναι η κλαψιάρικη και η λεκτική διαμαρτυρία, όταν δεν ακολουθούν πράξεις.

Αν δεν αλλάξουμε νοοτροπία, κυβερνώντες και κυβερνώμενοι, αλίμονό μας. □

«**Ε**μαθα ότι ο άθωοθεις κ. Νάσιουν-τζικ έλαβε πρόσκλησιν από τον κ. Στάβρο Νιάρχο για να περάσει μαζί του τό καλοκέρη στην Σπετσοπούλα. Τί κοινόν όμοσ έχουν άφτοί οί δύο καί γύρω από τί θέματα ήμπορούν να συνομιλήσουν, δέν καταλαβένω καί άφτή είναι ή άπορία Μου. Λόγω άμφιβολιών, δέν μπορώ να κάνω προβλέψεις. Τό μόνον θετικόν πού γνωρίζω, είναι ότι θά φιλοξενηθί είς τό δωμάτειον όπου πρό έτών άγνωστος δολοφόνος κατόπιν λογομαχίας κέ μέ άλλεπάληλες κλοτσιές, είχεν φονέψη την σήζηγόν του.

★ ★ ★

Παρά τούς άρχικούς φόβους πού είχεν έκφράση ή «ΑΥΡΙΑΝΗ», κατά τό τετράμηνον διάστημα πού κυβερνά ή Δεξιά, ουδείς άριστερός έστάλη είς τά ξερονήσια. Άφτό είναι έφχάριστον καί άποδεικνύει ότι δέν υπάρχει «ρεβανσιζμός». Τό δυσάρεστον είναι ότι όσοι άριστεροί παραμένουν έδω, είναι ύποχρεωμένοι να τρώγουν τό ψωμή πρόσ 400 τό κιλόν. Κέ άφτή ή έκδικητικότητα μέ τά είδη διατροφής, είναι ή μεγαλητέρα τιμορία πού έχομαι λάβη όλοι έμείς οί άριστεροί, μετά τάς κοσμογονικάς αλλαγάς πού έγιναν στην Έβρόπη.

★ ★ ★

Πολά προβλήματα αντιμετοπίζει ή Πολονία, Ρουμανία, Ούκρανία κέ άλλαι ανατολικά χώραι από τούς άνθρακωρύχους. Έφτυχώς έμείς έδω, δέν πρόκειται ποτέ να αντιμετοπισομαι τέτοια προβλήματα. Όλα μας τά κάρβουνα έβρίσκοντε επί της έπιφανείας της χώρας μας. Έτσι να σκύψης είς την Σάμον κέ άλλας περιοχάς, έχης όσους γεάνθρακας κέ άνθρακας θέλης.

★ ★ ★

Άφού επί 400.000 Έλλήνων της Άλβανείας μόνον 29 κατέφυγαν στην έκει Πρεσβίαν μας, τούτο σημένει ότι ή ίσχυροτέρα μειονότης της Άλβανίας είναι ή Γερμανική κέ Γαλλική. Τρείς χιλιάδες Άλβανοί Γερμανικής καταγωγής ζήτησαν άσυλο είς την έκει Γερμανικήν Πρεσβείαν, κέ άλλοι τόσοι Άλβανοί Γάλλοι πού καταπιέζοντε, κατέφηγον είς την Γαλλικήν Πρεσβία. Άλλά ήθελα να ξέβρω: Άφόσον τόσον ίσχυραί μιονότητες ύπάρχουν είς άφτήν την χώραν, πόσοι είναι οί άφθεντικοί άλβανοί πού κατοικούν είς άφτό τό κράτος των σηνόρων μας; Άπό λογαριασμούς πού έκανα, λαμβάνων ως βάσιν ένα καταπιεζόμενον Έλληνα επί 15.000 περίπου, έβγαλα τό αποτέλεσμα ότι οί μέν Γερμανοί πρέπει να είναι 45 εκατομήρια κέ άλλα τόσα εκατομήρια οί Γάλοι καταπιεζόμενοι. Άρα δέν έχομαι φόβον από την ενιαίαν Γερμανείαν, αλλά από την ενιαίαν Άλβανίαν. Έπομένως κέ καθόλου Άλβανούς να μην έχη ή Άλβανεία, τά 90 εκατομήρια των δύο άλλων Έθνοτήτων πρέπει να μας κάνουν πολύ προσεκτικούς είς την ά-

νακίνησιν κέ χειρισμόν του Βοριο-Ήπειρωτικού.

★ ★ ★

Μέ μεγάλην χαρά πήρα τό έκθαριστικό σημίωμα πού είχε την καλοσύνη να μου στείλη ή Έφορία κέ είς τό όποιον μέ πληροφορεί ότι έχω δικέομα να πληρόσο έως τό τέλος του μηνός τον έξαψηφίον αριθμόν πού Μου άναγράφη. Έπειδή φαντάζομαι ότι κέ άλλοι θά έλαβαν παρόμοια σημιόματα μέ αναλόγους διεφκολύνσεις, εκατοντάδες χιλιάδες φορολογούμενοι θά σπέψουν εντός του Ίουλίου είς τάς κατά τόπους έφορίας, κέ τά Δημόσια ταμία θά συγκεντρώσουν κολοσιέα ποσά. Όλόκληρος ό Άβγουστος, θά καταναλωθί είς την καταμέτρηση των χρημάτων κέ περί τό τέλος μηνός Άβγούστου οί ταμία θά παραδόσουν τό άθροισμα των εισπράξεων είς τον κήριον Σουφλιάν. Άφτός άκολουθως (ύπολογίζω εντός του Σεπτεμβρίου) θά διανείμη ακριβοδικώς τά ποσά είς τούς εργαζομένους, έμπόρους, βιομηχάνους κέ έφοπλιστάς συνφόνως κέ πρόσ την φιλελεφθέραν οικονομείαν κι έτσι δέν θά ύπάρξη πλέον μεγάλη στενότης χρήματος, ούτε πολλή λιτότης, ούτε συνεχής πτώσις των έφημερίδων.

Τά γράφω άφτά, έπειδή πολλοί μέ έροτούν «πότε θ' άνοιξουν οί δουλιές» έπειδή παρατηρείται τελεφετως κάποια σχετική ύφεσις. Κατά την γνώμην Μου, οί δουλιές κανονικά θ' άρχίσουν άρχάς Όκτοβρίου. Νορίτερα δέν προβλέπω. Κάναμε πού κάναμε 4 μήνες ύπομονή. Μέ δύο μήνες άκόμη δέν χάθηκεν ό κόσμος. Ήδη βγήκε διαταγή καί καταργούνται τά πλαστικά τραπεζομάνδηλα. Τούτο είναι καλός οίωνός καί προαναγγέλει ότι θά τρώμε μέ λινά, τό δέ τρίτον στάδιον θά είναι να τρώμε μέ χρυσά κουτάλια.

★ ★ ★

Μέ άφάνταστη χλιδή κέ έπισημότητα έγινε στην Κολονβία ό γάμος του Έλληνος στρατιότου μέ την κόρη του βαθυπλούτου Βαρώνου της κοκαίνης πού τον έροτέφθηκε τρελά, θαβμάζοντας τό θάρρος του κατά τάς έξορμήσεις πού έκανε εναντίον των έμπόρων ναρκωτικών. Μάλιστα ό πατέρας της νύφης, την ώραν πού έπαίζετο τό Γαμήλιον έμβατήριον στην έκκλησίαν, έφώναξε πρόσ τον πιανίστα «Παίξε ρέ καί κανά Έλληνικό για να δοϋνε οί βαρόνοι τί θά πη μουσική». Λέγεται ότι ό πατέρας της νέας άρχικώς δέν ήθελε να δόση την άδειαν όταν έμαθε ότι ό νέος είναι Έλληνα, έπειδή οί Έλληνες του καταστρέφουν τάς ποσότητας κοκαίνης πού στέλνει μέ σαμπρέλες, αλλά ή νέα τον έπεισεν ότι ό αγαπημένος της δέν έχει καμίαν ανάμιξιν κέ ότι υπέφθυνος των κατασχέσεων κέ καταστροφών είναι ό αναπληρωτής ύπουργός Ναφτιλίας κήριος Άριστοτέλης Παβλίδης πού ανασύρει μέ έφκολίαν τάς ποσότητας άπό την Πρέβεζαν.

Μετά την τελετήν έπακολούθησεν δέξιοσις στον πύργον του πεθερού, (έργον Άγγλου αρχιτέκτονος του 1850) όπου παρετέθη πολυτελέστατον γέβμα μέ άφθονα ακριβά ποτά κέ άρτοσκεβάσματα Έλληνικά των 500 δραχμών. Όλοι οί παρεβρεθέντες έδωσαν πολλά δώρα είς τούς νεονύμφους, ενώ οί 7 άδελφοί της νύφης — έπειδή δέν πρόλαβαν να αγοράσουν δώρο — έδωσαν είς χείρας του γαμβρού ποσόν 46 εκατομηρίων 700.000 δραχμών πού είχαν πάρη τό πρωί από μίαν Τράπεζαν Έργασίας.

★ ★ ★

Άφτό τό πολυ-νομοσχέδιον, είνε πολύ υπερδεμένον. Είς την παράγραφον 18 άναφέρει, ότι διά την τελείαν πάταξιν των τροχέων άτυχημάτων, όλοι οί οδηγούντες τό Σαβατο-Κύριακον θά οδηγούνται είς τό Άφτόφωρον. Παραπλέβρωσ όμως άφτης της διατάξεως, ύπάρχει ιδιόχειρος τροπολογία μέ μαρκαδόρον, της ΕΥΔΑΠ, πού έπιτρέπει την άφξησιν του όρίου ταχύτητος ώστε διά της δημιουργίας περισσοτέρων νεκρών, να ύπάρξη έπάρκεια ύδατος διά τούς παραμένοντας ζωντανούς, διότι τούς άποδημούντας έβδομαδιέως 30-35 νεκρούς αναπληρούν οί άφικνούμενοι λαθρομετανάσται.

Γιά όνομα του Θεού, δέν ήπάρχει ένας σοβαρός άνθρωπος είς την κηβέρνησιν ώστε να μας παρουσιάση ένα πολυνομοσχέδιον χωρίς άφτάς τάς άληλοσυγκρουόμενας τροπολογίας;

★ ★ ★

Πάντοτε όταν πλησιάζει τό Δεκαπεντάβγουστον νηστέβω. Πηγένων λοιπόν στον μπακάλην για να πάρω έλλαις, χαλβά, τουρσιά κέ άλλα νηστίσιμα κέ μεταφέρων άφτά είς τό σπίτι, έπρόσεξα ότι τά χαρτιά μέ τά όποία μου τά περιτύλιξε ό μπακάλης ήσαν χειρόγραφα πού όμοιάζαν μέ τον γραφικόν χαρακτήρα του Ίωάννου Κονδυλάκη. Έδοκίμασα χαράν άνάλογον μέ του Βλαχογιάννη όταν κι έκείνος βρήκε μέ παρόμοιον τρόπον τά χειρόγραφα κείμενα του στρατηγού Μακρηγιάνη. Η δική μου όμος ανακάληψις δέν άφεώρα άπομνημονέβματα, αλλά ένα άγνωστον θεατρικόν μονόπρακτον του κ. Κονδυλάκη, πού τό είχεν φένηται γράψη μετά τον «Πατούχα», ίσος είς τό διάστημα κάποιας άπεργίας διδασκάλων, όπου ό διδάσκαλος κήριος Ίοάννης Κονδηλάκης για να βγάλη τά έξοδα της τετραμελούς του οικογενείας, ήσχολείτο μέ την συγγραφήν θεατρικών έργων. Τό άνεβρεθέν έργον τιτλοφορείται «Ό Άύπνος Άλιεύς» καί χάριν των άναγνωστών του ΑΝΤΙ τό δημοσιέβω όλόκληρον μέ όλας τάς σκηνοθετικές παρατηρήσεις κέ σημιόσεις του κ. Κονδυλάκη.

«Ό Άυπνος άλιέψς»

(ή σκηνή παριστά πολύ σκοτεινόν δωματίον όπου δέν διακρίνετε τίποτε. Ά-

ΟΜΩΣ ΑΛΗΘΙΝΑ

κούγοντε μόνον αϊ φοναί καί όμιλναι δύο άτομων, ενός άνδρός καί μιās γυνεκός).

ΑΝΔΡΑΣ: (στριφογυρίζων στό κρεβάτι) 'Αθήνατον νά κοιμηθώ...

ΓΥΝΕΚΑ: Πάλι άύπνίες έχεις;

A: Ναί, νά πάρη ό διάολος, πάλι.

Γ: 'Ε, άφού κοιμάσαι όλη τήν ήμέρα, πώς νά σου κολήση ύπνος τό βράδυ...

A: Κι έχω καί δουλειά τό πρωί, καί πρέπει νά είμαι φρέσκος.

Γ: Τί δουλειά έχεις;

A: 'Εχω ραντεβού μέ έναν έμπορο νά φορτώσω κάτι μπακαλιάρους.

Γ: Τί ώρα θάρη ό έμπορας;

A: Είπε, μόλις ξημερώση...

(μικρή πάφνς)

Γ: Δέ δοκιμάζης νά διαβάσης κάτι, μπας καί νυστάξης;

A: Στά σκοτεινά νά διαβάσω; 'Αφού ξέρης ότι δέν έχουμε ήλεκτρικό.

Γ: 'Εννοώ νά ανάψης κανένα κερί. Δόξα τώ Θεώ, κεριά έχουμε άφθονα.

A: Μέ τό κερί δέν μπορώ. Πονάν τά μάτια μου.

(πάλι μικρή πάφνς)

Γ: 'Εχεις νά παραδόσης πολύ πράμμα τό πρωί;

A: Καμιά όχτακοσαριά κιλά...

Γ: Μπακαλιάρους;

A: Ναί.

Γ: Καί τί τούς θέλει τόσους πολούς μπακαλιάρους;

A: Μεγαλέμπορος είναι. Τούς μοιράζει στό μπακάλικο.

Γ: Δηλαδή, σά νά λέμε, μεγαλοεισαγωγέας.

A: 'Ακριβώς... Εισαγωγαί - έξαγωγαί.

Γ: 'Α. κατάλαβα...

A: Τούς στέλνει παντοῦ. 'Αμερική, Εὐρώπη, 'Αγγλία... Μέχρι 'Ελλάδα στέλνει. Τό φανταζόσουν ποτέ, ότι δικό μου πράμα θάφτανε μέχρι εκεί κάτω καί θά τό τρώγανε οί 'Ελληνες;

Γ: 'Ε, άμα τό πράμα είνε καλό κέ ή ποιότης καλή, όλοι τό ζητάνε...

A: Ξέρεις πόσο τόν πληρώνη ό 'Ελληνας τόν μπακαλιάρo; 800 τό κιλό.

Γ: Σοβαρά;

A: Μά τήν Παναγία...

Γ: Καλά, σταμάτα τώρα κέ προσπάθησε νά κοιμηθής...

A: Ξέρεις τί λέω; Μόλις ξημερώση, νά πεταχτώ σ' έναν καλό γιατρό νά μου πη πού όφείλonte άφτές οί πατατεταμένες άύπνίες πού έχω...

Γ: Δέν βαργιέσαι, τί θά σου πη κι ό γιατρός; Τά ίδια πού είπε κέ στόν γείτονα.

A: Πότε πήγε στό γιατρό ό γείτονας;

Γ: Πρό εξη μηνών.

A: Καί σύ πού τό έμαθες;

Γ: Μου τό είπε ή γυνέκα του.

A: Καί τί του είπε δηλαδή ό γιατρός;

Γ: Του είπε, ότι οί άύπνίες του όφείλονται σέ λόγους κλιματολογικούς κέ κυρίως στήν γεωγραφική θέση πού ζούμε.

'Εφόσον λέει έχουμε 6 μήνες μέρα καί 6

μήνες νύχτα, είναι φυσικόν νά στριφογυρνάμε επί 6 μήνες στό κρεβάτι καί νά μήν κλείνουμε μάτι. 'Ο ανθρώπινος όργανισμός, παραπάνω από 8 ώρες ύπνο δέν χρειάζεται.

(στό σημείον άφτό αρχίζει έλαφρός κέ άκούγονται γαβγίσματα σκυλιών)

Γ: Σήκω, μου φένεται ότι έφθασε ό έμπορας...

A: 'Αντε σήκω νά κουβαλήσης άγρυπνος μπακαλιάρους...

Γ: Νά σου κάνω έναν καφέ νά συνέλθης;

A: 'Όχι, θά πιω λίγο κρύο μουρουνέ-λαιο...

(τόρα χαράξη περισσότερο — έδώ πρέπει νά προσέξη ό φωτιστής — καί εις τό μισοσκόταδον διακρίνομαι έναν 'Εσκιμών μέ χονδρά ρούχα πού έγείρεται καί τήν γυναίκα του 'Εσκιμών πού ανάλογα ντυμένη συμμαζέβει άπό κάτω όλίγα στρωσίδια).

A: Ξέρης τί λέω... Μόλις πάρω τά λεφτά άπό τούς μπακαλιάρους, νά κυτάξουμε νά πάμε πιδ Νότια. 'Εδώ στόν Βόρειο Πόλο, κατάντησε μαρτυρική ή ζωή. Νά ζήσουμε βρέ άδελφέ κι έμείς σάν άνθρωποι...

(μέσα σέ άπλετον φώς, ό 'Εσκιμώος βγένει άπό τήν μία πόρτα διά νά υποδεχθί τόν έμπορον καί ή γυνέκα του άπό τήν άλλην. ΑΥΛΑΙΑ).

★ ★ ★

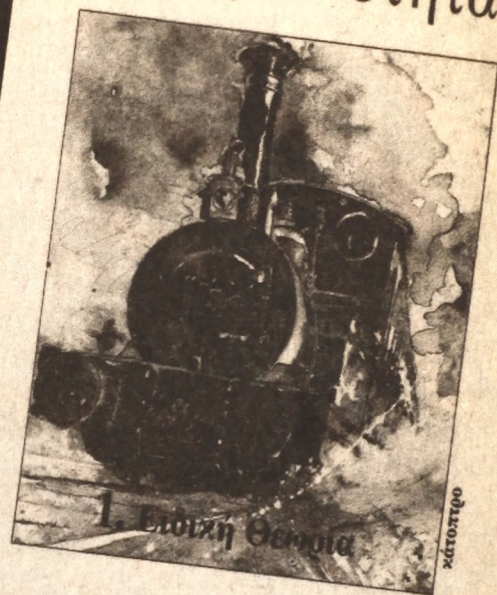
'Ο κ. Κονδηλάκης, εις τά θεατρικά του έργα, είχε ως αρχήν «Τό τέρπην άμα κέ διδάσκην». Δέν έγγραφε δηλαδή έργα διά δύο έφχαρίστους ώρας, όπως κάνουν οί περισσότεροι συγγραφείς, άλά έφρόντιζε τά θεατρικά του νά έχουν καί διδακτικόν χαρακτήρα. Εις τό άνωτέρω σπάνιον έργον πού τυχέως ανέκαλυψα λόγω νηστείας, θά προσέξατε μέ πόσον έξυπνον κέ έπαγωγικόν τρόπον διδάσκει εις τούς θεατάς, ότι ή άύπνία πού μαστίζει τούς 'Εσκιμώους, όφείλεται εις τήν γεωγραφικήν θέσιν του Βορείου Πόλου. Καί είναι πολλή ληπηρόν νά διαπιστόνη κανείς σήμερα, ότι άφτός ό μεγαλοφυής συγγραφέας παρολίγον νά κλεισθή εις τάς φηλακάς άπό τόν Δήμαρχον κήριον Γιατράκον διά μίαν όφειλήν πρός τό Δημόσειον κέ ό όποιος δήμαρχος δέν είχε τήν λεπτότητα νά στείλη έστω μίαν πρόσκλησιν εις τόν κήριον Κονδυλάκην γιά νά παραβρεθί εις τά έγκένεια τής πλατείας Σηνατάγματος κέ νά του ζητήση δημοσία συγνώμην. 'Αφτήν τήν γαϊδουριά, δέν θά τήν έκανε ποτέ μία Μερκούρη ή ένας Κατριβάνος. Γι' άφτό είμε πολύ συγχρισμένος κέ σταματώ έδώ. Μου είναι άθήνατον νά συνεχίσω καί νά γράψω καί άλλα. Μέσα σέ όλα, είμε καί άύπνος. Κι όλοι γνωρίζομαι ποίαι είναι αϊ βλαβερέ συνέπειε τής άύπνιας.

★ ★ ★

LEWIS EPSTEIN

ΕΙΚΟΝΕΣ ΤΗΣ ΣΧΕΤΙΚΟΤΗΤΑΣ

Εικόνες της Σχετικότητας

LEWIS EPSTEIN

- Το κόσμημα των βιβλίων της Σχετικότητας.

New Scientist

- Βιβλίο μοναδικό, γοητευτικό, εκπληκτικό... Αμφιβάλλω αν ο Αϊνστάιν φανταζόταν τη θεωρία του διατυπωμένη με τόση σαφήνεια και απλότητα.

Galois-Guiton

- Το καλύτερο βιβλίο Σχετικότητας που έχω διαβάσει... Δεν εξηγεί μόνο τη θεωρία αλλά την κάνει και διασκεδαστική.

Astronomy Magazine

τόμος 1ος: Ειδική Θεωρία
130 σελ., 1.100 δρχ.

Εκδόσεις ΚΑΤΟΠΤΡΟ
τηλ. 7643905, fax. 7643095

Σε όλα τα βιβλιοπωλεία

ΑΡΙΣΤΕΡΑ ΚΑΙ ΤΟΠΙΚΗ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ

Νέοι προσανατολισμοί

Ο θεσμός της τοπικής αυτοδιοίκησης αποτελεί ένα προνομιακό χώρο για την Αριστερά, όπως άλλωστε και για κάθε πολιτικό σχηματισμό που, συνήθως, είναι αποκλεισμένος από τη διαχείριση της κεντρικής πολιτειακής εξουσίας. Σ' αυτόν έχει την ευχέρεια να αναδείξει έναν άλλον, εναλλακτικό τρόπο άσκησης της εξουσίας. Τούτο όμως δεν είναι πάντοτε αυτονόητο ούτε οι δυνάμεις της Αριστεράς αποδέχονται *a priori* τέτοια ευθύνη. Αντίθετα, όταν μάλιστα οι τοπικοί πολιτικοί και διοικητικοί θεσμοί έχουν τεθεί στο περιθώριο της πολιτειακής συγκρότησης, η Αριστερά περιορίζει τη δημοτική αρχή, κυρίως, στο ρόλο των ομάδων πίεσης και μεταβάλλει τους ΟΤΑ σε «υπερσυνδικάτα».

Στο πλαίσιο αυτής της αντίληψης, διαπιστώνει τις τοπικές ανάγκες, διεκδικεί πάγιες οικονομικές επιχορηγήσεις αλλά ταυτόχρονα αξιοποιεί προς όφελος του κομματικού της σχηματισμού το διοικητικό μηχανισμό των δήμων. Το ισχύον νομικοπολιτικό καθεστώς της τοπικής αυτοδιοίκησης, θεμελιωμένο στο *δημαρχοκεντρισμό*, επιτρέπει, ασφαλώς, την διαπλοκή του πελατειακού συστήματος. Η Αριστερά αναδεικνύεται ένας επιπλέον «ευσυνειδητος» διαχειριστής του.

Η κατάσταση πάντως που περιγράφουμε δεν είναι ούτε ενιαία ούτε συνιστά αποκλειστικό στίγμα όλων των αριστερών δημοτικών διοικήσεων. Υπάρχουν σημαντικές εξαιρέσεις, όπως επίσης και άλλα αξιοσημείωτα γνωρίσματα. Η διαχείριση της δημοτικής αρχής από την Αριστερά ταυτίζεται σχεδόν πάντοτε με την πολιτική εντιμότητα, το λαϊκό αισθητήριο, τη φιλοτιμία των δημοτικών λειτουργών και, ασφαλώς, τη θρυλική προσωπική τους ιστορία. Παράλληλα όμως οι αριστεροί δήμαρχοι πολιτεύονται στο ίδιο αυταρχικό, περίπου δεσποτικό και αδιαφανές θεσμικό πλαίσιο που ο νομοθέ-

της διατηρεί, ουσιαστικά, αναλλοίωτο από το 1833.

Νέα αντίληψη

για την τοπική αυτοδιοίκηση

Η πρόσφατη σύσκεψη του Συνασπισμού της Αριστεράς και της Προόδου (29,30 Ιουνίου) με θέμα την τοπική αυτοδιοίκηση και τις επικείμενες εκλογές των οργάνων της ήταν ουσιαστικά, η πρώτη

Όλο και περισσότερο η έννοια της τοπικής κοινωνίας επαναλαμβάνεται στον πολιτικό λόγο της Αριστεράς. Οι πάντες την επικαλούνται για να δικαιολογήσουν «πάσαν νόσον» και όχι μόνο. Αν εξακολουθήσει όμως η φετιχοποίηση της τοπικής κοινωνίας, τότε οι νέοι προσανατολισμοί για την Τ.Α. θα παραμείνουν «καλές προθέσεις»

δημόσια εκδήλωση διαλόγου για το θεσμό, μετά τη συγκρότηση του Συνασπισμού. Οι δυο βασικές εισηγήσεις (Γ. Νυσταζάκης, Ε. Παπακωνσταντίνου) καθώς και οι —αναπόφευκτα— σύντομες ομιλίες των συμμετεχόντων —ιδιαίτερα μάλιστα ορισμένων από τους επιτυχημένους δημοτικούς λειτουργούς (Σ. Λογοθέτης, Δ. Σαράφογλου, Κ. Γιαννούλης)— ανέδειξαν τουλάχιστον ένα γεγονός: Η Αριστερά επιχειρεί, επιτέλους, να διαμορφώσει νέες αντιλήψεις για την τοπική αυτοδιοίκηση. Δεν περιορίζεται μόνο στην αναθεώρηση των αναχρονιστικών και αδιέξοδων ιδεολογημάτων αλλά αναζητεί έναν σύγχρονο θεσμικό λόγο που προκρίνει τους ΟΤΑ ως θεσμούς δημόσιας εξουσίας, με δημοκρατική διάρθρω-

ση, αποτελεσματική λειτουργία και αναπτυξιακό, οικολογικό περιεχόμενο. Αντίθετα, αποδοκιμάζεται πλέον η πρακτική που αναγόρευε την τοπική αυτοδιοίκηση σε υπερσυνδικάτο, περιοριζόταν στην οικονομική επαιτεία και θεωρούσε απρόσφορη και αποπροσανατολιστική την επιχειρηματική δραστηριότητα των τοπικών αρχών. Ούτε λόγος, φυσικά, για την πρόσβαση στα Κοινοτικά ταμεία.

Συλλογικότητα, διαφάνεια και έλεγχος

Η συλλογικότητα στην οργάνωση και την άσκηση της δημοτικής εκτελεστικής λειτουργίας δεν ήταν έως σήμερα, ένας από τους θεσμικούς στόχους της Αριστεράς. Η συγκέντρωση όμως των εκτελεστικών αρμοδιοτήτων σε ένα μόνο πρόσωπο δεν παράγει μόνο αδιαφάνεια και αυταρχισμό, προκαλεί, κυρίως, αναποτελεσματικότητα, εφόσον απαιτείται συνεχώς εξειδικευμένη παρέμβαση στα σύνθετα και διαρκώς αυξανόμενα προβλήματα της τοπικής κοινωνίας.

Η επισήμανση λοιπόν του αναχρονιστικού και αναποτελεσματικού δημαρχιακού λειτουργήματος αποτελεί από καιρό ληξιπρόθεσμη οφειλή των πολιτικών δυνάμεων που επιδιώκουν τον εκσυγχρονισμό και τη δημοκρατική μεταρρύθμιση των τοπικών πολιτειακών θεσμών.

Η αδιαφάνεια και η έλλειψη θεσμών ελέγχου συνιστούν επίσης κύρια γνωρίσματα του ισχύοντος δημαρχοκεντρικού καθεστώτος. Ο δήμαρχος, με την άνετη πλειοψηφία που του προσφέρεται *ex lege* (3/5 των εδρών του δημοτικού συμβουλίου), διαχειρίζεται, συνεπικουρούμενος από τους αντιδημάρχους, το σύνολο της δημοτικής εξουσίας, δίχως να ελέγχεται από το συμβούλιο και κυρίως από τη δημοτική αντιπολίτευση.

Αν λάβει κανείς υπόψη την πολυδαίδαλη δημοτική διαχείριση και τις υποκειμέ-

του Δημήτρη Κατσούλη

νικές αδυναμίες που χαρακτηρίζουν το σύνολο σχεδόν των δημοτικών λειτουργιών (έλλειψη, απαραίτητων γνώσεων, ανυπαρξία τεχνικής, οικονομικής, κοινωνικής, κ.ο.κ. υποστήριξης για την άσκηση των καθηκόντων τους) αντιλαμβάνεται την ουσιώδη σημασία των διαδικασιών που επιβάλλουν τη διαφάνεια και διευκολύνουν τον έλεγχο. Η κατανόηση του προβλήματος από την Αριστερά ήταν προ πολλού αναμενόμενη. Ο περιορισμός μόνο στη διαπίστωση του θεσμικού ελλείμματος δεν αρκεί.

Οι όροι μιας νέας τοπικής πολιτικής

Μόλις πρόσφατα έγινε κοινά αποδεκτή η ανάγκη και η σημασία της σύνταξης πολυετών τοπικών αναπτυξιακών προγραμμάτων, με τα οποία επιχειρείται ο εκσυγχρονισμός της υποδομής και η αξιοποίηση των κοινωνικών και οικονομι-

κών πόρων κάθε τόπου. Η σύνταξη του τοπικού αναπτυξιακού προγράμματος δεν πρέπει να περιορισθεί βέβαια σε μια συνηθισμένη τεχνοκρατική διαδικασία. Ούτε αρκεί —όταν επιδιώκεται— η τυπική συναίνεση της τοπικής κοινωνίας. Αντίθετα, αποτελεί για την αριστερή δημοτική αρχή το κατάλληλο πλαίσιο για την εμπέδωση της νέας αντίληψης στην άσκηση των αρμοδιοτήτων της.

Η κινητοποίηση των τοπικών παραγωγικών και επιστημονικών δυνάμεων, τόσο στο σχεδιασμό όσο και στην εφαρμογή του αναπτυξιακού προγράμματος, η αξιοποίηση των επιστημονικών και τεχνολογικών κατακτήσεων για την οργάνωση σύγχρονης και αποτελεσματικής υποδομής, ο σχεδιασμός και η υλοποίηση της κοινωνικής πολιτικής του ΟΤΑ με τη λογική της κοινωνικής συμμετοχής και της αλληλεγγύης, αποτελούν τα απαραίτητα στοιχεία μιας αριστερής εναλλακτικής πρότασης για την τοπική εξουσία.

Ειδικότερα, στον τομέα των κοινωνικών παροχών, εκεί δηλαδή όπου το μοντέλο εξουσίας αποκαλύπτει τις πραγματικές του διαστάσεις, η νέα δημοτική πολιτική της Αριστεράς δεν πρέπει να εξακολουθεί —σύμφωνα με τα καθιερωμένα— να αντιλαμβάνεται την παροχή ως παραχώρηση μιας αποξενωμένης αρχής. Αντίθετα, οφείλει να μεταβιβάσει στους χρήστες των κοινωνικών παροχών την

ευθύνη της διαχείρισής τους, επιχειρώντας διαρκώς να ενισχύει την αλληλεγγυη μεταξύ των μελών της τοπικής κοινωνίας. Συνεπώς, η άμεση εισαγωγή μορφών αυτοδιαχείρισης στα ΚΑΠΗ, στους παιδικούς σταθμούς και στα πολιτιστικά κέντρα (υπερβαίνοντας φυσικά τα όρια του ισχύοντος νομικού καθεστώτος) δεν θα είναι παρά ένα μόνο δείγμα γραφής.

Αντί επιλόγου

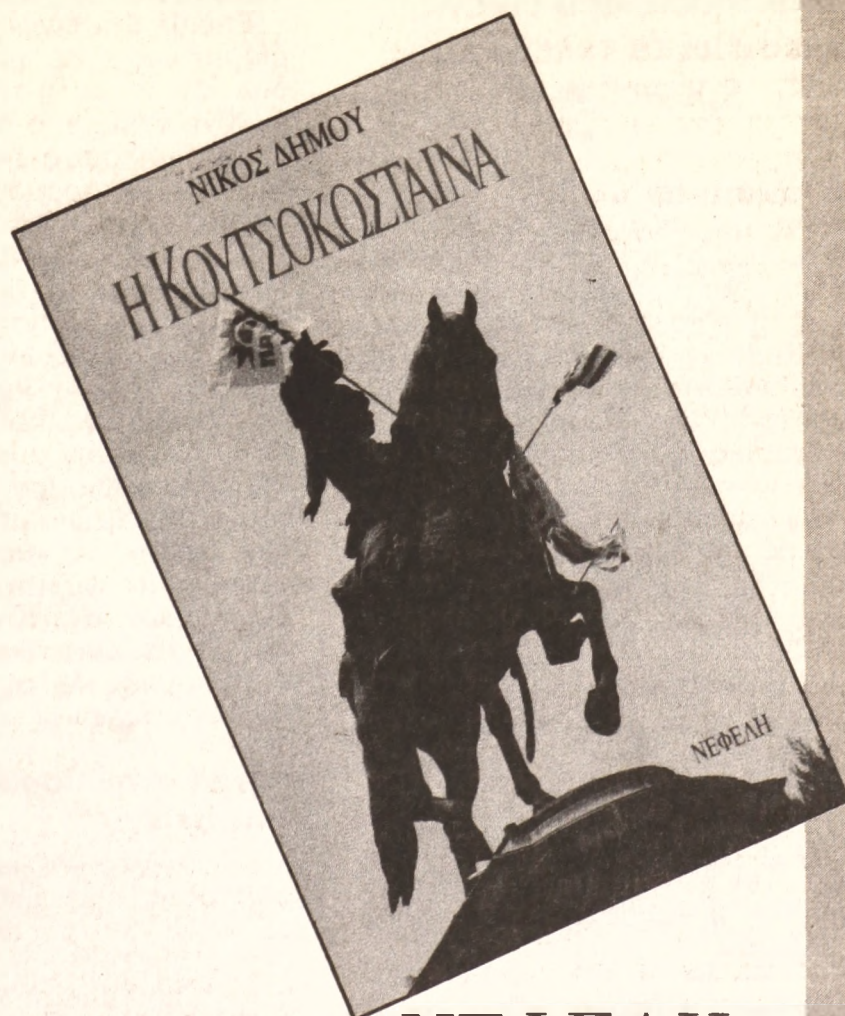
Όλο και περισσότερο η έννοια της τοπικής κοινωνίας επαναλαμβάνεται στον πολιτικό λόγο της Αριστεράς. Οι πάντες την επικαλούνται για να δικαιολογήσουν «πάσαν νόσον» και όχι μόνο. Αν εξακολουθήσει όμως η φετιχοποίηση της τοπικής κοινωνίας, τότε οι νέοι προσανατολισμοί για την τοπική αυτοδιοίκηση θα παραμείνουν «καλές προθέσεις». Το πρόβλημα του τοπικού πολιτικοδιοικητικού συστήματος δεν εστιάζεται μόνο στον αναποτελεσματικό τρόπο άσκησης της τοπικής εξουσίας. Αναφέρεται κυρίως στην κρίση αντιπροσώπευσης του τοπικού κοινωνικού σώματος και στην αδυναμία των μεγάλων πολιτικών σχηματισμών να το εκφράσουν. Η Αριστερά λοιπόν εκτός από νέους προσανατολισμούς χρειάζεται μια ριζική δομική ανανέωση. Διαφορετικά θα παίζει τον «τρελό του χωριού». Ωραιοιές σκέψεις, στο δικό του κόσμο. □

ΝΙΚΟΣ ΔΗΜΟΥ

Η ΚΟΥΤΣΟΚΩΣΤΑΙΝΑ

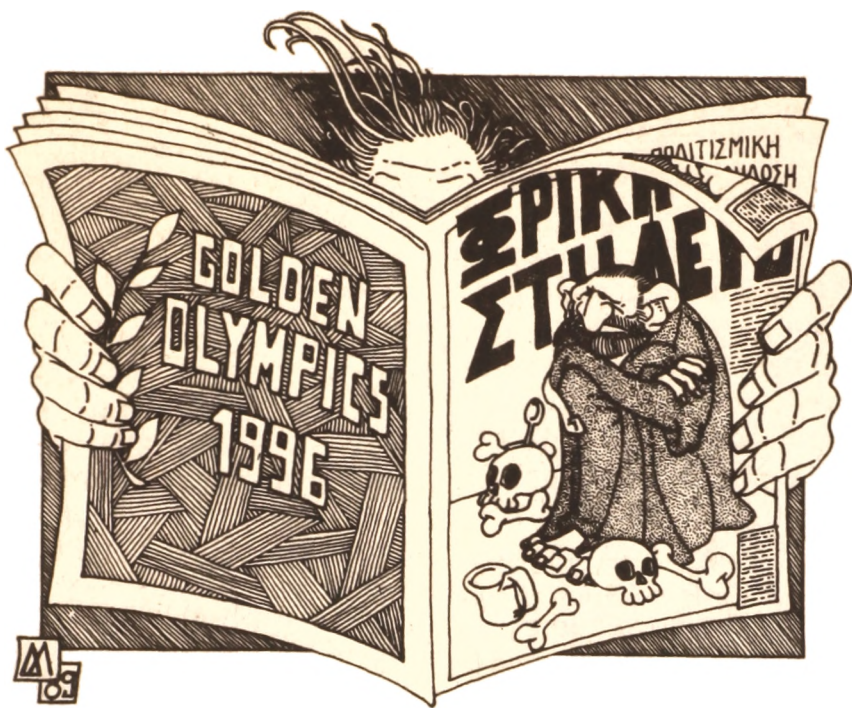
«...Οι Έλληνες έγκατέλειψαν την Ελλάδα. Τό καράβι φάντασμα παραδέρνει άκυβέρνητο. Ό καθένας τώρα για την πάρτη του. Δημόσιος βίος δέν υπάρχει. Ένδιαφέρον για τά "κοινά" κανένα — μόνον για τά έσά καί τά έμά. Ουδείς άσκεϊ έξουσία, έστω καί κακή. Κάτι μεταβατικές, βραχύβιες κυβερνήσεις — ό,τι άρπάξουμε κι ό,τι προλάβουμε...»

Ένα βιβλίο πού περιγράφει μέ τόν πιό άδρό τρόπο τή σημερινή θλιβερή πραγματικότητα.

ΝΕΦΕΛΗ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΨΥΧΙΑΤΡΙΚΗ 1990: ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ

του Δημήτρη
Λαλούση

Το τελευταίο διάστημα διάφορες εξελίξεις στα ψυχιατρικά μας πράγματα συγκλίνουν, τόσο στη μορφή τους όσο και στο περιεχόμενό τους, στην προώθηση μέτρων και αντιλήψεων που όχι μόνον δεν προωθούν την μεταρρύθμιση του ψυχιατρικού μας συστήματος, αλλά ανατρέπουν και τις ελάχιστες κατακτήσεις που είχαν επιτευχθεί τα τελευταία χρόνια.

Είναι γνωστό ότι αυτή την περίοδο γίνεται μια αξιολόγηση των πεπραγμένων στην ψυχιατρική μεταρρύθμιση την τελευταία πενταετία αναφορικά με τον κανονισμό 815/84 της ΕΟΚ μέσω του οποίου χρηματοδοτήθηκαν διάφορα προγράμματα. Η αφορμή για την χρηματοδότηση της Ελλάδας από την ΕΟΚ ήταν το σκάνδαλο που αποτελούσε για την ψυχιατρική περίθαλψη η Λέρος, κορυφή του παγόβουνου της αθλιότητας της ασυλικής μας πραγματικότητας.

Το ίδιο ζήτημα της Λέρου αποτελεί και πάλι τη βασική αιτία που έχει σταματήσει η χρηματοδότηση των προγραμμάτων από το 1989: οι ελληνικές κυβερνήσεις και το ελληνικό ψυχιατρικό σώμα απότυχαν, μέσα στη δεκαετία του '80 και μέχρι τώρα, να δώσουν λύση στο πρόβλημα της Λέρου ενώ παράλληλα από τη συνολική χρηματοδότηση του 815/84, απορροφήθηκε μέσα στην πενταετία για την οποία προβλέπονταν η χρηματοδότηση, μόνο το 20% περίπου.

Ο Θ. Μεγαλοοικονόμου είναι ψυχίατρος, διευθυντής ΕΣΥ, ΚΘΛ και ο Γ. Λουκάς, ψυχίατρος, Επιμελητής Α', ΕΣΥ, ΚΘΛ.

Το ζητούμενο στον καν. 815/84, ο σκοπός για τον οποίο δίνονταν τα χρήματα, ήταν η επαγγελματική αποκατάσταση και κοινωνική επανένταξη των χρονίων τροφίμων των ψυχιατρικών ασύλων, καθώς και η δημιουργία εξωνοσοκομειακών ψυχιατρικών υπηρεσιών, που θα λειτουργούσαν συρρικνώνοντας τα άσυλα και αποτρέποντας τον εγκλεισμό σε αυτά.

Τα ελληνικά ψυχιατρεία όμως έμειναν περίπου ανεπηρέαστα από την εφαρμογή του κανονισμού αυτού. Καμιά σοβαρή γενική προσπάθεια δεν έγινε ή δεν ευοδώθηκε, ώστε να σπάσει η κυριαρχία του παραδοσιακού ασυλικού μοντέλου.

Επειδή δεν είναι του παρόντος, θα περιοριστούμε σε μια απλή επισήμανση δηλ. ότι γι' αυτή την κατάσταση βασική ευθύνη έχει και ο σχεδιασμός που έγινε με μια «φιλοσοφία» που προωθούσε μια στρεβλή μεταρρύθμιση και που μάλιστα νομοθετικά εκφράστηκε στο άρθρο 21 του ν. 1397 περί ΕΣΥ. Εδώ η διαιώνιση των Ψυχιατρείων θεωρείται δεδομένη, ενώ δίνεται η ώθηση στη δημιουργία ψυχιατρικών κλινικών στα γενικά νοσοκομεία και Κέντρα Ψυχικής Υγιεινής (ΚΨΥ), με τρόπο όμως, που να μην υποκαθίστανται και να μην συρρικνώνονται τα άσυλα, αλλά δημιουργώντας μια ψυχιατρική «δυο ταχυτήτων» με μια νέα πελατεία για την «καλή», τη «θεραπευτική» και «επιστημονική» ψυχιατρική των εξω-ασυλικών δομών, αφήνοντας την «παλιά» πελατεία, τα «δύσκολα» περιστατικά, στους εγκλεισμούς και τη φύλαξη στην αποθήκη των ασύλων.

Ρήγμα στην παραδοσιακή ψυχιατρική

Μόνον στο Ψυχιατρείο Θεσσαλονίκης παρουσιάστηκε από το 1985 μια εμπειρία, που αποτέλεσε πραγματικό ρήγμα στην παραδοσιακή Ψυχιατρική και ήταν η μόνη που απέσπασε επανειλημμένα τα θετικά σχόλια στις εκθέσεις της ΕΟΚ: ήταν η Μονάδα Επανεξέτασης (ΜΕ), που μέχρι σήμερα έχει επανεντάξει σε διαμερί-

σματα μέσα στην πόλη της Θεσ/νίκης ή στις οικογένειές τους περί τους 65 ασθενείς, χρονίως νοσηλευόμενους στο ΨΝΘ και έχει δημιουργήσει τις Συναιτεριστικές Θεραπευτικές Μονάδες (αγροτική, ξηλουργείο, μπαρ στο πρώην Βασ. Θέατρο, ραφείο, κηροποιείο εκτός νοσοκομείου και κηλίκείο και καφετέρια μέσα στο νοσοκομείο) όπου απασχολούνται περί τους 65 ασθενείς. Από τις αρχές του 1989 οι συναιτεριστικές αυτές μονάδες συμμετέχουν στο ευρωπαϊκό πρόγραμμα ΑΖΙΜΟΥΘΙΟ, μαζί με άλλες πρωτοποριακές μονάδες από την Ιταλία, την Ισπανία την Ιρλανδία και τη Γερμανία.

Πρόσφατα όμως, με απόφαση του ΔΣ αφαιρείται από την ΜΕ η μισή δύναμη κλινών της, ενώ παράλληλα την εξαναγκάζουν να προσαρμόσει τη μέχρι τώρα αυτόνομη λειτουργία της στους «ιδρυματικούς κανόνες», δηλαδή τους κανόνες που στο σύνολό τους και την αλληλοδιαπλοκή τους, αποτελούν την αντιθεραπευτική ουσία του ψυχιατρικού ασύλου. Ζητείται δηλαδή από την ΜΕ να εξαφανιστεί αυτό που αποτελεί την αποϊδρυματική της ταυτότητα και να ξαναγίνει ένα πλήρες κομμάτι του ασύλου με άλλα λόγια να διαλυθεί.

Η μακρόχρονη δουλειά της ΜΕ αποτελεί μια παραδειγματική στον ψυχιατρικό μας χώρο εμπειρία, που όχι μόνο δεν πρέπει να συρρικνωθεί και να αχρηστευθεί, αλλά να αξιολογηθεί και να αξιοποιηθεί κατάλληλα για το σύνολο των προσπαθειών που αποβλέπουν στην ψυχιατρική μεταρρύθμιση.

Πιο συγκεκριμένα η προσφορά της ΜΕ αποκρυσταλλώνεται στους εξής άξονες: 1) Δημιούργησε ένα πρωτοποριακό επιστημονικό παράδειγμα μετασχηματισμού ψυχιατρικού ασύλου σε θεραπευτικό περιβάλλον δείχνοντας παράλληλα την καίρια σημασία της εκκίνησης της διαδικασίας αποϊδρυματοποίησης, μέσα από τους ριζικούς μετασχηματισμούς των υπαρχόντων ασυλικών δομών.

2) Η ΜΕ κατάφερε να επανεντάξει στην κοινωνία ένα μεγάλο, για τα ελληνικά δεδομένα, αριθμό χρονίων και ιδρυματοποιημένων ψυχασθενών, δημιουργώντας παράλληλα με την Ομάδα Ψυχοκοινωνικής Στήριξης ένα εξωνοσοκομειακό δικτυο ψυχοκοινωνικής στήριξης, χωρίς να υπάρχει κανένα παράδειγμα άλλης εμπειρίας που να έχει πετύχει έστω και ένα μέρος των όσων πέτυχε η ΜΕ σε ιδρυματικό χώρο.

3) Η ΜΕ δημιούργησε το προαναφερθέν θαυμάσιο πλέγμα συνεταιριστικών οργανώσεων για την επαγγελματική αποκατάσταση χρονίων ψυχασθενών, μοναδικό στη χώρα μας και αναγνωρισμένο διεθνώς.

4) Η δουλειά της ΜΕ για την ευαισθητοποίηση του κοινωνικού χώρου αποτελεί επίσης υποδειγματική εμπειρία, δεδομένου ότι οι γνωστές σε όλους αιτιάσεις για «μη αποδοχή» των ψυχασθενών από την κοινωνία (και δεδομένου ότι η κοινω-

για της Θεσ/νίκης, όπου η ΜΕ έχει εγκαθιδρύσει 14 διαμερίσματα, δεν είναι θεμελιακά διαφορετική από την υπόλοιπη ελληνική κοινωνία) ξεπεράστηκαν με την μεθοδολογία της ΜΕ.

5) Η εμπειρία της ΜΕ οδήγησε στην αναβάθμιση του επαγγελματικού ρόλου του νοσηλευτικού προσωπικού, στην ανάπτυξη δημιουργικής αυτονομίας και πρωτοβουλίας, στη μετάβαση από τη φυλακτική στη θεραπευτική σχέση με τους ψυχασθενείς. Λειτουργεί, επιπλέον, σαν πλαίσιο παροχής εκπαίδευσης, απαραίτητης σε όποιον πραγματικά ενδιαφέρεται για την προώθηση της αποϊδρυματοποίησης.

Ηλεκτροσόκ και αλυσίδες

Ενώ όμως οδηγείται στη διάλυση η ΜΕ, προωθείται με απόφαση πάλι του ΔΣ του ΨΝΘ και σε διαμετρικά αντίθετη λογική από την προαναφερόμενη η δημιουργία τμήματος «ακαταλόγιστων» και ακούγονται φωνές για δημιουργία τμήματος ...ηλεκτροσόκ.

Νομίζουμε ότι με την μετάβαση από τις πρακτικές της κοινωνικής επανένταξης και της επαγγελματικής αποκατάστασης στη δημιουργία τμήματος «ακαταλόγιστων» (εν έτει 1990) εκφράζεται όλη η αναχρονιστική επίθεση της παραδοσιακής, ασυλικής ψυχιατρικής ενάντια στην αποϊδρυματοποίηση.

Γιατί δεν είναι μόνον η περίπτωση της Θεσ/νίκης. Ήδη η λειτουργία ή επαναλειτουργία ανάλογων τμημάτων και σε ψυχιατρεία της Αθήνας (μεταξύ άλλων και σε ψυχιατρεία όπου ανάλογα τμήματα με πολλούς αγώνες έχουν καταργηθεί στο πρόσφατο παρελθόν), ενώ σε ένα ψυχιατρείο της Αθήνας ζητήθηκαν αλυσίδες για την καθήλωση νεοεισερχομένων διεγερτικών ασθενών, γιατί οι μέχρι σήμερα χρησιμοποιούμενοι ιμάντες δεν κρίνονται αρκετά ...ανθεκτικοί.

Παρόμοιες αντιλήψεις, σύμφωνα με δημοσιεύματα του Τύπου και ανεπίσημες πληροφορίες, ακούγονται και για τη Λέρο: διαχωρισμός των ασθενών με τάση τη δημιουργία «ασύλου ανιάτων», όπου θα εγκλειστούν τα περιστατικά που θα κατηγοροποιηθούν σαν «μη επιδεκτικά βελτίωσης». Κι ακόμα εσπευσμένη μεταφορά 100-200 ασθενών από το Κ.Θ. Λέρο σε διάφορους χώρους (οικοτροφεία, κτλ.), σε διάφορες περιοχές της χώρας, εν είδει θεαματικής κίνησης που υπολογίζεται ότι θα λειτουργήσει αποσυμπιέζοντας τη δυσμενή διεθνή θέση της χώρας για το ζήτημα της Λέρου. Ένα μάλιστα από αυτά τα «οικοτροφεία» λέγεται ότι θα προσφερθεί από το ΨΝΘ και ευρίσκεται στις Καρτερές μέσα σε ένα δάσος, επιμελώς μακριά από κάθε γειτονιά προς την κοινωνία, με φύλκες ντόπιους κατοίκους, προς δόξαν της «κοινωνικής» επανένταξης των τροφίμων της Λέρου!

Θα μπορούσαμε να αναφέρουμε και άλλα παραδείγματα που συμπληρώνουν τη ζοφερή εικόνα: την απόλυση του προ-

σωπικού των εργαστηρίων επαγγελματικής εκπαίδευσης της μονάδας Εφήβων του Γεν. Κρατ. Αθηνών — μια κίνηση που θέτει σε άμεσο κίνδυνο όλα τα προγράμματα του καν. 815/84 που λειτουργούν με συμβάσεις ορισμένου χρόνου, την αδυναμία πρόσληψης ειδικευμένου προσωπικού για πολλά προγράμματα που έχουν εγκριθεί από το 1988, λόγω της αναστολής των διορισμών. Όλα αυτά συντείνουν στη διαιώνιση των ψυχιατρικών ασύλων και τροφοδοτούν αντίστοιχες αντιλήψεις. Είναι π.χ. σαφές ότι κανένα από τα προτεινόμενα προς την ΕΟΚ προγράμματα για τη Λέρο δεν θα υλοποιηθεί (ακόμα και αν τελικά θεωρηθούν «πειστικά» και εγκριθούν) χωρίς τη δυνατότητα για πρόσληψης προσωπικού. Και ίσως γι' αυτό «ακούγεται», και πάλι, ότι θα χρησιμοποιηθούν ιδιωτικοί φορείς για πρόσληψη ειδικευμένου προσωπικού στη Λέρο.

Η λογική του ασύλου

Βέβαια, το ασυλικό μοντέλο περίθαλψης είναι τόσο στιγματισμένο, ώστε δύσκολα θα βρεθεί κανείς, ακόμα και στο ψυχιατρικό κατεστημένο, για να το υπερασπίσει με τη σημερινή του μορφή. Διαφαίνεται όμως, μια εκσυγχρονισμένη μορφή αναπαραγωγής αναχρονιστικών και ανελευθέρων ψυχιατρικών πρακτικών, που αποτελούν κακέκτυπη μεταφορά μοντέλων, που αλλού έχουν αποτύχει.

Τι θα συμβεί αν αντιλήψεις περί διαχωρισμού διαφόρων υποτίθεται διαγνωστικών κατηγοριών, ασθενών στην κατεύθυνση δημιουργίας τμημάτων «μη αποκαταστάσιμων», «ακαταλόγιστων» και «ασύλων ανιάτων» βρουν πολιτική, διοικητική και ψυχιατρική στήριξη για υποχρεωτική καθολική εφαρμογή; Τι θα σημαίνει από την σκοπιά μιας σωστής θεραπευτικής παρέμβασης, στην κατεύθυνση της αποϊδρυματοποίησης, το εσπευσμένο ξερίζωμα, χωρίς συστηματική και επαρκή προετοιμασία, χωρίς τη δική τους συμμετοχή στη διαδικασία λήψης αποφάσεων για την τύχη τους και σε τι θα διέφερε αυτό ουσιαστικά από τη μεταφορά τους στην Λέρο πριν από χρόνια με παρόμοιο τρόπο;

Φύλαξη αντί θεραπείας

Η παραδοσιακή ψυχιατρική είναι συνηφασμένη με αυτές τις ατέρμονες διαδικασίες κοινωνικού διαχωρισμού και αποκλεισμού της ψυχικής οδύνης, λειτουργώντας σαν αντιπρόσωπος της «υγειούς» κοινωνίας για την τήρηση της δημόσιας τάξης στο βαθμό που τη διασλεύει ο ψυχικά πάσχων. Ο ρόλος της στη φύλαξη του ψυχασθενή πάντοτε αντι-στρατεύεται και υπερτερεί του διακηρυγμένου θεραπευτικού της ρόλου. Παρά τις διαγνωστικές κατηγορίες και τις ταξινομήσεις των επισήμων ψυχιατρικών εγχειριδίων, που αλλάζουν από καιρό σε καιρό, η απάντηση της κλασικής ψυχια-

τρικής απέναντι στην ποικιλομορφία της ψυχικής αρρώστιας, είναι πάντα η ίδια: η απλοποιητική απάντηση του αποκλεισμού και του εγκλεισμού απέναντι στην πολυπλοκότητα της πάσχουσας ύπαρξης - απλοποίηση που είναι η γεννησιουργός αιτία των αντικειμενοποιημένων υπάρξεων που συναντάει κανείς μπαίνοντας σε ένα ψυχιατρείο.

Οι ψυχιατρικές διαγνώσεις είναι ευρέως αποδεκτό ότι αποτελούν υποκειμενικές αξιολογικές κρίσεις σε μεγάλο βαθμό, ετικετοποιήσεις μπροστά στην αδυναμία της παραδοσιακής, θετικιστικής ψυχιατρικής να κατανοήσει και να δει στη διαλεκτική του το πρόβλημα που θέτει η ψυχική οδύνη του ατόμου.

Επί πλέον, μέσα στο ψυχιατρικό άσυλο δεν έχουμε να κάνουμε κυρίως με «νοσογραφικές εικόνες», με τον άρρωστο, αλλά με την παθολογική δράση ενός θεσμού του ιδρύματος, που επικαλείται την αρχική διαταραχή: έχουμε να κάνουμε κυρίως με υπάρξεις-προϊόντα του ιδρύματος, σώματα παθητικοποιημένα και αδρανή από την αντικειμενοποιητική και εκμηδενιστική δράση ενός θεσμού, που θέλει να λέγεται θεραπευτικός, ενώ είναι κυρίως φυλακτικός. Τα «συμπτώματα» του ιδρυματοποιημένου ασθενή, είναι προϊόντα της αλληλεπίδρασης κανόνων του ιδρύματος, και πολλές φορές εκδηλώσεις κατηγοροποιούμενες σαν παθολογικές στη βάση των επίσημων εγχειριδίων, δηλαδή δεν είναι παρά αντιδράσεις απέναντι στη βία του ψυχιατρικού θεσμού.

Η θεσμική ψυχιατρική βία

Με τη λογική αυτή των διαχωρισμών στη βάση «διαγνωστικών κατηγοροποιήσεων» δημιουργήθηκαν τμήματα και ιδρύματα όπως η Λέρος. Εδώ υπάρχει μια ρατσιστική λογική που δεν πρέπει να μας διαφεύγει: πρώτα οι τρελοί αποχωρίζονται από την υγιή κοινωνία, κι ανάμεσά τους οι πιο «ελαφρά» από τους πιο «βαριά», οι «οξείς» από τους χρόνιους (χωρίς να αναρωτιόμαστε πώς έγιναν χρόνιοι, τι είναι χρονιότητα και γιατί τα τμήματα οξέων παράγουν νέους χρόνιους), οι πιο «ρυπαροί» από τους καθαρούς, οι πιο πειθαρχικοί στην ιδρυματική τάξη από τους πιο απειθαρχους.

Και οι κατηγοροποιήσεις αυτές, στις συνθήκες του ιδρυματισμού είναι προφανές ότι επιτελούν μια συγκεκριμένη λειτουργία και διαπλεκόμενες με τις διαγνωστικές κωδικοποιήσεις των συμπτωμάτων εκφράζουν ένα αξιολογικό περιεχόμενο που ξεκινά πάντα από την πρωταρχικότητα των αναγκών και την ευρυθμία του ιδρύματος. Και ο αποκλεισμός αναπαράγεται επάπειρον, όλο και πιο σκληρός, όσο βαρύτερη είναι η «διάγνωση».

Σε αυτό λοιπόν που δεν μπορεί να κατανοήσει η παραδοσιακή ψυχιατρική βάζει την ετικέτα του «ακαταλόγιστου», του «ανιάτου» του «μη αποκαταστάσιμου» και αυτοαπαλλάσσεται από κάθε θεραπευτική ευθύνη. Έτσι δημιουργούνται οι πτέρυγες και τα τμήματα της φρίκης, που υποτίθεται ότι αντιστοιχούν στην σοβαρότητα της πάθησης, ενώ στην πραγματικό-

τητα εκφράζουν την θεραπευτική παραιτήση της ψυχιατρικής. Σε αυτήν τη διαδικασία η ελευθερία του πάσχοντος από τον πόνο στερείται ακόμα περισσότερο, η εξουσία που ασκείται επάνω του γίνεται πιο ασφυκτική και επομένως η αρρώστια, που αν μη τι άλλο είναι παθολογία της ελευθερίας του ανθρώπου, επιδεινώνεται. Και όσο περισσότερο γίνεται απελπιστική η κατάσταση μέσα σε ένα τέτοιο τμήμα «απελπιστικών περιπτώσεων», τόσο περισσότερο καλλιεργείται η νοοτροπία της εγκατάλειψης στο ίδιο το προσωπικό, τα ελάχιστα ίχνη θεραπευτικής παρέμβασης εξαφανίζονται, ενώ η λειτουργία αποσκοπεί μόνο στη βιολογική συντήρηση, και αυτή πολλές φορές κάτω από απαράδεκτες συνθήκες.

Ανίατα εγκλήματα

Έχουμε συμπερασματικά από τη μια μια ψυχιατρική εξουσία που διαχωρίζει και απομονώνει αυτό που δεν κατανοεί, απεκδυόμενη του διακηρυγμένου θεραπευτικού της ρόλου και από την άλλη τις πρακτικές αποϊδρυματοποίησης, όπως π.χ. αυτές της ΜΕ του ΨΝΘ, που στη θέση του διαχωρισμού θέτει την ένταξη στον κοινωνικό ιστό, στη θέση του «ανιάτου» και της πλήρους εξάρτησης την αποκατάσταση (ή την εγκατάσταση) των δεξιοτήτων και την αυτονομία, στην ατέρμονη αδράνεια μιας ζωής χωρίς νόημα θέτει την επαγγελματική αποκατάσταση, στη θέση του αποκλεισμού την ελευθερία, στη θέση της εκμηδενισμένης ύπαρξης ενός αντικειμενοποιημένου ατόμου θέτει τη δυνατότητα της υποκειμε-

νικής επιλογής και του αυτοκαθορισμού, στη θέση της αρρώστιας, την παραγωγή υγείας. Και έτσι η ψυχιατρική μπορεί να αρχίσει πραγματικά να γίνεται θεραπευτική.

Το περίπτερο 16

Στο σημείο αυτό είναι χρήσιμο να αναφερθούμε στην ιστορία του περιπτέρου 16 του ΚΘ Λέρου σε σχέση και με την παρέμβαση της ΜΕ του ΨΝΘ σ' αυτό.

Το «16» δημιουργήθηκε το 1985, μετά από ένα «ξεδιάλεγμα» από όλα τα τμήματα των πιο «δύσκολων» περιστατικών: των νοητικά καθυστερημένων, των «ρυπαρών», των πολύ παλινδρομημένων και άλλων σε καλή κατάσταση που κανείς δεν ξέρει γιατί μεταφέρθηκαν. Το αποτέλεσμα ήταν η δημιουργία ενός πραγματικού κάτεργου, όπου και τα τελευταία ίχνη ανθρώπινης αξιοπρέπειας είχαν καταργηθεί, στο όνομα του «ανιάτου» και «ακαταλόγιστου».

Με την εθελοντική παρέμβαση της ΜΕ του ΨΝΘ, σε συνεργασία με την ομάδα παρέμβασης εργαζομένων στο ΚΘ Λέρου, η κατάσταση άλλαξε ριζικά: αυτοί που φαίνονταν «ανίατοι» άρχισαν σιγά-σιγά να εξανθρωπίζονται, να αποχτούν τα δικά τους ρούχα, να κάνουν μια πιο κοινωνική ζωή, ορισμένοι να πηγαίνουν στο εργαστήριο εργοθεραπείας και ένας από την περιβόητη «μάντρα των γυμνών», βρέθηκε μετά 30 χρόνια με εξιτήριο στο σπίτι του.

Η παρέμβαση αυτή και τα αποτελέσματά της αποτελούν έμπρακτη διάψευση και ακύρωση των θεωριών περί «ανιά-

των». Περριτό ίσως, να επισημάνουμε ότι το περίπτερο «16» φτιάχθηκε μετά την επισήμανση του προβλήματος «Λέρος» από την ΕΟΚ και τις σχετικές εκθέσεις και μάλιστα στεγάστηκε μακριά από το υπόλοιπο ψυχιατρείο, σε μια απελπισμένη προσπάθεια να κρυφτεί το πρόβλημα...

Με το επίπεδο των γνώσεων, των δυνατοτήτων και της εμπειρίας που έχει συσσωρευθεί διεθνώς τα τελευταία χρόνια στον τομέα της Αποκατάστασης, η εύκολη ετικέτα του «ανιάτου» και «μη αποκαταστάσιμου» και η ίδρυση αντίστοιχων τμημάτων θα ισοδυναμούσε με αυτό που ο Φράνκο Μπαζάλια ονόμαζε «εγκλήματα σε καιρό ειρήνης» (σε αντιπαράθεση με τα εγκλήματα πολέμου). Και θα είναι ένα διπλό έγκλημα ή παράλληλη διαδικασία από την μια καταστροφής μιας πετυχημένης εμπειρίας αποϊδρυματοποίησης, όπως αυτή της ΜΕ του ΨΝΘ, και από την άλλη το άνοιγμα νέων κατέργων στα ψυχιατρεία.

Με το επίπεδο των γνώσεων, των δυνατοτήτων και της εμπειρίας που έχει συσσωρευτεί διεθνώς τα τελευταία χρόνια στον τομέα της Αποκατάστασης η εύκολη ετικέτα του «ανιάτου» και η ίδρυση αντίστοιχων τμημάτων θα αντιπροσώπευε μια αναχρονιστική πορεία σε μια καθαρά αντιθεραπευτική κατεύθυνση.

Και δεν είναι φυσικά παρά ένας αντιθεραπευτικός αναχρονισμός η παράλληλη διαδικασία, από τη μια καταστροφής μιας πετυχημένης εμπειρίας αποϊδρυματοποίησης, όπως αυτή της ΜΕ του ΨΝΘ και από την άλλη το άνοιγμα νέων κατέργων στα ψυχιατρεία. □

ΑΝΟΙΚΤΟ ΨΥΧΟΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ - ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΤΜΗΜΑ

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΟΜΑΔΙΚΗΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ ΑΘΗΝΩΝ

Τακτικό Μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης Ίνστιτούτων Ομαδικής Ανάλυσης (E.G.A.T.I.N.)

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ 1990 - 1991

ΣΕΜΙΝΑΡΙΑ

ΟΜΑΔΙΚΗ ΨΥΧΟΘΕΡΑΠΕΙΑ: Εισαγωγή στην Ομαδική Ψυχοθεραπεία
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΨΥΧΙΑΤΡΙΚΗ: Εισαγωγή στην Κοινωνική Ψυχιατρική
ΔΥΝΑΜΙΚΗ ΨΥΧΙΑΤΡΙΚΗ: Εισαγωγή στη Δυναμική Ψυχιατρική
ΔΙΑΓΝΩΣΤΙΚΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ: Εισαγωγή στις Αξιολογήσεις

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΨΥΧΑΝΑΛΥΤΩΝ ΟΜΑΔΑΣ (Group Analysts)
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΘΕΡΑΠΕΥΤΩΝ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΣΤΙΣ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΕΣ ΔΟΚΙΜΑΣΙΕΣ

Σ. ΧΑΡΑΛΑΜΠΗ 9-11 & ΧΑΡΙΛΑΟΥ ΤΡΙΚΟΥΠΗ, 114 72 ΑΘΗΝΑ • ΤΗΛ. 644.7533-643.5980
Σ. ΧΑΛΑΛΑΜΠΗ 1 & ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗ, 114 72 ΑΘΗΝΑ • ΤΗΛ. 644.7533 - 643.5980

Κρατήστε θέση στο... «Έντευκτήριο»!

Διαβάστε στο «θερινό» (11ο) τεύχος του:

- * Ποιήματα του νομπελίστα Γιάροσλαβ Σάιφρτ
 - * Αφηγήσεις Βρετανών για τη Θεσσαλονίκη στα 1916-1917 (καί κάρτ-ποστάλ της εποχής)
 - * Τό πρώτο ελληνικό «πανεπιστημιακό αφήγημα», γραμμένο από την Τζίνα Πολίτη
 - * Ένθετο για την καλλιτεχνική φωτογραφία
- καί άλλη πλούσια ποιοτική ύλη

ΕΝΤΕΥΚΤΗΡΙΟ

Λογοτεχνικό καί καλλιτεχνικό περιοδικό
Κεντρική διάθεση: «Πρόοδος»

Μεσολογγίου 5, Αθήνα, τηλ. 36.30.889

«ΤΗΝ ΕΠΙΛΟΓΗ ΜΑΣ ΕΜΕΙΣ ΤΗΝ ΚΑΝΑΜΕ..»

του Ηλία Μπαρανίκα

Ποικίλες είναι οι εκτιμήσεις που γίνονται για το 28ο Συνέδριο του ΚΚΣΕ, που έγινε στη Μόσχα. «Έγινε ένα μεγάλο βήμα για την ανανέωση του Κόμματος», είπε στον τελικό λόγο που έβγαλε στο Συνέδριο ο Μιχαήλ Γκορμπατσώφ. «Το λυκόφως του ολοκληρωτισμού», ανέφερε εκπομπή του ραδιοσταθμού «Σβομπόντα». Ένα μέρος από τη ριζοσπαστική πτέρυγα του Κόμματος —της Δημοκρατικής Πλατφόρμας στο ΚΚΣΕ— δήλωσε ότι αποχωρεί από το «μη δημοκρατικό» Κόμμα. Το άλλο μέρος της Δημοκρατικής Πλατφόρμας παραμένει στο ΚΚΣΕ.

Αν προσπαθήσουμε να αναλύσουμε τις δυο θεμελιώδεις θέσεις (αφήνοντας κατά μέρος το συντηρητικό κάλεσμα «εμπρός, προς το παρελθόν»), θα ιδούμε ότι η κάθεμιά τους είναι αρκετά θεμελιωμένη. Ο Γκορμπατσώφ και οι άλλοι «μετριοπαθείς» θέλουν να μεταρρυθμίσουν το Κόμμα από μέσα έτσι που αυτό, ακολουθώντας εξελικτική πορεία, να μετατραπεί σε πολιτική οργάνωση, υποταγμένη πέρα για πέρα στους νόμους του Κράτους Δικαίου. Δεν θα απαιτεί δηλαδή να έχει ξεχωριστή θέση στην κοινωνία αλλά θα υπάρχει σαν μια πολιτική δύναμη ίση ανάμεσα σε ίσες, και όχι σαν πρώτη ανάμεσα σε ίσες. Το 28ο Συνέδριο έδειξε ξεκάθαρα ότι μια τέτοια τοποθέτηση των πραγμάτων σκοντάφτει σε ισχυρή αντίσταση των κομματικών λειτουργών του προνομιούχου ανώτατου στρώματος του στρατεύματος και της Κα-Γκε-Μπε, των κρατικών και οικονομικών στελεχών. Γι' αυτούς, το Κόμμα ήταν πάντοτε η ατμομηχανή της πολιτικής τους καριέρας, που τους μετακινούσε από το ένα διοικητικό πόστο σε άλλο, αλλάζοντας κατά καιρούς τις κατευθύνσεις τους (χτες —δουλειά με τους Κομσομόλους, σήμερα— στην αγροτική οικονομία, αύριο— ηγετική διπλωματική θέση στο εξωτερικό), αλλά πάντοτε χωρίς να υποβιβάζει το επίπεδο των ανέσεων των «περιηγητών» της νομενκλατούρας.

Οι «Μετριοπαθείς» ξεκινάνε από το αδιαμφισβήτητο γεγονός ότι στα χέρια του ΚΚΣΕ, ιδιαίτερα στην επαρχία, έχει διατηρηθεί ακόμα σημαντική εξουσία. Το Κόμμα διαθέτει δικό του σύστημα οργάνων εξουσίας, το οποίο, συνυπάρχει παράλληλα με το σύστημα των κρατικών

οργάνων. Ήδη σήμερα παρατηρούνται αρκετές διαφωνίες, ακόμα και συγκρούσεις μεταξύ αυτών των δυο, από άποψη εξουσίας ισχυρών δομών (Μόσχα, Λένινγκραντ, Δυτική Ουκρανία κτλ.). Το να γίνει το Κόμμα δύναμη αντιπολιτευτική στην περεστρόικα θα σήμαινε όξυνση της πολιτικής κατάστασης στη χώρα, που και χωρίς αυτό είναι αρκετά ασταθής.

Οι «Ριζοσπάστες», από την πλευρά τους, ξεκινούν από προσανατολισμούς ανάλογους (να εντάξουμε το Κόμμα στο σύστημα του Κράτους Δικαίου), αλλά, σ' αυτή την περίπτωση θεωρούν ότι η επιτευξη αυτού του σκοπού πρέπει να επιδιώκεται κυρίως με δυναμική πίεση πάνω στο ΚΚΣΕ απ' έξω —με τη δημιουργία άλλων μαζικών κομμάτων αριστερού προσανατολισμού και γενικότερα άλλων κομμάτων, με τη δυναμική απόσπαση από το ΚΚΣΕ της επιρροής του και της ιδιοκτησίας του προς όφελος των Σοβιέτ, με τη δημιουργία ισχυρού δικτύου ανεξάρτητων από το ΚΚΣΕ μέσων μαζικής ενημέρωσης, με την εξάλειψη του συστήματος της νομενκλατούρας (αποχώρηση από το ΚΚΣΕ του Γιέλτσιν και των δημάρχων του Λένινγκραντ και της Μόσχας - βήματα προς αυτή την κατεύθυνση), με την κατάργηση των κομματικών επιτροπών στα εργοστάσια και στις επιχειρήσεις, με πραγματοποίηση πολιτικών απεργιών και διαδηλώσεων. Οι «Ριζοσπάστες» δεν πιστεύουν στην εθελοντική παραίτηση του κομματικού μηχανισμού από την εξουσία, στην αυτο-δημοκρατικοποίηση του ΚΚΣΕ.

Η αλήθεια, όπως πάντοτε, βρίσκεται στη μέση. Η δραστηριότητα και των μετριοπαθών ρεφορμιστών, που μένουν στο ΚΚΣΕ και των οπαδών της γοργής επανάστασης χρειάζεται για να μεταρρυθμιστεί μια παραμορφωμένη κοινωνία. Σε κάθε περίπτωση βλέπουμε την αισθητή επίδραση αυτών των δυνάμεων πάνω στα αποτελέσματα του 28ου Συνεδρίου στο ΚΚΣΕ. Έχει εκδημοκρατιστεί σημαντικά το καταστατικό του Κόμματος, ορίστηκε Επιτροπή για την κατάρτιση του σχεδίου νέου προγράμματος του ΚΚΣΕ, εγκρίθηκε μια σειρά προοδευτικών ψηφισμάτων, ειδικότερα: για την πολιτική του ΚΚΣΕ σχετικά με τη μελλοντική οικονομία της αγοράς, ανανεώθηκε από τη βάση της η σύνθεση των ηγετικών οργάνων του Κόμματος: της ΚΕ και του ΠΓ. Μεταξύ των ανώτατων υπηρεσιακών προσωπικοτήτων του Κόμματος συγκαταλέγονται νέα πρόσωπα, όπως λ.χ. ο τοποθετημένος στη θέση προϊσταμένου του ιδεολογικού τμήματος Αλεξάντρ Τζασόχοφ

(έτος γεννήσεως 1934) και ο Γεννάδι Γιαννάγιεφ, που θα είναι υπεύθυνος για τη διεθνή δραστηριότητα του Κόμματος (έτος γεννήσεως 1937).

Κάθε άλλο παρά μόνο «κρεμλινολογικό» χαρακτήρα έχει η ήττα στο Συνέδριο του ανθρώπου-συμβόλου Γιεγκόρ Λιγκατσόφ, ο οποίος διεκδικούσε τη θέση του Αναπληρωτή Γενικού Γραμματέα, δηλαδή του προσώπου, που σε συνθήκες σύμπτωσης στο πρόσωπο του Γκορμπατσώφ των αξιωμάτων του προέδρου και του Γενικού Γραμματέα θα διοικούσε το Κόμμα.

Το γεγονός ότι η συντριπτική πλειοψηφία των αντιπροσώπων στο Συνέδριο ψήφισε εναντίον του Λιγκατσόφ δείχνει ότι ο κομματικός μηχανισμός συναισθάνεται απόλυτα τη σοβαρότητα της κατάστασης. Αν οι συντηρητικοί ήθελαν να κρατήσουν με τη βία την εξουσία, να πολεμήσουν ανοιχτά εναντίον των δημοκρατικών δυνάμεων και των κρατικών θεσμικών δομών, τότε σίγουρα θα εκλέγανε τον Λιγκατσόφ, και μάλιστα στο πρώτο πόστο του Κόμματος.

Φυσικά, υπήρξαν και υποτροπές του παλαιού τρόπου σκέψης, που συνηθίζονταν στον κομματικό μηχανισμό: «να εμποδιστεί», «να δοθεί εντολή», «να καταπνιγεί αποφασιστικά». Κάποιος αποπειράθηκε να παρεμποδίσει τη διανομή στο Συνέδριο της εφημερίδας «Το 13ο μικρόφωνο», την οποία δραστήρια κυκλοφορούσε η ομάδα των βουλευτών με επικεφαλής τον αρχισυντάκτη της εφημερίδας «Μοσκόβσκιγιε Νόβοστι» Γιεγκόρ Γιακόβλεφ. Κάποιος διέδωσε μια πλαστή είδηση, σχετικά με συνάντηση του πρώην μέλους του Πολιτικού Γραφείου Αλεξάντρ Γιακόβλεφ με ομάδα βουλευτών που εκφράζανε δημοκρατικές διαθέσεις (του αποδόθηκαν δηλώσεις, τις οποίες αυτός δεν είχε κάνει). Αλλά και σε μερικές αποφάσεις του Συνεδρίου μπορεί κανείς ακόμα να βρει επιβιώσεις του παρελθόντος. Έτσι, στο ψήφισμα «Για τα μέσα μαζικής ενημέρωσης του ΚΚΣΕ», αναφέρεται η σκοπιμότητα να μετέχουν στις συντακτικές επιτροπές «έγκυροι εργαζόμενοι», που δεν έχουν καμιά σχέση με τον Τύπο, το ραδιόφωνο και την τηλεόραση.

Αλλά, όπως είπε κλείνοντας το Συνέδριο, ο Γκορμπατσώφ «την επιλογή μας εμείς την κάναμε» και τώρα χρειάζεται «να μη ξεγλιστρήσουμε στα παλιά... γιατί αυτό θα ήταν καταστροφή για το Κόμμα». Ας ελπίσουμε ότι η επιλογή αυτή είναι ανεπίστρεπτη. □

• Ο Ηλίας Μπαρανίκας είναι πολιτικός σχολιαστής του πρακτορείου «Νοβόστι».

Ο ΜΙΧΑΗΛ ΓΚΟΡΜΠΑΤΣΩΦ ΚΑ

«Όσο για μένα, θέλω να γνωρίζετε ότι θα χρησιμοποιήσω όλα τα μέσα που δίνει στον πρόεδρο το Σύνταγμα, για να εμποδίσω όποιον θέλει να καταστρέψει την περεστρόικα».

Από την ομιλία του Γκορμπατσώφ, στο κλείσιμο του συνεδρίου του ΚΚΣΕ.

Μόνος του απέναντι στο «τέρας» ο σοβιετικός ηγέτης κατάφερε να το δαμάσει, χάρις στην ανεπανάληπτη προσωπική του δεξιότητα (δες και προηγούμενο τχ. του ΑΝΤΙ). Τις πρώτες μέρες, άφησε το «τέρας», αγριεμένο μετά από τόσα χρόνια στο κλουβί, να ξεθυμάνει. Οι σύνεδροι της βάσης του κόμματος, είχαν για πρώτη φορά στα 5 χρόνια της περεστρόικα, την ευκαιρία να τα πουν ένα χεράκι στον Γκορμπατσώφ και την ηγεσία, να διαμαρτυρηθούν για το γεγονός ότι είναι σήμερα λίγο-πολύ ντροπή να είναι κανείς κομμουνιστής, όταν, μερικά χρόνια πριν χρειάζονταν πολλές προσπάθειες για να μπει στο κόμμα. Ήταν οι στιγμές που οι σύνεδροι ξυφουλκούσαν με πρωτοφανείς επιθέσεις εναντίον του Γκορμπατσώφ, χωρίς εκείνος να αντιδρά.

Όσο το «τέρας» εμφάνιζε σημάδια κόπωσης, τόσο ο πανούργος σοβιετικός ηγέτης περνούσε στην αντεπίθεση. Με εξαιρετικά προσεγμένες και ευφυείς κινήσεις τακτικής και διαδικαστικές προτάσεις, άρχισε να το ζαλίζει και κατόπιν να το τραυματίζει όπως ακριβώς ένας ταυρομάχος στην αρχή κουράζει κι ύστερα ρίχνει τα μαχαίρια στην πλάτη του ταύρου. Μια τέτοια στιγμή, ήταν εκείνη που ο Γκορμπατσώφ κατάφερε να περάσει την πρότασή του, το νέο ΠΓ να μην αποτελεί το παλιό πανίσχυρο «Πολιτμπυρό», αλλά ένα όργανο περισσότερο συντονιστικό αποτελούμενο κυρίως από τους γραμματείς των ΚΚ των 15 Δημοκρατιών, τη στιγμή που η ρύθμιση αυτή τις πρώτες μέρες της συντηρητικής παραζάλης φαινόταν να απορρίπτεται.

Οι σύνεδροι που φώναζαν υπέρ της ανάγκης «ενίσχυσης της κομματικής λειτουργίας» δεν έχουν ακόμη και τώρα καταλάβει πως δέχθηκαν μια καταστατική αλλαγή η οποία αποδυναμώνει το κόμμα σε όφελος του προέδρου της Δημοκρατίας (δηλαδή του Γκορμπατσώφ), περιορίζει σημαντικά την επιρροή των, επί 73 χρόνια, παντοδύναμων —αλλά συντηρητικών— Ρώσων μέσα στο ΚΚΣΕ και συγχρόνως δίνει στο κόμμα έναν ομοσπονδιακό χαρακτήρα.

Όταν έφτασε η στιγμή για την εκλογή του γραμματέα, ο Γκορμπατσώφ έλεγχε απόλυτα την αρένα. Γέννημα - θρέμμα του κόμματος και άριστος γνώστης της ψυχολογίας του, εκμεταλλεύθηκε στο έ-

Όταν την επομένη της επανεκλογής του Μιχαήλ Γκορμπατσώφ στη θέση του γενικού γραμματέα, το πρακτορείο «ΤΑΣΣ» ζήτησε τη γνώμη ορισμένων συνέδρων για το γεγονός, την καλύτερη απάντηση έδωσε ο διάσημος οφθαλμίατρος χειρουργός Σ.

Φιοντόρωφ. «Είμαι πολύ ευχαριστημένος», απαντούσε ο Κ. Φιοντόρωφ, «επειδή ο Γκορμπατσώφ κατάφερε να αλυσοδέσει το τέρας, δηλαδή το Κ.Κ. Και το τέρας είναι εδώ στη Σοβιετική Ένωση πολύ μεγάλο, σε επίπεδο ηγεσίας, αλλά και σε τοπικό επίπεδο».

πακρο τις ανάγκες της στιγμής και τα κομμουνιστικά αντανάκλαστικά. Σε συνθήκες ιλιγγιώδους πτώσης της κομματικής επιρροής, οι σύνεδροι γνώριζαν ότι μια διάσπαση θα αποτελούσε τη χαριστική βολή. Πλειοδότησε λοιπόν στο θέμα της ενότητας και προβλήθηκε ως ο μοναδικός εγγυητής της.

Συγχρόνως, ήξερε ότι οι καλοί κομμουνιστές πρέπει να σέβονται το γενικό τους γραμματέα, ανεξάρτητα από όσα έχουν να του καταλογίσουν. Άρχισε λοιπόν να απαιτεί σεβασμό και να παρατηρεί τους συνέδρους. Παιρνοντας κάποια στιγμή το λόγο, σημείωσε ότι «έγιναν και καλές κριτικές, κάποιος σύντροφος μου πρότεινε να ταξιδεύω λιγότερο στο εξωτερικό και να ασχολούμαι περισσότερο με τα εσωτερικά προβλήματα». Το συνέδριο έσπευσε να χειροκροτήσει και αμέσως ο Γκορμπατσώφ, σήκωσε το βλέμμα του, σα να ήθελε να δει ποιος χειροκρότησε και είπε εκνευρισμένος. «Όστε συμφωνείτε ε; — με αυτήν την βλακεία». Οι σύνεδροι κατέβασαν το κεφάλι, όπως οι μαθητές σε ένα σχολείο, την ώρα που ο δάσκαλος έχει παρασύρει όλη την τάξη να συμφωνήσει με τη λάθος απάντηση που έδωσε σε μια ερώτηση γεωγραφίας ένας αδιάβαστος συμμαθητής τους.

Το κυριότερο εμπόδιο της περεστρόικα

Ιδίως απέναντι στη συντηρητική πλειοψηφία, πιστή στη σημαία του κομμουνισμού, άρα στην υποταγή στην ηγεσία, ο Γκορμπατσώφ έπαιξε τέλεια ένα ψυχολογικό παιχνίδι που θα μπορούσε να παίξει μόνο ένας ψυχίατρος με τους ασθενείς του: εδώ οφείλεται και το γεγονός ό-

τι οι ίδιοι άνθρωποι που μισούν αφάνταστα αυτά που κάνει, τον επανεξέλεξαν με μεγάλη πλειοψηφία στη θέση του γενικού γραμματέα. Από κει και πέρα, η επιβολή του εκλεκτού του στη θέση του αναπληρωτή γραμματέα (ένα πόστο εξαιρετικά σημαντικό με δεδομένα τα παράλληλα καθήκοντα του Γκορμπατσώφ ως αρχηγού του κράτους) δεν ήταν ιδιαίτερα δύσκολη υπόθεση.

Ακριβώς το άδοξο τέλος της πολιτικής καριέρας του **Ίγκορ Λιγκατσώφ** δεν ισодυναμεί καθόλου με αποδοκιμασία των θέσεών του: ο επικεφαλής των συντηρητικών χειροκροτήθηκε περισσότερο από όλους τους ομιλητές, του Γκορμπατσώφ συμπεριλαμβανομένου, κατά τη διάρκεια του συνεδρίου. Η παταγώδης αποτυχία του (μόνο 776 ψήφοι υπέρ και 3642 κατά) οφείλεται στο ότι οι σύνεδροι, σαν καλοί κομμουνιστές, προτίμησαν να ταχθούν με την επιλογή του Γκορμπατσώφ, θεωρώντας συγχρόνως ότι ένα δίδυμο Γκορμπατσώφ - Λιγκατσώφ θα αποδυνάμωνε ακόμη περισσότερο την όποια επιρροή και ενότητα του κόμματος. «Αν εκλεγείτε εσείς **Ίγκορ**», παρατηρούσε ένας σύνεδρος στον Λιγκατσώφ κατά τη διάρκεια της συζήτησης για τα προσόντα των υποψηφίων: «τα γραφεία μας θα γεμίσουν από κομματικές ταυτότητες» (τις οποίες καταθέτουν τα μέλη όταν αποχωρούν από το κόμμα).

Όμως παρά το θρίαμβο του σοβιετικού ηγέτη σε ένα συνέδριο που άρχισε με τις χειρότερες προϋποθέσεις, ούτε το «τέρας» πέθανε, ούτε οι 3400 ψήφοι υπέρ του Γκορμπατσώφ στο σύνολο των 5.000 περίπου συνέδρων, είναι και ψήφοι υπέρ της περεστρόικα. Δεν υπήρξε συζήτηση για την εσωτερική ή την εξωτερική πολιτική που να μην φανέρωνε, σε όλους όσους παρακολούθησαν το συνέδριο, την βαθειά συντηρητική φύση του κομματικού μηχανισμού: Από την υιοθέτηση της θέσης για την ύπαρξη στρατιωτικής απειλής από τη Δύση τη στιγμή που ο Γκορμπατσώφ ζητά απεγνωσμένα την δυτική βοήθεια, έως τον οπισθοδρομικό ή συμβιβαστικό χαρακτήρα όλων των αποφάσεων οι οποίες αφορούσαν τις οικονομικές μεταρρυθμίσεις.

Όταν το συνέδριο έφτανε στο τέλος του, η «Ισβέστια» δημοσίευε μια έρευνα με τις απόψεις των συνέδρων για την ακολουθητέα αγροτική πολιτική. Την ώρα που η ευφορότερη χώρα στον κόσμο βρίσκεται στα πρόθυρα της λιμοκτονίας και ο Γκορμπατσώφ προσπαθεί απεγνωσμένα να ξαναδώσει τη γη στους αγρότες, το 73% των ερωτηθέντων συνέδρων ήταν αντίθετο με την ατομική ιδιοκτησία στην ύπαιθρο και μόνο το 23% υπέρ. Συμπέρασμα: σε μια περίοδο κατά την οποία η σοβιετική κοινωνία ριζοσπαστικοποιείται, το ΚΚ αποτελεί το κυριότερο εμπόδιο για την επιτυχία της περεστρόικα.

Ο ΤΕΡΑΣ

Ανταπόκριση από την Μόσχα,
του Στέλιου Κούλογλου

Με 52 εκατ. κατοίκους η Δημοκρατία της Ουκρανίας είναι η δεύτερη από πλευράς σημασίας δημοκρατία της ΕΣΣΔ, λόγω του πληθυσμού της και της γεωργικής παραγωγής της. Το 50% των αναγκών της σε πετρέλαιο και φυσικό αέριο καλύπτεται από την ΕΣΣΔ, αλλά σε αντάλλαγμα η Δημοκρατία εφοδιάζει όλη την Ένωση με σιτάρι, ρύζι, γαλακτοκομικά προϊόντα και ζάχαρη. Τα αντιρωσικά αισθήματα είναι ιδιαίτερα ανεπτυγμένα στο δυτικό τμήμα όπου τον 16ο αιώνα άνηκε η «Δημοκρατία των Κοζάκων», για να αφομοιωθεί στη συνέχεια από τους Ρώσους. Εδώ κατοικούν οι μειονότητες (Πολωνοί, Τάταροι) ενώ ο ουκρανικός εθνικισμός είναι στενά δεμένος με το θρησκευτικό συναίσθημα (καθολικοί, ορθόδοξοι, αλβανο-καθολικοί ουνίτες) το οποίο δεν μπόρεσε να εξαλείψει ο Στάλιν παρά τις τρομακτικές διώξεις. Η κυριότερη εθνικιστική οργάνωση, το «Ρουκ» ελέγχει πολλά σοβιέτ στη δυτική πλευρά και δημιουργήθηκε από παλιούς ιππότες που με μακρά θητεία στις σοβιετικές φυλακές.

Ο ρόλος ενός προαναγγεληθέντος δηλητηριασμού

Τι επέτυχε λοιπόν ο Γκορμπατσώφ; Αραχωρώντας στους συνέδρους και τον μηχανισμό την καρέκλα τους —το μόνο πράγμα για το οποίο ενδιαφέρονται στην τη στιγμή— κατάφερε αφ' ενός να αποτρέψει τη μετατροπή του κόμματος σε προπύργιο του συντηρητισμού και αφ' ετέρου να κερδίσει το χρόνο που χρειάζεται για τη μεταρρύθμιση της οικονομίας ή των σχέσεων ανάμεσα στις Δημοκρατίες και μπορεί αναβαθμισμένες, να επιταχύνει τις αλλαγές που υποστηρίζει πάντα ότι επιθυμεί. Το κυριότερο ίσως που κατάφερε, ένεστας αλυσοδέσει ήδη το «τέρας», είναι δυνατότητα να το θανατώσει, όταν κρίνει τη στιγμή κατάλληλη. Ακριβώς επειδή το ΚΚΣΕ παραμένει η μόνη οργανωμένη δύναμη της σοβιετικής κοινωνίας, ο Γκορμπατσώφ το χρειάζεται για να κυριαρχήσει όπως ένας ένας ταυρομάχος χρειάζεται τον ταύρο προκειμένου να δικαιολογήσει την ύπαρξή του. Από αυτήν την άποψη, το κλίμα που επικρατούσε μετά την υπερ-συντηρητική ιδρυτική συνδιάσκεψη του Ρωσικού ΚΚ και τις πρώτες εργασίες του συνεδρίου, ένα κλίμα που έθετε στον Γκορμπατσώφ το ερώτημα αν θα έπρεπε ο ίδιος να διασπάσει το κόμμα, έριζικά αναστραφεί.

Από δω και στο εξής ο πρόεδρος - γενικός γραμματέας μπορεί να ρυθμίζει κατά βούληση τη δόση του δηλητηρίου για έναν αργό, προγραμματισμένο θάνατο ανάλογα με την κατάσταση στην κοινωνία, τις αντιστάσεις του κομματικού μηχανισμού και τη διαμόρφωση εναλλακτικών μοχλών διακυβέρνησης από τη θέση του προέδρου. Δεν υπάρχει πάντως αμφιβολία ότι είναι υποχρεωμένος να προχωρήσει στη διάλυση του κόμματος, τουλάχιστον με τη σημερινή του μορφή: είναι ίσως η πρώτη φορά στην ιστορία του κομμουνιστικού κινήματος, που οι απόψεις ενός γραμματέα μειοψηφούν αλλά ο ίδιος επανεκλέγεται πανηγυρικά, διοικεί να μην συμβαίνει τίποτα και κατατροπώνει αυτούς που εκφράζουν τις απόψεις της πλειοψηφίας.

Τα πρώτα βήματα προς αυτό το σταδιακό ξεδόντιασμα του «τέρατος», άρχισαν ήδη με τη λήξη του συνεδρίου. Δυναμωμένο από την αποκλειστική δουλειά των στενών συνεργατών του Γκορμπατσώφ που παράτησαν το ΠΓ (Γιάκοβλεφ, Σεβερντνάντζε, Μεντβέγιεφ) το Προεδρικό Συμβούλιο, μετατρέπεται στο βασικό όργανο όχι μόνο για την επεξεργασία αλλά και την εφαρμογή της πολιτικής που θα ακολουθηθεί: κινούμενο στα πρότυπα του Λευκού Οίκου και της Γαλλικής Προεδρίας, το 16μελές Προεδρικό Συμ-

βούλιο θα είναι από δω και στο εξής το όργανο το οποίο θα ασκεί τη διοίκηση, στηριζόμενο όλο και περισσότερο στον κρατικό μηχανισμό και όλο και λιγότερο στο κόμμα. Το άλλοτε παντοδύναμο ΠΓ θα συνεδριάζει περίπου μια φορά το μήνα, τη στιγμή που ένα χρόνο πριν, στις εβδομαδιαίες συνεδριάσεις του «Πολιτμπυρό» αποφασίζονταν τα πάντα: από τα πλάνα παραγωγής του ατσαλιού μέχρι την αντιμετώπιση των άτακτων Δημοκρατιών.

Στην ίδια κατεύθυνση κινείται και η «απελευθέρωση των μέσων ενημέρωσης». Με την πρώτη μετασυνεδριακή ρύθμιση του Γκορμπατσώφ, προβλέπεται η δυνατότητα ίδρυσης ραδιοτηλεοπτικών σταθμών από τα κόμματα και τις κοινωνικές οργανώσεις οι οποίες θα πρέπει να αναλάβουν και τη χρηματοδότησή τους, αν και η σχετική μεταρρύθμιση απέχει αρκετά από τις αντίστοιχες εξελίξεις στη Δύση. Το διάταγμα του Γκορμπατσώφ φροντίζει συγχρόνως να αποθαρρύνει νομικώς τις κινήσεις που είχαν αρχίσει από ριζοσπαστικά Σοβιέτ ή Δημοκρατίες για τη δημιουργία εναλλακτικών μέσων ενημέρωσης, η χρηματοδότηση των οποίων παραμένει ούτως ή άλλως ένα σοβαρότατο πρόβλημα: σε μια χώρα όπου δεν υπάρχουν κεφάλαια, είναι το ΚΚ που εξακολουθεί να κυριαρχεί στα μέσα ενημέρωσης. Ακριβώς γι' αυτόν το λόγο, η μάχη για την κληρονομιά του αποθνήσκοντος «τέρατος» προβλέπεται περισσότερο από σκληρή και θα κυριαρχήσει στις πολιτικές διαμάχες της περιόδου που άρχισε με το τέλος του 28ου συνεδρίου.

Ο Γκορμπατσώφ και η Λερναία Ύδρα

Βεβαίως, η περήφανη νίκη του μονομάχου - Γκορμπατσώφ, αποτελεί την μια πλευρά του νομίσματος. Γιατί απασχολημένος με αυτήν την ιστορικά παράδοξη μάχη, ο Γκορμπατσώφ και το κόμμα του καθυστερούν απελπιστικά σε σχέση με τις αλλαγές των αντιλήψεων μιας κοινωνίας που αδιαφόρησε επιδεικτικά για το συνέδριο, πιστεύοντας ότι τίποτα καλό δεν μπορεί να προκύψει πλέον από το Κρεμλίνο. Η τελευταία δημοσκοπήση του —ελεγχόμενου από την κυβέρνηση— «Κέντρου για τη Μελέτη της Κοινής Γνώμης», είναι περισσότερο από χαρακτηριστική για το πόσο η πολιτική κατάσταση αλλάζει από τη μια μέρα στην άλλη. Τον Ιούνιο, το 6% εμπιστευόταν «απολύτως» την ηγεσία της χώρας (14% τον Μάιο) και 33% «κατά το μεγαλύτερο μέρος» (44% τον Μάιο). Το ποσοστό αυτών που «δεν εμπιστεύονται καθόλου» την ηγεσία αυξανόταν από το 30 στο 46% σε αυτό το διάστημα, ενώ πάλι τον Ιούνιο από το 18% η κυβέρνηση θεωρείτο «ικανή να βγάλει τη χώρα από την κρίση» και «ανίκανη» από το 67% (τα ποσοστά τον Μάιο ήταν 32% και 48% αντίστοιχως).

Βρισκόμαστε στην πραγματικότητα μπροστά σε έναν Γκορμπατσώφ, που δεν έχει να κάνει με ένα αναξιόπιστο «τέρας», αλλά με μια κοινωνία που μοιάζει με τη Λερναία Ύδρα. Ο σοβιετικός η-

γέτης παίρνει το κεφάλι του πιο μισητού ανθρώπου, του μαύρου πρόβατου για τους ριζοσπάστες, του Ίγκορ Λιγκατσώφ, και αντι αυτό να συνοδευτεί με μια συσπείρωση γύρω από το σοβιετικό ηγέτη —κάτι που θα συνέβαινε λίγους μήνες πριν— δυο νέα κεφάλια - προβλήματα αναπηδούν: Ο Μπόρις Γιέλτσιν παρέα με τους δημοφιλείς δημάρχους της Μόσχας και του Λένινγκραντ αποχωρούν από το κόμμα και αναγγέλλουν τα σχέδιά τους για τη δημιουργία ενός νέου κόμματος. Και μερικές μέρες μετά, η Ουκρανία ανακηρύσσει την «κυριαρχία» της σε σχέση με την ΕΣΣΔ. Το φαινόμενο της Λερναίας Ύδρας, επαναλαμβάνεται και στο πρόβλημα των σχέσεων ανάμεσα στις 15 Δημοκρατίες: λίγες εβδομάδες πριν, ο Γκορμπατσώφ έχει κόψει το κεφάλι της Λιθουανίας, για να δει αμέσως μετά δυο ακόμη δημοκρατίες, την Ρωσία και την Ουκρανία να σηκώνουν κεφάλι, εκεί που δεν το περίμενε...

Αν μάλιστα η αποχώρηση των ριζο-

σπαστών ήταν ένα γεγονός που λίγο-πολύ ανεμένετο, η απόφαση του Ουκρανικού Κοινοβουλίου προκάλεσε μια μικρή έκπληξη: όχι τόσο η ίδια η απόφαση, αφού όλοι στην Μόσχα ήξεραν ότι μετά τις Βαλτικές, τη Γεωργία, τη Μολδαβία, τη Ρωσία ή την Αρμενία είχε έρθει και η σειρά της Ουκρανίας. Άλλωστε αυτός ήταν ο κυριότερος λόγος που ο Μιχαήλ Γκορμπατσώφ επέλεξε για αναπληρωτή του τον Ουκρανό Βλαντιμίρ Ιβάσκο, μήπως και ανακόψει τις εξελίξεις.

Αυτό που προκαλεί μεγαλύτερη εντύπωση, είναι το περιεχόμενο της απόφασης. Περισσότερο πραγματιστές, οι Ουκρανοί βουλευτές απέφυγαν να ανακηρύξουν την «ανεξαρτησία» τους, όπως έκαναν οι δημοκρατίες της Βαλτικής μερικούς μήνες πριν, αλλά συνόδεψαν την ανακήρυξη της «κυριαρχίας» με μέτρα περισσότερο ρηξικέλευθα και από αυτά της Λιθουανίας ψήφισαν όχι μόνο την προτεραιότητα των νόμων της Δημοκρατίας σε σχέση με εκείνους της ΕΣΣΔ, αλλά επίσης την κοπή ουκρανικού νομίσματος και κυρίως τη δημιουργία αυτόνομων Ενόπλων Δυνάμεων¹. Όλα αυτά στην κατεύθυνση δημιουργίας ενός «ουδέτερου» κράτους, το οποίο θα έχει τη δική του εξωτερική πολιτική, την ξεχωριστή του διπλωματία, θα φροντίζει μόνο του για την άμυνά του και δεν θα συμμετέχει σε καμία στρατιωτική συμμαχία...

Το σύνδρομο Γιέλτσιν

Η απόφαση των Ουκρανών, είναι ακόμη χαρακτηριστική για τα αποτελέσματα που είχε η βραδυφλεγής βόμβα, που ονομάζεται εκλογή του Μπόρις Γιέλτσιν στη θέση του προέδρου της Ρωσικής Ομοσπονδίας (δες και προηγούμενο σχετικό άρθρο του ΑΝΤΙ). Τα έντονα αντιρωσικά αισθήματα, οι καταγγελίες εναντίον της «ρωσικής αποικιοκρατίας», περιορίζονταν μέχρι τώρα στο δυτικό μέρος της Ουκρανίας, με την ανατολική της πλευρά που συνδέεται περισσότερο με τη Ρωσία από ιστορική και πολιτιστική πλευρά, να υφίσταται περισσότερο τα αποτελέσματα του εκρωσισμού (το 20% των κατοίκων της Ουκρανίας είναι Ρώσοι). Βλέποντας τον Γιέλτσιν να ανακηρύσσει και αυτός την ανεξαρτησία της Ρωσίας έναντι μιας Σοβιετικής Ένωσης και μιας κεντρικής εξουσίας που δεν θέλει πλέον κανένας, οι Ουκρανοί βουλευτές συνειδητοποιούν ξαφνικά ότι πρέπει να καλύψουν με μεγάλες κινήσεις την απόσταση που τους χωρίζει από τις άλλες εξεγερμένες Δημοκρατίες.

Πρόκειται για μια εξέγερση όχι μόνο εναντίον του «ρωσικού ιμπεριαλισμού» τον οποίο κατήγγειλαν πρώτες οι Βαλτικές, αλλά για ένα εκρηκτικό μείγμα που συμπεριλαμβάνει τον εθνικισμό, τον αντικομμουνισμό, την ολοένα και πιο διαδεδομένη αντίληψη η οποία διαλαλεί σε όλους τους τόνους ότι «δεν μπορούμε να ζήσουμε άλλο, όπως ζούσαμε μέχρι τώρα». Χαρακτηριστική για την κατάσταση των πραγμάτων στην αυτοκρατορία το γεγονός ότι, η απόφαση θα εγκριθεί με 355 ψήφους υπέρ, 4 κατά και μια αποχή και με τη σύμφωνη γνώμη του Ουκρανικού ΚΚ, του οποίου προϊστάτο λίγο καιρό

πριν, ο σημερινός αναπληρωτής του Γκορμπατσώφ στο ΚΚΣΕ. Τι άλλο θα δούν τα μάτια μας στη σημερινή ΕΣΣΔ;

Ίσως *εργατικές απεργίες*. Μια ακόμη ένδειξη του σημερινού κλίματος, τη μέρα κατά την οποία ο Γκορμπατσώφ επετύχανε συντριπτική νίκη επί του Λιγκατσώφ, οι ανθρακωρύχοι προχωρούσαν σε 24ωρη προειδοποιητική απεργία, ζητώντας την παραίτηση της κυβέρνησης και τη δημιουργία κυβέρνησης εθνικής ενότητας, την διάλυση των οργανώσεων του κόμματος στο Στρατό, την Κα Γκε Μπε και τα εργοστάσια καθώς και την εθνικοποίηση της περιουσίας του. Ζώντας σε συνθήκες που θυμίζουν μεσαιώνα, απηυδισμένοι από τις ανεκπλήρωτες υποσχέσεις των υπευθύνων και τη συμπεριφορά της κομματικής νομενκλατούρας, οι εργάτες του ορυχείου «Κάλινιν» στην Ουκρανία, προχωρούσαν ακόμη περισσότερο: απαγόρευαν απλώς την παρουσία και τη δράση του ΚΚ στο ορυχείο τους. Παρά τις προφανείς διαφορές με την Πολωνία του 1980, ένα ανεξάρτητο εργατικό κίνημα που θυμίζει την «Αλληλεγγύη» αρχίζει να αναπτύσσεται. Δεν χρειάζεται να απεργήσει επί μακρόν για να διαλύσει ό,τι έχει απομείνει από την οικονομία και την εξουσία.

Γιατί στην πραγματικότητα υπάρχει κενό εξουσίας στη σημερινή ΕΣΣΔ. Το κόμμα και η κυβέρνηση δεν έχουν ούτε το κύρος ούτε τη δύναμη να εφαρμόσουν τις αποφάσεις τους, όταν, σπανίως, καταλήγουν σε αποφάσεις. Η οικονομία πρέπει να μεταρρυθμιστεί, αλλά αυτό προβλέπεται να δημιουργήσει ακόμη μεγαλύτερη δυσανεμία, οι σχέσεις μεταξύ των Δημοκρατιών να επανακαθορισθούν, αλλά κάτι τέτοιο κινδυνεύει να δώσει το πράσινο φως ακόμη και στις πιο φρόνιμες Δημοκρατίες, για αναγγελίες «ανεξαρτησίας» ή «κυριαρχίας». Ένα από τα βασικά προβλήματα είναι ότι δεν υπάρχει διαμορφωμένη εναλλακτική λύση: παρ' όλο ότι οι εξελίξεις δουλεύουν για τον Μπόρις Γιέλτσιν, η αντιπολίτευση δεν είναι ακόμη ούτε επαρκώς οργανωμένη και ομοιογενής, ούτε και έτοιμη να αναλάβει την εξουσία σε πανσοβιετικό επίπεδο.

Το ερώτημα είναι ποιος θα καλύψει αυτό το κενό: ο στρατός στη χειρότερη περίπτωση, οι ριζοσπάστες, αν ξεπεράσουν τις αδυναμίες τους, στην καλύτερη. Γι' αυτό η νίκη του Γκορμπατσώφ μπορεί να μην είναι «πύρρειος», αλλά δεν έχει και καμία στρατηγική αξία αν εξαιρέσει κανείς το αλυσόδεμα του «τέρατος». Ίσως μάλιστα ο Γκορμπατσώφ να αναγκασθεί να προκηρύξει γενικές εκλογές: σύμφωνα με την ίδια προαναφερθείσα δημοσκόπηση, στην περίπτωση βουλευτικών εκλογών μόνο το 18,8% θα ψήφισε υπέρ του ΚΚΣΕ...

1) Η Εσθονία και η Λιθουανία έχουν αποφασίσει την έκδοση ξεχωριστού νομίσματος αλλά οι σχετικές αποφάσεις δεν συμπεριλαμβάνονταν στη βασική απόφαση περί ανεξαρτησίας. Μόλις την τελευταία εβδομάδα, το Κοινοβούλιο της Λιθουανίας αποφάσισε τη δημιουργία ξεχωριστών Ενόπλων Δυνάμεων. Μετά την απόφαση της Ουκρανίας.

Θέσεις

ΑΝΑΛΥΣΕΙΣ - ΚΡΙΤΙΚΗ

ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΠΑΛΗΣ ΤΩΝ ΤΑΞΕΩΝ

Νέες Τεχνολογίες

Σοσιαλισμός και Ανατ. Ευρώπη (II)

Της Σύνταξης: Συνδικαλισμός, το τελευταίο οχυρό των κοινωνικών αντιστάσεων

Τάσος Κυπριανίδης: Ανατολικά της Ε-δέμ (Σημειώσεις για τους μετασχηματισμούς στην ΕΣΣΔ)

Νίκος Καρράς: Παρατηρητές ή συμμετοχοί; (Μερικές σκέψεις για τις αλλαγές στις ανατολικές χώρες)

Richard Wolff: Μαξισμός και κομμουνισμός: μια άποψη από τις ΗΠΑ

Ηλίας Ιωακείμογλου: Η αυτοματοποίηση ως αντικείμενο του λόγου

Αντιγόνη Λυμπεράκη: Στον αστερισμό της ευελιξίας: Μετα-φορντικά συστήματα διομηχανικής οργάνωσης και ευέλικτη εξειδίκευση

Θανάσης Τσεκούρας: Πόσο παντοδύναμες είναι οι νέες τεχνολογίες;

Dominique Anquetil: Αυτοματοποίηση και οργάνωση της εργασίας στην αυτοκινητοβιομηχανία

Αποστόλης Ανδρέου: Εισαγωγικά στο συνδικαλιστικό κίνημα των δασκάλων (Μέρος Α': 1872-1920)

Χρήστος Χαλαζιάς: Επισκόπηση των γεγονότων του τριμήνου

ΙΟΥΛΙΟΣ - ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 1990

32

«ΔΥΣΚΟΛΟΣ» Ο ΓΑΜΠΡΟΣ

Ανταπόκριση από τη Μόσχα του
Πέτρου Βαλτινού

Οι Μοσχοβίτες τους τελευταίους μήνες έχουν αποκτήσει μαντικές ικανότητες όσον αφορά την αγορά διαφόρων προϊόντων. Δεν χρειάζεται για παράδειγμα να μπουν μέσα στα καταστήματα και να περιδιαβούν τα μισοάδεια ράφια σε αναζήτηση τροφίμων, ειδών καθαριότητας κλπ. Από το μήκος της ουράς έξω απ' το κατάστημα ξέρουν κιόλας το τι πουλιέται. Για παράδειγμα αν στην ουρά υπάρχουν πάνω από 100 άτομα, σημαίνει ότι πουλιούνται τσιγάρα, πάνω από 60-70 άτομα ότι πουλιέται βότκα κλπ.

Θησαυρίζουν μ' αυτόν τον τρόπο οι μαυραγορίτες αλλά ιδιαίτερα μια ειδική κατηγορία τους, που δεν χρειάζεται καν να αγοράσουν και να μεταπωλήσουν τα προϊόντα αλλά κάνουν κάτι πιο απλό: «Πουλάνε» μια καλή θέση στην ουρά και στη συνέχεια ξαναγυρίζουν στο τέλος της ουράς και περιμένουν υπομονετικά μέχρι να ξαναφτάσουν κοντά στο «στόχο» για να ξαναπωλήσουν πάλι τη σειρά τους! Όσο αδιανόητο ίσως κι αν φαίνεται αυτό υπάρχουν άτομα που μ' αυτό τον τρόπο βγάζουν μεροκάματο μερικών εκατοντάδων ρουβλίων.

Απ' την άλλη πλευρά βέβαια υπάρχει η συντριπτική πλειοψηφία των εργαζομένων που είναι αγανακτισμένη μ' αυτή την κατάσταση και που πολύ δύσκολα τα φέρνει βόλτα μετά τις συνεχείς τελευταίες ανατιμήσεις σε μια σειρά προϊόντα και με τον πληθωρισμό να καλπάζει.

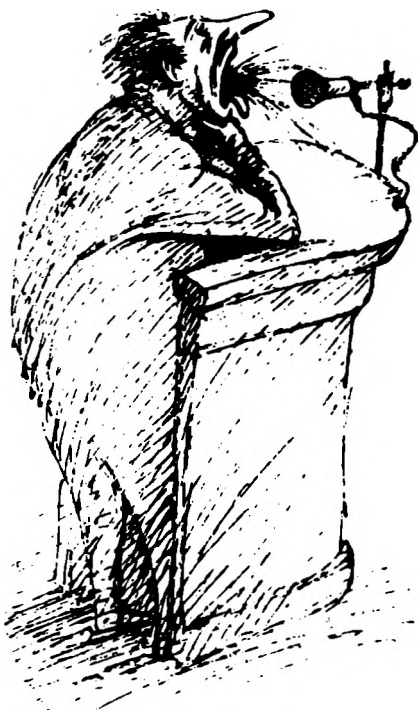
Τα δύο τελευταία χρόνια τα έσοδα του πληθυσμού αυξάνονται πολύ γρηγορότερα απ' ό,τι η παραγωγή προϊόντων. Η στατιστική υπηρεσία υπολογίζει τον ετήσιο πληθωρισμό στο 10 με 11 τοις εκατό.

Απ' τον πληθωρισμό, την έλλειψη προϊόντων, την υποτίμηση της αξίας του ρουβλιού υποφέρουν όλα τα στρώματα αλλά περισσότερο απ' όλους οι πολύτεκνες οικογένειες καθώς και οι κατηγορίες εκείνες με μικρά εισοδήματα όπως οι συνταξιούχοι, οι φοιτητές, οι γιατροί, οι δάσκαλοι, κλπ.

Σύμφωνα με τα επίσημα στατιστικά στοιχεία το όριο φτώχειας για το 1989 ήταν 78 ρούβλια το μήνα για κάθε μέλος της οικογένειας. Σύμφωνα λοιπόν μ' αυτά τα δεδομένα ο πληθυσμός της ΕΣΣΔ που ζούσε κάτω απ' το όριο φτώχειας έφτανε τα 41 εκατομμύρια ή το 14,5% του συνολικού πληθυσμού.

Η κοινωνική πυραμίδα της ΕΣΣΔ το τελευταίο διάστημα τείνει όλο και περισσότερο προς το όριο της φτώχειας. Το 62% του πληθυσμού έχει μηνιαίο εισόδημα μικρότερο από 15 ρούβλια, το 31% από 150 μέχρι 250 ρούβλια και μόνο το 7% περισσότερα από 250 ρούβλια.

Στην πρώτη ομάδα, οι σοβιετικοί οικονομολόγοι κατατάσσουν αυτούς που δύ-

σκολα τα βγάζουν πέρα, στη δεύτερη αυτούς που δεν ζουν και με μεγάλη άνεση και στην τρίτη αυτούς που δεν έχουν οικονομικά προβλήματα. Το ζήτημα είναι ότι συνεχώς μεγαλώνει ο αριθμός αυτών που ανήκουν στην πρώτη και τη δεύτερη ομάδα.

Τελικά υπάρχει θεραπεία για τη βαρεια άρρωστη σοβιετική οικονομία; Οι ενέσεις που γίνονται είναι ικανές να την κρατήσουν στη ζωή; Ή μήπως τελικά δεν χρειάζεται κάτι τέτοιο; Μήπως πρέπει επιτέλους η σοβιετική κυβέρνηση να ανακοινώσει με «θλίψη» το θάνατο της οικονομικής πολιτικής και του σοβιετικού μοντέλου ανάπτυξης και να συνάψει ένα, χωρίς όρους δεσμό, με το «δυτικό γαμπρό» μήπως και από τη σχέση προκύψει ένα πιο υγιές μωρό. Οι υποστηρικτές της τελευταίας άποψης πληθαίνουν το τελευταίο διάστημα μεταξύ των σοβιετικών οικονομολόγων και κοινωνιολόγων αλλά ακόμα δεν αποτελούν την πλειοψηφία. Η άποψη που επικρατεί αυτή τη στιγμή στους διαδρόμους του Κρεμλίνου είναι το πέρασμα στην ελεγχόμενη οικονομία της αγοράς, χωρίς να πολυκαταβαίνουν οι σοβιετικοί εργαζόμενοι τι κρύβεται τελικά πίσω απ' αυτή τη φράση: «ελεγχόμενη ή ρυθμιζόμενη οικονομία της αγοράς». Θα υπάρχει ή δεν θα υπάρχει τελικά αγορά; Και ποιος θα τη ρυθμίζει ή θα την ελέγχει; Πάλι το κράτος; Ή οι κανόνες της προσφοράς και της ζήτησης;

Θα πρέπει να πούμε εδώ ότι οι δυτικές χώρες δεν φαίνεται να βιάζονται για να επισημοποιήσουν τον «δεσμό» τους για την παραπέρα οικονομική συνεργασία και ανάπτυξη με τη Σοβιετική Ένωση, ιδιαίτερα, μετά την αδυναμία της τελευταίας να εκπληρώσει φέτος τον Απρίλη και το Μάη μια σειρά οικονομικές υποχρεώσεις της προς την Δύση.

Γι' αυτό ίσως και ο πρόεδρος της Επι-

τροπής Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων Ζακ Ντελόρ, μετά την πρόσφατη επίσκεψή του στη σοβιετική πρωτεύουσα, στη συνέντευξη Τύπου που έδωσε στους σοβιετικούς και ξένους δημοσιογράφους ήταν συγκρατημένος όσον αφορά το ειδύλλιο ΕΟΚ-ΕΣΣΔ.

Ας ξαναγυρίσουμε όμως στην άλλοτε κρυφή κι άλλοτε φανερή διαμάχη των σοβιετικών οικονομολόγων που πιστεύουν ότι η χώρα μπορεί να βγει απ' την κρίση και χωρίς την άμεση βοήθεια της Δύσης. Εξέχουσα θέση μεταξύ αυτών κατέχει ο γνωστός Νικολάι Σμελιόφ, δόκτορας οικονομικών επιστημών και βουλευτής της ΕΕΣΔ.

Ο Σμελιόφ θεωρεί ότι στη συγκεκριμένη φάση και το «κεφάλαιο» και το «ρευστό» είναι αποσταθεροποιητικοί παράγοντες για τη σοβιετική οικονομία. Σύμφωνα με τους υπολογισμούς του, το «ρευστό» χρήμα είναι σήμερα στην ΕΣΣΔ γύρω στα 300 με 350 δισεκατομμύρια ρούβλια. Ποιος τρόπος λοιπόν υπάρχει ώστε το κράτος να αποσπάσει τα χρήματα αυτά απ' τον πληθυσμό και να καλύψει τις ανάγκες του κρατικού προϋπολογισμού;

Ο Σμελιόφ πιστεύει ότι πρέπει να ενθαρρυνθεί παραπέρα κάθε συνεταιριστική κίνηση ιδιαίτερα στον τομέα προϊόντων πλατιάς κατανάλωσης, που σήμερα παράγουν προϊόντα αξίας 40-50 δις ρουβλίων ώστε τουλάχιστο να διπλασιάσουν την παραγωγή τους. Δεύτερο, η πώληση ή η αιώνια επινοικίαση —κάτι που ισοδυναμεί ουσιαστικά με πώληση— της γης στους αγρότες, των διαμερισμάτων σ' όποιον θα 'θελε ν' αγοράσει και γενικά του εξοπλισμού που δεν χρησιμοποιείται και παραμένει στις αποθήκες. Να δοθούν δάνεια για το χτίσιμο σπιτιών και εξοχικών κατοικιών ενώ συγχρόνως το κράτος να προχωρήσει στην έκδοση ομολόγων που θα έχουν διάρκεια από 30 μέρες μέχρι 30 χρόνια.

Ακόμα ο Σμελιόφ προτείνει την ελεύθερη αγορά των αλκοολούχων ποτών, κάτι που θα αποφέρει στο κράτος μερικές δεκάδες δις ρούβλια και συγχρόνως θα «χτυπηθούν» και οι μαυραγορίτες.

Προς το παρόν όμως οι υποθέσεις συνεχίζονται και κανένας από τους πολιτικούς και τους οικονομολόγους δεν μπορεί ν' απαντήσει πειστικά στο ερώτημα που έθεσε πριν λίγες μέρες έξω από ένα μεγάλο παιδικό κατάστημα της Μόσχας κάποιος πατέρας που δεν μπόρεσε να βρει ένα παιχνίδι για το γιο του:

«Όλο δουλειά, δουλειά ζητάνε από μας. Ας μας ντύσουν όμως όπως πρέπει, ας μας ταΐσουν, ας γεμίσουν τα μαγαζιά με παιχνίδια για τα παιδιά μας και μετά να έχουν απαιτήσεις για την ποιότητα της δουλειάς μας».

Ένα ερώτημα που, απ' ό,τι φαίνεται θα περιμένει απάντηση για πολύ καιρό ακόμα.

14.000.000 ΑΝΑΣΦΑΛΙΣΤΟΙ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟΙ

«“Δεν έχω πάρει ποτέ άδεια διακοπών. Και επειδή θέλησα τώρα να πάρω άδεια γιατί πονούσε η μέση μου έχασα τη δουλειά μου”», είπε η Κ.Σ., 41 ετών, καθαρίστρια ή επί το ευπρεπέστερο «δυναμικό καθαριότητας», από την Αθήνα, που από τότε είναι χωρίς δουλειά και χωρίς αποδοχές, όπως και τα περίπου 14 εκατομμύρια «ελάχιστα απασχολούμενοι».στην ΕΟΚ, δεν έχει ούτε ασφάλιση ανεργίας, ούτε ασθενείας. 48 ώρες δουλειά τη βδομάδα, με το σφουγγαρόπανο και τον κουβά στο χέρι, για να κερδίσει 600 περίπου μάρκα, (60.000 δραχ.), το μήνα».

Η κ. ΕΛΙΖΑΜΠΕΘ ΛΕΒΙΣ, (Αγγλία), ελεύθερη φωτογράφος, ενώ μιλεί στη διάρκεια του Συνεδρίου.

Φωτο: Ingrid Herden

▼ **Ε**ται αρχίζει το ρεπορτάζ της για το «Συνέδριο των καθαριστριών» στη μεγάλη εφημερίδα της Κολωνίας «KOLNER STADT-ANZEIGER», η Γερμανίδα δημοσιογράφος Ingrid Herden, κάτω από τον τίτλο: «Ευρωπαϊές καθαρίστριες τα είπανε στη Βόννη έξω από τα δόντια», και τον υπότιτλο: «Δικαστήριο για την ανυπαρξία δικαιωμάτων τους».

Το ρεπορτάζ αναφέρεται στην επίσης Ελληνίδα Ντ.Κ., που δουλεύει 10 χρόνια σαν υπάλληλος σε κέντρα διασκέδασης πουλώντας λουλούδια, «ανάμεσα σε ιπτάμενα πιάτα και μπουκάλια αλλά και σε πιστολιές, πράγμα που δεν είναι ακίνδυνο» όπως είπε και που χωρίς ασφάλιση φέρει η ίδια όλο το βάρος του κινδύνου.

Σκληρή δουλειά

Η Μαρία Α. από την Πορτογαλία, αναφέρεται στο ρεπορτάζ, επί 18 χρόνια και επί 44 ώρες τη βδομάδα πακετάρει καρπούς για 500 μάρκα το μήνα και ο Γάλλος επιστάτης μιας βίλας εκατομμυριούχου

εργάζεται με αποδοχές πείνας. Και όπου η οικονομική ανάγκη είναι μεγάλη, γίνεται η δήθεν «ελάχιστη απασχόληση», απασχόληση ουσιαστικά εργατών στη μαύρη: «Διαρκώς ο εργοδότης αρνείται να πληρώσει τις κοινωνικές κρατήσεις — και η εργασία στη μαύρη βρίσκεται στο τέλος της ιεραρχίας», κατάγγειλε η Ιρλανδή Mags Grant, που για να φτάσει στη Βόννη και, παρά τις αμφιβολίες της για το πόσο θα ακουστεί παραπέρα στην Ευρώπη, διέθεσε τα περισσότερα από τα χρήματα που της απέμειναν, όπως δήλωσε η ίδια.

Αυτά αναφέρει μεταξύ άλλων στο ρεπορτάζ της η προαναφερόμενη δημοσιογράφος, για το «Δικαστήριο των καθαριστριών», που έγινε στις 13-14 Ιουνίου στο Ινστιτούτο GUSTAV-STRESEMANN στη Βόννη, από τη Σοσιαλιστική Ομάδα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, με εντολοδόχο τους Γερμανούς σοσιαλδημοκράτες μέλη της και οργανωτή το Ινστιτούτο για την Εμπειρική Ψυχολογία της Κολωνίας.

Με τους αντιπροσώπους από την Ιτα-

λία η κατάσταση ήταν διαφορετική. Αυτοί ήτανε κατά κανόνα υψηλής ειδικευσης στα μοντέρνα επαγγέλματα των νέων τεχνολογιών, πολλοί από αυτούς και με ακαδημαϊκούς τίτλους, χειριστές κομπιούτερ, κλπ., κι όμως με τις ίδιες άτυπες σχέσεις εργασίας όπως και οι απόλυτα ανειδίκευτοι, πράγμα που σημαίνει πως η εργοδοτική εκμετάλλευση είναι ισοπεδωτικού χαρακτήρα.

Περί τους 100 αντιπρόσωποι, οι περισσότεροι γυναίκες, από τις 9 —σε σύνολο 12— χώρες της ΕΟΚ: (δεν ήρθανε αντιπρόσωποι από την ΟΔΓ, το Βέλγιο και το Λουξεμβούργο), ανάμεσά τους και 5 από την Ελλάδα, 4 γυναίκες και ένας άνδρας, πήραν μέρος σε αυτό το Συνέδριο καταγγελίας των φοβερών συνθηκών εκμετάλλευσης που επικρατεί στις «ευημερούσες κοινωνίες» της καπιταλιστικής αφθονίας.

Οι ειδικοί που πήραν μέρος ήταν 22, ανάμεσά τους συνδικαλιστές, καθηγητές πανεπιστημίων, άλλοι ερευνητές, ειδικοί της Κοινότητας, δημοσιογράφοι.

ΧΩΡΕΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ

του Βαγγέλη Σακκάτου

Αρχικά είχε αποφασιστεί το Συνέδριο να λειτουργήσει σαν δικαστήριο στο οποίο θα καταγγέλονταν οι άθλιες συνθήκες εκμετάλλευσης και καταπίεσης των θυμάτων των άτυπων και ελάχιστων σχέσεων εργασίας, σαν βήμα καταγγελίας απαράδεκτων συνθηκών εργασίας και έλλειψης κοινωνικής διασφάλισης των εργαζομένων οι οποίοι ζούνε και εργάζονται χωρίς να ισχύουν και γι' αυτούς τα ισχύοντα για τους άλλους κοινωνικά μέτρα και νομοθετήματα: Ασφάλιση ανεργίας, ασθένειας, προστασίας της μητρότητας και γηρατειών.

Όμως οι σύνεδροι, ύστερα από πρόταση Ιρλανδής συνέδρου, συμφώνησαν να αλλάξει η διαδικασία, και αντί να ακουστούν κυρίως ειδικοί με κείμενα και εκθέσεις τους, να ακουστούν κυρίως οι ίδιες, εκθέτοντας τα βάσανά τους, τους πόνους, τις στερήσεις και την τραγική θέση τους, όπως κι έγινε.

Στα κείμενα του Συνεδρίου, σαν άτυπες σχέσεις εργασίας χαρακτηρίζονται οι ακόλουθες: προθεσμίας, μερικής απασχόλησης, δανικοί (εκχωρούμενοι) εργαζόμενοι. Δουλειά στο σπίτι, συμβάσεις με αμοιβή και συμβάσεις έργου, Μια θέση εργασίας για δυο (JOB SHARING), μερική εργασία εξαρτωμένη από τον όγκο, ελάχιστες σχέσεις εργασίας. Αυτές θεωρούνται προστατευόμενες αν υπάρχουν οι ακόλουθες τέσσερις προϋποθέσεις: κοινωνική ασφάλιση, κάλυψη από τις συλλογικές συμβάσεις. Διάρκεια και μακροπρόθεσμη εξασφάλιση της ύπαρξης του εργαζομένου.

Υπάρχει διέξοδος;

Τα δε ακόλουθα σημεία από την εισήγηση της ευρωβουλευτινής του SPD κ. Heike Salisch, από τους οργανωτές του Συνεδρίου, θεωρούνται σαν οι βασικές επιδιώξεις του:

Κάθε σχέση εργασίας πρέπει —ανεξάρτητα από τον αριθμό των ωρών και τη διάρκεια— να κατοχυρώνεται γραπτά, π.χ. χρόνος εργασίας, αμοιβή, άδεια).

Όλες οι ελάχιστες σχέσεις εργασίας πρέπει να είναι κοινωνικά διασφαλισμένες (αρρώστια, ανεργία, μέριμνα γηρατειών, προστασία μητρότητας).

Προστασία από την απόλυση για όλες τις σχέσεις εργασίας.

Εξίσωση του επιπέδου αμοιβών με τις αποδοχές των συλλογικών συμβάσεων των πλήρως απασχολούμενων.

Ποσοστιαία συμμετοχή σε όλες τις επιπλέον του μισθού παροχές.

Δικαίωμα συμμετοχής και συναπόφασης σε πλήρη έκταση.

Από τους εργοδότες των άτυπων σχέσεων εργασίας, πήρε μέρος ο δικηγόρος J. Bungart, εκπροσωπώντας την Ομοσπονδία των εργοδοτών βιοτεχνίας καθαρισμού κτιρίων, που συγκρούστηκε έντονα με τη γραμματέα του γερμανικού Συνδικάτου Οικοδομών Ingrid Meyer, επειδή αυτή χαρακτήρισε την εργοδοσία αυτού του κλάδου «Μαφία».

Επίσης πήραν μέρος εκπρόσωποι διαφόρων γερμανικών Συνδικάτων (IG MEDIEN) και της Ομοσπονδίας Γερμανικών Συνδικάτων (DGB), του Ομοσπονδιακού Ιδρύματος Εργασίας (BFA), βουλευτές, καθώς και κάποιοι ειδικοί από Πορτογαλία, Ισπανία, Δανία, Ιρλανδία και Αγγλία.

Στο τέλος του Συνεδρίου η Dr. Hortense Hürburgher, ειδικός στα κοινωνικά θέματα της ΕΟΚ από τις Βρυξέλλες και «κατηγορούσα αρχή» στο ημιλειτούργησαν δικαστήριο, διάβασε μια συγκεφαλαίωση της κατάστασης στην Ευρώπη, με τις διεκδικήσεις προς τους υπεύθυνους.

Εκεί ανάμεσα στα άλλα αναφέρεται, πως στην ανερχόμενη επαγγελματική απασχόληση σε όλη την ΕΟΚ, εξακολουθεί να υφίσταται η διασπασμένη με βάση το φύλο των εργαζομένων αγορά εργασίας, ότι στην εργασία με μειωμένο ωράριο κυριαρχούν οι γυναίκες και πως η εποχιακή εργασία ανέρχεται στο 10% των εργασιακών σχέσεων της ΕΟΚ. Το κείμενο αυτό απευθύνεται κυρίως στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή της ΕΟΚ. Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, με την πρώτη στην ιστορία του νομοθετική πρωτοβουλία, έφερε για ψηφίση στις 10 Ιουλίου νομοσχέδιο που θα αφορά αυτούς που απαλλάσσονται από την υποχρέωση κοινωνικής ασφάλισης λόγω «ελάχιστης» ή «άτυπης» απασχόλησης. Αυτό προβλέπει κατοχύρωση με συμβόλαιο του χρόνου εργασίας και της αμοιβής από την πρώτη εργάσιμη ώρα. Προστασία από την απόλυση και απόδοση όλων των κοινωνικών παροχών που ισχύουν για όλους τους άλλους εργαζομένους. Στις κατηγορίες εργαζομένων που αφορά το προαναφερόμενο νομοσχέδιο υπερσχύουν οι γυναίκες με ποσοστό μέχρι και 90%.

Στα πλαίσια αυτής της κίνησης εντάσσεται και το Συνέδριο («Δικαστήριο καθαριστριών») της Βόννης. Η κ. Salisch, από τους έχοντες την πρωτοβουλία αυτού του νομοσχεδίου, πιστεύει πως θα γίνει δεκτό από όλα τα κόμματα του ΕΚ. Είναι πάντως ένα από τα θέματα που μόνιμα και κατά «παράδοση» αντιδρά η συντηρητική πλευρά της Ευρωπαϊκής Επιτροπής με συνήγορό της σχεδόν πάντα την Αγγλία...

Σύγχρονη λογοτεχνία για παιδιά και για νέους

ΓΑΛΑΤΕΙΑ
ΓΡΗΓΟΡΙΑΔΟΥ-ΣΟΥΡΕΛΗ
Παιχνίδι χωρίς κανόνες

ΓΑΛΑΤΕΙΑ
ΓΡΗΓΟΡΙΑΔΟΥ-ΣΟΥΡΕΛΗ
Πριν από το τέρμα

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΤΑΚΗ

ΝΙΚΗΤΑΡΑ 3, 10678 ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ. 36.38.362

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

Ένα Λεξικό της δημοτικής που ετοιμάζεται

του Εμμανουήλ Κριαρά

Μετά την αναγνώριση της δημοτικής γλώσσας από την πολιτεία (1976) πολλοί από εκείνους που ενσυνείδητα ενδιαφέρθηκαν και ενδιαφέρονται για την τύχη της γραπτής δημοτικής μας γλώσσας, αλλά και της προφορικής, διατύπωσαν και διατυπώνουν την ευχή να δημιουργηθεί σε εύλογο χρονικό διάστημα ένα υπεύθυνο συγκροτημένο Λεξικό της γραπτής και της προφορικής αυτής δημοτικής γλώσσας.

Ένα τέτοιο Λεξικό, που θα ήταν οπωσδήποτε και κάτω από οποιεσδήποτε συνθήκες χρήσιμο, είναι σήμερα απαραίτητο αν λάβουμε υπόψη ότι ο μέσος Νεοέλληνας, αλλά συχνά και εκείνος που έχει ειδική μόρφωση, υστερούν κατά κανόνα στη σωστή χρησιμοποίηση του γλωσσικού οργάνου. Και αυτό συμβαίνει γιατί με την αλλοπρόσαλλη κατά καιρούς γλωσσική εκπαιδευτική πολιτική του κράτους, με τη διδασκαλία της γλωσσικής μορφής που την κάθε φορά υποτίθεται πως διδασκόταν στην εκπαίδευση δεν είχαμε τα ποθούμενα αποτελέσματα. Ακόμη και μετά την αναγνώριση της δημοτικής το 1976, στα δεκαπέντε περίπου χρόνια που ακολούθησαν έως σήμερα, έξω από το χώρο του σχολείου δεν έγινε από μέρους της πολιτείας καμιά απολύτως προσπάθεια για τον κατατοπισμό του ωριμότερου στην ηλικία Νεοέλληνα στη σωστή χρησιμοποίηση του γλωσσικού οργάνου.

Την αναντίρρητη αυτή ανάγκη για το γλωσσικό κατατοπισμό του Νεοέλληνα αναγνώρισαν εκδότες και συγγραφείς: γι' αυτό και φάνηκαν έκτοτε κατά καιρούς ποικίλα νεοελληνικά Λεξικά, όχι όλα όμως με σωστή αφετηρία και κατεύθυνση, όχι δηλαδή με στήριξη στα πραγματικά δεδομένα της σύγχρονης δημοτικής μας γλώσσας στη γραπτή και την προφορική της εμφάνιση.

Η εταιρεία «Εκδοτική Αθηνών Α.Ε.» αποτάθηκε πριν από ορισμένα χρόνια στο συγγραφέα του σημειώματος αυτού και

του ζήτησε να συγκροτήσει για λογαριασμό της ένα Λεξικό που θα ανταποκρινόταν στις σημερινές ανάγκες εκείνου που θα ήθελε να χρησιμοποιεί με επάρκεια τη σημερινή μας γλώσσα και στις δύο αποχρώσεις της: τη γραπτή και την προφορική.

Ανταποκρινόμενος στην επιθυμία του διευθυντή του «Αντί» παρέχω στο σημείωμά μου τούτο στοιχεία σχετικά με τη σύλληψη και το χαρακτήρα του Λεξικού που ετοιμάζω και που θα τιτλοφορείται «Λεξικό της δημοτικής (γραπτής και προφορικής)».

Για τον υπεύθυνο του Λεξικού δημοτική γλώσσα είναι η γλώσσα του σύγχρονου ελληνικού λαού όπως διαμορφώθηκε με το κίνημα του δημοτικισμού από τα τέλη του περασμένου αιώνα έως και τα σημερινά μας χρόνια. Βέβαια μέσα στα εκατόν και πάνω αυτά χρόνια δόθηκε η ευκαιρία στους αρμόδιους λογίους του τόπου να διαμορφώσουν και την έννοια της «δημοτικής γλώσσας» και την ίδια τη δημοτική γραπτή γλώσσα υιοθετώντας και αποδεχόμενοι όλα εκείνα τα λόγια στοιχεία από τα οποία είχε ανάγκη η γλώσσα μας για να φτάσει στο ύψος ενός ικανοποιητικού γλωσσικού οργάνου. Από το γεγονός αυτό πηγάζει και ο ίδιος ο χαρακτήρας του Λεξικού που συντάσσεται.

Το Λεξικό παρέχει (σε συνοπτική φυσικά κλίμακα, αφού δεν είναι «θησαυρός») την ίδια και μόνη τη δημοτική γλώσσα όπως την αντιλαμβάνεται σήμερα ο συνειδητός δημοτικιστής. Φυσικά δε θελήσαμε, όπως άλλα Λεξικά το επιχείρησαν, να δώσουμε στοιχεία ξεπερασμένα σήμερα στην πράξη που ανήκουν στη γλωσσική μορφή που καλλιέργησαν οι Νεοέλληνες στα χρόνια της κυριαρχίας ενός άκρατου ή κάπως συμβιβασμένου καθαρευουσιανισμού. Μια τέτοια δική μας επιδίωξη θα ήταν αδιανόητη, γιατί θα ερχόταν σε αντίθεση όχι πια στις δικές μας γλωσσικές αντιλήψεις, αλλά και στο κοινό σήμερα νεοελληνικό γλωσσικό αίσθημα. Φυσικά, όπως βγαίνει και από όσα είπα παραπάνω, δεν αγνοήσαμε καθόλου όλα εκείνα τα αρχαϊστικά στοιχεία που και παλαιότερα είχε δεχτεί ο εκπαιδευτικός δημοτικισμός προηγούμενων δεκαετιών και όσα η έκτοτε πορεία των γλωσσικών συζητήσεων και η ανάγκη των πραγμάτων μάς εδίδεξε να αποδεχτούμε και να πολιτογραφήσουμε στο χώρο της γραπτής σημερινής δημοτικής μας γλώσσας. Θα μπορούσα ως παραδείγματα να αναφέρω λέξεις αρχαϊστικές που αδίστακτα έγιναν δεκτές στο συντασσόμενο Λεξικό. Και τούτο, γιατί τα στοιχεία αυτά βοηθούσαν και βοηθούν μια γνήσια λαϊκή γλώσσα να υψωθεί σε όργανο πολιτισμού που ζητεί να εξυπηρετήσει τις σύγχρονες γλωσσικές εκφραστικές ανάγκες της καλλιεργημένης νεοελληνικής κοινωνίας. Τέτοιες λέξεις είναι λ.χ. οι ακόλουθες: *προβαίνω, προνομία, προχειρίζω, συγκεκαλυμμένος, συμπαγής, σακχαρούχος*.

Τώρα πρέπει να σημειώσω ότι δεν ήταν δυνατόν να περιοριστούμε μόνο στα στοιχεία της γραπτής δημοτικής γλώσσας. Καταγράψαμε και γλωσσικά στοιχεία που έχουν αποκλειστικά προφορική χρήση. Παρέχουμε ακόμη αποκρυσταλλωμένες κατά κάποιο τρόπο φράσεις ή εκφράσεις που έχουν έκδηλο χρώμα και

χρησιμοποιούμενες τονώνουν την εκφραστικότητα του καθημερινού προφορικού λόγου. Ακόμη και παροιμίες, όπου ήταν ανάγκη, δεν παραλείψαμε να παραθέσουμε. Ακόμη και λαϊκά συνώνυμα, που δε χρησιμοποιούνται πάντα στο γραπτό λόγο καταγράψαμε. Παράλληλα το Λεξικό παρέχει (αλφαβητικά ταξινομημένες με βάση την πρώτη τους λέξη) αρχαϊστικές αποκρυσταλλωμένες εκφράσεις που δεν είναι συχνά άγνωστες στον καλλιεργημένο Έλληνα. Δίνουμε την ερμηνεία τους που δεν είναι πάντα σε όλους τους ενδιαφερομένους προφανής.

Σχετικά τώρα με τα ερμηνεύματα των λημμάτων πρέπει να πω ότι καταβάλλεται προσπάθεια να δίνονται κατά το σαφέστερο και κυριολεκτικότερο τρόπο ενισχύονται μάλιστα με τη συχνότατη παράθεση συνώνυμων και αντίθετων προς το λήμμα λέξεων. Παράλληλα καταβάλλεται προσπάθεια να διαχωριστούν ικανοποιητικά οι ποικίλες σημασίες που μπορεί να έχει μια λέξη και επιπροσθέτως εκδηλότερα να φανεί η κάθε σημασία με την παράθεση παραδειγμάτων που μπορούν χαρακτηριστικά να διαφωτίσουν τη σημασία ή τη σημασιολογική απόχρωση μιας λέξης. Τα παραθέματα είναι κατά κανόνα παρμένα από την ίδια τη γλωσσική ζωή· ελάχιστα προέρχονται από κείμενα Νεοελλήνων συγγραφέων, οπότε και αναγράφεται σε παρένθεση το όνομα του συγγραφέα από τον οποίο αντλούμε. Γιατί πρέπει να τονιστεί ότι το Λεξικό που ετοιμάζεται δεν είναι Λεξικό της γλώσσας των λογοτεχνών μας, αλλά της δημοτικής γενικότερα.

Σχετικά με τις ανωμαλίες καμιά φορά στην κλίση των ονομάτων ή το σχηματισμό των ιστορικών χρόνων των ρημάτων δίνονται όλα τα στοιχεία εκείνα που θα μπορούσαν να ενημερώσουν το χρήστη του Λεξικού.

Ακόμη και στοιχεία προφοράς έρρινων ή μη φθόγγων σε ορισμένες λέξεις, παρέχονται με την πρόθεση να βοηθήσουμε το χρήστη της λέξης στη σωστή από άποψη προφοράς εκφώνησή της.

Μην κάνοντας λογοτεχνικό Λεξικό, όπως είπα, μείναμε έξω από το χώρο της λογοτεχνίας, μολονότι χρησιμοποιήσαμε βοηθητικά πολλά κείμενα της σύγχρονης νεοελληνικής λογοτεχνίας. Όμως δε μείναμε μακριά από το χώρο της επιστημονικής ορολογίας. Φυσικά δε συντάσσουμε εγκυκλοπαιδικό Λεξικό, όπου θα είχαν θέση σε μεγάλη κλίμακα οι ποικίλοι ποικίλων επιστημών όροι. Πάντως καταβάλλουμε προσπάθεια να διαφωτίσουμε τον αναγνώστη και ως προς την παρουσία όρων τέτοιας μορφής και προέλευσης και ως προς το νόημα του κάθε επιστημονικού όρου.

Βοηθητική για το χρήστη είναι η προσπάθεια να τοποθετηθεί η ειδικότερη χρήση του κάθε όρου στον επιστημονικό χώρο όπου χρησιμοποιείται. Όσον αφορά γενικότερα τα λήμματα του Λεξικού σημειώνεται αν είναι εκδηλότερα λαϊκά ή λόγια. Ως λόγια χαρακτηρίζονται όχι όλα όσα μας ήρθαν από τη λόγια παράδοση (θα λέγαμε από την καθαρεύουσα), αλλά μόνο εκείνα που και σήμερα μπορούν να χρησιμοποιηθούν, αλλά πάντα με το αίσθημα ότι χρησιμοποιούμε μια αρχαϊστική λέξη που δεν είναι πολύ συνηθισμένη στην καθημερινή χρήση.

Το Λεξικό, πρέπει να προσθέσω, δεν είναι ετυμολογικό· είναι κατά κύριο λόγο ερμηνευτικό. Η ετυμολογία παρέχεται πανιότερα και στο τέλος ορισμένων άρθρων. Παρέχεται απλώς μια ετυμολογική ύλη χωρίς περαιτέρω στοιχεία στις περιπτώσεις μόνο εκείνες που ο χρήστης του Λεξικού θα βρισκόταν μπροστά σε μια πραγματική απορία για την προέλευση της λέξης.

Ακολουθείται επίσης κατά τη σύνταξη του Λεξικού η τακτική των παραπεμπτικών λημμάτων, που παραπέμπουν από ύπους μιας λέξης προς το βασικό λήμμα, όπου και έχουν καταγραφεί εκείνοι οι ύποι της λέξης που κρίνεται ότι δεν πρέπει να αγνοηθούν. Επίσης παραπομπές γίνονται από ανορθογραφημένους τύπους λέξεων στους κανονικά ορθογραφημένους για διευκόλυνση του χρήστη του Λεξικού.

Σε παράρτημα του Λεξικού καταχωρίζονται κύρια ονόματα προσώπων από το σύγχρονο διεθνή βίο και τις παλαιότερες ποχές που έχουν διακριθεί στα γράμματα και τις τεχνες, αλλά και στο γενικότερο πνευματικό και πολιτικό βίο. Για τα πρόσωπα αυτά παρέχεται συνομότητος χαρακτηρισμός, καθώς και τα χρόνια γέννησης και θανάτου. Προσωπικότητες που δεν ετερμάτισαν ακόμη το βίο και που δεν ολοκλήρωσαν την προσφορά τους δεν αναγράφονται στο Λεξικό. Νομίζω όμως μια διαφορετική τακτική θα μπορούσε να προκαλέσει δικαιολογημένες καμιά φορά αντιρρήσεις για αδικίες και μεροληψία — μολονότι και η επιλογή ανάμεσα σε πρόσωπα του παρελθόντος παρουσιάζει προβλήματα.

Σημειώνω τέλος και τούτο: ανέλαβα τη σύνταξη του Λεξικού για το οποίο γίνεται λόγος έχοντας εξασφαλίσει τη συνεργασία σ' αυτό κατά κύριο λόγο του προσωπικού με το οποίο συνεργάζομαι από χρόνια στη σύνταξη του Λεξικού μου της μεσαιωνικής ελληνικής δημώδους γραμματικής, αλλά και ορισμένων προσώπων που δεν απασχολούνται στο μεσαιωνικό Λεξικό, όμως, είχαν ήδη σχετική πείρα. Προβλέπεται ότι το έργο που εγινάζεται θα έχει ολοκληρωθεί μέσα στον ερχόμενο χρόνο.

‘Ο χορός του πόντικα (Μεταδημοπρασιακά έρωτήματα γιά τον ‘Αλιβάνιστο)

οὔ Ν. Δ. Τριανταφυλλόπουλου

Θά ήθελα, αλλά δυστυχώς δεν μπορώ, να συμμεριστώ την ανακούφιση σχολιογράφου, πού αναφώνησα, όταν πληροφορήθηκε ότι τό αυτόγραφο του ‘Αλιβάνιστου’ επιστρέφει στην Ελλάδα, τό παροιμιακό «τέλος καὶ όλα καλά».

Ούτε τό τέλος είναι καλό ούτε όλα τά καλά (βλ. καί τήν επιφυλλίδα τοῦ Γ.Π. Βιβλίου «Τό φέσι τοῦ ‘Αλιβάνιστου’», «Τά Νέα» 7.5.1990). Ἀν τό αυτόγραφο παλιννοστεῖ, ὅμως μένει ἀναπάντητο

ὡς τώρα τό ἐρώτημα: ΠΟΙΟΣ τό ἔστειλε λαθραῖα στό Λονδίνο δημοπρατήριο καί, προπάντων, ΠΟΙΟΣ γλεντάει, κατά τό παπαδιαμαντικό ρῆμα, τό ὄχι καί τόσο εὐτελές τίμημα τῆς παπαδιαμαντοσυλλας; Στό διπλό αὐτό ἐρώτημα ὀφείλαν, κατά πρῶτο λόγο, νά ἀπαντήσουν ὁ κ. Κώστας Βαλέτας καί ἡ Ἑταιρεία Ἑλλήνων Λογοτεχνῶν. Ἐξηγῶ γιατί:

α) Ἡ ΕΕΛ δημοσίευσε μιά διαμαρτυρία γιά τό δημοσίευμα τοῦ Φώτη Δημητρακόπουλου «Ὁ Παπαδιαμάντης στό σφυρί» («Βῆμα τῆς Κυριακῆς» 25.2.90) καί τό δικό μου «Γιά δέκα χιλιάδες τάλαρα ἡ Ἀλέξανδρου ὑπερορία» («Βῆμα τῆς Κυρ.» 18.3.90). Στή διαμαρτυρία αὐτή γράφονται καί τά ἑξῆς: «Ἡ ΕΕΛ ἐπιθυμεῖ νά διαλευκανθεῖ ἡ ὑπόθεση τοῦ χειρογράφου τοῦ Παπαδιαμάντη πού βρέθηκε στό Λονδίνο» («Ριζοσπάστης» 24.3.90).

β) Σέ ἐπιστολή διαμαρτυρίας τοῦ κ. Κώστα Βαλέτα μεταξύ ἄλλων διαβάζω: «...θά ἤθελα νά σᾶς γνωρίσω ὅτι δυστυχῶς δέν γνωρίζω τίποτα σχετικά μέ τήν ὑπόθεση τοῦ “Ἀλιβάνιστου” τοῦ Ἀλέξανδρου Παπαδιαμάντη». Ἡ ἐπιστολή του κατακλείεται μέ τά ἑξῆς: «Ὅσον ἀφορᾷ τήν τύχη τοῦ χειρογράφου τοῦ “Ἀλιβάνιστου” θά ἤθελα καί γώ νά πληροφορηθῶ πῶς βρέθηκε στό Λονδίνο καί συμφωνῶ ἀπολύτως ὅτι δέν πρέπει νά πέσει σέ ξένα χέρια» («Βῆμα τῆς Κυριακῆς» 8.4.90).

γ) Ὁ ἴδιος σέ ἄλλη του ἐπιστολή γράφει: «Σύμφωνα μέ τά λεγόμενα τοῦ Φ. Δημητρακόπουλου, τό χειρόγραφο τοῦ Ἀλιβάνιστου βρίσκεται στό Λονδίνο καί ἐκποιεῖται γιά εὐτελές ποσό. Πῶς βρέθηκε ἐκεῖ; Δέν τό γνωρίζω. Ποιός ἦταν ὁ τελευταῖος του κάτοχος; Ἐκεῖνο πού μπορῶ νά βεβαιώσω εἶναι αὐτό πού γνωρίζω ὅλη ἡ Ἑλλάδα: ὅτι οὐδέποτε οὔτε ὁ Γιώργος Βαλέτας, οὔτε οἱ κληρονόμοι του θά πουλοῦσαν στό ἐξωτερικό χειρόγραφο τοῦ Ἀλέξανδρου Παπαδιαμάντη» («Ριζοσπάστης» 30.3.90)¹.

Κοντεύουν νά κλείσουν τρεῖς μῆνες ἀπό τή μέρα πού δημοπρατήθηκε «Ὁ Ἀλιβάνιστος» καί εἶναι βέβαιο πῶς κάποιος Ἑλληνας ἔχει ἐνθουλακώσει πάνω ἀπό ἑνα ἑκατομμύριο δραχμές καί μᾶς κλείνει πονηρά τό μάτι. Τά δικά μου λοιπόν ἐρωτήματα εἶναι: Τί ἔκανε στό διάστημα αὐτό ἡ ΕΕΛ γιά νά «διαλευκανθεῖ» ὅπως «ἐπιθυμοῦσε» ἡ ὑπόθεση τοῦ αὐτογράφου; Καί πόσο προσπάθησε ὁ κ. Κ.Β. νά πληροφορηθεῖ πῶς βρέθηκε τό χειρόγραφο στό Λονδίνο; Ἐμαθε ποιός ἦταν ὁ τελευταῖος τοῦ κάτοχος;

Ἀλλά ποιόν ρωτάει ὁ κ. Β. μέ τό ἀφοπλιστικό καί ἀθώοτατο ἐρώτημα «ποιός ἦταν ὁ τελευταῖος του κάτοχος»; Δέν ἦταν ὁ ἴδιος; Στήν ἐπιστολή τῆς 30.3 ἰσχυρίζεται ὅτι τό αὐτόγραφο τοῦ «Ἀλιβάνιστου» δέν τό δάνεισε ἀλλά τό χάρισε στόν μακαρίτη πατέρα του ὁ Ἐπιφανιάδης. Συνεπῶς νόμιμος κάτοχος εἶναι πιά, κατά τό κληρονομικό δίκαιο, ὁ ἴδιος καί περισσότερο ἀπό τά ἀφελή ἐρωτήματά του μέ ἐκπλήσσει ἡ τρομερή εὐκολία μέ τήν ὁποία παραιτεῖται ἀπό τά δικαιώματά του.

«Θά ἤθελα καί γώ νά πληροφορηθῶ πῶς βρέθηκε στό Λονδίνο» ἰσχυρίζεται. Ἀλλά γιά τό ὄνομα τοῦ Θεοῦ! Ἀπό ποιόν περιμένει νά μάθει τί γίνεται στό πατρικό του σπίτι;

Ἡ κοινή λογική λέει ὅτι σέ τέτοιες πε-

ριπτώσεις - στό κάτω κάτω δέν ἔκλεψε ὁ λόγιος κλέφτης κάποια σειρά τῶν ἐκδόσεων Βαλέτα οὔτε τίποτε βαλετικά αὐτόγραφα, ὅποτε οὔτε γάτα οὔτε ζημιὰ, καί μέ δικαιολογημένη μεγαλοψυχία δίνεις τόπο στήν ὀργή—, σέ τέτοιες λοιπόν περιπτώσεις ὑποβάλλουμε μήνυση κατ’ ἀγνώστων. Τήν ὑπέβαλε λοιπόν ὁ κ. Βαλέτας, ὥστε νά ἀναλάβουν τή διαλεύκανση τῆς ὑπόθεσης οἱ ἀρμόδιες ἀρχές, ἀφοῦ ὁ ἴδιος βρισκόταν σέ ἀδυναμία νά ἐρευνήσει τά τοῦ οἴκου του; Εἶναι βέβαιο πῶς ἡ ἀνάκριση καί ἡ ἐρευνα τῆς ἀστυνομίας θά ἀποκάλυπταν τόν λαθροχρῆμα, γιατί δέν μπορεῖ παρά νά εἶναι ἐξαιρετικά στενός ὁ κύκλος τῶν ὑπόπτων: πόσοι ἤξεραν ὅτι στό ἀπέραντο ἀρχεῖο τοῦ Γ. Βαλέτα ὑπῆρχε, ἐκτός ἀπό τόν «Ἀλιβάνιστο», καί μιά σελίδα τοῦ «Βαρδιάνου στά σπόρκα»;

Θά μπορούσε νά μοῦ ἀπαντήσει ὁ κ. Β. ὅτι δέ συνηθίζει νά σέρνει ἀνθρώπους στά δικαστήρια. Τό δέχομαι. Ἀλλά εἶχε χρέος νά τιμωρήσει τόν ἀνθρωπο πού, ὅπως δείχνουν τά πράγματα, καταχράστηκε τή γνωριμία του μέ τόν Γ. Βαλέτα καί ἐγίνε αἰτία νά ἀναμειχθεῖ τό ὄνομα τοῦ μακαρίτη σέ μιά θλιβερή ὑπόθεση. Θά μπορούσε λοιπόν ὁ κ. Κ.Β. νά κολάσει τόν κλέφτη ἡπια ἀλλά δραστηκᾶ, δηλώνοντας στόν οἶκο Sotheby’s, μέ τή συμπαράσταση τῆς ΕΕΛ, ὅτι ὡς νόμιμος κάτοχος ἀπαιτεῖ νά μὴν ἐκπλειστηριαστεῖ τό αὐτόγραφο, ἀλλά νά τοῦ ἀποδοθεῖ.

Τό αὐτόγραφο ὅμως βγήκε τελικά στό σφυρί. Ὑστερα ἀπό τοῦτο ὁ κ. Β. εἶχε τήν ἠθική ὑποχρέωση νά διεκδικήσει τά χρήματα. Δέχομαι ὅτι εἶναι ὑπεράνω χρημάτων, ἀλλά τό θέμα δέν εἶναι ἡ ἀφιλοχρηματία τοῦ ἑνός καί ἡ φιλοχρηματία τοῦ ἄλλου: ὁ λαθροχρῆμας ἔπρεπε μέ κάθε τρόπο νά ἀποξενωθεί τοῦ ἀργυρίου. Ἐτσι ὁ κ. Β., πού ἀσφαλῶς δέ θά εἶχε θελήσει νά καρπωθεῖ τό τίμημα τῆς πώλησης —λίγο καί θά ἔλεγα: τῆς προδοσίας— τοῦ Παπαδιαμάντη, τόν ὁποῖο παιδιόθεν ἀγαπάει, θά ἦταν σέ θέση νά ἐνισχύσει, γιά παράδειγμα, τό Μουσεῖο Σκιαθίου ἢ νεαροῦς φιλόλογους πού ἐκπονοῦν διατριβές γιά τόν προσφιλή του Σκιαθίτη ἢ, ἔστω, νά συμβάλει σέ μίαν ἐπανέκδοση ἀκολόβωτη τοῦ Ε’ τόμου τῶν Ἀπάντων Παπαδιαμάντη πού ἐπιμελήθηκε ὁ πατέρας του, γιατί αὐτός πού κυκλοφορεῖ τώρα εἶναι φριχτά ἀκρωτηριασμένος².

Μέ τά τριάκοντα ἀργύρια πού ἐπείστροψε ὁ Ἰούδας ἀγοράστηκε τουλάχιστον ὁ ἀγρός τοῦ κεραμέως εἰς ταφὴν τοῖς ξένους. Τίς 7.500 ἢ 8.000 λίρες πού ἀπέφερε «Ὁ Ἀλιβάνιστος» ποιός τίς καθήδυναθεῖ;

Σέ μιά δραματική ἀποστροφή τῆς ἐπιστολῆς του στόν «Ριζοσπάστη» ὁ κ. Β. προφητεύει: «Φυσικά καί ἡ ἀλήθεια κάποτε θά λάμψει καί θά ἀποκατασταθεῖ. Ὅμως οἱ ὑποκριτές στό μεταξύ θά χορεύουν, θά δημιουργοῦν ἐντυπώσεις, θά ναρκισσεύονται, ἴσως καί νά χειροκροτοῦνται κιόλας ἀπό τοὺς ὁμοίους τους». Δέν ἀμφιβάλλω πῶς ἔτσι ἀκριβῶς συμβαίνει. Καί μολονότι γνωρίζω ἀπό ποιό στόμα ἔχει καταδικαστεῖ ἀνέκκλητα ἡ ὑπεκρίσια, ὅμως περισσότερο μέ ἐνοχλεῖ τώρα τό ὅτι οἱ λίρες ροκανίζονται. Καί φρενιάζω πού ὁ ροκανιστής πόντικας χορεύει χορτάτος, εὐλογώντας τήν ἀσύγ-

γνωστη άμέλεια του μακαρίτη Βαλέτα νά ασφαλίσει τό αυτόγραφο καί τήν άσυγνωστότερη φιλεύσπλαχνη άδράνεια του κληρονόμου του.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Ούτε ό Φώτης Δημητρακόπουλος ούτε έγώ, έλπίζω, στερούμαστε του κοινού νοϋ: δέν κατηγορήσαμε π ο υ θ ε ν ά σ τ ά δημοσιεύματά μας τόν μακαρίτη Γ. Βαλέτα γιά έξαγωγή του χειρογράφου — οι νεκροί τυμβωρυχούνται, δέν τυμβωρυχούν.

2. Τόσο άκρωτηριασμένη, ώστε τό έκτενές συμπληρωματικό υπόμνημα στον «'Αλιβάνιστο» νά έχει κοπεί στή μέση! Καί έπειδή γιά τόν «'Αλιβάνιστο» είναι ό λόγος καί έπειδή ό κ. Κ.Β. γράφει μέ θέα άφέλεια: «'Ο Δημητρακόπουλος έπίσης έπικαλείται τό συντριπτικό στοιχείο ότι ό Γ. Βαλέτας έδειξε από μακριά στον Ν. Τριανταφυλλόπουλο τά χειρόγραφα του 'Αλιβάνιστου. Καί είναι έγκλημα αυτό; Τί ήθελε ό Ν.Τ. νά του τό δείξουν από κοντά; Νά του τό χάρισουν; («ΡΙζοσπάστης» 30.3.90, άραιογραφώ, δίχως σχόλια, έγώ), γιά τούτο άκριβώς παραθέτω έδώ όσα δέν μπορούν νά διαβάσουν οι άναγνώστες του σακατεμένου Ε' τόμου: «'Η έκδοσή μας τόσο στά Χρονικά, όσο καί στά "Απαντα (ή πιό αύθεντική καί σύμφωνη μέ τό χγφ. είναι ή δεύτερη, καμωμένη μέ νέα άντιβολή) είναι βασισμένες στό μοναδικό χγφ. καί όποιος θέλει νά διαπιστώσει τά λάθη των δύο πρώτων εκδόσεων τόχω στή διάθεσή του, άν δέν τό πα ρ ο υ σ ι ά σ ω ά ρ γ ό τ ε ρ α φωτοτυπημένο όλο, γιά νά φανή ή πλάνη ως πρός τήν όρθότητα τής έκδοσής μου». (Ε' 438, άραιογραφώ πάλι έγώ). Αύτά έγραφε τόν Ιούνιο του 1962 ό Γ. Βαλέτας.

Ο ΠΟΛΙΤΗΣ

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ ΤΟ ΤΕΥΧΟΣ ΤΟΥ
ΚΑΛΟΚΑΙΡΙΟΥ
ΙΟΥΛΙΟΣ ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 1990

Θα βρείτε σ' αυτό το τεύχος: Για μια **νέα μαρξιστική αριστερά**, μια άλλη αντίληψη για τα ναρκωτικά, αυτό το όπιο μιας **ναρκωμένης κοινωνίας**, μια ανάλυση για το συνέδριο του ΚΚΣΕ, ένα κείμενο για τον **εθνικισμό του ΠΑΣΟΚ**.

Θα βρείτε επίσης μια συζήτηση εφ' όλης της ύλης με τον Γραμματέα της ΕΑΡ Φ. Κουβέλη, κείμενα για τους Ολυμπιακούς και τις δημοτικές εκλογές.

Άρθρα για το θέατρο, βιβλιοκρισίες, σχόλια για τα περιοδικά και για την επικαιρότητα.

Μαρξιστικές ερμηνείες του αρχαίου κόσμου χθες και σήμερα

του Δημήτρη Κυρτάτα

George Thomson, *Η αρχαία ελληνική κοινωνία. Το προϊστορικό Αιγαίο*, μτφρ. Γ. Βιστάκη, Β' έκδοση 1989, «Κέδρος».

George Thomson, *Η αρχαία ελληνική κοινωνία. Οι πρώτοι φιλόσοφοι*, μτφρ. Τ. Χρησιτίδης, 1987, «Κέδρος».

Η επανέκδοση του *Προϊστορικού Αιγαίου* και η πρώτη ελληνική έκδοση των *Πρώτων φιλοσόφων* αποτελούν σημαντική προσφορά στο ελληνικό αναγνωστικό κοινό. Η τριλογία της *Αρχαίας ελληνικής κοινωνίας* θα ολοκληρωθεί με την αναγγελθείσα νέα μετάφραση του τόμου *Αισχύλος και Αθήνα*. Ο συγγραφέας του έργου Τζωρτζ Τόμσον, που πέθανε το 1987, υπήρξε μια μεγάλη μορφή στα κλασικά γράμματα και ένας από τους σημαντικότερους εκπροσώπους της μεταπολεμικής προοδευτικής διάνοησης. Το έργο του διαβάστηκε με θαυμασμό και κάποτε με πάθος στα αγγλικά και πολλές άλλες γλώσσες. Στην Ελλάδα έγινε γνωστός και με τη μελέτη του *Η ελληνική γλώσσα αρχαία και νέα*. Τη φροντίδα των νέων εκδόσεων των έργων του Τόμσον στην Ελλάδα έχει ο Χρήστος Αλεξίου, που υπήρξε και συνεργάτης του συγγραφέα.

Τα βιβλία αυτά πρωτοεμφανίστηκαν στην Αγγλία σε εποχή που στα πανεπιστήμια κυριαρχούσε μια ιστορική παράδοση με έντονα αριστοκρατικά στοιχεία. Οι κλασικές σπουδές θεωρούνταν απαραίτητες στη διαπαιδαγώγηση των ευγενών και πολύτιμο εφόδιο για την άσκηση αυτοκρατορικής πολιτικής. Εκτός από τη διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας που επέτρεπε την ανάγνωση του Ομήρου (τεκμήριο υψηλής μόρφωσης στην προπολεμική Αγγλία), μεγάλο ενδιαφέρον υπήρχε για τους πολιτικούς θεσμούς και τις πολεμικές επιχειρήσεις. Οι βρετανοί ιστορικοί επικεντρώνονταν συνακόλουθα στη μελέτη του βίου και των έργων επιφανών ανδρών.

Ακολουθώντας τη μαρξιστική ιστοριογραφική παράδοση που διαμόρφωσε ο Ένγκελς και ορισμένοι επίγονοι, ο Τόμσον εργάστηκε με διαφορετικό πνεύμα και ανέδειξε διαφορετικά αντικείμενα έρευνας. Αν και καλός γνώστης των φιλολογικών πηγών, ενδιαφέρθηκε κυρίως για τη συγκρότηση ενός γενικού σχήματος ιστορικής εξέλιξης, από την παλαιολιθική στην κλασική εποχή. Για τις πρώτες χιλιετίες, που δεν φωτίζονται από γραπτές μαρτυρίες ούτε επαρκείς αρχαιολογικές ενδείξεις, ο συγγραφέας βασίστηκε σε συγκριτικά και εθνολογικά στοιχεία. Ξεκινά με ζητήματα τοτεμισμού και περνά στη συγγένεια και τη φυλετική οργάνωση. Μεγάλο μέρος του

Προϊστορικού Αιγαίου αφιερώνεται στο φαινόμενο της λεγόμενης «μητριαρχίας» και ακολουθείται από αναζήτηση των πρωταρχικών μορφών κατανομής και ιδιοποίησης της γης. Στο τέλος του βιβλίου αρχίζει η πραγμάτευση της ελληνικής ιστορίας με παρατηρήσεις για τη μυκηναϊκή εποχή και τον Όμηρο.

Οι πρώτοι φιλόσοφοι ξεκινούν επίσης με άφθονο εθνολογικό υλικό και πληροφορίες για την Εγγύς Ανατολή, τη Μεσοποταμία και την Κίνα. Μέσα από τη μελέτη κοσμογονιών και κοσμολογιών, ο Τόμσον ανιχνεύει τα πρώτα βήματα της ελληνικής φιλοσοφίας. Συνεπής στη μαρξιστική του μεθοδολογία, για να καταλήξει στον «καθαρό λόγο», διερευνά προκαταρκτικά τα οικονομικά και πολιτικά δεδομένα που οδήγησαν στην εγκαθίδρυση της δημοκρατίας. Ως κινητήρια δύναμη στην εξέλιξη αυτή, ο συγγραφέας βλέπει την ανάπτυξη του εμπορίου και της δουλείας.

* * *

Αν η αποτίμηση της ιστορικής σημασίας του έργου του Τόμσον είναι σχετικά προφανής, ο προσδιορισμός της σημερινής χρηστικής του αξίας είναι προβληματικός. Όλες οι ιστορικές μελέτες έχουν ανάγκη αναθεωρήσεων και συμπληρώσεων, ιδιαίτερα όταν βασίζονται σε αποσπασματικά αρχαιολογικά τεκμήρια. Υπάρχουν όμως περιπτώσεις που μια θεωρητική υπόθεση ανατρέπεται συνολικά από μια νέα ανακάλυψη. Σήμερα, η μελέτη της μυκηναϊκής κοινωνίας είναι αδύνατη χωρίς τα πορίσματα που προέκυψαν από την ανάγνωση της γραμμικής Β. Ωστόσο, όταν πρωτοεκδόθηκε το *Προϊστορικό Αιγαίο* το 1949, το ενδεχόμενο «αποκρυπτογράφησης» της γραφής των μυκηναίων φαινόταν ακόμα ανέλπιστο και την εποχή της τρίτης και τελευταίας έκδοσης το 1961 (η ελληνική μετάφραση έγινε από τη δεύτερη έκδοση του 1954) τα συμπεράσματα των ειδικών μελετητών ήταν τόσο προκαταρκτικά ώστε ο Τόμσον προτίμησε να τα αγνοήσει. Παρόμοιες, αν και λιγότερο δραματικές αλλαγές έχουν επέλθει και σε άλλους τομείς έρευνας.

Εκτός από την πρόοδο που συντελείται στην αρχαιολογία και την κατανόηση των γραπτών μαρτυριών, πρόβλημα στην ανάγνωση των έργων του Τόμσον δημιουργεί και το κλίμα που επικρατεί σήμερα στις ιστορικές σπουδές. Πράγματι, ελάχιστοι ιστορικοί συμεριζονται πια τα ενδιαφέροντα και τις προκαταλήψεις των πανεπιστημιακών του μεσοπολέμου. Η στροφή στα κοινωνικά προβλήματα της αρχαιότητας είναι σχεδόν καθολική. Στον πρόλογο των *Πρώτων φιλοσόφων* ο Τόμσον έγραφε ότι «γίνεται όλοένα και πιο φανερό ότι οι αστοί επιστήμονες δεν θα αναλάβουν ποτέ μια τέτοια μελέτη [για τη δουλεία]: ο εφησυχασμός τους στην αποικιοκρατική καταπίεση τους κάνει ανίκανους να καταλάβουν την εξαθλίωση του δούλου ή, ακόμα περισσότερο του δουλκτήτη». Τριανταπέντε χρόνια μετά τη διαπίστωση αυτή είναι βεβαιωμένο ότι το προβάδισμα στη μελέτη της δουλείας έχουν μη μαρξιστές (και κάποτε αντιμαρξιστές) ιστορικοί. Στη θέση των λιγοστών σελίδων που έγραψε ο Τόμσον για να επισημάνει τη σημασία

της δουλείας στον κλασικό ελληνικό κόσμο, παράγονται σήμερα πολλά ειδικά βιβλία το χρόνο και άρθρα σε αριθμούς απαγορευτικούς.

Ο Τόμσον αποδεχόταν την άποψη ότι στη δημοκρατική επανάσταση οδήγησε η ανάπτυξη του εμπορίου και η ανάδειξη ισχυρής τάξης εμπόρων. Υστερότερες μελέτες έδειξαν ότι το εμπόριο της εποχής δεν έφθασε ποτέ σε σημείο να δημιουργήσει διακριτή και ισχυρή τάξη. Τα συμπεράσματα του συγγραφέα στο ζήτημα αυτό θεωρούνται, κατά συνέπεια, εντελώς εσφαλμένα. Όταν όμως ο Τόμσον υποστήριζε την υπόθεσή του περί εμπορίου και εμπόρων αντιμαχόταν την κυρίαρχη ιστοριογραφική τάση που δεν έβλεπε μόνο ισχυρούς εμπόρους αλλά και υπό διαμόρφωση καπιταλιστικό σύστημα. Οι θεωρίες του Τόμσον είναι σήμερα τόσο λανθασμένες, όσο ορθές ήταν στο πλαίσιο των διαμαχών της εποχής του.

* * *

Στα χρόνια που μεσολάβησαν από την έκδοση των έργων του Τόμσον δεν μεταμορφώθηκε μόνο η παραδοσιακή ιστοριογραφία. Μέχρι τη δεκαετία του πενήντα, η αξιοποίηση της μαρξιστικής μεθόδου για τη μελέτη του αρχαίου ελληνικού κόσμου ήταν εγχείρημα μοναχικό. Η επίκληση του Λένιν, του Στάλιν και πολλών άλλων αυθεντιών του μαρξισμού που δεν είχαν τίποτα να πουν για την αρ-

χαιότητα ήταν οπωσδήποτε στο πνεύμα της εποχής· προέκυπτε όμως και από την απουσία μαρξιστικού διαλόγου σε θέματα κλασικών σπουδών. Σήμερα υπάρχουν πολλοί μαρξιστές ιστορικοί της αρχαιότητας, ορισμένοι από τους οποίους κατέχουν σημαντική θέση στις ιστορικές κοινότητες των παραδοσιακών αγγλικών πανεπιστημίων.

Οι νέες μαρξιστικές σχολές ωστόσο δεν προέκυψαν από το έργο του Τόμσον. Βασικά στοιχεία της μεθοδολογίας του δεν γίνονται πια αποδεκτά και τα συγκεκριμένα αντικείμενα που ενέδειξε δεν συγκινούν τους ερευνητές. Σύμφωνα με την παράδοση του Ένγκελς, ο Τόμσον στράφηκε σε περιόδους χωρίς επαρκή τεκμηρίωση. Ανασυνέθεσε την ιστορία απόμακρων πολιτισμών με τόλμη και φαντασία, βασιζόμενος σε συγκριτικά στοιχεία που προέκυπταν από κοινότητες ιθαγενών του 19ου και του 20ού αιώνα και σε μερικές γενικές μεθοδολογικές αρχές.

Οι σημερινοί μαρξιστές ιστορικοί ασχολούνται πρώτιστα με περιόδους πλούσιες σε γραπτές πηγές, σπάνια προσφεύγουν στα πορίσματα των ανθρωπολόγων ή σε γενικές αρχές και διαλέγονται συστηματικά με τους μη μαρξιστές συναδέλφους τους σε κοινά ερευνητικά αντικείμενα. Πιο ενδιαφέρον είναι ότι λίγοι μαρξιστές ιστορικοί συμμερίζονται σήμερα την αισιοδοξία της εποχής του Τόμσον ότι ολόκληρη η ιστορία

της αρχαιότητας μπορεί να ενταχθεί σε καθαρά σχήματα και στάδια. Η πίστη σε μια σταθερή πορεία εξέλιξης και ιστορικής προόδου συμπορευόταν με την πίστη στην ακαταμάχητη νίκη του σοσιαλισμού. Ο κλονισμός των καθιερωμένων προτύπων ήδη πριν την κατάρρευση των υπαρκτών σοσιαλισμών συμπαρέσυρε και την ιστοριογραφία της αρχαιότητας. Σήμερα, να είναι κανείς μαρξιστής στην αρχαία ιστορία σημαίνει να δέχεται την ίδια ποικιλία εναλλακτικών προτύπων με αυτά που παρατηρεί στο σύγχρονο κόσμο.

Όπως όλοι οι μεγάλοι πρωτοπόροι, ο Τόμσον άνοιξε δρόμους που κανείς δεν ακολούθησε. Συγκρούστηκε στην εποχή του με αντίπαλα ρεύματα αλλά στην πορεία, όπως συμβαίνει συχνά, μετασχηματίστηκαν οι όροι της σύγκρουσης. Η ιστορική έρευνα κατέστησε ορισμένες πλευρές του έργου του ξεπερασμένες, για άλλες πλευρές χάθηκε το ενδιαφέρον, και συνολικά η οπτική και η φιλοσοφία του βρίσκονται έξω από το πνεύμα των καιρών. Πολλές από τις παρατηρήσεις του, ιδιαίτερα σε ζητήματα τέχνης και φιλοσοφίας διατηρούν την αξία τους, ενώ άλλες σκέψεις του μπορεί να ξαναποκτήσουν την επικαιρότητά τους στο μέλλον. Είναι σημαντικό ότι το ελληνικό κοινό έχει πάλι κοντά του αυτά τα μεγάλα έργα. Ότι θα τα ξαναδιαβάσει με το ίδιο πάθος ή την ίδια περιφρόνηση είναι αδύνατο.

Μια εντελώς ανανεωμένη ΚΟΜΕΠ

ΚΑΙΝΟΥΡΓΙΑ
ΕΜΦΑΝΙΣΗ
ΣΥΓΧΡΟΝΗ
ΘΕΜΑΤΟΛΟΓΙΑ
ΖΩΝΤΑΝΟΣ
ΔΙΑΛΟΓΟΣ

ΣΤΟ ΤΕΥΧΟΣ 7-8 ΙΟΥΛΗΣ - ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 1990
ΑΦΙΕΡΩΜΑ ΣΤΟΝ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟ

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ

ΤΕΥΧΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

L. von Bortkiewicz, Για τη διόρθωση της βασικής θεωρητικής κατασκευής του Marx στον τρίτο τόμο του «Κεφαλαίου» Γιώργος Σταμάτης. Σχόλια στο άρθρο του von Bortkiewicz Αλέκος Ι. Τσίτσουλης. Πηγές ηλεκτρικής ενέργειας στην Ελλάδα Παναγιώτης Βουγιουκλάκης/Θόδωρος Μαριόλης. Ορισμένα ζητήματα του προσδιορισμού των τιμών σε γραμμικά συστήματα παραγωγής Δημήτρης Μαρκής. Max Horkheimer: Κριτική θεωρία των κοινωνικών επιστημών Μέρδς Β'

Κριτικά Σημειώματα

Κώστας Μ. Σταμάτης, Κριτικές παρατηρήσεις στη θεωρία της «αποδόμησης» του νομικού λόγου

Βιβλιοκρισίες

Επισκόπηση της ελληνικής οικονομίας
(από τον Γιάννη Βαβούρα)

6

ΑΝΟΙΞΗ 1990

Η ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ ΜΙΑΣ ΑΝΑΣΚΑΦΗΣ

του καθηγητή Δημ. Ι. Πάλλα

Ομότιμου Καθηγητή, της Βυζαντινής Αρχαιολογίας στη Φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών

1. Η βασιλική του Λεχαιού άρχισε να κτίζεται κατά την έβδομη δεκαετία του 5ου αιώνα μ.Χ. και τελείωσε —δόθηκε στη λατρεία— περίπου στα 525-530 μ.Χ. Κτισμένη επάνω στον αριστερό και μεγάλο βραχίονα του αρχαίου λιμανιού της Κορίνθου επί του Κορινθιακού, του Λεχαιού, του ενός από τα δύο λιμάνια της «αφνειού» Κορίνθου, ενωμένου με την πόλη με μακρά τείχη, όπως ο Πειραιάς με την Αθήνα, ήταν αφιερωμένη η βασιλική αυτή στον μάρτυρα Λεωνίδα και σ' επτά συμμάρτυρές του γυναίκες, που είχαν θανατωθεί ύστερα από βασανισμούς, κατά τον μεγάλο διωγμό επί Δεκίου (251 μ.Χ.), με πνιγμό στη θάλασσα, με πέτρα στο λαιμό, όπως διέσωσεν αρχαία χριστιανική παράδοση. Όταν όμως τα πτώματά των εκβράσθηκαν στην αμμουδερή παραλία, οι χριστιανοί («άνδρες ευλαβείς») τα ανέσυραν και τα έθαψαν επί τόπου.

Η εκκλησία της Κορίνθου, που διατηρούσε στη μνήμη της το εντυπωσιακό μαρτύριο και τον τόπο ταφής των ηρώων της πίστης της και των μεταθανάτιων ελπίδων, φρόντισε μετά τη νίκη της να ιδρύσει στη θέση της ταφής των μαυσωλείου και να καθιερώσει εορτή στη μνήμη των με θρησκευτική τελετή και μ' επίκεντρο των μαρτύρων τούτων, γνωστή από το έτος 411, είναι, όσον αφορά στα του ελλαδικού χώρου, από τις παλαιότερες και σπανιότερες μνείες, τοπικής χριστιανικής λατρείας.

Η Κόρινθος ήταν κατά τους ύστερους ρωμαϊκούς χρόνους, ως σχεδόν το τέλος της βασιλείας του Ιουστινιανού, η σπουδαιότερη πόλη της Ελλάδας, το διοικητικό κέντρο από τη Στερεά Ελλάδα ως την Κρήτη, μαζί και εκκλησιαστικό κέντρο. Η σημασία της πόλης και η φήμη της λατρείας των μαρτύρων, που άφησαν την πνοή των στο βυθό της θάλασσας, εξηγούν το ότι τους αφιερώθηκε εκεί ένα λαμπρό και μεγαλοπρεπές τέμενός (πιθανώς με αυτοκρατορική χορηγία) η βασιλική του Λεχαιού, χρεωμένη όμως με μια τραγική μοίρα. Στάθηκεν όρθια και εξυπηρέτησε την εκεί λατρεία μόνον περίπου εικοσιπέντε έτη. Τρομεροί σεισμοί κατά το έτος 550/551 και 552 κατέστρεψαν την Κόρινθο με όλες τις ως τότε εκκλησίες της, όσες μας είναι ως τώρα γνωστές. Το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού εγκατέλειψε τότε την πόλη του για περίπου πενήντα χρόνια· φαίνεται δε ότι μαζί τότε μετακομίσθηκαν και τα ιερά Λείψανα της πανελλαδικής λατρείας του Λεωνίδα και των συμμάρτύρων του γυναικών από το ερειπωμένο παραθαλάσ-

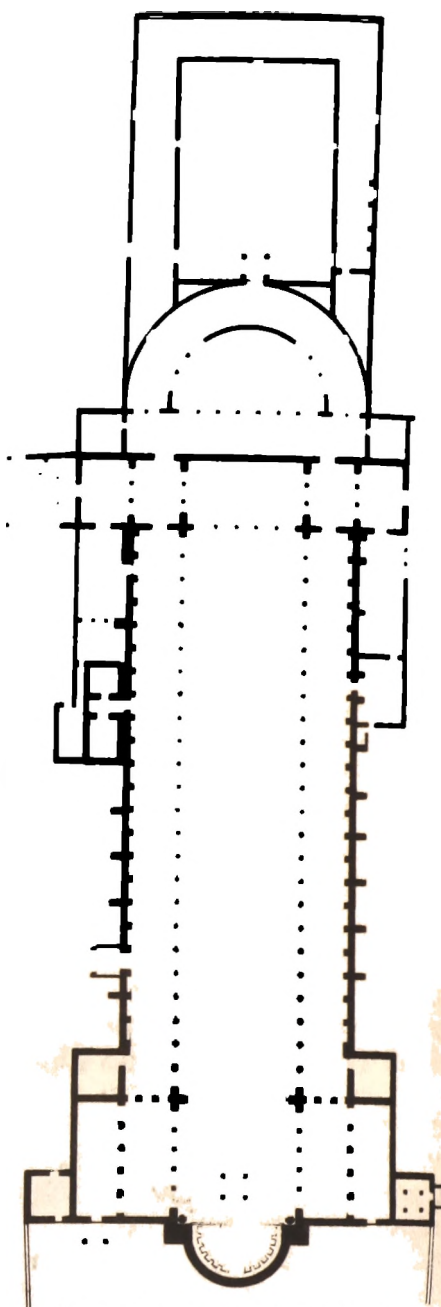
«Φαντάζομαι τον εαυτό μου καθισμένον εκεί, με το κεφάλι μου στηριγμένο στις παλάμες, να μετανιώ για την ανασκαφή την καταστροφή. Σε τι μου έφταιξε το μνημείο και το αποκάλυψα;» Η φράση αυτή του άξιου και σεβάσμιου καθηγητή Δημ. Πάλλα συμπυκνώνει την αγωνία και το τραγικό αδιέξοδο του επιστήμονα που διαπιστώνει μετά από μια μακρά επιστημονική πορεία ότι «στην ποιοτική υποβάθμιση που ένας κυβερνητικός λαϊκισμός θεσμοθέτησε, νομιμοποιήθηκε ο αρχαιολογικός κομπογιανντισμός» και ότι η επιστήμη και η έρευνα κατάντησε να είναι άχρηστες και ανεπιθύμητες στον τόπο μας. Το κείμενο που ακολουθεί, πέρα από το αρχαιογνωστικό του ενδιαφέρον περιγράφει με ενάργεια και γλαφυρότητα την ιστορία μιας εγκληματικής αναληψίας που δεν πρέπει να μείνει απαρατήρητη.

σιο ιερό των στην Αθήνα, όπου τα εγκατέστησαν σε νέα μεγάλη εκκλησία στις όχθες του Ιλισού, ανατολικά του Ολυμπίου, επαναλαμβάνοντας βασικώς, αλλά σε μικρότερες διαστάσεις και κάπως απλουστευμένο, το σχέδιο του κορινθιακού των ιερών.

Η ανασκαφή της βασιλικής του Λεχαιού άρχισε με αφορμή κάποιο ανέκδοτο —ως στο 1953— κείμενο και με σκοπό την αναζήτηση του αρχαιότατου εκεί χριστιανικού ιερού, του μαυσωλείου που μνημονεύεται το 411, επειδή αποτελούσε μια σπάνια για τα ελλαδικά-αρχαιολογικά δεδομένα περίπτωση. Γι' αυτό και η αναζήτησή του, ύστερα από διαδρομές στην παραλία, κατοπτεύσεις και συναφείς υπολογισμούς, άρχισε με μεγάλη συγκίνηση. Αλλά στη θέση εκείνου, που το φανταζόμουν σαν ένα μνημείο μάλλον ταπεινό, παρουσιάσθηκε άλλο, τούτο απροσδόκητο για το μέγεθός του, για τον τύπο του και για την πολυτέλεια· εκείνο που μας απασχολεί και που, ύστερα από τη σύγχυση του πρώτου πρωινού της ανασκαφικής έρευνας, την εναλλαγή κρύου ιδρώτα και περιέργειας, με τη βαθ-

μαία οικειότητα μαζί του, καθώς προχωρούσε η αποκάλυψη των χαρακτηριστικών του, άρχισε να προκαλεί τον ενθουσιασμό¹. Όταν έγινε γνωστή η ανακάλυψη της βασιλικής του Λεχαιού χαρακτηρίσθηκε από τους επαίοντες ως το πλέον εντυπωσιακό εύρημα των τελευταίων δεκαετιών («des bedeutendsten Fundes der letzten Jahrzehnte»: Fr. W. Deichmann, Byz. Zeitschr. 57, 1964, 546).

Η βασιλική του Λεχαιού μετά την καταστροφή της δεν κατέρρευσε ολόκληρη. Στην αρχή μετατράπηκε σε λατομείο σύλησης έτοιμου μαρμαρινού υλικού. Έπειτα, κατά τα μεσοβυζαντινά χρόνια, τα μάρμαρά της πρόσφεραν πρώτης ποιότητας υλικό για την κατασκευή ασβέστης, που το εκκαμίνευαν σε δυο ασβεστοκάμινα εγκατεστημένα στο βαπτιστήριο της βασιλικής. Ανηλεώς τα σύντριβαν πριν, πολλά δε από τα μέλη του μνημείου είναι γνωστά από τ' απομεινάρια των συντριμμάτων. Η τεράστια τέλος ποσότητα από πέτρες και τούβλα χρησιμοποιήθηκε ως κοινό οικοδομικό υλικό στην πόλη και στον Ακροκόρινθο ως περίπου στα μέσα του περασμένου αιώνα, όταν κτίσθηκε η

Βασιλική του Λεχαιού. Κάτοψη.

σημερινή Κόρινθος, μετά την καταστροφή της Παλαιάς (1859).

Ωστόσο υπολείφθηκε μαρμάρινο υλικό, πολύτιμο από πολλές απόψεις, αρκετό δε στο να δώσει μίαν ολοκληρωμένη εικόνα της αρχιτεκτονικής του μνημείου και του γλυπτικού του πλούτου.

2. Η βασιλική του Λεχαιού θυμίζει τα παλαιοχριστιανικά αυτοκρατορικά κτίσματα της Ρώμης· ουσιαστικώς όμως συνιστά μίαν έμμεση μαρτυρία για την προϊουστινιάνεια και —ακόμη πίσω— ως πιθανώς στην κωνσταντινεία εκκλησιαστικήν αρχιτεκτονική της Κωνσταντινούπολης. Αντιπροσωπεύει ακόμη το σπουδαιότερο, γνωστό ως σήμερα, παράδειγμα ξυλόστεγης παλαιοχριστιανικής βασιλικής, του δημιουργήματος εκείνου του κοσμοπολιτικού και ανοικτού ακόμη ελληνιστικού κόσμου, με αρχιτεκτονικό πυρήνα ό,τι συνιστά κύριο αρχιτεκτονικό γνώρισμα στην ιουστινιάνεια Αγία Σοφία, στην Κωνσταντινούπολη, μεταπλασμένο εκεί, ωσάν σε αισθητικήν έκφραση του αυτοκρατορικού ιδεώδους —της ανανέωσης της ιδεολογίας του ρωμαϊκού imperium— σε αρχιτεκτονική με θόλους.

Η βασιλική του Λεχαιού είναι ένα τρικλιτο οικοδόμημα μ' εγκάρσιο κλίτος πεντάκλιτο και πεντάκλιτο νάρθηκα, υπέρω, αίθριο μ' εσωτερική στοά ημικυκλική και πριν από το αίθριο τετράπλευρη αυλή τρίστη και ανοικτό περίβολο στ' ανατολικά (εικ. 1). Ξυλόστεγη, είχε επί πλέον ένα πύργο (ξυλότρουλλο) να υψώνεται επάνω από τον χώρο όπου η άγια τράπεζα, στη διασταύρωση του μεσαίου κλίτους προς το εγκάρσιο, ένα σύστημα που να θυμίζει τα θριαμβευτικά τόξα των ρωμαίων αυτοκρατόρων, εδώ όμως προσαρμοσμένο το σύστημα τούτο στο εκλεπτυσμένο πνεύμα της ελληνιστικής αρχιτεκτονικής. Στ' ανατολικά δύο μικροί τετράγωνοι χώροι χρησίμευαν ο βόρειος ως μαυσωλείο κάποιου επίσημου ο νότιος πιθανώς ως τόπος συγκέντρωσης των κληρικών και ανάπαυσης. Στα δυτικά οι επιμήκεις χώροι χρησίμευαν: ο νότιος ως διακονικό (για τη συγκέντρωση των προσφορών) και ο βόρειος πιθανώς ως χώρος εξορκισμών της ακολουθίας του βαπτίσματος, πριν από την βαπτισματική τελετουργία στο διπλανό συγκρότημα του βαπτιστηρίου. Ο κυρίως ναός μετράει σε μήκος, ως τη γραμμή του εγκάρσιου κλίτους, 80.15 μ., ως τον ανατολικό τοίχο 97.25 μ., ως την κορυφή του τόξου της αψίδας 106.80 μ., με τον νάρθηκα 115.55 μ., μαζί δε με το αίθριο και την αυλή εν όλη 180.25 μ., τέλος δε με τον ανατολικό περίβολο 223.70 μ. (διαστάσεις εσωτερικές). Σε πλάτος μετράει ο κυρίως ναός 31.40 μ. (διαστάσεις εσωτερικές). Το εγκάρσιο κλίτος με τα μικρά τετράγωνα αυτοκρατορικά προσκίσματα εκτείνεται σε μήκος 59 μ. (εξωτερικές διαστάσεις).

Ως προς τον μαρμάρινο πλούτο σημειώνω μόνον ότι οι δυο μεγάλες κιονοστοιχίες της βασιλικής αποτελούνταν από 23 κίονες η κάθε μία στο ισόγειο και άλλες τόσες στο υπέρω· ότι δηλαδή το μεσαίο κλίτος του κυρίως ναού, ως το εγκάρσιο κλίτος, όπου τα μεγάλα στηρίγ-

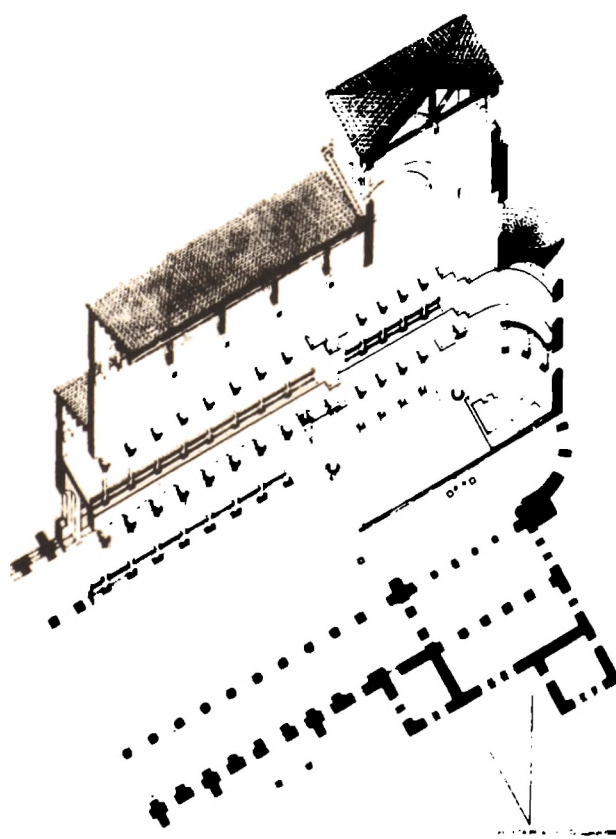
ματα του ξυλότρουλλου, περιτριγυριζόταν από 100 κίονες (μαζί και οι 8 κίονες της στενής δυτικής πλευράς). Ενδεικτικό είναι επίσης ότι τα δάπεδα του νάρθηκα, του μεσαίου κλίτους και του ιερού βήματος ήσαν στρωμένα με ασυνήθιστα μεγάλες μαρμαρίνες πλάκες, με φροντίδα έτσι, ώστε οι προερχόμενες —διαδοχικώς πριόνισμένες— από το ίδιο μαρμάρινο όγκο, να τοποθετούνται συμμετρικώς η μία πλάι από την άλλη και τα νερά των μαρμάρων των να σχηματίζουν διαδοχικές, κατά το δυνατόν, ενότητες διακοσμητικών σχημάτων. Η αρχιτεκτονική σύνθεση, στην κάτοψη, φαίνεται ωσάν να διαπνέεται από έναν ανθρωπομορφισμό: κεφάλι - χέρια - γλουτοί - πόδια.

Το εξωτερικό της βασιλικής ήταν απλό. Οι παλαιοχριστιανικές εκκλησίες διαμόρφωναν μόνον εσωτερικό χώρο σε αντίθεση προς τον αρχαίο ναό, που διέπλασε κατ' εξοχήν εξωτερικό χώρο, και προς τις μεσοβυζαντινές, που, συνεχίζοντας την παράδοση περί εσωτερικού χώρου, διέπλασαν μαζί και εξωτερικό. Η βασιλική απλωνόταν, λοιπόν, και υψωνόταν κάπως βαθμιδωτά, από τα δυτικά προς τα ανατολικά και από τα πλάγια προς το μέσον, ως τεράστιος όγκος με κορύφωμα τον ξυλότρουλλο· όγκος απλώς επικονιασμένος και επιχρισμένος με ώχρα. Μια σειρά από αντηρίδες, αντιστηρίγματα των ωθήσεων από τα μεγάλα βάρη της, έστω ξύλινης, στέγης, διέκοπτε την μονοτονία των επιπεδικών μεγάλων επιφανειών των τοίχων· ανάμεσά των παράθυρα, η σειρά των παραθύρων των υπέρων και τα μεγάλα φωτιστικά ανοίγματα του ξυλότρουλλου, πλαισιωμένα από μία κόκκινη ταινία, ανάμεσα στην ώχρα και στο κενό, όλα μαζί ελάττωναν την εντύπωση βάρους παρεμβάλλοντας ένα τόνο ζωγραφικότητας. Η φύλαξη του μεγάλου τούτου χριστιανικού ιερού, με τον θησαυρό των αγίων λειψάνων, ήταν διαπιστευμένη σε νεωκόρους, που κατοικούσαν σε όροφο στο ανατολικό πέρας

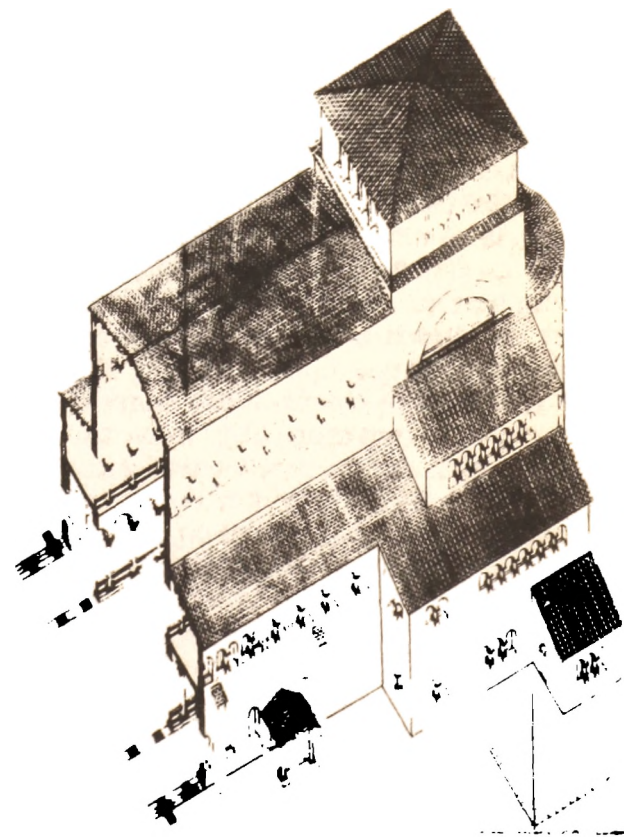
της βόρειας στοάς της αυλής. Κάτω από τον όροφο μια πόρτα άνοιγε προς τη θάλασσα. Εμπρός της μια μικρή τετράγωνη δεξαμενή, επάνω στο έδαφος, μ' ένα κλάδο από το πλούσιο υδραυλικό σύστημα, συγκέντρωνε νερό για πρακτικές ανάγκες. Δεξιά κι αριστερά από την πόρτα δυο κτιστά ανάκλιντρα (...να δίνουν ευκαιρίες, τα πρωινά, ν' απλωθεί η ματιά επάνω στη θάλασσα ως τη μακρινή στεφάνη των βουνών) και, τα δειλινά, να παραδοθεί στη ρέμβη του ηλιοβασιλέματος, στο βάθος, πέρα από τα βουνά).

Προσθέτω ότι η βασιλική του Λεχαιού τελεί σε αρχαιολογική συνάφεια προς το αρχαίο λιμάνι του Λεχαιού, αχρηστευμένο πια, αλλά από τα σπάνια αρχαία παραδείγματα του είδους του, ως τεχνικό δε έργο της αρχαιότητας σημαντικότερο. Συνιστούν μια πρωτότυπη αρχαιολογική ενότητα, για την οποία καταβλήθηκε φροντίδα να παραμείνει κατά μεγάλο μέρος έξω από την οικοδομική δραστηριότητα. Το λιμάνι είναι κλειστό, προσιτό, μόνον από ένα στενό στόμιο και εφοδιασμένο με μια νησίδα, όπου άλλοτε ο φάρος του. Κατά το μεγαλύτερο μέρος του είναι επιχωσμένο και καταπατημένο από τους γύρω κτηματίες. Τα ορατά κρηπίδωμά του, από πελεκητούς δόμους —όσους η λεηλασία αρχαιολογικού υλικού κατά τους νεώτερους χρόνους άφησεν επιτόπου—, σώζονται σε αρκετό μέτρο· ασφαλώς δε και στα μέρη τα θαμμένα κάτω από την επίχωση. Ως πριν από λίγα χρόνια, όταν ανέσκαπτα τη βασιλική, το Ελληνικό Δημόσιο ενοικίαζε —σε ερασιτέχνες— το δικαίωμα αλιείας στο λιμάνι. Σήμερα τούτο παρουσιάζεται τον χειμώνα ως τέλμα και το καλοκαίρι ως ξερός βούρκος.

3. Όταν νόμισα ότι τελείωσα την ανασκαφή της βασιλικής —απέμενε κάποια διερεύνηση ιδίως έξω της βασιλικής με σκοπό την επισήμανση και ενδεχομένως αποκάλυψη των

Βασιλική του Λεχαιού. Μερική αναπαράσταση του εσωτερικού (δοκιμή).

Βασιλική του Λεχαιού. Μερική αναπαράσταση του εξωτερικού (δοκιμή).

παλαιότερων φάσεων της εδώ χριστιανικής λατρείας² —προστάτευσα το μνημείο και τα γύρω του με ωραία μεταλλινή περίφραξη, τη χρωμάτισα, φύτεψα ανάμεσα του και στη θάλασσα ένα αλσύλλιο μέσα σε ωραία και τούτο —με υψηλούς τσιμεντένιους στύλους— περίφραξη και άρχισα να επιδίδομαι, καθώς είχαν ωριμάσει μέσα μου οι τρόποι συντήρησης του μνημείου και παρουσίασης του υλικού της ανασκαφής, στη μεθόδευση της πραγματοποίησής των με τελικό σκοπό την επιστημονική δημοσίευσή της. Παρένθεση: Αποτελεί ίσως κοινοτοπία η υπενθύμιση, σε αναγνώστες με γενικότερη παιδεία, ότι η δημοσίευση μιας ανασκαφής συνιστά πρώτιστο επιστημονικό καθήκον· γιατί, καθώς η ανασκαφή παρομοιάζεται προς «βιβλίων άπαξ αναγιγνωσκόμενον», κάθε σκαπανιά σημαίνει και αρχαιολογική καταστροφή, καταστροφή της αρχαιολογικής συνυφής, όπως του βιβλίου, όταν κάθε του φύλλο, που μόλις διαβάζεται, σχίζεται και πετιέται. Γι' αυτό και η υπεύθυνη, η καθ' αυτήν και χρονοβόρα αρχαιολογική εργασία γίνεται αργότερα, κατά την επεξεργασία και καταγραφή των ευρημάτων στο χώρο της αποθήκευσής των. Χωρίς αυτές τις προϋποθέσεις το ορθόν είναι η ανασκαφή να μη γίνεται. Κλείνει η παρένθεση.

Για τις ανάγκες συντήρησης του μνημείου είχα προνοήσει εξ αρχής να κρατήσω και συγκεντρώσω, διευθετημένες με επιμέλεια, όλες τις πέτρες με κάπως πελεκητήν όψη, που προέρχονταν από την ανασκαφή, και όλα τα κάπως υπολογήσιμα κομμάτια από τούβλα. Με το αλσύλλιο, εκτός της σημασίας του καθ' αυτό, απέβλεπα στο να παρεμβάλλω ένα διάμεσο ανάμεσα στην ανασκαφή και στη θάλασσα· να εμποδίζει τη μεταφορά άλμης και άμμου από τους δυνατούς βοριάδες και δυτικούς ανέμους. Ο μοναδικός δε φύλακας, που διέθετα στο γραφείο μου, καθάρριζε την ανασκαφή από κάθε χόρτο, πριν ακόμη μεγαλώσει³. Πρόβλημα είχε δημιουργήσει η διαφύλαξη των ευρημάτων της ανασκαφής, η συντήρηση των λίγων ευπαθών από αυτά, η παρουσίασή των και η επιστημονική δημοσίευση της ανασκαφής.

Κατά τη διενέργεια της ανασκαφής τα σχετικά μικρά ή πολυτιμότερα από τα μαρμάρινα μέλη, βεβαίως δε τα κεραμικά και τα μετάλλινα (λίγα) ευρήματα, μεταφέρονταν στο Μουσείο της Κορίνθου, σε αποθήκες του, στοές του και αυλές του. Αλλά το Μουσείο της Κορίνθου είναι ίδρυμα της Αμερικανικής Σχολής Κλασικών Σπουδών, η οποία ανασκάπτει στην Κόρινθο περισσότερο από μίαν εκατονταετία, έχει δημιουργήσει εκεί λαμπρή ανασκαφική παράδοση και ουσιαστικώς έχει την ευθύνη της εσωτερικής —εννοώ την επιστημονική— λειτουργίας του (οι κατάλογοι, τα δελτία κλπ. τηρούνται υποδειγματικώς, αλλά στην αγγλική γλώσσα —δεν το κατακρίνω). Αλλά και έχει φθάσει στο αδιαχώρητο —και στις αυλές και στις αποθήκες.

Υπό αυτές τις συνθήκες είχα καταλήξει στο συμπέρασμα —το είχα συζητήσει και με την τότε ηγεσία της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας (Ιωάννης Παπαδημητρίου)— ότι η καλύτερη λύση θα ήταν να

διαμορφωθεί στο Λέχαιο ένας ενιαίος και πρωτότυπος αρχαιολογικός χώρος, μακρόπνοος δε, βεβαίως, ως προς την εκτέλεσή του: με τη βασιλική και τα γύρω της, ένα Μουσείο για όλα τα ευρήματα της ανασκαφής, που θα χρησίμευε για να περιλάβει και όσα από τα γλυπτά είχαν αφεθεί επί τόπου, για να προστατευθούν από τη διαλυτική του μαρμάρου αλμυρή υγρασία, και —ακόμη— με το αρχαίο λιμάνι. Το Μουσείο θα ήταν προορισμένο να δεχθεί και όσα παλαιοχριστιανικά ευρήματα θα είναι ενδεχόμενο να ευρεθούν στο μέλλον στην παραλιακή περιοχή της Κορίνθου ως περίπου το μέσο της

νες σε μεγάλες πλάκες από γύψο ή εγχρωμο τσιμέντο. Τα εκθέματα του Μουσείου του Λεχαιού, τόσο τα γλυπτά όσο και τα κεραμικά και τα μετάλλινα (αν τα τελευταία αυτά δεν έχουν στο μεταξύ κονιορτοποιηθεί), δεν ανήκουν στην κατηγορία —προς το παρόν τουλάχιστον— εκείνων, που κινδυνεύουν να διαρπαγούν από τους αρχαιοκαπήλους.

4. Η καθηγεσία μου στο Πανεπιστήμιο των Αθηνών (Ιανουάριος του 1966) μου είχε δημιουργήσει ελπίδες, ότι θα μου ήταν δυνατόν να κατάρτισω μίαν ομάδα μαθητών, συνεργα-

Βασιλική του Λεχαιού. Μερική άποψη (ανάμεσα στο μνημείο στο βάθος το λιμάνι).

απόστασης από το Κιάτο, όπου η αρχαία Σικυώνα. Το λιμάνι —τούτο με δαπάνη και υπό την εκμετάλλευση του Ελληνικού Οργανισμού Τουρισμού— υπό την προϋπόθεση ότι θα προστατευθεί το στόμιό του από τις διαρκείς αμώδεις προσχώσεις με την εκτέλεση στοιχειωδώς μικρών λιμενικών έργων, ότι θα δεχθεί κάποιαν εκβάθυνση για να εξυγιανθεί η περιοχή και αποκατασταθεί αισθητικώς, τόση δε μόνον, που να επιτρέπει ερασιτεχνικήν αλιεία και ψυχαγωγική διάπλευσή του μόνο από μικρά κωπήλατα πλοιάρια (όχι να μετατραπεί σε μαρίνα). Μια τέτοια λύση θα διευκόλυνε πρωτίστως τη μετασκαφική επεξεργασία του αρχαιολογικού υλικού, με τελικό σκοπό την επιστημονικώς ευπρεπή δημοσίευση της όλης εκεί ανασκαφικής έρευνας. Σχεδιάζα να εκθέσω το μαρμάρινο υλικό της βασιλικής στο Μουσείο έτσι, ώστε ο επισκέπτης να φαντασθεί κάπως τη θέση των διαφόρων μελών στο εσωτερικό της. Σχεδιάζα επίσης να εκθέσω, είτε μέσα στις αίθουσες του Μουσείου είτε σε στεγασμένους χώρους της αυλής του, ενδεχομένως σε στοές ή σε χώρο υποδοχής, προσηλωμένες σε τοίχους, τοπογραφικό διάγραμμα του λιμανιού, κάτοψη της βασιλικής και αναπαραστάσεις, χαραγμέ-

τών μου στην επίτευξη του επιστημονικού στόχου, που είχε θέσει η ανασκαφή του Λεχαιού. Η ελπίδα όμως αυτή εξανεμίσθηκε προώρως (Ιανουάριος του 1968) από την βάνουση ιδεολογία της δικτατορίας της 21ης Απριλίου.

Ωστόσο άρχισε να προωθείται από την αρμόδια κρατική Υπηρεσία με ζήλο η κατάρτιση των αρχιτεκτονικών σχεδίων Μουσείου της βασιλικής του Λεχαιού τόσο μάλιστα, που η ίδια η Υπηρεσία μου συνέστησε ν' αποταθώ εγκαίρως στο γνωστό «Ίδρυμα Ψύχα» για από μέρος του οικονομική ενίσχυση. Τούτο δε πράγματι υποσχέθηκε να αναλάβει «μέρος της συνολικής δαπάνης» μετά την έγκριση των σχεδίων και του προϋπολογισμού από την Αρχαιολογική Υπηρεσία (έγγραφο υπ' αριθμ. 88/12.4.1972). Τα προσχέδια τελείωσαν μόλις τον Μάρτιο του 1974. Αλλά, μέσα στην ανώμαλη εκείνη εποχή, που κατέληξε στα τραγικά γεγονότα της Κύπρου και στην αποκατάσταση της Δημοκρατίας, δεν προωθήθηκαν στο Αρχαιολογικό Συμβούλιο. Στο μεταξύ, για να προωθήσω το αρχαιολογικό όραμα δημιουργίας ενός ενιαίου αρχαιολογικού χώρου με το αρχαίο λιμάνι, πρότεινα και πραγματοποιήθηκε (1975) α-παλλοτρίωση 24 στρεμμάτων πέραν ό-

σων είχαν αγορασθεί από την Αρχαιολογική Εταιρεία παλαιότερα γύρω από την ανασκαφή. Επέμεινα στο θέμα του Μουσείου (1976) και το Υπουργείο προχώρησε και ζήτησε (1977) από το Γραφείο Πολεοδομίας Κορίνθου να το ενημερώσει για τους όρους δόμησης στην περιοχή του Λεχαιού. Επανήλθα το 1978, προκήρυξε δε τότε το Υπουργείο, που στο μεταξύ είχε αλλάξει τη σχετική προς τα μουσεία κτιριακή του πολιτική, δημόσιο διαγωνισμό για την σύνταξη αρχιτεκτονικής, στατικής και ηλεκτρομηχανολογικής μελέτης για το Μουσείο του Λεχαιού (1978). Τελικώς όμως το Αρχαιολογικό Συμβούλιο αποφάσισε να αποσυρθεί το θέμα στο Αρχείο. Κάποια πρόταση, επίσης, σχετική προς την κατάρτιση σχεδίων και αναπαραστάσεων της βασιλικής του Λεχαιού, από μέρος εκπροσώπου Πανεπιστημιακής Σχολής, που την είχα αποδεχθεί με μεγάλη χαρά, παρέμεινε χωρίς ανταπάντηση, επειδή είχα θέσει ως προϋπόθεση ότι η εργασία αυτή θα ήταν χρήσιμη αν γινόταν υπό τις οδηγίες μου, ως γνώστου του μνημείου. Επανεφέρα το θέμα στο Υπουργείο για προτελευταία φορά το 1980 και, απελπισμένος, απέθεσα τις ελπίδες μου σε κάποιο θαύμα.

Στο μεταξύ η βασιλική του Λεχαιού γινόταν «βδέλυγμα της ερημώσεως». Πρώτα το αλσύλλιο. Στα κενά, όπου είχαν αποτύχει η δενδροφύτευση, δεν προστέθηκε ούτε ένα δενδρύλλιο, αρμυρίκι ή έστω καλάμι. Έπειτα η περίφραξή του έγινε το πρώτο θύμα βιασμού: καταστράφηκε σχεδόν εξ ολοκλήρου, κρύβονται ανάμεσα στα πλαγιαστά πεύκα του αυτοκίνητα, να παρέχουν καταφύγιο. Η περίφραξη της βασιλικής δεν έχει δεχθεί ως τώρα δεύτερο χρωματισμό και οι πόρτες της είναι σπασμένες (είχαν εξοδευθεί, τότε, εκατοντάδες χιλιάδες δραχμών —με την μεγαλύτερη δυνατή οικονομία— για να φτιαχτούν). Οι τοίχοι της βασιλικής θρυμματίζονται από την αλμυρή υγρασία, η πλακόστρωση αποσυντέθηκε (τελευταίως, σε μίαν απόπειρα προστασίας, σκεπάσθηκε με άμμο) και τα γλυπτά της, διαβρωμένα, αντενεργούν στην ψαύση με αγριάδα και από το μάρμαρό των αφήνουν στα δάκτυλα κρυστάλλους. Από τις —θα έλεγα— δεκάδες χιλιάδες αποτμήματα τούβλων, που είχα διαφυλάξει στοιβαγμένα για τις ανάγκες συντήρησης του μνημείου, δεν διασώθηκε ούτε ένα για σημάδι (κλάπηκαν) τώρα έχουν αρχίσει να παίρνουν και τις στοιβαγμένες πέτρες. Τοποθέτησαν για ένα καιρό φύλακα στην ανασκαφή τον άφησαν όμως δίχως στέγη τον χειμώνα και σκιά το καλοκαίρι. Είδε και αποείδε και πια δεν κατεβαίνει ως εκεί.

5. Επανέρχομαι στο Λέχαιο. Και το «θαύμα», καθώς το περίμενα επί χρόνια με την κατάθλιψη, το όνειρο και την ελπίδα ενός πατέρα, που βλέπει το παιδί του ν' αργοπεθαίνει από ανίατη αρρώστια, ήλθε! Γύρω στα τέλη του 1986 με αρχές του 1987 με επισκέφθηκε ο Πρόεδρος της Κοινότητας Αρχαίας Κορίνθου κ. *Σεραφίμ Μπάκουλης*. Μου είπε ότι άνοιξαν οι δυνατότητες εξεύρεσης πόρων για τη διάσωση της

βασιλικής του Λεχαιού. Απέφυγε να μου εξηγήσει το πώς, αλλά μου ζήτησε να καταστρώσω πρόγραμμα εργασιών. Άρχισε να με κυριεύει ο ενθουσιασμός. Του ανέπτυξα το όλο αρχαιολογικό οραμα για το Λέχαιο, υποσχέθηκα να του προσφέρω την επιστημονική μου συμβολή και πρόσμενα με κάποιο υπόλειμμα απορίας. Με επισκέφθηκε για δεύτερη φορά συνοδευόμενος από την κ. *Μεταξία Χρυσάφη-Ζωγράφου*, αρχιτέκτονα, άγνωστή μου ως τότε, την οποία μου τη σύστησε ως Διευθύντρια Αναστήλωσεως στο Υπουργείο Πολιτισμού και επιφορτισμένη για τα αναστηλωτικά ζητήματα της βασιλικής του Λεχαιού. Απόρησα με τον εαυτό μου, για το πώς δεν γνώριζα τέτοιο όνομα ανάμεσα στους αρχαιολογούντες αρχιτέκτονες (αργότερα πληροφορήθηκα ότι την απασχολούσαν τα νεότερα μνημεία). Μιλήσαμε για όλα τα σχετικά ζητήματα —αρχαιολογικά (για το Μουσείο, τη συγκέντρωση και την καταγραφή των ευρημάτων), αναστηλωτικά (κατάρτισμό ακριβέστερων σχεδίων, σχεδιασμού κολοβωμένων γλυπτών για τις αναπαραστάσεις κλπ.) και διαμόρφωσης του όλου αρχαιολογικού τοπίου (μερική αποκατάσταση του αρχαίου λιμανιού σε συνεργασία με τον Ελληνικό Οργανισμό Τουρισμού) —με σοβαρότητα και αποφασίσαμε να τα ειπούμε ακόμη μια φορά επί τόπου. Η αυτοψία έγινε στις αρχές του 1987, συζητήθηκαν επί τόπου το πρόγραμμα και η σειρά εργασιών με συναισθήματα ευφορίας, που τα επισφράγισαν ένα ωραίο γεύμα στο σπίτι του κ. Προέδρου (αυτή ήταν και η τελευταία συνάντησή που είχα μαζί του).

Κατατοπίστηκα κάπως περισσότερο. Πληροφορήθηκα ως προς τις νέες δυνατότητες (μακριά από τα διοικητικά, είχα μείνει πολύ πίσω) ότι η δαπάνη θα ήταν από μέρος του Υπουργείου Πολιτισμού, ότι επρόκειτο να συστηθεί ειδικό όργανο, υπό τον τίτλο «Κοινή Επιτροπή Προγραμματικής Σύμβασης Αρχαίας Κορίνθου», ότι θα συγκροτηθεί συνεργείο με αρχιτέκτονες και με βοηθητικό αρχαιολογικό προσωπικό υπό την επιστημονική μου καθοδήγηση και συμφωνήσαμε να συντάξω ένα υπόμνημα με τις προτάσεις μου προς τη μέλλουσα να συσταθεί «Κοινή Επιτροπή». Συμφωνήσαμε επίσης να παραδώσω στην κ. Μ. Χρυσάφη-Ζωγράφου όσα αρχιτεκτονικά σχέδια είχα ετοιμάσει, ως βάση για την παραπέρα εργασία, και να διαθέσω τα ημερολόγια της ανασκαφής, αυτά για ν' αρχίσει η καταγραφή των γλυπτών (για να προχωρήσει η διαδικασία μελέτης των για τις αναπαραστάσεις και τη δημοσίευση). Επίσης στο ότι θα αρχίζαμε με την κατασκευή μιας παράγκας επί τόπου, για τη σχεδίαση και μελέτη των μικρών αποτμημάτων από το μαρμάρινο υλικό, όσων είχαν διαφύγει την εκκαμίνευση και είχα συγκεντρώσει σε ένα σωρό (κατά την αυτοψία μας τους οδηγούσα ως εκεί).

Μετά από λίγες ημέρες μ' επισκέφθηκε η κ. Μ. Χρυσάφη-Ζωγράφου μόνη, για τα σχέδια. Της τα παρέδωσα με ψυχική ευφορία. Ετοίμασα κατόπιν το υπόμνημα με τις προτάσεις μου (27.2.1987), όπως είχαμε συμφωνήσει, και το παρέδωσα (σχεδόν επτά σελίδες) στην ίδια για να

το πρωτοκολλήσει (η τελευταία μου γραπτή επικοινωνία με το Υπουργείο για το Λέχαιο). Κατόπιν με επισκέφθηκε, για να παραλάβει τα ημερολόγια της ανασκαφής, άγνωστή μου ως τότε η κ. *Ανίτα Κουμούση*, βυζαντινολόγος, όπως μου είπε, επιφορτισμένη από την «Κοινή Επιτροπή» με την κατάρτιση του καταλόγου των γλυπτών. Με παραξένεψε το ότι δεν είχα ως εκείνη την ημέρα καμιά σχετική είδηση για την «Κοινή Επιτροπή»· ωστόσο συζητήσαμε για τον τρόπον εργασίας και έδωσα μέρος των ημερολογίων. Με επισκέφθηκε ακόμη δυο ή τρεις φορές για τα υπόλοιπα και μου επέδειξε τον τύπο και το χαρτί των δελτίων καταγραφής των γλυπτών. Και από τότε σταμάτησε κάθε επικοινωνία της μαζί μου.

Την ψυχική ευφορία διαδέχθηκε ανησυχία. Έμαθα στο μεταξύ ότι ο κ. Πρόεδρος της Αρχαίας Κορίνθου ενεργούσε ως μέλος του Κεντρικού Αρχαιολογικού Συμβουλίου (εκπρόσωπος της Τοπικής Αυτοδιοίκησης) και ότι στην «Κοινή Επιτροπή», εκτός από τους εξ ορισμού εκπροσώπους των αρμοδίων αρχαιολογικών υπηρεσιών —της Εφορείας Κλασικών Αρχαιοτήτων Ναυπλίου (κ. *Φανή Παχύγιαννα*) και της Εφορείας Βυζαντινών Αρχαιοτήτων Πατρών (κ. *Μυρτώ Γεωργοπούλου Βέρρα*) ο μόνιμος επιστημονικός αρχαιολογικός υπάλληλος με έδρα την Κόρινθο και —κάπως εξ ορισμού πάλι— ακριβέστερος γνώστης των αρχαιολογικών γενικώς πραγμάτων της Κορίνθου και «μάτι» της Υπηρεσίας, αφέθηκεν έξω από αυτήν. Διορίσθηκεν ακόμη ο τέως Έφορος Εναλίων Αρχαιοτήτων και, μετά τη συνταξιοδότησή του, επί μισθώ αρχαιολογικός σύμβουλος της υπουργού κ. *Μελίνας Μερκούρη* κλασικός αρχαιολόγος κ. *Γεώργιος Παπαθανασόπουλος*.

Αγνοημένος του λοιπού και περιμένοντας και υπομένοντας αποκόμισα τα συμπεράσματά μου. Αντιλήφθηκα ότι η θέση

- ΩΔΕΙΟ αναγνωρισμένο από το κράτος
- Τμήμα ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ
- Τμήματα ΜΟΥΣΙΚΗΣ ΠΡΟΠΑΙΔΕΙΑΣ
- Επαγγελματικό τμήμα μετεκπαίδευσης στο ΜΟΥΣΙΚΟΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ KODALY
- Χορωδίες (Παιδική-Μεικτή) και Ορχήστρα.

ΚΥΠΡΟΥ 61
ΧΑΛΑΝΔΡΙ
τηλ.: 68 24 940

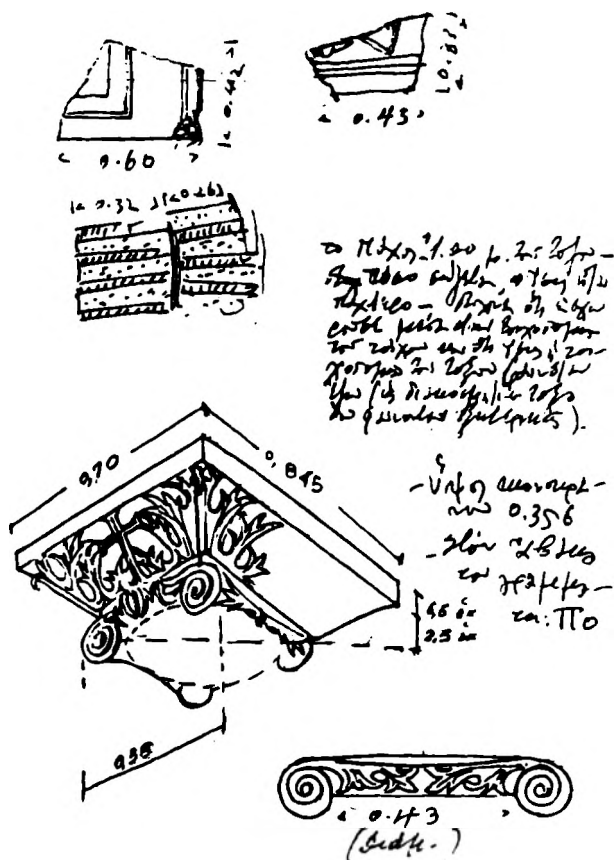
του κ. Γ. Παπαθανασοπούλου στην «Κοινή Επιτροπή» όφειλε να χρησιμεύσει ως η του αρχαιολογικού επιστημονικού προγράμματος (πληροφορήθηκα ότι δεν παρουσιάστηκε —ή δεν παρουσιάζεται— στις συνεδρίες της)· ότι η συμμετοχή των άλλων αρχαιολογικών μελών είναι τυπική, ουσιαστικώς δίχως γνώμη (ποιος υπάλληλος της επαρχίας θα αντιταχθεί σε μέλος του Κεντρικού Αρχαιολογικού Συμβουλίου και μαζί κομματικών παράγοντα;) και ότι ο Πρόεδρος της Κοινότητας Αρχαίας Κορίνθου αρχικώς εμπορούπαλληλος και έπειτα μικρέμπορος, με γυμνασιακές γνώσεις ως μέλος, τώρα του Κεντρικού Αρχαιολογικού Συμβουλίου, ανέδειξε τον εαυτό του σε ηγέτη ενός διπλού αρχαιολογικού προγράμματος: πρακτικού και επιστημονικού. Ότι με χρησιμοποίησε ως δόλωμα ως προς εκείνο που επιδίωκε· και ότι το ωραίο γεύμα του επείχε τη θέση εκείνου, που προσφυώς χαρακτηρίζεται ως «σιχτίρ πιλάφι»!

Πλανιέται ο νους μου στην ανασκαφή. Με συγκίνηση αναλογίζομαι —και το συναισθάνομαι ως βαθύτατη υποχρέωση— το πόσο δούλεψαν οι εργάτες —μ' ένα ημερομίσθιο ελαφρώς υψηλότερο από το συνηθισμένο—, καθώς μ' έβλεπαν όλη την ημέρα στο πόδι, κάτω από τον ήλιο, με το ημερολόγιο και τ' άλλα σύνεργα στο χέρι. Φαντάζομαι τον εαυτό μου καθισμένον εκεί —σε ένα από τα δυο εκείνα ανάκλιντρα αναψυχής και ρέμβης, προς την ακρογιαλιά— με το κεφάλι μου στηριγμένο στις παλάμες, να μετανοώ για την ανασκαφή — την καταστροφή. Σε τι μου έφταιξε το μνημείο και το αποκάλυψα;

Τότε, ως λίγο πριν από το τέλος της αρχαιολογικής σταδιοδρομίας μου, η Εφορεία Βυζαντινών Αρχαιοτήτων Γ' Περιφέρειας με έδρα την Αρχαία Κόρινθο και δικαιοδοσία την Πελοπόννησο, την Επτάνησο και την Ήπειρο δεν είχε στην έδρα την άλλο προσωπικό από τον προϊστάμενο και ένα φύλακα. Τώρα η αρχαιολογική εκείνη περιφέρεια έχει κατατηγεί σε τρεις· και στο άλλοτε Εφορείο Βυζαντινών Αρχαιοτήτων στην αρχαία Κόρινθο, τώρα έδρα Επιμελητείας των Βυζαντινών Αρχαιοτήτων της Κορινθίας, απασχολούνται μια επιμελήτρια, ένας αρχαιολογικός υπάλληλος β' κατηγορίας, μια βοηθός γραφείου, δυο φύλακες και μια καθαρίστρια. Βεβαίως οι αρχαιολογικές υπηρεσιακές ανάγκες κατά τις τελευταίες δεκαετίες είναι διαφορετικές από ό,τι ακόμη και της δεκαετίας του 1960, που ήδη είχαν γίνει φορτικές. Θέλω με αυτά παρεμπιπτόντως να τονίσω, ότι πρέπει να αντιμετωπισθεί ως επιτακτικό χρέος η αναδιοργάνωση της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας, με —κατά τη γνώμη μου— κατεύθυνση προς την ουσιαστική αποκέντρωσή της, με σχετικήν αυτονομία και, προ πάντων, με αναβάθμιση στο επιστημονικό πεδίο. Κλείνω τους διαλογισμούς μου.

Επισκέφθηκα επανειλημμένως από τότε, με δική μου πρωτοβουλία, το Λέχαιο και την άλλοτε έδρα μου, ως Εφόρου Βυζαντινών Αρχαιοτήτων, για να εξετάσω τα πράγματα. Επικοινωνήσα και με την κ. Μ. Χρυσάφη-Ζωγράφου, παλαιότερα στο

γραφείο της και έπειτα τηλεφωνικώς. Η επιφορτισμένη με την αποδελτίωση των ημερολογίων μου για τα γλυπτά (έμαθα ότι τώρα ασχολείται με τα κεραμικά, χωρίς καν να με ενημερώσει, όχι δ' απλώς για τον τύπο), εγκαταστημένη αρχικώς στο Εφορείο, άλλαξε στέγη (θα μιλήσω γι' αυτήν αμέσως παρακάτω). Ένας δε από μέρους μου έλεγχος των δελτίων αποκάλυψε ενασχόληση και πέρα εκείνης

Σελίδες από το ημερολόγιο της ανασκαφής.

που απαιτείται από μίαν απλώς μετανασκαφική μουσειακή τακτοποίηση (αλλά χωρίς την τακτοποίηση εκείνη· ουσιαστικώς, λοιπόν άγονη, ν' αποβλέπει δε σε άλλους σκοπούς —υπό άλλους όρους συνεργασίας θα ήμουν ο τελευταίος που ενδεχομένως θα τους απέρριπτα). Ως προς την κ. Μ. Χρυσάφη-Ζωγράφου έμαθα ότι πέτυχε εκπαιδευτική άδεια και υποτροφία εσωτερικού. Υπέθεσα ότι απέβλεπε στο να αλλάξει επιστημονική κατεύθυνση, για να της είναι πιο προσιτά τα προβλήματα, που έθετε η βασιλική του Λεχαιού. Κατά την τελευταία επικοινωνία μου μαζί της μου δήλωσε ότι δεν γνωρίζει τίποτε για το θέμα, ότι δεν παρέλαβε από το σπουδαστήριό μου σχέδια της βασιλικής του Λεχαιού, ότι εν πάση περιπτώσει δεν τα έχει!

Από τον Πρόεδρο της Αρχαίας Κορίνθου εισπράχθηκαν ως τώρα από το Ταμείο Αρχαιολογικών Πόρων και Απαλλοτριώσεων για λογαριασμό της «Κοινής Επιτροπής» 88.500.000 δρχ. Από τα χρήματα δε αυτά —και τους τόκους των ενδεχομένως— έχουν γίνει, πάλι ως τώρα, τα εξής «έργα» (υπό το νόημα, που ο καλόπιστος αναγνώστης αντιλαμβάνεται στην προκειμένη περίπτωση το περιεχόμενο του όρου):

1. Συμπήχθηκε παραρχαιολογική υπηρεσία με την πρόσληψη δυο αρχιτεκτόνων, μιας σχεδιάστριας και της βοηθού, στην οποία ανατέθηκε η αποδελτίωση των ημερολογίων της ανασκαφής.

2. Για την εγκατάσταση της υπηρεσίας

αυτής διαμορφώθηκε σε γραφείο και εξοπλίσθηκε με τα απαραίτητα έπιπλα και όργανα περίπου το μισό της άλλοτε αποθήκης σταφιδοπαραγωγών, αγορασμένης ήδη από την Αρχαιολογική Υπηρεσία για να χρησιμοποιηθεί ως αρχαιολογική αποθήκη. Επίσης διαμορφώθηκε αισθητικώς η πρόσβαση προς αυτή (η ανοικτή αυλή).

3. Αναμορφώθηκε ο χώρος του —σύγχρονου μας— ηρώου της Αρχαίας Κορίνθου (η έκτασή του όχι μεγαλύτερη των 75 τ.μ.).

4. Διευρύνθηκε κάπως ο χώρος στάθμευσης οχημάτων εμπρός από το Μουσείο και ανανεώθηκε το συρματοπλεγμά του.

5. Οι αρχιτέκτονες κατάρτισαν σχέδια πολεοδομικής αναμόρφωσης της περιοχής που γειτονεύει προς το Μουσείο (σε όσο βαθμό είναι ακριβής η πληροφόρησή μου)· και η βοηθός τελείωσε την απο-

Βασιλική του Λεχαιού. Κιονόκρानο του μεγάλου στηρίγματος του ξυλότρουλλου.

δελτίωση των γλυπτών από τα ημερολόγια και την ταύτιση και μικροφωτογράφησή των (σε χρόνον υπερδιπλάσιο εκείνου που απαιτήσε η τήρηση των ημερολογίων και η ανασκαφή του μνημείου· μαζί και η σύνταξη των σχετικών εκθέσεων· δημοσιευμένες σελίδες 123, (ίσως, με μερικό σχολιασμό των ευρημάτων, και πίνακες εκτός κειμένου 108).

6. Επιστρώθηκαν με άμμο μέρη των δαπέδων της βασιλικής του Λεχαιού, για την πρόληψη μεγαλύτερης καταστροφής των. Μπορεί όμως να προστεθεί ακόμη ό-τι:

7. Προετοιμάζεται στον Ακροκόρινθο η διαπλάτυνση (:) της διόδου ανάμεσα στα ερείπια από την τρίτη πύλη ως περίπου στο ζυγό, για να γίνει προσιτότερη η Άνω Πειρήνη επίσης δε η τοποθέτηση επιπέδων κιγκλιδωμάτων επάνω από χάνοντα στόμια υπογείων δεξαμενών. Η διόδος διανοίχθηκε γύρω στο 1955 από τον γράφοντα.

Αυτά είναι όλα και όλα, αν δεν έχω περιπέσει σε σοβαρή παράλειψη, στην Κόρινθο, τα «έργα» της παραρχαιολογικής υπηρεσίας, της οποίας επικεφαλής είναι ουσιαστικώς ο κ. Πρόεδρος της Κοινότητας Αρχαίας Κορίνθου και μέλος του Κεντρικού Αρχαιολογικού Συμβουλίου, μέσα σε σχεδόν δυόμισι χρόνια με ποσό στη διάθεσή του 88.500.000 δρχ. Το ποσό αυτό παραχωρήθηκε σε δυο δόσεις. Δεν γνωρίζω, εννοείται, τι μέρος από το παραπάνω ποσόν έχει ως τώρα εξοδευθεί, τι υπολείπεται από τούτο και πιο το

μελλοντικό «επιστημονικό-αναστηλωτικό» πρόγραμμα της «Κοινής Επιτροπής». Οι αρχιτέκτονες, με τους οποίους συνομιλήσα και επισκεφθήκαμε μαζί το Λέχαιο, μου παραπονέθηκαν ότι εργάζονται ακαθοδήγητοι. Πήραν εντολή να σχεδιάσουν στον Ακροκόρινθο και μου έδειξαν προσχέδια χωρίς ειρμό, χωρίς συγκεκριμένο επιστημονικό ή αναστηλωτικό προβληματισμό και πρόγραμμα⁵. Απασχόληση στο βρόντο! Το ίδιο και ως προς το Λέχαιο. Θα πήγαινε ο ένας από τους δυο αρχιτέκτονες στην Πάτρα να αποσπάσει οδηγίες από τον εκεί αρμόδιο καθηγητή κ. Ιωάννη Αντωνόπουλο⁶.

Περιέγραψα μια κατάσταση, μιαν όψη των αρχαιολογικών μας πραγμάτων, όπως συνεπάγεται από την ιστορία της ανασκαφής και της μετανασκαφικής τύχης ενός μνημείου: ιστορία, η οποία αφορά βαθύτερα στην αναδιοργάνωση της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας. Έχει καταντήσει κοινός τόπος το να μιλούμε ότι η Αρχαιολογία στη χώρα μας έχει περιέλθει σε κρίση: ότι η Κρατική Αρχαιολογική Υπηρεσία, θεσμός από τη γέννησή του διφυής, με πρακτικούς σκοπούς (άσκηση της κρατικής πολιτικής σε ό,τι αφορά στο μνημειακό πλούτο της Χώρας) και επιστημονικούς (ανάδειξη της Ελληνικής Επιστήμης στο συγκεκριμένο τούτο χώρο του Επιστητού), ως προς το δεύτερο χωλαίνει. Μέσα στην ποιοτική δε αυτήν υποβάθμιση ένας κυβερνητικός λαϊκισμός θεσμοθέτησεν έτσι, ώστε να διαμορφώνεται νομιμοποιημένος, ως παραρχαιολογική υπηρεσία, ένας αρχαιολογικός κομπογιανντισμός με πρόδηλες κομματικές υστεροβουλίες. Οι συνέπειες θα είναι γενικότερον θλιβερές.⁷

1. Η ευλάβεια των κατοίκων της Κορίνθου, που μετά την καταστροφή είχαν διασκορπισθεί στα γύρω από τη βασιλική του Λεχαιού και εγκατασταθεί εκεί (είναι τούτο ανασκαφικώς βεβαιωμένο), θέλησε όχι πολύ αργότερα να συνεχίσει στην εκεί λατρεία και άρχισε να κτίζει μια μικρή εκκλησία στο χώρο της αψίδας του ιερού της βασιλικής. Μάζεψαν μερικά από τα πεσμένα μαρμάρινα μέλη της και άρχισαν να τα χρησιμοποιούν στο θεμέλιο. Πριν όμως το ολοκληρώσουν, ίσως πριν κλείσει η πρώτη μέρα δουλειάς ή το πολύ ένα τμήμα της επομένης, και, καθώς ακόμη εργάζονταν οι κτίστες, έχοντας έτοιμους δυο σωρούς ασβεστοκονίασμα — τον

ένα κωνικό, διευθετημένο με επιμέλεια, με την επιφάνειά του να γυαλίζει ύστερα από ελαφρές φορές του φτυαριού επάνω στο υγρό φύραμα, τον άλλο απλώς μαζεμένο, ωσάν μόλις να έβαλαν από την μάζα του σε πηλοφόρι—, εγκατέλειψαν το έργο. Κάποια νέα σεισμική δόνηση φαίνεται να έθεσε σε κίνδυνο τη ζωή των. Ήταν ένα συγκλονιστικό ανασκαφικό βίωμα του ανταγωνισμού των τυφλών δυνάμεων της φύσης προς τις προσπάθειες του ανθρώπου.

Η ανασκαφή διεξήχθη —κατά τις ανασκαφικές περιόδους των ετών 1956, 1957, 1958, 1959, 1960, 1961 και 1965— υπό την αιγίδα της Αρχαιολογικής Εταιρείας, με πρόσθετη κρατική ενίσχυση ύστερα από προσωπικό ενδιαφέρον του τότε υπουργού των Οικονομικών Κωνσταντίνου Παπακωνσταντίνου, πολιτευτού κορινθίου.

2. Αυτή σε συνδυασμό προς την αρχαιολογική διερεύνηση του χώρου, όταν θα άρχιζε η θεμελίωση εκεί Μουσείου.

3. Η ανασκαφή δεν αποτελούσε υπηρεσιακή υποχρέωση. Ήταν προσωπική επιστημονική έρευνα, όραμα επιστημονικό για επιστημονικό επίτευγμα με τη δημοσίευσή του. Όταν διενεργούσα την ανασκαφή εκείνη υπηρετούσα ως Έφορος Βυζαντινών Αρχαιοτήτων Γ' (τότε) Περιφέρειας, με γεωγραφική έκταση την Πελοπόννησο, Επτάνησο και Ήπειρο, με έδρα την Αρχαία Κόρινθο. Στην αρχή (από το 1944, όταν ιδρύθηκε η Γ' Εφορεία Βυζαντινών Αρχαιοτήτων, μέχρι του 1947, όταν κατά τον Εμφύλιο Πόλεμο απολύθηκα από την Υπηρεσία, και κατόπιν από το 1952, αφότου επανήλθα στην Υπηρεσία) εντελώς μόνος. Μόλις κατά το 1964 απέκτησα για λίγους μήνες βοηθό γραφείου, μιαν έκτακτο υπάλληλο, και, προς το τέλος της υπηρεσιακής μου σταδιοδρομίας (31 Δεκεμβρίου 1965), επιστημονικό προσωπικό — για να παραδώσω την Υπηρεσία.

4. Ο κυβερνητικός λαϊκισμός δεν θα μπορούσε, άραγε να θεσπίσει εκπροσώπηση της Τοπικής Αυτοδιοίκησης στο Κεντρικό Αρχαιολογικό Συμβούλιο με πρόσωπο εκλογής της από τα καταξιωμένα στη ζωή της χώρας (από τους κόσμους της επιστημονικής, καλλιτεχνικής —των γραμμάτων και των τεχνών— και της οικονομικής ακόμη δραστηριότητας); Θα ήταν η συμβολή του τάχα κατώτερη ποιοτικώς από εκείνη του προέδρου κοινότητας, ή, έστω, και δημάρχου πόλης;

5. Ο Ακροκόρινθος έχει ήδη μελετηθεί από την Αμερικανική Σχολή Κλασικών Σπουδών (R. Carpenter - A. W. Parsons - A. Bon, The Defenses of

Acrocorinth and the Lower Town (Corinth III 2, Cambridge 1936). Περισσότερον εξειδικευμένη έρευνά του απαιτεί προηγούμενη εμβάθυνση, με πολύχρονο προβληματισμό και θέση αποριών, επιστημονικό αίτημα, που, στην ελληνική αρχαιολογική επιστήμη δεν έχει διαφανεί ως τώρα, όσον τουλάχιστον γνωρίζω. Όσον αφορά στην κατάρτιση σχεδίων για —απαραίτητες!— εργασίες αναστήλωσης ή συντήρησης, η μεθόδευση είναι άλλη.

6. Η Πολυτεχνική Σχολή του Πανεπιστημίου Πατρών οργάνωσε πριν από δυο ή τρία έτη μια έρευνα του λιμανιού του Λεχαιού με όκοπό την πρακτική εξάσκηση των φοιτητών. Προετοιμάζοντας την έρευνα ο Καθηγητής κ. Ι. Αντωνόπουλος με επισκέφθηκε, επειδή έτυχε να έχω ανασκάψει στο Λέχαιο και δημοσιεύσει ορισμένες παρατηρήσεις για το αρχαίο λιμάνι και ζήτησε να τον κατατοπίσω ως προς το αρχαιολογικό μέρος και να τον ενημερώσω βιβλιογραφικώς. Το έκανα με πολλήν ευχαρίστηση, του διατύπωσα όμως αργότερα τη λύπη μου, που δεν ήμουν εύκαιρος να προσφέρω μια μικρή γραπτή συμβολή για δημοσίευση στον τόμο με τα αποτελέσματα της σχετικής έρευνας.

7. Ολόπρωτες οι εκφυλιστικές επενέργειες του κυβερνητικού λαϊκισμού στις δημόσιες υπηρεσίες και στην επιστήμη: Στην τελευταία Γενική Συνέλευση της Χριστιανικής Αρχαιολογικής Εταιρείας κατήγγειλα τον συγκεκριμένο αρχαιολογούντα λαϊκισμό. Τον υπεράσπισε όμως απροσδοκήτως ανώτατο στέλεχος της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας και μέλος του Κεντρικού Αρχαιολογικού Συμβουλίου —δεν χρειάζεται το όνομα— με τα λόγια: «Ο καημένος αγαπάει τα αρχαία» (sic), που, αν προχωρήσουμε λίγο βαθύτερα, σημαίνει: 1ον) ότι μέσα σε σχεδόν δυόμισι χρόνια δεν τα «εκκαμίνευσε» ακόμη και 2ον) ότι ισοφαλαγγίζονται ποιοτικώς η γνώση και η ψήφος ενός έστω φιλόρχαιου αλλά αδαούς και δίχως γενικότερη παιδεία προσώπου προς την ψήφο και τη γνώση ενός εξειδικευμένου επιστήμονος και υπεύθυνου στην αποστολή του. Εκτός εάν ο κομπογιανντισμός είναι σύμφορος για άλλους λόγους, που ενδεχομένως μου διαφεύγουν. Αλλά είναι δυνατόν να φαντασθεί κανείς μεγαλύτερη ηθική κατάπτωση μιας υπηρεσίας, όπως η Αρχαιολογική, που ομολογουμένως της οφείλεται καλύτερη τύχη, από τον αυτοεξευτελισμό της, με την ανοχή της απέναντι κυβερνητικών αντιλήψεων αυτού του είδους (ο συνδικαλισμός έχει διαπαιδαγωγηθεί μόνο για υλικά συμφέροντα) και με τη διατύπωση θεωρητικών θέσεων, όπως η παραπάνω;

Μη διαβάσετε αυτή την ανακοίνωση

...ός αν σας ενδιαφέρει. Και αυτό θα μπορούσατε να το βρείτε μέσα σε δύο δευτερόλεπτα με μια γρήγορη ματιά, χωρίς να διαβάσετε το κείμενο. Η τεχνική της γρήγορης ματιάς είναι ένας τρόπος διαβάσματος χρήσιμος σε πολλές περιπτώσεις.

...ο πώς θα διαβάσετε ένα κείμενο για να έχετε την καλύτερη αίσθηση εξαρτάται βασικά από το σκοπό για τον οποίο διαβάσετε. ...ράλληλα όμως η απόδοσή σας εξαρτάται και από τον τρόπο που ...πετε τις λέξεις του κειμένου. Αν η ματιά σας προχωρεί πάνω ...τυπωμένες γραμμές λέξη προς λέξη, τότε το διάβασμα γίνεται πολύ αργό ρυθμό, με εσωτερική προφορά, με επιστροφές ...προηγούμενα και το αποτέλεσμα είναι χαλαρή συγκέντρωση ...χαμηλή απόδοση. Ενώ θα μπορούσατε να είχατε ήδη τελειώσει ...το κείμενο αν διαβάζατε φράση προς φράση, με σύντομες μα ...με γρήγορη αντίληψη και με ρυθμό δυο και τρεις φορές πιο ...γορο από αυτόν που έχετε σήμερα. Αυτόν το νέο τρόπο διαβά ...τος με γρήγορο ρυθμό —που μπορεί να φθάσει και τις 1000 λέ ...το λεπτό— μπορείτε να τον πετύχετε εύκολα μέσα σε τρεις ε ...μάδες με ένα ειδικό πρόγραμμα συστηματικής εξάσκησης που ...προσφέρει η Μέθοδος ΓΡΗΓΟΡΟ ΚΑΙ ΔΥΝΑΜΙΚΟ ΔΙΑΒΑΣΜΑ. Εί ...ως το πιο σημαντικό εκπαιδευτικό πρόγραμμα αφού το 70%

των γνώσεών μας το αποκτούμε με το διάβασμα.

Για τη μοναδική αυτή Μέθοδο συμπληρώστε και ταχυδρομήστε το παρακάτω Δελτίο.

Ν. Ευστρατιάδη, Ταξιαρχών 21, 174 55 ΑΛΙΜΟΣ
Τηλ. 98.40.352, 98.30.718

Παρακαλώ στείλτε μου με αντικαταβολή δρχ. 10.400 τη Μέθοδο ΓΡΗΓΟΡΟ ΚΑΙ ΔΥΝΑΜΙΚΟ ΔΙΑΒΑΣΜΑ (3 κασέτες, βιβλίο, ασκήσεις)

Όνομα.....
Οδός - αρ.....
Ταχ. Κώδικας..... Πόλη.....
Τηλ..... Υπογραφή.....

Το Γρήγορο και Δυναμικό Διάβασμα διδάσκεται επίσης σε ειδικά σεμινάρια που διοργανώνει το ΕΛΚΕΠΑ (τηλ. 80.69.901) και το Ελληνοαμερικανικό Κολλέγιο Αθηνών (τηλ. 64.78.160).

ΓΙΑ ΜΙΑ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΑΝ

ΜΕΡΟΣ Β'

Διότι η πόλις είναι οι άνθρωποι

Καί ἐμπόριον παρέχοντες
ἀμφότερα δυνατόν ἔσχον
 χρημάτων προσόδῳ τὴν πόλιν
Θουκυδ. 1,13,5.

Η ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ ΜΙΑΣ ΠΟΛΗΣ

Περίοδος Αγοράς Α
(17ος/18ος αιώνας)

ιστορική
τοπογραφία:
ΝΟΤΙΑ ΠΙΝΔΟΣ /
ΔΥΤΙΚΗ ΘΕΣΣΑΛΙΑ
ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΚΑΙ
ΜΕΤΑΒΥΖΑΝΤΙΝΗ
ΠΕΡΙΟΔΟΣ
— οικιστικό
σύστημα
(κέντρο/περιφέρεια)
— αμυντικό
σύστημα
— έδαφος και
οικισμοί
— οδικό δίκτυο και
διασυνδέσεις

ΚΑΡΔΙΤΣΑ
στρωματογραφία

πρώτο στρώμα

terminus ante

δεύτερο στρώμα
(18ος αιώνας)

1. Πολιτ. 1321 α: 'Ε-
πεί δὴ τέτταρα μὲν ἐ-
στι μέρη μάλιστα τοῦ
πλήθους, γεωργικόν
βάνανσον ἀγοραῖον
θητικόν.

2. Η «Καρδίτσα» ἦ-
ταν ἓνα ἀσήμαντο κο-
νιάρωρι. Για τους
περιοδικούς εποικι-
σμούς στην Θεσσα-
λία (Χαμηλή Βλαχία)
Τούρκων από το Ικό-
νιο και την εγκατά-
σταση τμήματος στην
περιοχή της Καρδί-
τσας επί Μουράτ Β'
(1423-1453): Βακαλό-
πουλος (1973) 217-
223· Τσοποτός (1977)
51-59. Το 1810 ο Lea-
ke μιλά για ένα σκορ-
ποχώρι με 500-600

Για την πόλη της Καρδίτσας το σημε-
ρινό σημείωμα —ως συνέχεια των
δύο προηγούμενων— και για τον
σύγχρονο δήμον της. 'Η καλύτερα, για
τα κατ' Αριστοτέλη τέσσερα μέρη που α-
παρτίζουν το παρόν πλήθος της: τους α-
γρότες, τους τεχνίτες και τους άλλους
χειροτέχνες, τους εμπορευόμενους και
τους μεροκαματιάρηδες¹.

ΚΑΡΔΙΤΣΑ Ι. Αυτοί οι άνθρωποι έχουν
φθάσει εδώ κάτω από παντού, ακολου-
θώντας μια αντίστροφη πορεία γεωγρα-
φικής κινητικότητας: από το βουνό στην
πεδιάδα. Η οικιστική συγκέντρωση απο-
τελείται από το χριστιανικό και μωαμεθα-
νικό στοιχείο που προέρχεται από ένα
μεγάλο αριθμό οικισμένων θέσεων, οι ο-
ποίες σήμερα, ζωντανές οι περισσότε-
ρες και ελάχιστες οι ερημωμένες, εντο-
πίζονται στα 'Αγγραφα κυρίως αλλά και
στον Κάμπο. Εκεί κάπου στην στροφή
του 18ου αιώνα, η οθωμανική εξουσία
που πραγματοποιεί τον συνοικισμό «συ-
νέστησεν ἐν τῇ θέσει ταύτῃ ἔνθα νῦν ἡ
Καρδίτσα (ἥτις ἦτο τότε οὐδὲν πλέον οὐ-
δὲν ἔλαττον εἰμὴ ἐν ἀπλοῦν τουρκο-
χώρι² καὶ ἦν ἐθεώρησε κατάλληλον καὶ
κέντρον τῶν ἐργασιῶν της, συνέστησε,
λέγομεν, ἐν τῇ θέσει ταύτῃ διοίκησιν πο-
λιτικὴν καὶ στρατιωτικὴν (...)»³.

Εάν ενίοτε επιτρέπεται να μιλά κανείς
για ιστορικά παράλληλα, η γένεση της
Καρδίτσας αποτελεί μὲν ένα τυπικό υπό-
δειγμα διοικητικής ρύθμισης του βαλκα-
νικού χώρου κατά τον 18ο αιώνα, αλλά
παραπέμπει στην ελληνορωμαϊκή παρά-
δοση του 1ου π.Χ. / 1ου μ.Χ. αιώνα— εκεί-
νην που εφαρμόζεται σύμφωνα με τις γε-
ωπολιτικές επιλογές του Οκταβιανού Αυ-
γούστου. Παράλληλα, η δημιουργία της
πόλης συνιστά μια από τις οικιστικές πα-
ραμέτρους της όψιμης μεταβυζαντινής
περιόδου. Και στις δύο περιπτώσεις, το
σκεπτικό που υπαγορεύει την εξαρχής
οργάνωση κάποιου οικιστικού κέντρου
είναι κοινό: η επιλογή μιας κεντρικής θέ-
σης που πληρεί τις προϋποθέσεις στρα-
τιωτικής ασφάλειας, ως εγγύηση για την
διοικητική σταθερότητα και η οποία, ταυ-
τόχρονα, διασφαλίζει τον εκσυγχροني-
σμό των χερσαίων μεταφορών. Δόκιμο
το δεύτερο σύστημα, κληροδοτημένο α-
πό την ελληνορωμαϊκή περίοδο. Οι δια-
φορές βρίσκονται αλλού: επιτάχυνση ως
προς την εξέλιξη αυτής της κεντρικής
θέσης σε αστικό κέντρο. Το ελληνορω-
μαϊκό *ἀστυ* —το διοικητικό, μεταπρατικό
και θρησκευτικό κέντρο ενός *συστήμα-
τος δήμων*— συνήθως οργανώνεται με

γοργούς ρυθμούς· η μετεξέλιξη της με-
ταβυζαντινής οικιστικής συγκέντρωσης
σε πόλη είναι αργή, όσο αργές είναι και
οι πολιτισμικές διαφοροποιήσεις. Από ε-
κεί και πέρα, η οργάνωση του οικισμένου
χώρου θα ακολουθήσει τους ρυθμούς
που επιβάλλουν και στον βαλκανικό χώ-
ρο αφενός ο υποχρεωτικός εκχρηματι-
σμός των αγροτικών οικονομιών και αφε-
τέρου οι νεωτερισμοί του Διαφωτισμού
—για την μεταγενέστερη περίοδο.

Πάντως, η γοργή ανάπτυξη της Καρδί-
τσας ως εμπορικού κέντρου της μεταβυ-
ζαντινής Δυτικής Θεσσαλίας είναι χαρα-
κτηριστική ως προς το οικιστικό μοντέλο
που επιλέγει η οθωμανική επικυριαρχία
στα Βαλκάνια, εν σχέσει προς την αλλη-
λοεξάρτηση τεχνολογιών παραγωγής
και κόστους χερσαίων μεταφορών. Σύμ-
φωνα με τον Tekeli (1979), η επιλογή της
κεντρικής θέσης γίνεται με βάση την μέ-
ση απόσταση της μεταφοράς· στην θέση
αυτή πραγματοποιείται και η εμπορευμα-
τοποίηση των μεταφερομένων αγαθών.
Ακόλουθη προς αυτή την διαδικασία, η
Καρδίτσα θα συμμετάσχει στην ιεραρχη-
μένη οργάνωση ασφάλειας των μεταφο-
ρών ως *πόλη-αγορά* που εξυπηρετεί α-
νάγκες της παραγωγής, αλλά και ανάγ-
κες καταναλωτικές, τόσο σε επίπεδο εν-
δοπεριφερειακών διακινήσεων της Δυτι-
κής Θεσσαλίας, όσο και στο επίπεδο των
διαπεριφερειακών συνδέσεων με τις άλ-
λες θεσσαλικές κεντρικές θέσεις. Η Καρ-
δίτσα κατέχει μια θέση-κλειδί, δεδομέ-
νου ότι την πεδιάδα της διασχίζει ο κύ-
ριος οδικός άξονας Βόλου - Τρικάλων -
Καλαμπάκας - Ιωαννίνων. Κατά συνέ-
πεια, η δημογραφική ανάπτυξη της απο-
τελεί φαινόμενο με ρίζες στον 18ο αιώνα
και αποκρυσταλλώνεται κατά τον 19ο
αιώνα.

Αποτελεί πλέον κοινό τόπο ότι τα δη-
μογραφικά προβλήματα δεν είναι τόσο
πολύ ισοπεδωμένα, καθώς παρουσιάζον-
ται σε μια ιστοριογραφική παράδοση του
πρόσφατου παρελθόντος. Για παράδειγ-
μα, οι κινήσεις των πληθυσμών από και
προς τις πεδινές θέσεις: την διάβρωση
της «θεωρίας» της αποχώρησης των πλη-
θυσμών από την πεδιάδα στο βουνό, επι-
χειρεί εύστοχα ο Β. Παναγιωτόπουλος
(1988). Σημειώνουμε τα όσα —περιληπτι-
κά— γράφει για το αντίστροφο δημογρα-
φικό φαινόμενο: «Ο 18ος αιώνας είναι ο
αιώνας της οριστικής στροφής από την
δημογραφική στασιμότητα στη δημογρα-
φική ανάπτυξη, σε παγκόσμια κλίμακα.
Με περιοχικές ή τοπικές διαφορές, το

(18ος - 18ος αιώνας)
οδικό σύστημα:
— ενδοπεριφερε-
ιακό
— διαπεριφερειακό
— τεχνικές
οδοποιίας
— γεφύρια
— σταθμοί
ανεφοδιασμού
— χάνια
— μύλοι

(18ος αιώνας)
Περιφέρεια
Καρδίτσας
οργάνωση χώρου:
— σύστημα
περιφερειακό
— άλλες κεντρικές
θέσεις

σπίτια, όπου το ελλη-
νικό στοιχείο είναι
περίπου μηδαμινό. Α-
πογραφή 1881: χρι-
στιανοί 56.348, μωα-
μεθανοί με ελληνική
ιθαγένεια 2.962: «Πί-
νακες επαρχιών Η-
πείρου καὶ Θεσσα-
λίας κατά την απο-
γραφὴν του 1881», σ.
58.

3. Όπου δεν αναφέ-
ρεται άλλως, τα εν-
τός εισαγωγικών χώ-
ρια αντλούνται είτε
από τον σοφό «Οδη-
γό» του Σαμαρόπου-
λου (1901) είτε από
την περισσότερο συ-
στηματική «Ιστορία»
του Λάππα (1974).

φαινόμενο εμφανίζεται τόσο στον ευρύτερο βαλκανικό χώρο, όσο και στον στενότερο ελληνικό. Βασική του εκδήλωση είναι μια πρώτη δημογραφική και κοινωνική ανασυγκρότηση του ορεινού χώρου και στη συνέχεια μια γεωγραφική κινητικότητα η οποία αποκρυσταλλώνεται στον εποικισμό της πεδιάδας τον 19ο αιώνα».

Η ερήμωση πλήθους οικισμών της ορεινής, κυρίως, Θεσσαλίας αποτελεί επίσης ένα άλλο ανοικτό θέμα. Τα «παλιοχώρια» και «ερημοχώρια» του μεσαιωνικού Φαναρίου της Καρδίτσας, των περιοχών Αμπελακίων και Ραψάνης, Αγιάς, Γόννων, Σελίτσας, αλλά και πολλών άλλων περιοχών, δεν έχουν χαρτογραφηθεί. Η εγκατάλειψη συναρτάται από τις σύνθετες οικονομικές συνθήκες του θεσσαλικού αγροτικού χώρου, στην διάρκεια πολλών αιώνων· ένα ζήτημα λοιπόν η εγκατάλειψη των μεσαιωνικών Αμπελακίων / Παλιοχωριού (Λεονάρδος 155-159) και άλλο, εντελώς ανόμοιο, η ερήμωση των κονιαροχωριών του σημερινού νομού Καρδίτσας. Για τα τελευταία, «αί λοιμικαί νόσοι» (Τσοποτός κ.ά.) ασφαλώς και δεν ερμηνεύουν το διαχρονικό φαινόμενο. Τρίτο ζήτημα: η «διατήρηση» οικισμών που είναι προγενέστεροι του 19ου αιώνα⁴. Διατήρηση της αυτής οικιστικής μορφής; Επαλληλία στρωμάτων; Γιατί; Πώς; Πότε;

Όλα αυτά, τα παραπάνω, διότι υπερτονίστηκε η δημιουργία της Καρδίτσας μόνον ως αποτέλεσμα των μεταρρυθμίσεων του Τανζιμάτ (1839) ή των «νέων εμποροβιοτεχνικών συνθηκών του δευτέρου μισού του 19ου αι.» (Αλλαμανή). Βεβαίως και οι μεταρρυθμίσεις του Τανζιμάτ και οι οριστικές εγγυήσεις του Χάτι Χουμαγιούν (1856) ενθαρρύνουν την αστικοποίηση της πόλης και τον εκσυγχρονισμό της (βιοτεχνία, εμπόριο), αλλά δεν ερμηνεύουν πλήρως το φαινόμενο της **εξαρχής** δημιουργίας της ως αγοράς· ως προς τούτο, η Καρδίτσα έχει έναν προγενέστερο βίο και πολιτεία.

Παρά το γεγονός ότι ο γεωγραφικός τόπος είναι δυσμενής για τους πρώτους μονίμους κατοίκους —η θέση βρίσκεται στη μέση ενός εκτεταμένου τενάγους⁵— το πληθυσμιακό στοιχείο, πληθαίνει, διότι το **εμπόριον** οργανώνεται ευθύς αμέσως: «Τούτου δέ γενομένου, συνέστη υπό των άρχων εβδομαδιαία αγορά εν τη θέσει ένθα νύν τό Γυμνάσιον, όπου ήν και τό κεντρικόν τέμενος έξ ου καί τσαρσί τζαμί ώνομάσθη, τό εμπόριον ήρξατο

κινούμενον καί ό συνοικισμός έκρίθη έπαρκής ίνα χαρακτηρισθῇ ως πόλις (...). Μετά δέ τήν κατάπαυσιν τού έθνικού άγώνος ήρξατο καί αύθις ή συγκέντρωσις όθωμανών τε καί χριστιανών ένταύθα καί ή πόλις έπεξετείνετο πανταχόθεν (...).

ΚΑΡΔΙΤΣΑ ΙΙΑ-ΙΙΒ. Η μετάβαση από την εβδομαδιαία αγορά στην διαρκή, είναι επίσης γοργή· γύρω από την δεύτερη αγορά διαμορφώνεται ένας συγκροτημένος οικιστικός πυρήνας ψευδοαστικού τύπου, με επίκεντρο την συνοικία Βαρούσι: «Ούτω μετά πολλών κόπων καί υπερόγκων χρηματικών θυσιών (εις ός γενναίως συνεισέφερε καί ή μονή Κορώνης πλέον των 20 χιλιάδων γροσίων), κατωρθώθη ή ίδρυσις τής πρώτης χριστιανικής συνοικίας έν Καρδίτση, Βαρούσιον όνομασθείσης. Μετά δέ τούτο, οι όθωμανοί αύτοθελήτως έπώλουν τοίς χριστιανοίς καί άλλαχού τής πόλεως οικόπεδα, ούτω δέ βαθμηδόν καί κατ' όλίγον οι άνά τήν πόλιν συνοικισμοί τών χριστιανών ηύξανον, τών όθωμανών μή όντων πλέον ως τό πρίν βαρβάρων καί άγρίων καί έλθόντων ήρέμα καί κατ' όλίγον εις άμεσον μετά τών συμπολιτών των χριστιανών σχέσιν καί επικοινωνίαν». Και η οργανωμένη επέμβαση στον γεωγραφικό χώρο: «Όλον τό μέρος ένθα νύν έκτείνονται αι συνοικίαι αύται, ήτο τό πρίν έρημον, δασώδες καί τελματώδες. (...) Καθ' όν άνωτέρω έρρέθη θέσει, τό μέρος ένθα νύν ή αγορά, ή μεγάλη συνοικία Βαρουσίου καί

Περίοδος Αγοράς Β α' μισό 19ου αιώνα (άταύτιστη)

ιστορική τοπογραφία Βαρούσι, το — στρωματογραφία — μορφή

κτηματολόγιο

τύποι οικιστικών πυρήνων

4. Αντωνιάδη - Μπιμπίκου 1979, σημ. 276: «Θεσσαλία. Χωριά προγενέστερα από τα μέσα του 19ου αι. που διατηρήθηκαν ως σήμερα: Ν. Λάρισας, 72%. Ν. Μαγνησίας, 64%. Ν. Καρδίτσας, 91%. Ν. Τρικάλων, 64%.

5. Υπολείμματα του «πελάγους» (Ηρόδ. 7,129) και των μεγάλων γεωλογικών μετασχηματισμών της Θεσσαλίας κατά το τεταρτογενές. Συγκεντρωμένη βιβλιογραφία: Η. Schneider, Zur Quartärgeologischen Entwicklungsgeschichte Thessaliens. Bonn 1968.

ΖΑΝΤΙΝΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ

ιστορική τοπογραφία: ερειπωμένοι οικισμοί Θεσσαλίας εντοπισμός χαρτογράφηση σύστημα, μορφή

ΖΑΝΤΙΝΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ

ιστορική τοπογραφία: οικισμοί ύρκων Ικονίου χαρτογράφηση τύποι οικισμών

ΤΑΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ
ιστορική τοπογραφία ερειπωμένοι οικισμοί: εντοπισμός στρωματογραφία σύστημα τύποι

γεωγραφικός χώρος οροσειρήματα λαιοκλιματολογία λαιονοσολογία

ΟΡΑ Α
αύτιστη)

ιστορική τοπογραφία

σημεία Οθωμανών

**Αγορά Β επί
Αγοράς Α:
στρωματογραφία**

**πρώτα τεχνικά
έργα (2)**

**— ονοματολογία
— οργάνωση
οικιστικών πυρήνων**

**αρχιτεκτονική
— τυπολογία
σπιτιών**

**— τυπολογία
σπιτιών**

**μνημειακή
τοπογραφία**

6. «Κατά το άρθρον 5 του νόμου περί νέας διαιρέσεως της Τουρκικής αυτοκρατορίας εις Γενικάς Διοικήσεις, Συνοικία εκαλείτο το τμήμα της πόλεως ή κωμοπόλεως, το αποτελούμενον εκ πενήκοντα τουλάχιστον οικιών, απαρτίζον μιαν κοινοτικήν περιφέρειαν». Λάππας 28-37 (για το κτηματολόγιο, τα τουρκικά μνημεία και την αρχιτεκτονική).

τά περίξ μέχρι του Γυμνασίου, ήσαν άγροί άδέσποτοι, τουρκικά χωράφια, άλώνια καί λίμναι άπέραντοι, προβληματικήν καθιστώσαι την κίνησιν των ανθρώπων, ου μήν αλλά καί αυτών των ζώων. Έπί της θέσεως ταύτης κατεσκεύαζον τά ποιμνιοστάσιά των οί κτηνοτρόφοι όθωμανοί καί αυτού ήμελγον τά πρόβατά των».

Δεν αργεί και ο πρώτος χωροταξικός σχεδιασμός. Εκτός από το Βαρούσι οργανώνονται άλλοι οκτώ μαχαλάδες⁶: Αϊλιάκ (οκνηρός), Μποσταντζή (κηπουρός), Τσαρσί Τζαμί ή Χότζα Μαχαλά, Σιλιχτάρ (οπλοφόρος), Αγιά ή Μπεκρή, Κουρτ (λύκος), Τσαβούς (έπαρχος), Καρατζά (ζαρκάδι). Τα σπιτία των φτωχών είναι πλινθόκτιστα και ισόγεια· τα τούρκικα έχουν εξώστη κεραμοσκεπή στην ανατολική πλευρά, ενώ ένας ψηλός μανδρότοιχος προστατεύει τις χανούμισες από την κοινή θέα. Τα κονάκια, τα πυργόσπιτα των πλουσίων Τούρκων, είναι διώροφα και τριώροφα και πολλά από αυτά έχουν πολεμίστρες. Αργότερα, μετά το 1890, όλα τα τούρκικα αρχοντόσπιτα θα πουληθούν σε Έλληνες που ελέγχουν την αγορά. Τα τρια τζαμιά, το χαμάμ, το πρώτο υδραγωγείο και οι κρήνες, μαρτυρούν ότι η αγορά κινείται καλά· η πόλη —«εμπόριον», που αρχίζει να ακμάζει, οδεύει προς τους εκσυγχρονισμούς που χαρακτηρίζουν το δεύτερο μισό του 19ου αιώνα: «Υπό την νέαν συνταγματικήν δυναστείαν Γεωργίου του Α', ή Καρδίτσα επέτέλεσεν έργα, άν ουχί άξια λόγου, τουλάχιστον δυνάμενα νά κριθώσιν ως έργα πολιτισμού καί πολιτεύματος έλευθέρου».

ΚΑΡΔΙΤΣΑ ΙΙΙ Α - ΙΙΙ Β. 1. Η απελευθέρωση της πόλης συνδέεται με ένα συμβάν, συνοδευτικό της μνημειακής τοπογραφίας των Αγορών της: «Προσαρτηθείσης της Θεσσαλίας εις την Έλλάδα, ό ελληνικός στρατός, ήγουμένου του άοιδίμου στρατηγού Σούστου (sic), κατέλαβε την πόλιν Καρδίτσης την 18ην Αύγουστου 1881. Υπήρξεν όμως καί πάρα πολύ τυχερός! Την πρώτην νύκτα της έλεύσεώς του, ό λόκληρος ή αγορά έγένετο στάχτη, πυρποληθείσα έν στιγμαίς ολίγαις από του ένός σημείου εις τό έτερον». Η πυρπόληση της Αγοράς Β δεν θα ανατρέψει μια διαμορφωμένη ήδη κατάσταση: υπάρχει η πλούσια αγροτική ενδοχώρα, αυτή που τρέφει το άστυ και κινεί την αγορά. Σε μια μεταγενέστερη της περιόδου πηγή, την οποία παραθέτει ο Σαμαρόπουλος, διαβάζουμε: «Προϊόντα δέ έχει σίτον, κριθήν, άραβόσιτον, σήσαμον, έρεβίνθους, καπνόν, βάμβακα κλπ. Η έτησία παραγωγή του σίτου άνέρχεται εις 500 χιλ. κειλά, της κριθής εις 40 χιλ., του άραβοσίτου εις 300 χιλ., του σηςάμου εις 70 χιλ. καί του καπνού εις έν έκατομμ. όκάδας, έξ ών 50 χιλ. καταναλίσκει ή πόλις καί τό έπίλοιπον αποστέλλεται εις τό έξωτερικόν (...)». Εξάλλου, ένα πασίγνωστο στην Κεντρική και Βόρεια Ελλάδα οκταήμερο ετήσιο παζάρι, που οργανώνεται (με το Β.Δ./2.5.1889) στην γιορτή των αγίων Κωνσταντίνου και Ελένης, μαρτυρεί για τον δυναμισμό της σχέσης ενδοχώρας και αστικού κέντρου: «Θέσις της αγοράς ταύτης είνε ή εις τό άκρον της ανατολικής πλευράς της πόλεως ευρυτάτη πεδιάς, παρά τό νέον νεκροταφείον. Συγκεντρούται πληθυσμός περί τάς 15 χιλ. καί ή συναλλαγή ύπερβαίνει τάς 500 χιλ. δρχ. Έκ της πανηγύρεως ταύτης ό δήμος Καρδίτσης είσπράττει 10-12 χιλ. δραχ. έξ ένοικιάσεως παραπηγμάτων, πιστοποιητικών πωλήσεως ζώων κλπ.».

Ο πληθυσμός της πόλης είναι ένα ψηφιδωτό από Τούρκους, Καραγκούνηδες, Σαμαρινάιους, Αγραφιώτες, Ασπροποταμίτες, Εβραίους, Μετσοβίτες και άλλους Ηπειρώτες: «πάντες δ' ούτοι μέ τόν μόχθον καί την δραστηριότητά των ώθησαν την πόλιν προς τόν δρόμον της άνόδου». Κατά την περίοδο 1882-1900 η Καρδίτσα είναι έδρα Επάρχου είτε, εναλλάξ, έδρα Νομάρχη (έως το 1944 που κατασταλάζει σε Νομό). Το 1900, πάντως, είναι Νομός που περιλαμβάνει 14 Δήμους (Ν. ΒΔΧ/1900)⁷. Ταυτόχρονα, η παραδοσιακή οργάνωση της αγροτικής περιφέρειας σε ένα ιεραρχημένο σύστημα δήμων αποτυπώνεται στην διοικητική διαίρεση. Ευνόητα είναι τα συμπεράσματα που θα προέκυπταν για την μεταβυζαντινή χωροοργάνωση μέσω της διοικητικής διαίρεσης του 1900, η οποία —όπως και στην υπόλοιπη Ελλάδα των αρχών του αιώνα— ακολουθεί και σέβεται την ιστορική αντιστοιχία εδάφους και οικισμών. Η

**Περίοδος Αγοράς Γ
β' μισό 19ου αιώνα**

**στρώμα
καταστροφής**

**«Παλιά Αγορά»
(όταύτιστη)**

**περιφέρεια:
έδαφος και οικισμοί**

**ταύτιση θέσης
τεχνουργήματα
(εγχώρια τέχνη;
εισακτέα)**

νεκροταφεία

οικονομίες

δημογραφία

**κοινωνίες
οικονομίες
τεχνουργήματα**

**ιστορική
τοπογραφία**

χαρτογράφηση

έδαφος και οικισμοί

7. Το 1880 ο συνολικός πληθυσμός είναι 5.000 κάτοικοι· το 1889, 6.792 κάτοικοι. Κατά το 1912 δεν έφθανε τις 10.000 και υπήρχε ο φόβος, μετά τον Ν. ΔΝΖ, να περιπέσει σε κοινότητα. Ο απαραίτητος αριθμός συμπληρώθηκε με την προσάρτηση του οικισμού Καμινάδες. Άλλα πληθυσμιακά στοιχεία: 1920: 12.618· 1928: 13.883· 1940: 14.024· 1951: 18.543· 1961: 23.708· 1971: 25.523. Πηγή: Χουλιάρáκης 1972.

Περίοδος Αγοράς Δ
α' μισό 20ού αιώνα
(«Νέα Αγορά»)

ΙΣΤΟΡΙΚΟΣ ΑΤΛΑΣ
ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟ
ΚΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ
ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΣ
ΧΑΡΤΗΣ
ΑΡΧΕΙΟ ΜΝΗΜΕΙΩΝ

μνημειακή
τοπογραφία

οργάνωση χώρου

μνημειακή
τοπογραφία

τεχνουργήματα

μνημειακή
τοπογραφία

στρώματα
καταστροφής

αρχιτεκτονική

Καρδίτσα είναι πλέον Δήμος Α' Τάξεως με 17 υπαγόμενα χωριά. Για την πόλη, έχει φθάσει πλέον η ώρα να αποδείξει τον αστικό χαρακτήρα της με την ρύθμιση του δημόσιου χώρου και την ανοικοδόμηση της μνημειακής αρχιτεκτονικής.

2. «Η Καρδίτσα, ήτις πρό ολίγων δεκαετηρίδων δέν ήτο εἰμὴ μία λασιόπολις, εἶνε καὶ δύναται νά θεωρηθῇ νῦν πόλις τελεία, ἀμιλλωμένη πρός τὰς πόλεις ἐκείνας τὰς διακρινόμενας ἐπὶ γιγαντιαίοις βήμασι προόδου καὶ ἀναγεννήσεως. Ἐκεῖ ἔνθα ἄλλοτε ἦσαν βορβορώδεις λίμναι καὶ ἐρρίπτοντο ἀκαθαρσαί, ἀνεβλάστησεν ἤδη περικαλλὴς κήπος καὶ λαμπρόν δασύλλιον, παρὰ τὸ ὅποιον ἀνεγείρεται καὶ ὁ μεγαλοπρεπὴς μητροπολιτικός ναός, μέγιστον τῆς πόλεως κόσμημα».

Ὡς αστικό πλέον κέντρο μιας πλούσιας αγροτικής ενδοχώρας, η πόλη προχωρεί στην συστηματική οργάνωση του δημόσιου και ιδιωτικού χώρου της, για να τον ολοκληρώσει κατά την περίοδο 1910-1940 με τὴν προγραμματισμένη ανοικοδόμηση μνημειακῶν συνόλων και την αντίστοιχη πολεοδομική ρύθμιση. Το 1884 αποκτά το πρώτο πολεοδομικό σχέδιο (Β.Δ. 8.8.1884)⁸. Είναι από τα σχέδια που μορφολογικά «μπορούν νά χαρακτηρισθῶν ἀπὸ τὰ ὀρθογωνικά οἰκοδομικά τετράγωνα στίς νέες συνοικίες καὶ τὴν περιορισμένη ἐπέμβαση (εὐθυγραμμίσεις δρόμων καὶ πλατειῶν) στὸν ὑπάρχοντα πολεοδομικό ἱστό» (Τσακόπουλος 1885 α). Η Καρδίτσα ευτύχησε ως προς τις δημοτικές αρχές της: η ρυμοτομία και οι πλατείες, ὅλα τα μεγάλα δημόσια ἔργα, το υδραγωγεῖο, καθὼς και τα ἄλλα ἔργα υποδομῆς, οι συγκοινωνίες, τα δημόσια κτίρια, οι ἐκκλησίες της, ο δημοτικός κήπος «Παυσίλυπον» —με τὴν δενδροφυτεία - ἀλέα, το ἀνθοκήπιο, το περίπτερο, τα κιόσκια—, τα δημοτικά λουτρά, ο ηλεκτροφωτισμός, ὅλα εἶναι ἔργα δημάρχων με πείσμα και ἀποψη ως προς το μέλλον της πόλης τους.

Οι Στέργιος Χ. Λάππας (1899 και 1903), Δημήτριος ἢ Τσιάμης Χ. Λάππας (1907), Στέφανος Μπαϊρακτάρης (1914), Αστέριος Αλλαμανῆς (1925), Κωνσταντῖνος Χατζημήτρος (1934), ὅπως και ἄλλοι δήμαρχοι, συνδέονται με ἔργα ὄχι ἀσήμαντα. Ἔργα που υποστηρίζονται ἀπὸ οικονομίες σχετικά μικρῆς κλίμακας ἀλλὰ εὐρωστες και, πάντως, καλὰ ἀποτυπωμένες στα βιομηχανικά μνημεία της πόλης και της ευρύτερης περιοχῆς της: καπνεργαστᾶσια και καπναποθήκες, υδρόμυλοι και ατμόμυλοι, κυλινδρόμυλοι, ἀλλὰ και υφαντουργεία. Τα μεγάλα κτίρια γραφείων, τα υπέροχα ξενοδοχεῖα, τα πλούσια εστιατόρια, ζαχαροπλαστεία και καφενεῖα, ἀργότερα οι μαγικοί κινηματογράφοι —μνημεία της πόλης που χάθηκαν για πάντα⁹— μαρτυροῦν για κάποιες

κοινωνίες, ἐπίσης με ἀποψη για τις ἴδιες και τὴν πόλη τους.

Στο Βαρούσι και στην συνοικία Χότζα Μαχαλά, τα σπίτια των ευπόρων, που συνεχίζουν να τα ἀποκαλοῦν «κονάκια», εἶναι λιθόκτιστα, με πολλὰ ἀρχιτεκτονικά διακοσμητικά στοιχεία, συχνὰ νεοκλασικίζοντα· ἡ τρίτη ἀρχιτεκτονική γενιά σπιτιῶν —και κτιρίων— ἡ του '35 και ἡ πρώτη μεταπολεμική, ἡ τότε «σύγχρονη», δὲν θα προδῶσει καθόλου το ὕφος της πόλης. Ὅμως, στις φτωχὲς συνοικίες, γύρω και πλᾶι στα χαμηλὰ πλινθόκτιστα σπίτια, ἔχουν σκαφτεῖ βαθιά χαντάκια - ἀποχετευτικοὶ ἀγωγοί, ἐνῶ οι λάκκοι των κεραμοποιείων, που δημιουργήθηκαν για τὴν κατασκευή των πλινθῶν, μετατρέπονται σε μικρὰ ἑλη: τα κουνούπια πετοῦν σε σμήνη, πίνοντας ἀνενόχλητα το αἷμα των κατοίκων. Κλίμα δυσμενές, πνιγερὴ ζέστη το καλοκαίρι, υγρασία τον χειμῶνα, ἡ πόλη μαστίζεται ἀπὸ τὴν ἐλονοσία ἕως και τὴν δεκαετία 1920, περίοδο των ἀποφασιστικῶν τεχνικῶν ἔργων.

Η ἐπέκταση της πόλης και ἡ δημιουργία ἐνός προσφυγικῶν συνοικισμοῦ δημιουργοῦν νέες ἀνάγκες, ἐπιβάλλουν τις ἀνάλογες ρυθμίσεις. Σε αυτές, ως συμβατικό *terminus post quem*, συγκαταλέγεται ἡ περίοδος 1954 κατὰ τὴν οποία ἀνεγείρονται και οι πρώτες ἐργατικές πολυκατοικίες. Γενικά, «ἡ πόλη ἀπὸ τὸ 1954 καὶ ἐντεῦθεν ἐπεξετάθη εἰς ὅλα τὰ σημεία τὸσον, ὥστε νὰ ἀποβῇ προβληματική ἡ θέσις τοῦ Δήμου, μὴ δυναμένου νὰ ἀνταποκριθῇ εἰς τὰς ἀνάγκας τῶν κατοίκων ἀπὸ ἀπόψεως ὑδρεύσεως, φωτισμοῦ καὶ ὁδοποιίας».

Ὡστόσο, ἔχουμε ἤδη δώσει ἕναν χαρακτηρισμό στο ἰδιαίτερο ἀρχαιολογικό στρώμα που ἀντιστοιχεῖ στην Περίοδο III Β, περίοδο ἀκμῆς της πόλης. Βρισκόμαστε, λοιπόν στην Περίοδο της Αγοράς Δ ἢ «Νέας Αγοράς». Αλλὰ για να ἀντιληφθοῦμε τις ἀνάγκες που υπαγορεύουν τὴν ἀνέγερση του μνημείου, πρέπει να ἀνατρέξουμε στις ἀρχές του αἰῶνα και στις οικονομίες της πόλης¹⁰, ἰδιαίτερα δε

αρχιτεκτονική

ὡς λιμναῖος
οικισμός...

παλαιοοικολογία
παλαιονοσολογία

τεχνικά ἔργα

ιστορική
τοπογραφία:
— Τσιφλικάκι
— Καμινάδες
— Γαρδικάκι
οργάνωση χώρου
τεχνουργήματα

— Μπροστάντζ
Μαχαλά (θέση
Ζαγαριώτες)
— νέα πολιτισμικά
πρότυπα
τεχνουργήματα:
— δάνειες μορφές;
— ἐπείσακτα;

ιστορική
τοπογραφία
— Αἰλιάκι Μαχαλά
— Καμινάδες
οργάνωση χώρου

νέα πολιτισμικά
πρότυπα
τεχνουργήματα:
— συσχετισμός με
τοπικά πρότυπα
(αγροτικού χώρου,
αστικού χώρου)

το πλήθος και τὴν ποιότητα των μνημείων. Τα θυμίζει ο Βογιατζῆς (1987 και 1989).

10. Ἀρκετὰ εἶναι τα στοιχεία για τις οικονομίες, το ἐμπόριο, τὴν βιομηχανία και τὴν κυκλοφορία των νομισμάτων που παρέρχουν οι Σαμαρόπουλος και Λάππας. Ὡστόσο, τα πολλὰ, τα ἀρίστα, παραμένουν σε μεγάλο βαθμό ἀναξιοποίητα (και σε ποιά κατάσταση ἀλήθεια;) στο δημοτικό ἀρχεῖο της πόλης.

8. Ἀρχεῖο Χαρτῶν του Υ.Π.Ε.Χ.Ω.Δ.Ε.: «Διάγραμμα Ρυμοτομίας της πόλεως Καρδίτσας», 104 x 66,5, κλίμακα 1/1000. Βλ. στον κατάλογο «Ἐκθεση Σχεδίων Ἑλληνικῶν Πόλεων, 1828-1900», Υ.Χ.Ο.Π. - Δίση Παραδοσιακῶν Οἰκισμῶν, Ἀθήνα 1984, ἀριθ. 79. Οργάνωση ἐκθέσεως και ἐπιμέλεια καταλόγου: Β. Δωροβίνης, Ι. Σωτηρίου, Π. Τσακόπουλος.

9. Το φωτογραφικό ἀρχεῖο του Μουσείου Μπενάκη εἶναι ἀποκαλυπτικό ως προς

(20ός αιώνας)
Αγορά Δ

**Περίοδος της «Νέας
Αγοράς»:**

- κοινωνίες
- οικονομίες
- μνημεία
- τεχνουργήματα

«σώστε σπόρους»

τεχνουργήματα

στην διακίνηση των τοπικών προϊόντων της ενδοχώρας της: «Υπό έμπορικὴν καὶ βιομηχανικὴν ἔποψιν ἐξεταζομένη νῦν ἡ Καρδίτσα, πόλις κειμένη ἐν τῷ κέντρῳ τῆς ἀχανοῦς καὶ ἐριβώλακος Θεσσαλικῆς πεδιάδος, εἶνε καὶ δύναται νά θεωρηθῇ, ὡς *μεγάλῃ ἀποθήκῃ τοῦ ἐμπορίου*, ἐνθα, συγκεντρούμενα καὶ ἀποθηκευόμενα πάντα τὰ εἶδη ἅτινα πλουσίως παράγουσιν ὅτε Κάμπος καὶ τὰ ἸΑγραφα (...). Εἶνε τέλος πάντων ἡ Καρδίτσα τό ὀρμητήριον τῶν ἀπανταχοῦ ἐμπορευομένων, εἶνε πόλις ἐξ ἧς μέγα διενεργεῖται ἐξαγωγικόν ἐμπόριον, πάντων μὲν τῶν προϊόντων τοῦ τόπου (...)

ΩΡΟΛΟΓΟΠΟΙΕΙΟΝ

ΑΧΙΛ. Κ. ΓΕΩΡΓΙΟΥ

(Ἐν-ὲς τοῦ ἀνωτέρου Κουρείου)

Νεωρότατος, ἀλλ' ἐπιμελής καὶ αἰς ἄνθρωπον φιλόπαικος ὁ π. Ἀχιλ. Γεωργίου, κατέστη ἰσχυρὸς ὁ εἰδημονέστερος τῶν ὠρολογιοποιῶν.

Ἐκπαιδεύονται καὶ καθαρίζονται ὠρολόγια μετὰ πολλῆς ἀκριβοῆς καὶ τέχνης.

Τιμωτὲς καὶ εἰσπράττειν συνιστᾷ τὸ ὠρολογιοποιεῖον τοῦ π. Ἀχιλ. Κ. Γεωργίου.

ΚΟΥΡΕΙΟΝ

ΠΑΝΤΕΛΗ ΚΩΝΣΤ. ΓΕΩΡΓΙΟΥ

ΕΝ ΚΑΡΔΙΤΣῃ—Ἐναντὶ πλατείας

«Ὁ εὐτρεπέστερος καὶ λαμπρὸς καλλωπισμένος καὶ ὡς τῆς πόλεως Καρδίτσας, ἐμυλῶμενος πρὸς τὰ τελεώτερα τῶν μηχανολόγων. Μένον ἐν τῷ Κουρείῳ τούτῳ τοῦ προθεωτή-
καὶ καὶ φιλοκάλεστος π. Παντ. Γεωργίου δύναται νά θεωρηθῇ καὶ ἡ μεγαλύτερα ἱστορία.
Μεγάλῃ συλλογῇ ἀρμάτων καὶ λαιμοδετῶν.

**τα επαγγέλματα καὶ
τα τεχνουργήματα
(ἀπὸ τὸν σαμαρά καὶ
τὸν κλειθροποιό,
στον φαρμακοποιό
καὶ τὸν εἰσαγωγέα
ραπτομηχανῶν)**

Ὁ διαφημιστικὸς κατάλογος επαγγελ-
ματιῶν τοῦ Σαμαρόπουλου εἶναι ἰδιαίτε-
ρα ἀποκαλυπτικὸς ὡς πρὸς τὴν ἀκμὴν πο-
γνωρίζει ἡ πόλις ἤδη στίς ἀρχάς τοῦ αἰ-
ῶνα, ἐνδεικτικὸς δὲ σχετικὰ μετὰ τὴν ποικι-
λίαν τῶν δραστηριοτήτων, ἀλλὰ καὶ τὴν
κοινωνικὴν κινητικότητα. Καταμετροῦμε:
δικηγόροι 35· δικαστικοὶ κλητῆρες 40·
γιατροὶ 15· ἀντιπροσωπεῖες - ἐμπορικὰ
γραφεῖα 5· καπνέμποροι 25· καπνομεσί-
τες 4· υποδηματοποιοὶ 27· τσαρουχάδες
19· ραφεῖα 36 (τὰ 4 εἰδικευμένα στίς κά-
πες)· παντοπωλεῖα 35· λαχανοπωλές 8· ο-
πωροπωλεῖα 2· ποτοποιοὶ 3· ἔμποροι ἐγ-
χωρίων προϊόντων 12· καρποποιοὶ 2·
σχαιοποιοὶ 3· χρυσοχόοι 19· ἔμποροι υ-
φασμάτων 19· ἔμποροι ζώων 8· κατεργα-
σία δερμάτων 3· ἀσβεσταποθήκες 2· ἀν-
θρακαποθήκες 1· ἐμπορομεσίτες 2· στρα-

γαλοποιοὶ 5· ξυλέμποροι 8· αρτοποιοὶ
164· σαγματοποιοὶ 15· κρεοπώλες 11· πε-
ταλωτές 2· εργολήπτες 4· καπνοπώλες 9·
κιβωτοποιοὶ 2· σησαμολαδοποιεῖα 1· α-
λευροπωλεῖα 2· συμβολαιογράφοι 4·
φαρμακοποιοὶ 4· εργοστασιάρχες 2· ψιλι-
κά, νεωτερίσμοι καὶ εἶδη πολυτελείας 5·
ἔμποροι γουναρικῶν καὶ υφασμάτων
Βουλγαρίας 1· ξυλουργοὶ 4· οπλοποιοὶ 3·
κουρεῖα 9· αμαξηλάτες 6· σιδηρουργοὶ 6·
φανοποιοὶ 5· μάγειροι 5· κηροπώλες 5·
ἀντιπρόσωποι ραπτομηχανῶν 3· δερμα-
τέμποροι 5· ἀποικιακὰ (σιδερικὰ, χρώμα-
τα, κτλ.) 10· λαδέμποροι 4· ορυχαλκείο 1·
χαλκὰ ἀγγεῖα 2· τυπογραφεῖα 2· βιβλιο-
δέτες 3· ἐφημερίδες 3 («Θεσσαλιώτις»,
«Καυτήριον», «Φωνὴ τῆς Θεσσαλίας»),
πρακτορεῖο ἐφημερίδων 1· μαχαιροποιοὶ
3· στατηροποιοὶ 1· κλειθροποιοὶ 1· βι-
βλιοχαρτοπωλεῖα 4· ὠρολογοποιοὶ 3· ζα-
χαροπλαστεῖα 4· γαλακτοπωλεῖα 9· κα-
φενεῖα - καφεκοπτεῖα 12· ἐστιατόρια 2· οι-
νοπωλεῖα 7· ἀποθήκη κρασιοῦ 1· ἐτοιμα
ἐνδύματα 7· βαρελοποιοὶ 4· φωτογράφοι
1· χάνια 19· ξενοδοχεῖα ὕπνου 3. Τέλος,
πλᾶι στους ἐμπορευόμενους: 59 ἰδιοκτη-
τὲς τσιφλικιῶν καὶ 24 ἐνοικιαστῆς, 29 ἰ-
διοκτῆτες ἀστικῶν κτημάτων.

ΦΑΡΜΑΚΕΙΟΝ & ΦΑΡΜΑΚΕΜΠΟΡΕΙΟΝ

Ο ΑΦΕΝΤΟΥΔΗΣ

ΗΡ. Ν. ΚΑΡΑΘΑΝΟΥ

Ἰδρυθὲν τῇ 1ῃ Ἰαννου 1902

ΕΝ ΚΑΡΔΙΤΣῃ

Διὰ τὰς ΑΔΟΝΕΤΙΚΑΣ Μηχανὰς τῶν Ἰ. Ἀγγλῶν
μεγάλων ἐργοστασίων τῶν κ. κ.

Ransomes Sims Jeffries Ltd.

Ἡ ἀνέγερση τῆς Δημοτικῆς Αγορᾶς εἶ-
χε τίς περιπέτειές της: ἀρχίσε νά κτιζε-
ται τὸ 1904 ἐπὶ δημαρχίας Στεργίου Λάπ-
πα, ἀλλὰ τὸ 1906 ἡ εργολαβία κηρύχθηκε
διαλελυμένη καὶ τὸ ἔργο παρέμεινε ἡμι-
τελές. Τὸ σχέδιο προέβλεπε ὡς κύριο
δομικὸ υλικὸ τὸ μάρμαρο. Τὸ 1928, ἐπὶ
δημαρχίας Αστερίου Αλλαμανῆ (1925-
1934) «ἀνηγέρθη ἡ Δημοτικὴ Ἀγορά, ὁ-
μοίαν τῆς ὁποίας ὀλίγαι πόλεις τῆς Ἑλ-
λάδος ἔχουσιν». Τρεῖς ὅγκοι - ὀρθογώνια
παραλληλεπίπεδα ποὺ ἐπιστρέφονται ἀ-
πὸ τὴν γυάλινη πυραμίδα - στέγη, μιὰ κα-
θαρὴ γεωμετρικὴ μορφή ἀπὸ οπλισμένο
σκυρόδεμα, ἑνας σταθερὰ ἐπαναλαμβα-
νόμενος κἀνναβος υποστυλῶμάτων, τέσ-
σερις εἰσοδοὶ, ἐσωτερικὰ συμμετρικὰ
κλιμακοστάσια, ἐσωτερικὲς ζώνες κυ-
κλοφορίας καὶ ἐξώστες, μεταλλικὲς κα-
τασκευές καὶ περὶ τεχνὰ διακοσμητικὰ
στοιχεῖα, συνθέτουν ἕνα ἀπλό, ἀρμονικόν,
βιτρουβιανῆς ἐμπνευσης κτίριον, σὲ μορ-
φολογικὴ ἀντιστοιχία μετὰ τὴν ἐποχὴν πα-
ραγωγῆς τοῦ. Ἐνα μνημεῖο - ἀπάντησις
στὶς μεταμοντέρνες ἀμηχανίες τοῦ πα-
ρόντος.

Δημοτικὴ Αγορά:
οικοδομικὲς φάσεις

**ἀρχιτεκτονικὴ τοῦ
μνημείου**

● Στὸ ἐπόμενο τεύχος: Μέρος Γ': «Σκά-
βοντας τὸ παρόν, στὴν Δημοτικὴ Αγορὰ
τῆς Καρδίτσας».

Βιβλίο

Ο Βασίλης Καπετανγιάννης γράφει για τις εκδόσεις του Ελληνικού Ιδρύματος Αμυντικής και Εξωτερικής Πολιτικής

Το Ελληνικό Ίδρυμα Αμυντικής και Εξωτερικής Πολιτικής είναι γνωστό για τις εκδόσεις του με τις οποίες προσφέρει αναλύσεις και εμπλουτίζει με επιστημονική προβληματική τα ζητήματα εξωτερικής πολιτικής και εθνικής άμυνας της Ελλάδας.

Δύο πρόσφατες εκδόσεις του Ιδρύματος στα αγγλικά ενισχύουν το εκδοτικό αυτό έργο δίνοντάς του μάλιστα μια έγκυρη διεθνή διάσταση.

Η πρώτη έκδοση, Th. Veremis - Y. Valinakis (εκδοτική επιμέλεια), *U.S. Bases in the Mediterranean: The cases of Greece and Spain* (Αθήνα, 1989), αναφέρεται στο θέμα των αμερικανικών στρατιωτικών βάσεων στην Ελλάδα.

Τρεις επιστήμονες με την έρευνα και τις αναλύσεις τους φωτίζουν την πολυπλοκότητα του ζητήματος.

Ο Καθηγητής Γιάννης Βαλινάκης αναλύει την πολιτική διάσταση των αμερικανικών βάσεων στην Ελλάδα μέσα από το πρίσμα της αμερικανικής απόφασης για μείωση της αμερικανικής παρουσίας από τις ευρωπαϊκές χώρες, και ενδεχόμενη απομάκρυνση ή μεταφορά τους. Αντιμετωπίζει πιθανές εξελίξεις στο πρόβλημα της παραμονής τους και αναλύει διάφορα σενάρια από το φως των τελευταίων πολιτικών εξελίξεων στην Ελλάδα.

Ο Αντ. Μπρεδήμας, Επίκ. Καθηγητής, αναλύει τα νομικά ζητήματα των αμερικανικών βάσεων με ιδιαίτερη αναφορά και έμφαση στην απομάκρυνσή τους όπως μπορεί να προκύπτει ερμηνευτικά από τη Συμφωνία του 1983.

Το βιβλίο με την τελευταία μελέτη του ισπανού κ. Αντόνιο Μαρκίνα, ειδικευμένου ερευνητή στα θέματα των βάσεων στην Ισπανία, προσφέρει εξειδικευμένη και βαθειά

γνώση του αντίστοιχου φακέλλου Ηνωμένων Πολιτειών και Ισπανίας.

Στο δεύτερο μέρος του παραθέτει σε παράρτημα όλα τα κείμενα των σχετικών συμφωνιών των δυο χωρών με τις ΗΠΑ.

Η μελέτη αυτή με τις επιστημονικές, πολύπλευρες και εμπειριστατωμένες αναλύσεις αποτελεί συνολικά την πιο άρτια ολοκληρωμένη και πιο πρόσφατη μελέτη για τις βάσεις. Αποτελεί δε ένα απαραίτητο βοήθημα για τον διπλωμάτη, τον ειδικό των διεθνών σχέσεων και κάθε ενδιαφερόμενο ενός ζωτικού εθνικού θέματος, που έχει απασχολήσει πολιτικά κόμματα, κυβερνήσεις και την κοινή γνώμη συνεχώς από το 1974.

Η δεύτερη, *Yearbook 1989*, (ειδική έκδοση) "South-eastern Europe", (1990), είναι η ετήσια έκδοση του Ιδρύματος με ειδική αναφορά στην περιοχή της Νοτιοανατολικής Ευρώπης.

Συγκεκριμένα, η ετήσια έκδοση καλύπτει τα διεθνή γεγονότα που είχαν καταλυτική επίδραση στην παγκόσμια σκηνή στον τελευταίο χρόνο της περασμένης δεκαετίας. Έξοχο και προφητικό εν πολλοίς το άρθρο του Sir Michael Howard, καθηγητή του Πανεπιστημίου της Οξφόρδης και προέδρου του Διεθνούς Ινστιτούτου Στρατηγικών Μελετών του Λονδίνου, σχετικά με τις σχέσεις των υπερδυνάμεων. Στα άλλα άρθρα της έκδοσης περιλαμβάνεται η ανάλυση του νεο πολιτικού - στρατιωτικού κλίματος από τον Σοβιετικό ειδικό Sergei Karaganov ενώ ανάλυση σε βάθος για τις μεταρρυθμίσεις που συντελούνται στην Σοβιετική Ένωση γίνεται από τον Αμερικανό ειδικό Stephen Larabee.

Στο δεύτερο μέρος περιλαμβάνονται άρθρα που αφορούν τις περιφερειακές και διεθνείς εξελίξεις στα Βαλκάνια. Τα μειονοτικά προβλήματα αναλύονται σε όλες τις πτυχές τους ιδιαίτερα στις επιπτώσεις τους στην Ελλάδα. Πρόκειται για προβλήματα που προκαλούν τριβές, πυροδοτούν σοβαρές αναταραχές και αποτελούν κίνδυνο για τις σημερινές ισορροπίες στην περιοχή. Επισημαίνεται το άρθρο του καθηγητή Α. Beller για τα προβλήματα ασφάλειας που αντιμετωπίζει η Γιουγκοσλαβία μπροστά στη νέα στάση που έχει υιοθετήσει η Σοβιετική Ένωση και του καθηγητή Θ. Κουλουμπή που διαγράφει το πλαίσιο της

εξέλιξης της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής μέχρι το 2000.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει και η ανάλυση του Τούρκου καθηγητή Ali Karaosinoglu για την προσπάθεια ένταξης της χώρας του στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα από τη σκοπιά των «αναγκών» της Δύσης για «σίγουρο σύμμαχο» στην περιοχή, ικανό να αποτρέψει τυχόν εκδηλούμενες απειλές.

Τις νομικές πτυχές των Ελληνο-τουρκικών σχέσεων αναλύει έξοχα το άρθρο του καθηγητή Χρήστου Ροζάκη ενώ ο πρέσβης Β. Θεοδωρόπουλος καταπιάνεται με το Κυπριακό.

Η συμμετοχή ξένων ειδικών στην έκδοση, που αναλύουν τα θέματα που απασχολούν τις χώρες τους από τη δική τους σκοπιά προσθέτει ένα ιδιαίτερο βάρος στην αξιοπιστία της έκδοσης, που αποτελεί μια ολοκληρωμένη και συλλογική προσπάθεια του Ιδρύματος να θέσει και τα προβλήματα της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής έστω και εμμέσως μέσα στο γενικότερο πλαίσιο των διεθνών συσχετισμών και εξελίξεων.

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΚΥΡ. ΝΤΕΛΟΠΟΥΛΟΣ

Ο Άκης και οι άλλοι

Εκδ. Γνώση, Αθήνα

Ένα θαυμάσιο μυθιστόρημα, «μια φανταστική αυτοβιογραφία που μοιάζει με παιδικό βιβλίο» και καταγράφει, σατιρίζοντας περιστατικά της προπολεμικής κοινωνίας των ελλήνων από τη σκοπιά ενός παιδιού. Γραμμένο με χιούμορ και ευρηματικότητα αλλά και στηριγμένο στις πραγματικότητες της νεοελληνικής κοινωνίας (1939-1940) κατορθώνει να είναι ένα έξοχο ανάγνωσμα για όλες τις ηλικίες.

ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ

Αργά τ' απόγευμα

Εκδ. Καστανιώτη, Αθήνα 1990

Μέσα μου σιωπή και η εικόνα σου κομμάτια / Στα χρώματα των γεωλογικών στρωμάτων / Το φθινόπωρο / Ακέραια τα γόνατά σου δεμένα τέλεια / — αρχαία κοσμήματα / Γλιστράνε στην κοιλιά μου / και σε γεννάω. / Πού βρήκα το κουράγιο / Να σκίσω το γράμμα χωρίς να το διαβάσω / και ύστερα να κάψω τα χαρτάκια σε σоро / — στάχτη και κάρβουνα σβησμένα με τα αίματά μου / Για να μην έχω στο

μυαλό μου / Εκείνη τη γυναίκα / Που συναρμολογεί τη σκόνη.

ΣΑΡΑΝΤΟΣ ΝΤΟΥΦΕΞΗΣ

Έλτρον κενού

Εκδ. Πλέθρον, Αθήνα 1990

Το άλλο ποίημα. Ξέρετε τι σημαίνει για το ποίημα / να αφήνεται στη μέση / έκθετο στους πέντε δρόμους. / Ξέρετε τι σημαίνει να μην τραβάει το ποίημα. / Ποιο θλιβερό από νεκρό παιδί / χωρίς οστά, πόδια και τένοντες / στο λευκό κελί του. / Γυμνό αλητάκι ή μάλλον ένα έμβρυο / που αρνείται να γεννηθεί σε κόσμο άχρωμο / φυλακισμένο σε σπιράλ τετραδίου. / Ας είναι. / Έστω γυμνό και άθλιο / να παρακινεί το άλλο ποίημα.

ΠΑΥΛΟΣ Δ. ΠΕΖΑΡΟΣ

Η σταδιακή οξείδωση της αφής

Εκδ.: Τραμ, Θεσσαλονίκη 1990

«ΑΡΧΑΙΑ ΑΦΟΣΙΩΣΗ: Τα δάκτυλά σου αγγίζουν το στέρνο μου / με μίαν αρχαία αφοσίωση / και ψαχουλεύουν τα ίχνη των καρφιών / με την επαγγελματική ευσυνειδησία ηθοποιού / που ψάχνει να βρει την παλιά ιερότητά του / τότε που επαρίστανε θεούς / κι είχε το θράσος να μιλάει τη φωνή τους. / Άλλωστε τότε, όπως τώρα, στην Αθήνα / το δράμα ήταν προϊόν δικαιομάτων / που έδινε ο δήμος στους πολίτες / με στόχο ν' αποκαλυφθεί / το τέρας κάτω από την κάθε μάσκα. / Μόνο που σήμερα οι ηθοποιοί / πεθαίνουν στις τηλεοράσεις».

W.C. Williams

Ποιήματα

Μετάφρ.: Τάσος Κόρφης

Εκδ. Πρόσπερος, Αθήνα 1989

«ΑΦΙΞΗ: Κι ακόμα κάποιος φθάνει κάπου / πιάνοντας τον εαυτό του να ξεκουμπώνει τις κόπιτσες / του φορέματός της / σε μια ξένη κρεβατοκάμαρα — / αισθάνεται το φθινόπωρο / να ρίχνει τα μετάξινα και λινά του φύλλα / γύρω από τα πόδια της. / Εκείνο το χωρίς αίμα κορμί προβάλλει / σβουρίζοντας / σα χειμωνιάτικος άνεμος...!»

ΔΗΜΗΤΡΗΣ Ι. ΣΟΥΡΒΙΝΟΣ

Απόδειπνος

Εκδ. Διάττων, Αθήνα 1990

«Ολομόναχος / ολονύχτιος / στο επάνω / χαλασμένο δωμάτιο / με τα φιλέρημα / πολυκάνδηλα των άστρων / εγώ / ο του φόβου / και του ύπνου ανώτερος / ασκεπής και αστέγαστος / αχτένιστος / νηστευτής / στο κίτρινο σανίδι / σκυφτός / στα χαρτιά μου βυθίζομαι / ωσάν στρατιώτης /

χτυπημένος στο στήθος /
—άλλοτες / εξομολόγος
γός / παρηγορητής / εξηγη-
τής / των ονείρων αρμόδιος—
/ τώρα πλέον / απλώς των νε-
κρών το παράπονο / ακούω /
και τα γυμνά των πέλματα /
στης Νυχτός / τον ωχρότατο
αυλόγυρο / εγώ / ο ανυπερά-
σπιστος των πουλιών / ο πρό-
θυμος / και ο έτοιμος της Έ-
γνοιας / ο Μονογενής της Σε-
λήνης / της Αγάπης ο έρμαιος
/ ολομόναχος / ιδού ακούω /
γράφω και κλαίω».

ΠΕΤΡΟΣ ΑΜΠΑΤΖΟΓΛΟΥ
Πάυλος και Ελένη
Εκδ. Κέδρος, Αθήνα 1990

Ένα ερωτικό μυθιστόρημα
που θέτει, μέσα από το μονό-
λογο του «πάσχοντος» ερω-
τευμένου, καίρια ερωτήματα:
για την ερωτική ελευθερία και
την αποκλειστικότητα, για τη
ζήλεια αλλά και για τη φυγή-
μόνιμη διέξοδο στα αιώνια α-
διέξοδα της ερωτικής συνύ-
παρξης. Μια αφήγηση άμεση
που αποτυπώνει τη νεύρωση
—γνωστή σε όλους τους ερω-
τευμένους— που εκφράζεται
με τον εσωτερικό μονόλογο
και μεθοδεύεται με την εξω-
τερική της γραφής.

ΜΕΛΕΤΕΣ

ΓΙΩΡΓΟΣ ΔΑΝΕΖΗΣ
Καλόανδρος Πιστός.
Ένα μυθιστόρημα του 17ου αιώνα
και το πρότυπό τους.
Συγκριτική μελέτη
Εκδ. Π. Πουρνάρα,
Θεσσαλονίκη 1989

Μια πολύ ενδιαφέρουσα και
συστηματική παρουσίαση ε-
νός χφ. κώδικα και η αποσα-
φήνιση, διόρθωση και αντιμε-
τώπιση των προβλημάτων
που θέτει. Η μελέτη του Γ.Δ.
είναι υποδειγματική: παρου-
σιάζει τη χφ. ελληνική δια-
σκευή του έργου κάνοντας
τον αναγκαίο σχολιασμό για
να αποδείξει το συσχετισμό
της με το ιταλικό πρότυπο.
Πρόκειται για μυθιστόρημα
του Giovanni Ambrosio Mari-
ni, *Calloandro fidele*. Δίνει συ-
νοπτικά το περιεχόμενο του
ελληνικού «Καλόανδρου» με
συμπλήρωση των χασμάτων
από το πρότυπο. Εντάσσει το
μυθιστόρημα στην μπαρόκ
λογοτεχνική παραγωγή και
εκφράζει τον προβληματισμό
για τη διασκευαστική διαδικα-
σία προσκομίζοντας σημαντι-
κά τεκμήρια ώστε να μπορεί
να συμπεράνει ότι έχουμε να
κάνουμε με αυτόγραφο και ό-
χι αντίγραφο χειρογράφου.
Πολύ ενδιαφέρον παρουσιάζ-
ει επίσης, και το καταληκτικό

κεφάλαιο Ε' της μελέτης του,
όπου μας δίνει ικανοποιητι-
κές πληροφορίες για την πι-
θανή προέλευση του κειμέ-
νου από τα Επτάνησα.

Β.Ι. ΝΤΟΜΠΡΕΝΚΟΦ
Οι νεοφροϊδιστές' σε αναζήτηση
της «αλήθειας»
Εκδ. Σύγχρονη Εποχή,
Αθήνα 1990

Το βιβλίο περιέχει μια εμπειρι-
στατωμένη κριτική ανάλυση
των αντιλήψεων του ψυχολό-
γου και κοινωνιολόγου Έριχ
Φρομ, ενός από τους θεμε-
λιωτές του νεοφροϊδικού κι-
νήματος στην ψυχανάλυση
και μέλους της σχολής της
Φραγκφούρτης.

Ο Β.Ι.Ν. ασκεί κριτική στην
κοινωνική φιλοσοφία του
Φρομ, που στόχευε στη σύ-
ζευξη του μαρξισμού και του
φροϊδισμού. Εντοπίζει τόσο
τα θετικά όσο και τα αρνητικά
αυτής της θεωρίας, που συζη-
τήθηκε έντονα τις τελευταίες
δεκαετίες.

GERARD CHALIAND
Οι Κούρδοι. Λαός χωρίς
ελεύθερη πατρίδα
Μετ.: Εύη Νάντσου
Εκδ. Θετίλη, Αθήνα

Το κουρδικό πρόβλημα σύν-
θετο και δυσεπίλυτο, είναι το
αντικείμενο διερεύνησης αυ-
τού του βιβλίου: Η ιστορία
του κουρδικού λαού κατά τον
19ο αιώνα, καθώς και η σημε-
ρινή κατατανομή των Κούρ-
δων που εξακολουθούν να
ζουν —20 εκατομμύρια ήλι-
θυσμός— χωρίς ελεύθερη
πατρίδα. Κουρδιστάν στην
Τουρκία, Το Ιρανικό Κουρδι-
στάν, Η Κουρδική Δημοκρα-
τία της Μαχαμπάντ, Το Ιρανι-
κό Κουρδιστάν, Οι Κούρδοι
στη Συρία, Οι Κούρδοι στη Σο-
βιετική Ένωση είναι τα κυριό-
τερα θέματα που πραγματεύ-
εται ο συγγραφέας με ιστορι-
κή αλλά και πολιτική προοπτι-
κή.

ΠΑΝΟΣ Κ. ΘΑΣΙΤΗΣ
Τα δοκίμια (1959-1983)
Εκδ. Παρατηρητής, Θεσσαλονίκη
1990

Συλλογή δοκιμίων του κριτι-
κού και ποιητή Π.Θ. που τα πε-
ρισσότερα δημοσιεύτηκαν
στον περιοδικό Τύπο. Ο ίδιος
σημειώνει πως «τα κείμενα
αυτά δεν είναι προϊόντα ήρε-
μου σπουδαστηρίου, αλλά πη-
γάζουν από μια εν θερμώ συμ-
μετοχή στο πρόβλημα της
ποίησης μας, κατά τα χρόνια
που περνούσε την κρίσιμη
καμπή της και μέσα σε συνθή-
κες θεωρητικού κενού - περι-
που».

Ωστόσο τα κείμενά του εξα-
κολουθούν να είναι δραστικά,

γεμάτα από διεισδυτικές πα-
ρατηρήσεις και, συχνά, πολύ
επικαιρα, όπως π.χ. το κείμε-
νο «Οι φιλόλογοι ή το αλλαγ-
μένο πρόσωπο της κριτικής».

ΓΚΕΟΡΓΚ ΛΟΥΚΑΤΣ
Η σκέψη του Λένιν
Εκδ. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα
1990

Βιβλίο γραμμένο από τον
Λούκατς το 1924, με έναν επί-
λογο του 1967, επιχειρεί να
δώσει με συνοπτικό τρόπο,
την αλληλουχία ανάμεσα στη
θεωρία και την πράξη του Λέ-
νιν. Ο Γκ. Λ. δηλώνει εξ αρχής
τη δυσκολία του εγχειρήμα-
τος του, καθώς αποπειράται
να εξετάσει τα επιμέρους
προβλήματα, προτού να έχει
αποσαφηνιστεί το σύνολο του
οποίου αποτελούν μέρος.

Τα θέματα τα οποία πραγ-
ματεύεται είναι: 1. Η επικαι-
ρότητα της επανάστασης,
2. Το προλεταριάτο σαν ηγε-
τική τάξη, 3. Το ηγετικό κόμ-
μα του προλεταριάτου, 4. Ο
ιμπεριαλισμός. Παγκόσμιος
πόλεμος και Εμφύλιος πόλε-
μος, 5. Το κράτος σαν όπλο,
6. Επαναστατική «ρεαλιστική
πολιτική».

**ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΑΥΓΕΡΙΝΟΣ-
ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΣ
ΤΣΟΛΑΚΟΠΟΥΛΟΣ**
Θεσσαλονίκη 315 π.χ. - 1985
Λεύκωμα μαρτυρία.
Από τον εορτασμό για τους
23 αιώνες της ζωής της
Εκδ. Λογοτ. Περ.
«Βορειοελλαδικά»,
Θεσσαλονίκη 1989

Η έκδοση αυτή σημειώνει, με
τον τρόπο της, τις εκδηλώ-
σεις στη Θεσσαλονίκη αλλά
και την πανελλήνια συμβολή
στον εορτασμό των 2.300 χρό-
νων της πόλης που πραγμα-
τοποιήθηκε το 1985. Συγκεν-
τρώνει και συνοπτικά περι-
γράφει λευκώματα, βιβλία,
περιοδικά, εφημερίδες, προ-
γράμματα εκδηλώσεων, κατα-
λόγους εκθέσεων, ημερολό-
για τοίχου, δίσκους, καρτ-
ποστάλ και αφίσες. Συμπλη-
ρώνει αυτή την εξαιρετική
συλλογή με την παρουσίαση
των σχετικών «Πρακτικών Συ-
νεδρίων» που πραγματοποιή-
θηκαν εκείνη την περίοδο στη
Θεσσαλονίκη με έντυπα ενη-
μερωτικά που κυκλοφόρησαν
κυρίως από το Δήμο Θεσσα-
λονίκης αλλά και άλλους ορ-
γανισμούς και ειδικές φιλοτε-
λικές εκδόσεις.

Η πρωτοβουλία είναι ση-
μαντική ιδιαιτέρως μάλιστα
σαν σκεφτεί κανείς ορισμένες
απ' τις κατηγορίες των εφή-
μερων, κυρίως, υλικών που
κατατίθενται σ' αυτή την έκ-
δοση και που κατ' αυτό τον
τρόπο διασώζονται.

**ΔΗΜΗΤΡΗΣ Κ.
ΒΕΛΙΣΣΑΡΟΠΟΥΛΟΣ**
Έλληνες και Ινδοί.
Η συνάντηση δύο κόσμων
τ.Α & Β
Εκδ. Βιβλιοπωλείο της «Εστίας»,
Αθήνα 1990

Με τη βοήθεια πολυάριθμων
αρχαίων ελληνικών και ινδι-
κών κειμένων ο Δ.Κ.Β. παρου-
σιάζει την εικόνα περί Ινδίας
όπως προκύπτει από τα αρ-
χαία ελληνικά έργα και την
αντίστοιχη εικόνα περί Ελλή-
νων από σπάνια ινδικά κείμε-
να. Επίσης μέσα από σχετικές
μαρτυρίες συζητούνται προ-
βλήματα σχετικά με την ελλη-
νοβουλγαρική γλυπτική, κα-
θώς και οι επιπτώσεις που εί-
χε η συνάντηση των δύο λα-
ών στον τομέα της φιλοσο-
φίας. Μελέτη διαπολιτισμι-
κών σχέσεων, που προσκομι-
ζει πλήθος πληροφοριών και
σχολιάζει συστηματικά ένα υ-
λικό μαρτυριών από την κλα-
σική και ελληνιστική εποχή
καθώς και από τη ρωμαϊκή πε-
ρίοδο.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΦΟΥΣΚΑΡΙΝΗΣ
Η ανολοκλήρωτη κοινωνία
του Μεσοπολέμου —στο βιβλίο
του Δημήτρη Χατζή:
Το τέλος της Μικρής μας Πόλης.
Αχαϊκές εκδ., Πάτρα 1990.

Μια ενδιαφέρουσα μελέτη
που αναδεικνύει τα ιστορικά
και κοινωνικά δεδομένα της
κοινωνίας του Μεσοπολέμου,
έτσι όπως προκύπτουν από
τον κλασικό στο είδος του τό-
μο διηγημάτων του Δημήτρη
Χατζή, *Το τέλος της Μικρής
μας Πόλης*. Η προσέγγιση
του Α.Φ. υποδεικνύει μια μέ-
θοδο γνωστή και δεν επιδιώ-
κει από αυτή την άποψη κά-
ποια πρωτοτυπία. Πετυχαίνει,
όμως, και εξαιτίας του πλού-
σιου σε ιστορικές και ιδεολο-
γικές αναφορές έργου του
Χατζή, να δράσει παραδειγ-
ματικά αξιοποιώντας σε ση-
μαντικό ποσοστό τη σχετική
βιβλιογραφία.

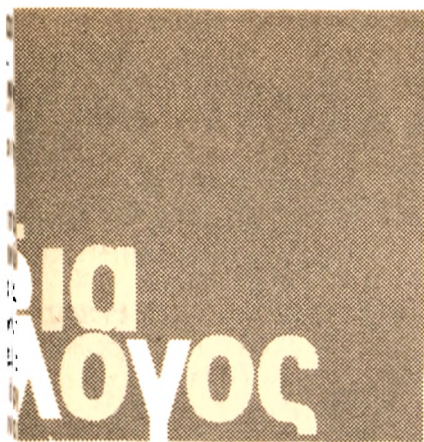
ΒΙΒΛΙΑ ΠΟΥ ΛΑΒΑΜΕ

ΚΩΣΤΑ ΓΕΩΡΓΟΥΤΣΟΥ
Ο Γιάγκος. 50 χρόνια φασαδότης
Εκδ. Δωδώνη, Αθήνα 1990

Π. ΚΟΡΝΗΛΙΟΥ
ΕΛ Σιντ
Εκδ. Άγκυρα, Αθήνα 1990.

ΝΙΚ. ΜΑΡΤΗ
Κτίστε, κτίστε, κτίστε
Αθήνα 1990.

 ΠΛΑΝΟΪΔΙΑ
ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

ΑΥΤΟΙ ΚΛΙΜΑΤΙΖΟΝΤΑΙ

Την αδιαφορία των σοφιστών και την έλλειψη ενδιαφέροντος των ευθυνών για τη δασοπροστασία, καταγγέλλει ο τακτικός αναγνώστης μας (τα χείρα του στη διάθεση του διοικητικού) με συγκεκριμένες πληροφορίες:

Απαιτούμε ΑΝΤΙ, την κατάσταση που επιτείνεται στη δασοπροστασία ως καλώς να ερευνησέτε και ως την τραγική κατάσταση που επικρατεί στο Δασαρχείο Πάλης (οδός Πλαστήρα αρ. 11). Αναρωτιέμαι τι χρειάζεται το Δασαρχείο στο Αιγάλεω. Τι φυλάει; Το κολυμβητήριο; Το γυμναστήριο; Ή τις τρεις ευκαλύπτους που υπάρχουν στην περιοχή; Υπηρετούν εκεί καμιά εκατοστή κήφες, οι περισσότεροι από αυτούς σε άδεια και οι υπόλοιποι σε κλιματιζόμενες βουσσες. Οι υπάλληλοι του Δασαρχείου είναι περισσότεροι από τα δένδρα. Αντί να είστον Σκαρμαγκά και να λάνε νύχτα - μέρα την περική, γυρίζουν στα καφέ. Τώρα πήρανε έκτακτους έχουν βάλει αυτούς να λένε το φίδι από την τρύπα. Ορισμένοι από τους έκτακτους είναι ακατάλληλοι και γετοι. Κανείς από τους καιρίους δεν ξέρει να χειριστεί τα συστήματα των υδρορικών αυτοκινήτων. Τότε τι τους πήρανε; Στη θέση λαούλι βρίσκονται αραγμένα αυτοκίνητα του Δασαρχείου και φυλούν τις... ταβέρτες της περιοχής. Ένα πλήθος αδιάφορων περιπατητών στο νεσκαφέ στο χέρι, αργόμισθων και αργόμισθων διαμιστών. Οι περιουσίες καίονται και αυτοί κάθονται και ματίζονται. Αντί να σκάβουν, να φυτεύουν και να ποτίζουν δένδρα, αυτοί κάνουννες στους δρόμους του Πάλης. Όποτε θέλουν πάνε κτυπάνε κάρτα. Και ύστερ-«γειά χαρά».

Αμιά δεκαπενταριά αυτοκίνητα Κ.Υ. είναι στη διάθεσή τους. Κουβαλάνε τα ψώνια τους, κάνουν τις βόλτες

τους και πληρώνει ο ελληνικός λαός όλους εκείνους που έφερε ο εκάστοτε υπουργός και τους έκανε δημόσιους τεμπέληδες. Ελάτε, κάνετε ένα ρεπορτάζ. Πηγαίνετε δίπλα στο καφενείο του Γκούμα μέσα —όχι από έξω— να δείτε μερικούς από αυτούς τύφλα στο μεθύσι μέρα μεσημέρι. Όλο αυτό το ρεμπέτ ασκέρη θα μας σώσει από τη φωτιά; Ελάτε να δείτε τι γίνεται. Υπηρεσία κάνουνε στα καφενεία της περιοχής.

Τακτικός Αναγνώστης

Υ.Γ. Οι υδροφόρες δεν έχουν φωτά εσωτερικά και προσπαθούνε με κεράκι οι καινούργιοι να βρουν τις ταχύτητες...

ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΙΚΑ

● Από τις Βρυξέλλες, ο δημοσιογράφος Γ. Δαράτος, μας γράφει σχετικά με τις επιθέσεις που δέχεται τελευταία ο Μιχ. Στυλιανού —και όχι μόνον από τη μνημονευόμενη εφημερίδα:

Κύριε Διευθυντά, Στις αρχές του μηνός (4 και 5 Ιουλίου) ο συνάδελφος και φίλος Μ. Στυλιανού —διευθυντής του Αθηναϊκού Πρακτορείου Ειδήσεων— δέχεται μια διπλή επίθεση από τα «παρπολιτικά» της εφημερίδας ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ.

Η επίθεση αυτή στην πρώτη φάση της επικεντρώνεται στο ερώτημα με ποια κριτήρια ο κ. Στυλιανού συνοδεύει τον κ. Μητσοτάκη στα ταξίδια του στο εξωτερικό αμφισβητώντας στη συνέχεια ακόμη και τη δυνατότητα του κ. Στυλιανού να αποφασίζει σαν γενικός διευθυντής του ΑΠΕ ποιος από το Πρακτορείο θα συνοδεύει τον πρωθυπουργό στις εκτός Ελλάδας μεταβάσεις του.

Η παρανοϊκότητα των ερωτημάτων δεν άφησε μεγάλα περιθώρια απάντησης. Την επομένη στη στήλη «Όσα παίρνει ο άνεμος» από μια μικρούλα διαβεβαίωση ότι ο κ. Στυλιανού ήταν στην πρεσβεία μας στο Παρίσι πριν από το 1981 (δηλ. πριν από την κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ) και «παρέμεινε εκεί και επί ΠΑΣΟΚ...». Με άλλα λόγια ο κ. Στυλιανού μια χαρά τα πέρασε και επί ΠΑΣΟΚ. Αυτό ακριβώς το υπονοούμενο με έκανε να γράψω στην Καθημερινή θέλοντας να διορθώσω μια εικόνα εντελώς λανθασμένη. Την επιστολή μου αυτή η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ δεν δημοσίευσε.

Ο Μ. Στυλιανού όχι μόνο δεν έμεινε στην πρεσβεία μας στο Παρίσι επί ΠΑΣΟΚ αλλά το τότε δίδυμο των κ. Μαρούδα / Κωστόπουλου σε μια προσπά-

ΜΗΤΣΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΠΟΥΛΟΣ

Ο βασιλιάς που πέθανε

Με το βιβλίο του «Ο βασιλιάς που πέθανε» ο Μητσος Αλεξανδρόπουλος επιχειρεί μια δική του περιήγηση στο χρονικό του σταλινισμού.

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: «Πολύτυπο» τηλ: 72.49.300

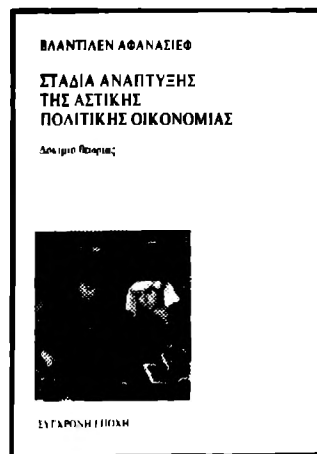

ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΠΟΧΗ

Κυκλοφόρησε

Β. Αφανασίεφ

ΣΤΑΔΙΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΗΣ ΑΣΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

Μια εμπειριστατωμένη μελέτη για τις νομοτέλειες ανάπτυξης της οικονομικής σκέψης.

Κεντρική διάθεση:
Ζαλόγγου 11
τηλ. 36.40.713

ΣΤΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΠΟΧΗ
και σε όλα τα βιβλιοπωλεία

θειά τους παρόμοια με αυτή που κατέβαλε και για τον Αλεξ. Κοτζιά την ίδια περίπου εποχή, έκανε ό,τι μπορούσε για να διαλύσει ψυχικά, σωματικά, οικογενειακά και επαγγελματικά τον κ. Στυλιανού.

Ο κ. Στυλιανού στάλθηκε κακήν κακώς από το Παρίσι όπου ήταν οικογενειακά εγκατεστημένος στο Στρασβούργο. Όχι βέβαια σαν διευθυντή του Γρ. Τύπου αλλά για να εκτελεί έργα κλητήρα υπό τις διαταγές μιας παράφρονος προϊσταμένης που τον χρησιμοποιούσε περίπου σαν έμψυχο αντικείμενο.

Την Οδύσσεια εκείνη του κ. Στυλιανού την είχα περιγράψει σε μεγάλο άρθρο μου - καταγγελία στην «Ελευθεροτυπία» εκείνης της εποχής της οποίας είχα την τιμή να είμαι ο ανταποκριτής στις Βρυξέλλες και το Στρασβούργο.

Τελικά, ο κ. Στυλιανού δεν επέστρεψε στην πρεσβεία μας στο Παρίσι, απλώς εξαναγκάστηκε σε παραίτηση.

Κύριε διευθυντά, πιστεύω ότι πίσω από όλες αυτές τις κατηγορίες εναντίον του κ. Στυλιανού κρύβεται μια και μόνη ανησυχία: αν μείνει για πολύ διευθυντής του ΑΠΕ θα

το αλλάξει και πολλοί θα χάσουν τις αργομισθίες τους που με τόσο κόπο έχουν εξασφαλίσει και επί Νέας Δημοκρατίας και επί ΠΑΣΟΚ. Το ΑΠΕ χρησίμευσε και πρέπει να συνεχίσει να χρησιμεύει για να βρίσκουν μια δεύτερη ή τρίτη εργασία διάφοροι συνάδελφοι. Αυτή την αντίληψη δεν φαίνεται να συμμερίζεται ο κ. Στυλιανού. Και τον χτυπάνε. Είναι φυσικό, αλλά χρειάζονται και σοβαρά επιχειρήματα γι' αυτή τη δουλειά που φαίνεται πως δεν διαθέτουν.

Μετά τιμής
Γ. Δαράτος

● Την ερχόμενη Δευτέρα 30 Ιουλίου καλούνται οι δημοσιογράφοι που στηρίζουν το Συνασπισμό, να συναντηθούν στα γραφεία του, στη 1.30 το μεσημέρι για να ανταλλάξουν ιδέες - προτάσεις για την στήριξη της πολιτικής του ΣΥΝ στις δημοτικές εκλογές. Εισηγήσεις θα κάνουν ο Βάσος Γεωργίου και ο βουλευτής - δημοσιογράφος Γρ. Γιάνναρος.

● Ο Τύπος, θέμα ανεκδότητων. Κυκλοφορεί τελευταία:

Δυο οπαδοί του ΠΑΣΟΚ κάθονται στη βεράντα ενός εξοχικού σπιτιού, αμίλητοι και στενοχωρημένοι για το μέλλον του Κινήματος και καπνίζουν αρειμανίως. Αίφνης καταφθάνει ο μπόμπιρας του ενός εκ των δυο και απευθυνόμενος στον πατέρα του:

— Μπαμπά, ο ελέφαντας έχει φτερά!

— Σιωπή, απαντά ο πατέρας, άσε τις ανοησίες και πήγαινε να παίξεις. Πρόσεχε μην το πεις στη γειτονιά γιατί θα μας κοροϊδεύουν...

Σε λίγο ο μπόμπιρας επανέρχεται, δριμύτερος:

— Μπαμπά, ο ελέφαντας πετάει...

— Άσε τις ανοησίες! θα τις φας στο τέλος.

— Μπαμπά, μπαμπά! Να, δες το γράφει η «Αυριανή».

Ο δύσπιστος πατέρας, διαβάζει τον τίτλο, κάτι μουρμουρίζει ανάμεσα στα δόντια του

και γυρνώντας προς το γιό του:

— Υπερβολές. Εί καλά, πετάει 20-30 μέτρα και ύστερα πέφτει...

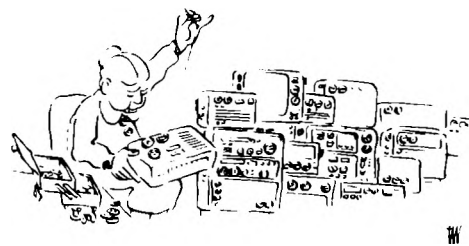
● «Γιατί το ΠΑΣΟΚ χρειάζεται και ιδιότητα μέσα ενημέρωσης» ήταν ο τίτλος άρθρου του Μ. Γαργαλάκου στην «Εξόρμηση» (22,7): «Για να περάσει το ΠΑΣΟΚ μαζικά την τακτική του σε "καθαρή" μορφή, χρειάζεται να έχει μια μικρή ιδιοκτησία στο χώρο των μέσων μαζικής επικοινωνίας», λέει η πάλαι ποτέ «ψυχή» του «Ράδιο Αθήνα» της «Αυριανής» και «φίλος του Κ. Λαλιώτη» όπως γράφει ο Κουρής. Τι προτείνει —ως σύμβουλος Τύπου(;)— ο Μ. Γαργαλάκος στο ΠΑΣΟΚ; Αναβάθμιση της Κυριακάτικης Εξόρμησης και δημιουργία ραδιοφωνικού σταθμού.

Δεν ξέρουμε για την «Εξόρμηση», αλλά μην του πείτε όχι για το σταθμό. Καντε τον. Και δώστε τον στον Γαργαλάκο. Φανταστείτε τι έχει να γίνει μεταξύ του διδύμου Κουρή - Γερονικολού και Γαργαλάκου - Λαλιώτη από την άλλη. Μην μας στερείται, το «σόου».

ΥΓ.: Εκείνο το «μικρή» ιδιοκτησία τι το ήθελε. Μήπως για να διαχωρίσει τη «μεγάλη» του Πόπωτα, από τη «γιγαντιαία» του Κοσκωτά; Μιχάλη μας, τι «μικρός» που είναι ο κόσμος!...

● Καμιά κυβέρνηση δεν αφήνει σε χλωρό κλαρί τους επαγγελματίες δημοσιογράφους που κάνουν ευσυνειδήτητα τη δουλειά τους. Εκατό βουλευτές της Θάτσερ κατέθεσαν πρόταση στη βρετανική Βουλή και ζητούν ασφυχτικότερο έλεγχο της ελευθερίας των δημοσιογράφων του ραδιοφώνου και της τηλεόρασης ώστε, λένε, τα προγράμματα που αφορούν πολιτικά και εργατικά θέματα, παρελθόντα (!) και παρόντα να είναι αντικειμενικά και αμερόλη-

πτα. Συνεχίζονται έτσι οι επιθέσεις της Θάτσερ εναντίον ανεπιθύμητων και ενοχλητικών προγραμμάτων, παραγωγών και δημοσιογράφων, που δεν κατάφερε να ελέγξει όλα αυτά τα χρόνια της εξουσίας της. Διότι οι αντιστάσεις είναι μεγάλες. Ενώ εδώ αρκεί ένα κυβερνητικό νεύμα για να αποκεφαλίστούν έντιμοι, ικανοί και επαγγελματίες δημοσιογράφοι όπως ο Γ. Μπράμος από τη Διεύθυνση Ειδήσεων της ΕΤ-2.

● Διαμαρτυρόμενοι για τη φίμωση του Τύπου αρνήθηκαν να γιορτάσουν στις 24 Ιουλίου την 82η επέτειο από την κατάργηση της λογοκρισίας από τους Οθωμανούς, οι Ενώσεις Τύπου στην Τουρκία.

Πρόσφατο παράδειγμα της φίμωσης αυτής το περιοδικό «Προς το 2000» το οποίο έπεσε θύμα της απόφασης του Υπ. Εσωτερικών για αναστολή της έκδοσής του.

Με μια επιστολή του ο υπεύθυνος δημοσίων σχέσεων του «Προς το 2000» μας γνωστοποιεί ότι ξεκινούν μια καμπάνια με θέμα: «Ελευθερία στον Τύπο» και με απώτερο στόχο την εκ νέου κυκλοφορία του περιοδικού.

Για τους αναγνώστες μας που θα ήθελαν να βοηθήσουν οικονομικά παραθέτουμε παρακάτω τη διεύθυνση και τον αριθμό λογαριασμού του περιοδικού στη Γερμανία: Dilber Tütüncübası Postgirokonto 554.730-609 Postgiroamt: Frank furt am Main Bankleitzahl 500 100 60.

ANTI

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ
ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ
Δημοχάρους 60
115 21 Αθήνα
Τηλ. 72.32.713 — 72.49.300
72.32.819 — 72.48.240
FAX: 72.26.107
TELEX: 214179 ANTI

- Εκδότης:
ΧΡΗΣΤΟΣ ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ
Δεινοκράτους 131
115 21 Αθήνα
- Διαφημίσεις:
ΑΛΕΚΑ ΣΗΜΑΝΤΗΡΑ
- Γραμματεία-Λογιστήριο:
ΤΑΣΙΑ ΡΟΥΜΠΟΥ
- Σελιδοποίηση, Μοντάζ:
ΤΑΣΙΑ ΛΕΒΟΝ
ΜΑΡΙΑ ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΥ
- Φωτοστοιχειοθεσία —
Αναπαραγωγή φιλμς:
«ΠΟΛΥΤΥΠΟ»
Δεινοκράτους 131
Τηλ. 72.49.300
- Εκτύπωση:
«ΕΜΕΣ ΠΡΕΣ ΕΠΕ»
ΝΙΚΟΣ ΣΜΥΡΝΗΣ
ΔΡΑΚΟΝΤΟΣ 88
Τηλ. 51.48.983-51.23.290
- Κάθε ενυπόγραφο άρθρο
εκφράζει τις απόψεις του
συγγραφέα του.
- Χειρόγραφα δεν επιστρέφονται.

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ

Εσωτερικού

Εξαμ. 2.200 δρχ. -
Ετήσια 4.400
Ετήσια Οργανισμών,
Τραπεζών, κτλ.: 15.000 δρχ.
Φοιτητική ετήσια: 3.800

Εξωτερικού

Ευρώπη - Μεσογ. χώρες:
εξάμηνη: δολ. 25
ετήσια: δολ. 50
Η.Π.Α. - Καναδάς - Αφ. Ασία -
Αυστραλία - Ωκεανία:
εξάμηνη: δολ. 28
ετήσια: δολ. 56

- Εμβάσματα, επιταγές:
ΧΡΗΣΤΟΣ ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ
Δημοχάρους 60
115 21 ΑΘΗΝΑ

ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ: δρχ. 200
ΠΑΛΙΑ ΤΕΥΧΗ: δρχ. 300

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ

- Για τα βιβλιοπωλεία της Αθήνας:
Περιοδικό «ANTI»
Δημοχάρους 60
τηλ.: 72.32.713 - 72.48.240
- Για τα βιβλιοπωλεία Β. Ελλάδας:
Κέντρο του βιβλίου.
Α. Πουλουκτσή και Σία Ε.Ε.
Λαοσάνη 9,
Τηλ. (031) 285.857
54 622 Θεσσαλονίκη

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΕΔΡΟΣ

Γ. Γενναδίου 3 – Τηλ. 36.02.007

ΕΥΓΕΝΙΑ ΦΑΚΙΝΟΥ

Γάτα με πέταλα

κυκλοφορεί

Ένας χυδαίος τίτλος σ' ένα βιβλίο που περιγράφει τη χυδαιότητα και την ηθική κατάπτωση. Τρεις παράλληλες και αλληλοεμπλεκόμενες ιστορίες. Μιας ανεπιθύμητης εγκυμοσύνης, μιας καταπάτησης οικοπέδων και μιας τρίτης, πολιτικής ιστορίας, που δεν περιγράφεται, αλλά εννοείται.

Γάτα με πέταλα είναι ο Αφρέδος, πρώην βοηθός επιστάτη του κτήματος – που ο ίδιος καταπατά –, πατέρας της εγκυμονούσας και αρχηγός των δολοπλόκων και απατεώνων. Καταφέρνει να τους κάνει όλους – αυτουργούς, ηθικούς αυτουργούς και απλούς γνώστες ή θεατές – να αισθάνονται συνένοχοι και συνυπεύθυνοι στις κομπίνες και στο κουκούλωμά τους.

ΚΩΣΤΑΣ ΜΟΥΡΣΕΛΑΣ

Βαμμένα κόκκινα μαλλιά

«Στα λίγα αποκτήματα ευρύτερου φάσματος της μεταπολεμικής μας λογοτεχνίας έρχεται τώρα να προστεθεί το πρώτο πεζογράφημα ενός γνωστότατου και δημοφιλέστατου συγγραφέα, που δεν είναι μόνο κατά την ταπεινή μου γνώμη το λογοτεχνικό γεγονός της χρονιάς, αλλά και ένα κατόρθωμα συνθετικής εργασίας, που εγγράφεται αυτοδικαίως στην ιστορία της πεζογραφίας μας... Το βιβλίο του Μουρσελά δεν περιγράφεται. Διαβάζεται. Απολαμβάνεται. Αποκτήστε το...»

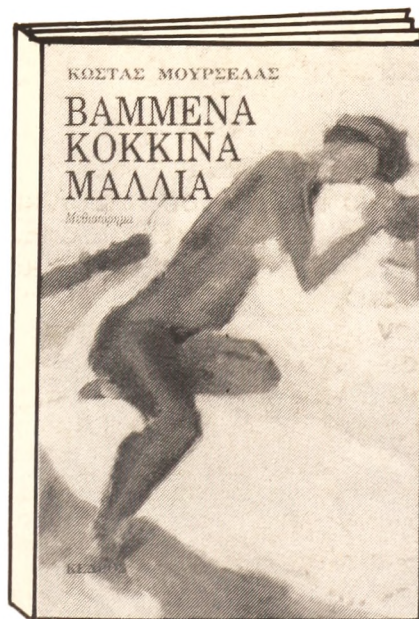
Κώστας Σταματίου
«ΤΑ ΝΕΑ»

«... Ο Κώστας Μουρσελάς είναι αληθινός μυθιστοριογράφος, γιατί μπορεί και κρατάει το ενδιαφέρον του αναγνώστη αμείωτο ως την τελευταία σελίδα, δεν τον "μπερδεύει" με εξυπνακίστικες "αναλύσεις" αλλά αντίθετα απλοποιεί τις αιτίες των προβλημάτων του, και έτσι τον καταφέρνει να δει την ουσία τους...».

Κώστας Τσαούσης
«ΕΘΝΟΣ»

«... Και δεν κάνει απλώς την είσοδό του στο χώρο του μυθιστορήματος, αλλά εισβάλλει δυναμικά και με πάταγο εκεί όπου πολλοί επιχειρούν να οριοθετήσουν το αλωνάκι τους και να δώσουν τις μάχες τους με το χρόνο...»

Νίκος Ντόκας
«ΚΥΡΙΑΚΑΤΙΚΗ ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ»

**εκδόσεις
ΚΕΔΡΟΣ**

Γ. Γενναδίου 3 – τηλ. 36.02.007

ο καθαρός ήχος